TĖBŲ ROMANAS

LE ROMAN DE THÈBES

Traduction du français en lituanien
Genovaitė Dručkutė

Institutum Litterarum
Lituanicarum Ethnologiaeque
Vilnius, 2016

TĖBŲ ROMANAS

Iš prancūzų kalbos vertė ir komentarus parašė
Genovaitė Dručkutė

Lietuvių literatūros
ir tautosakos institutas
Vilnius, 2016

Knygos leidimą pagal programą „Mokslininkų grupių projektai“ (sutarties Nr. MIP-061/2014) finansavo Lietuvos mokslo taryba

Rengimo komisija *Jadvyga Bajarūnienė, Rasa Balčikonytė, Dainius Būrė, Ona Daukšienė, Genovaitė Dručkutė, Sigitas Narbutas, Gytis Vaškelis*

Versta iš: *Le Roman de Thèbes*, publié d'après tous les manuscrits par Léopold Constans, t. I, II, Paris: Librairie de Firmin Didot et cie, 1890.

Iš prancūzų kalbos vertė *Genovaitė Dručkutė*
Serijos dailininkė *Sigutė Chlebinskaitė*
Redagavo *Erika Malažinskaitė*
Maketuotoja *Gražina Kazlauskienė*

ISSN 1648-6412
ISBN 978-609-425-156-6
Printed in Lithuania

TURINYS

Niūri „septynvarčių Tėbų“ magija / *Živilė Nedzinskaitė* 7

Tėbų romano pasaulis / *Genovaitė Dručkutė* 31

TĖBŲ ROMANAS 45

Komentarai / Genovaitė Dručkutė 353

NIŪRI „SEPTYNVARČIŲ TĖBŲ" MAGIJA

Į pranašystėmis garsėjantį senovės Graikijos miestą Delfus atvykusius ir Apolono šventyklon Šventojo kelio vingiais kopiančius keliauninkus lydėdavo daugybė dievų, herojų, žmonių ir gyvūnų statulų[1]. Šioje gausybėje ne vieno akis tikriausiai užkliūdavo ir už septynių mitinių karvedžių, pasiryžusių nuversti karalių Eteoklį. Galbūt kaip tik tada keliautojas prisimindavo liūdną ir kruviną Tėbų istoriją.

Tų narsių vyrų figūrų šiandien neliko nė ženklo, jų dulkes seniai išpustė vėjas, retai kas prisimena ir pasakojimus apie jų žygius. Vis dėlto žodis „Tėbai" nevalingai pažadina sielos gelmėse glūdintį pirmapradį smalsumą ir nepaaiškinamą grėsmės nuojautą, o iš už kiekvienos tariamos raidės išnyra vis kita istorija apie nepermaldaujamą lemtį, besaikį valdžios troškimą, dėl kurio aukojama tai, kas brangiausia, apie apsisprendimo ir pasirinkimo pamokas. Sudėtinga miesto istorija ir spalvinga mitologija įamžinta ne viename literatūros kūrinyje. Tačiau Tėbai yra ne tik miestas, tai – sąžinės testas, nauja Sfingės mįslė, labirintas, iš kurio išeisime tik atsakę į svarbiausius klausimus.

Pristatoma knyga – XII a. prancūzų *Tėbų romanas* – pasakoja apie vieną garsiausių mitinių šio miesto epizodų.

[1] Dalia Dilytė, *Senovės Graikijos kultūra*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007, p. 223–225.

Tad įvesdindami skaitytoją į knygoje minimus įvykius, pateikiame platesnę su Tėbais susijusios istorijos, mitologijos ir literatūros panoramą.

TESTIS TEMPORUM
(LAIKO LIUDININKAS)

Graikijos viduryje, nuo jūros gerokai nutolusioje lygumoje, kurią vagoja Ismeno ir Dirkės upės, stūksantys Tėbai nuo seno garsėjo žirgų augintojais ir derlingais sodais. VI a. pr. Kr. miestas pamažu ėmė stiprėti ir plėstis, o V a. pr. Kr. tapo reikšmingiausiu ir galingiausiu Bojotijos poliu. Tačiau tėbiečiai norėjo kur kas daugiau, nei dominuoti tik vienoje iš Graikijos sričių. Nuolatinis hegemonijos siekis, pasitelkiant tokias priemones, kaip sąjungininkų keitimas, nesutarimai ir kovos tai su Atėnais, tai su Sparta, nenoras būti kitų šešėlyje – tokia permaininga Tėbų istorija. Tėbiečiai nepasirodė esantys patriotai ir karų su persais metu (499–448 m. pr. Kr.), kai atsisakė dalyvauti kovose ir atsipirko pasiuntę į Termopilus 400 hoplitų.

Po karų su persais Tėbai atsidūrė Spartos įtakos zonoje. IV a. pr. Kr. Graikijoje ypač paaštrėjo takoskyra tarp Spartos propaguotos oligarchinės ir Atėnams būdingos demokratinės valdymo formų. Jų susidūrimas buvo lemtingas Tėbams, bent trumpam tapusiems galingiausiu Graikijos miestu. Tėbų sėkmės istorija prasidėjo nuo didelės nelaimės. 382 m. pr. Kr. spartiečių vadas Foibidas su dideliu karių būriu buvo išsiųstas į Chalkidikę. Būriui keliaujant

per Bojotiją, vienas tėbiečių oligarchijos lyderių Leontijadas, tikėdamasis tapti vienvaldžiu Tėbų valdovu, paprašė Foibido užimti Kadmėją. Spartiečių vadas nedvejojo: tai buvo puiki proga pavergti Tėbus, kuriuose vis atsirasdavo kurstančiųjų sukilti prieš Spartą[2]. Miestas buvo greitai ir lengvai užimtas. Norėdami nubausti tėbiečius, spartiečiai įvedė oligarchinį valdymą, o demokratijos šalininkai pradėti negailestingai persekioti ar net žudyti. Gelbėdamasi nuo tokios lemties, nemaža dalis miesto gyventojų pabėgo į Atėnus. Šie įvykiai supurtė ir pažadino Tėbų bendruomenę. Vadovaujami draugų Pelopido ir Epaminondo, tėbiečiai sukilo, nusimetė Spartos jungą ir tapo stipriausiu to meto Graikijos miestu su galingiausia kariuomene[3].

Trumpą Tėbų aukso amžių įrėmina du mūšiai: 371 m. pr. Kr. mūšis prie Leuktrų, kai vadovaujami Epaminondo tėbiečiai ir jų sąjungininkai sutriuškino Spartą, ir 362 m. pr. Kr. mūšis prie Mantinėjos, kai vedami to paties vado jie stojo prieš spartiečių, atėniečių ir jų sąjungininkų pajėgas. Mūšio metu Epaminondas buvo sunkiai sužeistas, o kovos lauke jį galėję pakeisti karvedžiai žuvo. Gulėdamas mirties patale, vadas nutraukė mūšį ir liepė sudaryti taiką[4]. Taip baigėsi Tėbų

[2] William Smith, „Phoebidas“, in: *A Dictionary of Greek and Roman biography and mythology*, edited by William Smith, London, 1870. Internetinė prieiga: http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=phoebidas-bio-1&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0104.

[3] John Buckler, *The Theban Hegemony 371–362 BC* (*Harvard Historical Studies, 98*), Harvard University Press, 1980, p. 96.

[4] Simon Hornblower, *The Greek world 479–323 BC*, London and New York: Taylor & Francis, 2011, p. 253–267.

hegemonija Graikijoje, šalia kurios jau augo nauja galinga valstybė – Makedonija.

Pretekstu įsiveržti į Vidurio Graikiją Makedonijos valdovui Filipui tapo šventasis karas (356–355), prasidėjęs tarp Fokidės ir Tėbų. Ir nors tėbiečiai karą laimėjo, 338 m. pr. Kr. prie Chaironėjos pralaimėjo Filipui. Kadmėjoje atsirado makedoniečių būrys, o Bojotijos sąjunga iširo. Tėbai nesusitaikė su tokia padėtimi ir 335 m. pr. Kr. sukilo. Sukilimo malšinti skubiai atvyko jaunasis Aleksandras. Jis nedvejodamas sulygino miestą su žeme, paliko tik kelias šventyklas ir savo mėgstamo poeto Pindaro namus[5].

III a. pr. Kr. viduryje Tėbai vėl atsitiesė, tačiau visa Graikija jau ritosi į prarają. 146 m. pr. Kr. miestas atiteko romėnams. 87 m. pr. Kr., kilus konfliktui tarp Sulos ir Mitridato, Tėbai palaikė Mitridatą ir, šiam pralaimėjus Orchomeno mūšį (85 m. pr. Kr.), buvo nubausti. Kaip tik tuo metu iš klestinčio miesto jie virto menku kaimu.

Viduramžiais Tėbai dar kartą atgimė tapę šilko kelio prekybos centru. Šis audinys imtas čia gaminti ir dažyti, o garsas apie Tėbų audėjų darbus plačiai sklido po Europą. XII a. šioje srityje Tėbai net aplenkė Konstantinopolį. 1147 m. miestas buvo nusiaubtas normanų, tačiau greitai atsigavo ir klestėjo iki pat Konstantinopolio užkariavimo 1204-aisiais. Po Bizantijos padalijimo Tėbai atsidūrė Peloponeso archonto, vėliau frankų, galų gale turkų valdžioje. Tada ir patyrė didžiausią nuosmukį – iš buvusios šlovės liko tik prisiminimai.

[5] *Ibid.*, p. 294–296.

SIC ERAT IN FATIS
(TAIP BUVO LEMTA)

Karai ir laikas nebuvo gailestingi Tėbams – juose neliko tokių kvapą gniaužančių statinių kaip Atėnuose, Delfuose ar kituose Graikijos miestuose. Bet liko laikui nepavaldi, iš lūpų į lūpas perduodama, į garsiausių Antikos kūrėjų eiles sugulusi be galo spalvinga mitologija, tarsi įsigėrusi į miesto orą, sklindanti, pripildanti ir persmelkianti visą rašytinį senosios Graikijos palikimą. Su Tėbais susijusios net penkios ypač garsių ir reikšmingų mitų grupės. Jos kryžiuojasi, sluoksniuojasi, galiausiai susipina į vientisą ir darnų mitų ciklą, susijusį ir su graikų sąmone, ir su kintančiais papročiais, žmogaus mąstymo modeliais.

Pirmajai ir, kaip manoma[6], archajiškiausiai grupei priklauso mitai apie Tėbų įkūrimą. Pasak jų, Tėbus įkūręs Foinikijos karaliaus Agenoro sūnus Kadmas, beieškodamas Dzeuso pagrobtos sesers Europės. Delfų orakulo liepatas, jis sekė paskui karvę, o ten, kur ji sustojo, susigrūmė su Arėjo sūnumi drakonu, jį nugalėjo ir jo dantimis apsėjo lauką. Iš dantų išaugo ginkluoti kariai – spartai, kurie kovėsi tarpusavyje ir išžudė vieni kitus. Tik 5 liko gyvi: Echijonas, Udajas, Chtonijas, Peloras ir Hiperenoras, jie ir tapo Tėbų aristokratų giminių pradininkais[7]. Kartu su jais Kadmas pastatė tvirtovę – Kadmėją. Aplink ją išaugo Tėbų miestas.

[6] Geoffrey Stephen Kirk, *The Nature of Greek Myths*, Harmondsworth: Penguin Books, 1974, p. 234.

[7] Aleksandra Veličkienė, *Antikos mitologijos žodynas*, Kaunas: Šviesa, 1996, p. 166–167.

Vėliau Kadmas vedė Arėjo ir Afroditės dukterį Harmoniją ir tapo Tėbų karaliumi. Per vestuves žmonai jis padovanojo karolius, pražudysiančius Amfiarają[8], jo sūnų Alkmajoną[9] ir kitus. Su Harmonija Kadmas susilaukė sūnaus Polidoro ir keturių dukterų: Agaujės[10] (ji tapo Pentėjo motina), Autonojės[11] (Aktajono motina), Ino[12] (Melikerto motina) ir Semelės[13] (Dioniso motina). Sulaukę senatvės, jiedu persikėlė į Ilyriją, ten pavirto

[8] Amfiarajas – Apolono sūnus, garsus pranašas, sapnų aiškintojas ir herojus, dalyvavęs argonautų žygyje ir Septyneto žygyje prieš Tėbus. Būdamas pranašu numatė, kad Septyneto žygis baigsis nesėkmingai ir nenorėjo jame dalyvauti, bet pranašo žmoną Erifilę papirko Polineikas, padovanojęs jai Harmonijos karolius, todėl žmona įkalbėjo Amfiarają eiti į karą. Sumušus Septyneto prieš Tėbus kariuomenę, Amfiarajas bėgo ir tik Dzeusas neleido, kad jis būtų nukautas. Jį su visu kovos vežimu prarijo žemė.

[9] Alkmajonas, Amfiarajo sūnus, keršydamas už tėvą nužudė savo motiną Erifilę. Už šį nusikaltimą jį persekiojo Erinijos, todėl apimtas beprotybės Alkmajonas ilgai klajojo po žemę, kol buvo apvalytas nuo pralieto kraujo, bet paskui jį nužudė žmonos broliai. Įdomu tai, kad Tėbuose, prie Pindaro namų, stovėjo Alkmajono šventykla, o Psofidėje, kur buvo apvalytas nuo nusikaltimo, būta šventu laikyto jo antkapinio paminklo.

[10] Agaujė mitologijoje žinoma tuo, kad netikėjo dieviška Dioniso kilme, todėl Dionisas ją nubaudė – atėmė protą. Beprotybės apimta, per Dioniso pagerbimo šventę kartu su kitomis mainadėmis jinai, palaikiusi savo sūnų Pentėją liūtuku, sudraskė jį į gabalus. Šis mito epizodas pavaizduotas Euripido tragedijoje *Bakchantės*.

[11] Autonojė kartu su kitomis bakchantėmis užpuolė ir sudraskė savo giminaitį Pentėją. Jos sūnus Aktajonas pamatė besimaudančią Artemidę, todėl buvo paverstas elniu. Aktajoną-elnią sudraskė penkiasdešimt jo paties šunų.

[12] Ino – antrojo Bojotijos valdovo Atamanto žmona, bandžiusi pražudyti savo vyro vaikus Friksą ir Helę. Kadangi ji garbino sesers sūnų Dionisą, deivė Hera atėmė Atamantui protą, todėl jis užmušė savo sūnų Learchą. Tuomet Ino su kitu sūnumi Melikertu puolė į jūrą ir virto jūrų dievybėmis, globojančiomis į audrą patekusius jūreivius.

[13] Semelė su Dzeusu susilaukė sūnaus Dioniso, kuris taip pat tapo dievu.

drakonais ir pateko į senovės graikų požemio pasaulio šviesiąją dalį – Elisiją.

Mitas apie tai, kad Agenoro sūnūs (Kadmas, Foinikas, Kilikas) buvo priversti klajoti ir bandyti išsikovoti vietą po saule, rodo, jog jo atsiradimo metu kaip tik vyko genčių kraustymaisi, o kartu su gentimis keliavo ir jų pasakojimai, herojai bei įkūrėjai. Foinikas buvo siejamas su Foinikija, Kilikas – su Kilikija, o Kadmas – su Bojotija[14]. Manoma, kad būtent šio mitinio-istorinio veikėjo nuopelnas – į Graikiją atneštas foinikiečių raštas.

Antroji mitų grupė susijusi su ypatingą reikšmę mitologijoje turinčiais dvyniais[15] ir Tėbų kaip miesto sustiprėjimu. Įdomu tai, kad šis mitas labai primena Romos įkūrimo mitus. Tėbų valdovo Niktėjo[16] duktė Antijopė su Dzeusu susilaukė dvynių – Amfijono ir Dzeto, bet Niktėjo brolis Likas juodu išmetė iš namų, o jų motiną laikė užrakinęs ir žiauriai su ja elgėsi. Dvynius netoli Kitairono kalno surado ir išauklėjo piemenys. Antijopei pavyko pasprukti nuo žiauraus dėdės, ji rado jau suaugusius savo sūnus, šie išvijo Liką iš miesto, o jo žmoną Dirkę, kankinusią jų motiną, pririšo prie jaučio ragų. Vėliau Dirkės kūną jie įmetė į upę prie Kitairono

[14] *Mitologijos enciklopedija. Pasaulio tautų mitologinės būtybės ir vaizdiniai*, t. 1, iš latvių kalbos vertė Irena Teresė Ermanytė, Vilnius: Vaga, 1997, p. 228.

[15] Gintaras Beresnevičius, *Religijų istorijos metmenys*, Vilnius: Aidai, 1997, p. 184–185.

[16] Niktėjas – iš Kadmo pasėtų drakono dantų gimusio Chtonijo sūnus. Kai jo duktė tapo Dzeuso mylimąja ir, bijodama tėvo rūstybės, pabėgo į Sikijoną, Niktėjas iš liūdesio nusižudė.

kalno. Upelis ir šaltinis prie Tėbų buvo pavadintas Dirkės vardu. Taigi Tėbų sostas atiteko broliams dvyniams. Pradėję valdyti, jie tuojau pastatė miesto sienas. Dvyniai buvo labai skirtingi, bet priešingos jų savybės leido puikiai vienas antrą papildyti. Dzetas – grubios fizinės jėgos įsikūnijimas, medžiotojas, karys, praktinių gebėjimų turintis herojus, nešiojęs akmenis Tėbų miesto sienoms. Amfijonas – dainius ir menininkas, skambindavęs lyra, kurią jam dovanojo Hermis, ir taip priversdavęs akmenis sugulti į reikiamas sienų vietas. Amfijono gyvenimas nebuvo laimingas: jis vedė Nijobę[17], susilaukė su ja septynių sūnų ir septynių dukterų, bet jo žmona labai puikavosi gausia šeimyna, troško būti garbinama kaip deivė ir buvo nubausta – supykusi Latona savo vaikams Apolonui ir Artemidei liepė iššaudyti visus Nijobės vaikus. Kartu su jais žuvo ir Amfijonas. Abu broliai mitologijoje liko kaip vienas nuo kito neatsiejami dvyniai – dvasinis ir fizinis pradas, diena ir naktis, gamta ir civilizacija.

Trečioji ir pati žinomiausia mitų grupė susijusi su Tėbų klestėjimo laikais, o vaizduojami įvykiai apima laikotarpį dar iki Trojos karo. Kadangi ši paini istorija yra ir pristatomos knygos pagrindas, išskirsime pagrindines jos linijas. Dvyniams Amfijonui ir Dzetui užėmus Tėbų

[17] Nijobė buvo iš vienos labiausiai visame graikų pasaulyje prakeiktų giminių. Prakeiksmą užtraukė Nijobės tėvas Tantalas, vėliau jo liniją tęsė Tantalo sūnus Pelopas, jo palikuonys buvo Trojos karo vadai ir herojai Agamemnonas ir Menelajas. Giminės prakeiksmą panaikino tik Agamemnono sūnus Orestas.

sostą, Lajas, Labdako[18] sūnus, buvo išvytas į Peloponesą. Ten jis pasigrobė Pelopo sūnų Chrisipą ir jį išniekino. Berniukas nusižudė. Šis nusikaltimas užtraukė Lajui dievų pyktį ir rūstybę, nulėmusius tolesnį jo paties ir jo palikuonių gyvenimą. Ilgai būdamas bevaikis, Lajas kreipėsi į Delfų orakulą, kuris išpranašavo: Lajui gims sūnus, bet jis nužudys savo tėvą. Ir iš tiesų Lajas su žmona Jokaste pagaliau susilaukė sūnaus, tačiau, bijodamas pranašystės išsipildymo, perdūrė ką tik gimusiam kūdikiui kojų sausgysles ir įsakė berniuką išmesti Kitairono kalno papėdėje. Naujagimio pasigailėjo vietinis piemuo ir atidavė kūdikį bevaikei Korinto valdovų porai. Taip prasideda vienas garsiausių Antikos pasakojimų apie karalių Oidipą.

Oidipui taip pat buvo išpranašauta, kad jis užmuš tėvą ir ves savo motiną. Bėgdamas nuo lemties, jis nebegrįžo į Korintą, o patraukė prieglobsčio ieškoti kitur. Pakeliui sutikęs kažkokį senį, neprasilenkė su juo siaurame kelyje ir smogęs lazda užmušė jį ir jo tarnus. Oidipui net nekilo mintis, kad pranašystė pildosi, – pats to nežinodamas, užmušė savo tėvą Lają. Netoli Tėbų Oidipas sutiko Sfingę, kuri užduodavo mįslę kiekvienam sutiktajam ir, jei šis neatspėdavo, nustumdavo nelaimingą keleivį į bedugnę. Oidipas atspėjo Sfingės mįslę ir išvadavo Tėbus nuo miestą kankinusios pabaisos. Dėkingi tėbiečiai pasiūlė jam būti karaliumi vietoje Lajo ir vesti jo našlę Jokastę. Oidipas dvidešimt metų teisingai ir išmintingai valdė Tėbus, su Jokaste susilaukė keturių vaikų: Polineiko,

[18] Labdakas – Kadmo anūkas. Jį, kaip ir Pentėją, sudraskė bakchantės.

Eteoklio, Antigonės ir Ismenės, buvo geras valdovas, tėvas, vyras, žmogus. Tik tuomet, kai miestą užklupo maras ir buvo paskelbta, kad jis baigsis, kai bus išvytas Lajo žudikas, karalius uoliai ėmėsi šio ieškoti ir sužinojo baisią savo istoriją. Jokastė iš sielvarto pasikorė, o Oidipas jos segėmis išsidūrė akis ir buvo išvytas iš Tėbų. Jį lydėjo tik duktė Antigonė. Ilgai klaidžioję, jiedu pagaliau pasiekė šventą giraitę Atėnų priemiestyje Kolone. Čia sielvartaujantį neregį priglaudė Tesėjas, kuriam Oidipas prasitarė, jog ateityje, tėbiečiams kariaujant su Atėnais, laimės tie, kurių žemėje jis bus palaidotas. Todėl Tesėjas neatidavė aklo karaliaus iš Tėbų jo pasiimti atvykusiam Jokastės broliui Kreontui, tuo metu valdžiusiam miestą. Vėliau, kai pas tėvą atvyko Polineikas, prašydamas jį palaiminti kare su broliu Eteokliu, Oidipas prakeikė abu sūnus, išvariusius jį iš Tėbų, ir išpranašavo jiems mirtį. Po šių įvykių jį prarijo atsivėrusi žemė, ir tik Tesėjas žinojo, kurioje vietoje tai įvyko.

Abu Oidipo sūnūs pretendavo į Tėbų sostą, todėl buvo sutarta, kad Tėbus valdys pamečiui. Pirmajam burtas teko Eteokliui, Polineikas išvyko į Argą pas karalių Adrastą[19], kur vedė jo dukterį Argėją. Po metų Eteokliui atsisakius Tėbų sostą perleisti Polineikui, šis nusprendė jį atsiimti jėga ir įkalbino uošvį vadovauti žygiui prieš

[19] Adrastas – Argo karalius. Už Tidėjo išleido savo dukterį Dejipilę, o už Polineiko – Argėją. Žygyje prieš Tėbus Adastas iš visų karvedžių vienintelis liko gyvas, nes Heraklis jam buvo padovanojęs stebuklingai greitą žirgą Arejoną.

Tėbus. Į karą išsiruošė septyni karvedžiai: Amfiarajas[20], Hipomedontas[21], Kapanėjas[22], Partenopajas[23], Tidėjas[24], pats Polineikas ir Adrastas.

Dar prieš žygio pradžią Amfiarajas numatė, kad šis baigsis nesėkmingai, o iš vadų gyvas liks tik Adrastas. Buvo ir kitų nelaimes pranašaujančių ženklų, bet apimti valdžios ir turtų troškimo karvedžiai nekreipė į tai dėmesio. Su savo kariuomene jie peržengė Ismeno upę, paaukojo Arėjui bei Foibui ir metė burtus, kam prie kurių Tėbų vartų kautis. Septyni karvedžiai prie septynerių Tėbų vartų – visi jie buvo įžūlūs, pagyrūnai, pasirengę kautis ir be dievų malonės, per daug pasitikintys savo jėgomis. Tačiau mūšis septynetui nepasisekė. Kaip ir

[20] Žr. išnašą nr. 8.

[21] Hipomedontas reiškia „žirgų tramdytojas". Aristomacho sūnus, gyveno prie Lernos ežero ir buvo labai aukšto ūgio, mūšio prieš Tėbus metu jo skyde buvo pavaizduotas Tifonas. Jį vieną iš paskutiniųjų nužudė tėbietis Ismaras.

[22] Kapanėjas, Argo karalius. Jis buvo pasigyręs, kad sudegins Tėbus net ir tada, jei tam prieštarautų Dzeusas. Kapanėjas žuvo jau užsilipęs ant Tėbų sienos – jį žaibu nutrenkė Dzeusas.

[23] Partenopajas, nimfos Atalantės sūnus, dalyvavo Septyneto prieš Tėbus žygyje, taip atsilygindamas argiečiams už savo išauklėjimą. Jis prisiekė, kad sugriaus Tėbus, net ir Dzeusui prieštaraujant.

[24] Tidėjas – Aitolijos karaliaus Oinėjo sūnus. Jo pastangų dėka Amfiarajui nepavyko atkalbėti karvedžių nuo žygio prieš Tėbus. Dalyvaudamas žygyje, jis nukovė kelis karius, tačiau grįžtantį atgal tėbiečiai užpuolė jį iš pasalų. Tidėjas išžudė visus penkiasdešimt užpuolusiųjų, paliko tik vieną Meoną. Kito mūšio metu Tidėją mirtinai sužeidė Melanipas. Atėnė panoro padaryti jį nemirtingą. Kai Amfiarajas mirštančiam Tidėjui atnešė nukauto Melanipo galvą, žiaurusis Tidėjas ją perskėlė ir su pasimėgavimu iščiulpė smegenis. Pasibaisėjusi Atėnė atsisakė savo sumanymo. Tidėją palaidojo Meonas, kurio jis buvo pasigailėjęs.

pranašauta, kovos lauke susitiko broliai Eteoklis ir Polineikas. Eteoklis netikėtai smogė Polineikui į pilvą, ir šis krito žemėn. Pamanęs, kad brolis nebegyvas, Eteoklis ėmė plėšti nuo jo šarvus, bet Polineikas sukaupė paskutines jėgas ir mirdamas nudūrė Eteoklį. Taip pat buvo išpranašauta, kad pasiaukojęs dievams Menoikėjas[25] išgelbės Tėbus nuo pražūties. Tai sužinojęs karalaitis nusidūrė prie dievo Arėjo uolos, o visi prieš Tėbus stoję vadai, išskyrus Adrastą, žuvo.

Vėliau Tesėjas susikovė su tėbiečiais ir atsiėmė iš jų nukautų karvedžių kūnus, kad giminaičiai galėtų deramai juos palaidoti. Tuometis Tėbų valdovas Kreontas neleido palaidoti tik Polineiko, bet tai padarė jo sesuo Antigonė, kuri to paties Kreonto buvo nuteista mirti. Užmūryta oloje, ji pasikorė. Antigonę mylėjęs ir vaduoti ėjęs Kreonto sūnus Haimonas pavėlavo – oloje rado jau atšalusį kūną ir iš nevilties pats nusižudė. Sužinojusi baisią žinią, nusižudė ir Kreonto žmona Euridikė.

Prieš pat Trojos karą Tėbus užkariavo ir sugriovė septynių žuvusių vadų vaikai – epigonai.

Tėbų kontekste svarbūs ir mitai, susiję su Dioniso kulto įsigalėjimu[26]. Juk Dionisas yra ne kas kitas kaip dievo Dzeuso ir Tėbų įkūrėjo karaliaus Kadmo dukters Semelės sūnus. Mitas pasakoja, kaip Hera, sužinojusi apie Dzeuso

[25] Menoikėjas – Kreonto sūnus. Nusižudė, nes Teiresijas buvo išpranašavęs, kad taip jis permaldaus Arėją, supykusį už tai, jog Kadmas nužudė drakoną, ir taip išgelbės Tėbus nuo žūties.

[26] Karl Kerényi, *Dionysos: Archetypal Image of Indestructible Life*, Princeton: Bollingen, 1976, p. 254.

santykius su Semele, pasivertė moterimi ir įkalbėjo Semelę prašyti Dzeuso pasirodyti jai visoje savo dieviškoje didybėje. Dzeusas negalėjo atsakyti Semelei ir atvyko svaidydamas žaibus. Visi rūmai paskendo liepsnose, sudegė ir Semelė. Dzeusas spėjo išgelbėti tik jų sūnų Dionisą, kuriam dar buvo ne laikas gimti. Jis užsiuvo kūdikį savo šlaunyje ir išnešiojo jį iki gimimo. Taip Dionisas gimė iš Dzeuso šlaunies. Berniuką auklėjo Semelės sesuo Ino ir jos vyras Atamantas.

Dioniso kultas ypač paplito Graikijoje VIII–VII a. pr. Kr. formuojantis polių sistemai ir demokratinei valdymo formai. Nuo tada šis žemdirbių dievas dažniausiai priešinamas aristokratijos dievui Apolonui. Mituose nuolat pasakojama apie Dioniso pastangas visur įtvirtinti savo kultą: dėl to, kad nenorėjo pripažinti jo kaip dievo, Dionisas nubaudė savo pusbrolį Tėbų valdovą Pentėją ir jo motiną Agaują, atėmė protą Likurgui[27]. Visi šie pasakojimai rodo, kad Dioniso kultui buvo gana sudėtinga įsitvirtinti skirtingose Graikijos žemėse.

Paskutinė Tėbų mitų grupė siejama su Dzeuso sūnumi Herakliu. Ko gero, neverta pasakoti visos Heraklio istorijos, svarbu paminėti tiesioginę jo sąsają su Tėbais. Tariamas Heraklio tėvas Amfitrijonas turėjo ieškoti

[27] Likurgas – Trakijos karalius. Apie jį išliko keli mito variantai. Vienas pasakoja, kad Dzeusas apakino Likurgą dėl to, kad šis iš savo žemės išvijo mažą Dionisą kartu su jo palydovėmis. Kitas variantas nurodo, kad Likurgas nenorėjo pripažinti Dioniso dievu, tad šis jam atkeršijo – atėmė protą. Apimtas beprotybės, savo sūnų Drijantą Likurgas palaikė vynuogienoju ir užkapojo kirviu. Žmonės atidavė Likurgą sutrypti žirgams.

prieglobsčio pas motinos brolį Kreontą, valdžiusį Tėbus. Todėl ir Heraklis gimė Tėbuose. Vėliau, išaiškėjus nepaprastai berniuko jėgai, Amfitrijonas išsiuntė jį pas piemenis ant Kitairono kalno. Ten Heraklis užmušė Kitairono (arba Nemėjos) liūtą, siaubusį apylinkes, – jo kailis tapo neatsiejamu Heraklio atributu. Sulaukęs aštuoniolikos, Heraklis grįžo į Tėbus. Pakeliui sutiko pasiuntinius, iš kaimyninio Orchomeno vykusius paimti kasmetinės 100 jaučių duoklės. Heraklis apipjaustė pasiuntinių nosis, rankas bei ausis ir liepė nunešti visa tai karaliui Erginui vietoje duoklės. Taip prasidėjo karas su Orchomenu, per kurį Ergino kariuomenė buvo sumušta. Atsidėkodamas už išvadavimą nuo duoklės mokėjimo, Tėbų karalius Kreontas išleido už Heraklio vyresniąją dukterį Megarą, su kuria šis susilaukė trijų vaikų. Hera iš piktumo atėmė Herakliui protą ir jis savo vaikus nužudė. Už bausmę Heraklis tarnavo Tirinto karaliui Euristėjui, kurio lieptas atliko dvylika žygdarbių, grįžo į Tėbus, išleido už Jolajo savo pirmąją žmoną Megarą ir iškeliavo į Oichaliją ketindamas vesti karaliaus Eurito dukrą Jolę[28]. Tikriausiai tuo Heraklio sąsajos su Tėbais ir baigiasi. Dėl ryšio su šiuo miestu jame Heraklis buvo garbinamas kaip palestrų, termų, gimnasijų dievas, gydytojas ir nelaimių nutolintojas. Jo garbei Tėbuose švęstos Heraklėjų šventės.

[28] Imrė Trenčeni-Valdapfelis, *Mitologija*, vertė G. Gustaitė [et al.], Vilnius: Mintis, 1972, p. 225–233.

Gausi ir pamokanti mitologinė medžiaga buvo labai mėgstama graikų kūrėjų. Įvairūs Tėbų mitų variantai tapo daugelio Antikos kūrinių pagrindu. Kai kurie užfiksuoti jau Homero *Iliadoje* ir *Odisėjoje*, daug peno jie davė ir žymiesiems graikų tragikams: Aischilas parašė tragediją *Septynetas prieš Tėbus*; Sofoklis – *Karalių Oidipą*, *Oidipą Kolone*, *Antigonę*; Euripidas – *Foinikietes*, *Bakchantes*, *Maldautojas*. Romėnų literatūroje taip pat mėgti Tėbų mitų ciklai. Ovidijaus *Metamorfozėse* rasime ne vieną Tėbų ciklo pasakojimą, Seneka Tėbų mitų siužetus panaudojo tragedijose *Oidipas*, *Pamišęs Herkulis*. Garsino Tėbus ir vienas I a. po Kr. sukurtas epas.

I-ojo a. po Kr. romėnų literatūrą įprasta vadinti sidabro amžiaus literatūra[29]. Tuo metu klestėjo istoriografija, dramaturgija, satyra, radosi naujų žanrų ir jų atmainų (pasakėčia, romanas, satyrinė epigrama)[30]. Romai tai buvo puikus laikas visose srityse: plečiamos valstybės sienos prie Reino, Dunojaus, Britanijos salose; gyvai prekiaujama su Vakarų provincijomis; atgabenama daugybė vergų. Į miestą iš visų imperijos kampelių traukė filosofai, poetai, dailininkai ir kiti menininkai[31]. Jis buvo puošiamas monumentaliais statiniais, puikiomis šventyklomis,

[29] Sidabro amžiaus literatūra laikomi kūriniai parašyti nuo imperatoriaus Augusto mirties (14 m. po Kr.) iki Trajano mirties (117 m. po Kr.).

[30] Dalia Dilytė, *Antikinė literatūra*, Vilnius: Jošara, 1998, p. 354–355.

[31] Александр Лосев, *Античная литература*, Москва: ЧеРо, 1997, p. 435.

teatrais, paminklais, liudijusiais imperijos didybę ir galią. Paradoksalu, bet kaip tik tuo metu romėnai jautėsi dvasiškai pavargę ir pasenę. Tai ypač atsispindėjo literatūros kūriniuose. Štai I a. pr. Kr. literatūroje buvo didžiuojamasi romėniškumu, valstybės galia, jos misija pasaulyje, tikima ateitimi ir Romos amžinumu. Didelę ir galingą valstybę, romėnus kaip pasaulio valdovus savo kūriniuose apdainavo žymieji poetai Vergilijus ir Horacijus. I a. po Kr. situacija jau labai pasikeitusi: netramdoma imperatorių valdžia, žlugusi respublika, pražūties nuojauta. Šie dalykai nusivylusių poetų žvilgsnius kreipia į praeitį, tik ten tikimasi rasti stiprybės ir vilties. Kūrėjai karštligiškai bando išsiaiškinti nelaimių priežastis: Lukanas (39–65 m. po Kr.) rašo epą apie Farsalo mūšį ir bando atsekti respublikos žlugimo pradžią, Tacitas (55–120 m. po Kr.) ir Svetonijus (70–140 m. po Kr.) kone prikišamai rodo, kas ir kodėl palaužė respubliką[32]. Ne vienas imperatorių nemalonėn patekęs rašytojas priverčiamas nusižudyti – persipjauti venas. Tokio likimo sulaukė Seneka, Lukanas, Petronijus.

I a. po Kr. Romoje įsigalėjo vadinamasis naujasis, arba deklamacinis-retorinis, stilius – priešprieša „senajam" Cicerono stiliui. Naujajam stiliui būdinga patetika, emocingumas, sakinių-sentencijų ir metaforų gausa, o jo atramomis tapo „aistringumas", „veržlumas", „audringumas". Nyko ribos tarp poezijos ir prozos: poetinės išraiškos priemonės buvo persmelkusios prozą, poezi-

[32] Dalia Dilytė, *op. cit.*, p. 354.

ją – retorikos atributai. Bene ryškiausias naujojo stiliaus rašytojas buvo Liucijus Anėjus Seneka (*Lucius Aeneus Seneca*, 4 m. pr. Kr.–65 m. po Kr.), kuris mintis dėstė emocingai įtikinėdamas, piktindamasis ar žavėdamasis, aistringai įrodinėjo savo teiginius, atpasakodamas kitų ar savo paties pokalbius.

Kai į valdžią atėjo Flavijų dinastija, įtempta visuomenės atmosfera kiek atslūgo, prašmatnų išlaidumą pakeitė rimtas ir taupus valdymas, papročiai tapo paprastesni ir griežtesni. Nuotaikos pokyčius atspindi ir literatūra, kurioje pirmiausia pasireiškė priešiškumas naujajam stiliui[33]. Vedliu tapo žymus to meto retorikos dėstytojas Markas Fabijus Kvintilijanas (*Marcus Fabius Quintilianus*, 30 m. pr. Kr.–9 m. po Kr.), pagrindinis jo veikalas – 12 knygų *Oratoriaus lavinimas* (*Institutio oratoria*) – išsamiausias iš žinomų Antikos retorikos vadovėlių. Kvintilijanas apžvelgia visus būsimo oratoriaus parengimo tarpsnius[34], siūlo atsisakyti naujojo stiliaus ir sekti Ciceronu. Mokėjimas ir gebėjimas vertinti Ciceroną, teigia Kvintilijanas, yra pagrindinis oratorinio meno kriterijus. Teoretikas siūlo grįžti prie darnaus periodo vietoj trumpų, nutrūkstančių frazių, prie natūralesnės ir tikslesnės iškalbos vietoj patetikos ir teatrališkumo. Sektinu poezijos pavyzdžiu tapo Vergilijaus kūriniai, suklestėjo vėl iš naujo atrasti didelės apimties mitologinio turinio epai. Todėl I a. po Kr. autorius vis dar masino ir traukė antrojo Vergilijaus vardas.

[33] Александр Лосев, *op. cit.*, p. 480.
[34] *Ibid.*, p. 458–462.

Iki mūsų dienų išliko trys stambūs amžiaus pabaigos veikalai, paprastai vadinami epigonų kūryba[35].

Vienas jų priklauso Silijui Italikui (*Silius Italicus*, 26–101 m. po Kr.), aistringam Vergilijaus ir Cicerono gerbėjui. Silijaus kūrinys – iš 17 knygų susidedantis epas *Pūnų karas* (*Punica*). Antrasis epas – Gajaus Valerijaus Flako (*Gaius Valerius Flaccus*, mirė 90 m. po Kr.) 8 *Argonautikos* (*Argonautica*) knygos. Svarbiausias ir įdomiausias trečiasis, parašytas talentingiausio šios krypties poeto Publijaus Papinijaus Stacijaus (*Publius Papinius Statius*, apie 40 / 45–96 m.). Tai – *Tėbaida*.

EX PEDE HERCULEM
(IŠ PĖDŲ PAŽINSI HERKULĮ)

Šiandien Stacijaus vardas tikriausiai mažai ką reiškia jį išgirdusiems, žinomesnis jis literatūros specialistams. Bet būtent Stacijų *Dieviškojoje komedijoje* pasirinko Dantė palydovu tada, kai turėjo skirtis su Vergilijumi, ir būtent šio poeto sielai, atlikusiai bausmę skaistykloje, leido persikelti į rojų[36]. To nenunusipelnė nė vienas kitas Antikos poetas. Ir tai visai nestebino, nes iki pat XVIII a. kaip tik Stacijus buvo minimas kaip trečias iš didžiųjų po Homero ir Vergilijaus[37], laikomas neginčytinu epinės

[35] *Ibid.*, p. 490.

[36] Dantė Aligjeris, *Dieviškoji komedija*, vertė Aleksys Churginas, Vilnius: Vaga, 1988, p. 254–298.

[37] Marco Andreacchio, „Dante's Statius and Christianity: A Reading of Purgatorio XXI and XXII in their Poetic Context“, in: *Interpretation: A Journal of Political Philosophy*, Vol. 39/1, 2012, p. 55–82.

poezijos autoritetu. Didysis lūžis įvyko XVIII a. Prancūzų akademijos narys Žanas Fransua Laharpas (*Jean-François de La Harpe*, 1739–1803), menkas dramaturgas, bet itin griežtas kritikas, pareiškė, jog jam be galo apmaudu, kad laikas, negailestingai prarijęs tiek puikių Tacito, Sofoklio ir Euripido kūrinių, kažkodėl pasigailėjo *Tėbaidos*. Kritikas teigė, neva visiems seniai aišku, jog Stacijus – blogas poetas, o jo kūrinius žino tik saujelė norinčiųjų turėti svarią nuomonę apie visą Antikos palikimą[38]. Tikriausiai tokią poziciją palaikė dauguma to meto literatūros žinovų, nes kaip tik tada Europa „pamiršo" Stacijų dviem su puse šimto metų. Tik paskutiniais XX a. dešimtmečiais vėl pradėta iš naujo mąstyti apie Stacijaus kūrybą, bandoma suprasti ir įvertinti antrą po Vergilijaus ir trečią po Homero epinį Antikos poetą.

Apie Stacijaus gyvenimą liko mažai liudijimų. Žinoma, kad poetas gimė Neapolyje, kur jo tėvas vadovavo retorikos mokyklai. Mokykla buvo graikiška ir labai populiari Kampanijos, Apulijos ir Lukanijos regionuose. Čia skaityti graikų autoriai Homeras, Hesijodas, Epicharmas, Pindaras, Ibikas, Alkmanas, Stesichoras, Sapfo, Kalimachas, Likofronas, Sofropas ir Korina. Tokia gausybė graikų autorių Romos mokyklose buvo retenybė; galbūt tai nulėmė faktas, kad Stacijaus protėviai buvo graikai iš Eubojos salos[39]. Laisvu nuo užsiėmimų metu

[38] Юрий Шичалин, „Публий Папиний Стаций – гениальный поэт в бездарную эпоху", in: *Публий Папиний Стаций „Фиваида"*, Москва: Наука, 1991, p. 32.

[39] *Ibid.*, p. 15.

Stacijaus tėvas pats kūrė eiles, dalyvavo Neapolio poetų varžybose, buvo parašęs poemą apie pilietinius 68–69 m. karus, todėl, anksti pastebėjęs poetinį sūnaus talentą, ypatingą dėmesį skyrė įvairiapusiam jo gabumų lavinimui. Ko gero, tik dėl sūnaus ateities 69 m. visa šeima iš Neapolio persikėlė į Romą, kurioje puikus retorikos mokytojas rado mokinių, o jo sūnus galėjo gauti geriausią išsilavinimą. Stacijaus tėvas mirė 79 m. taip ir neįgyvendinęs paskutinio noro – eilėmis aprašyti Vezuvijaus išsiveržimą, tačiau poetinius tėvo darbus toliau labai sėkmingai tęsė sūnus. Jis ėmė dalyvauti poetų varžybose – agonuose, o Alboje (apie 90 m.) tapo nugalėtoju. Pergalę poetui lėmė imperatoriui Domicijanui skirta panegirika *De bello Germanico* (*Apie karą su germanais*). Tačiau kitose poetų varžybose Fortūna nebuvo tokia palanki.

Rašyti svarbiausią gyvenimo kūrinį – epą *Tēbaida* – Stacijus pradėjo maždaug 80 m. Tuo metu jau buvo vedęs Klaudiją, Romos kitaristo našlę, kuri iš pirmos santuokos turėjo suaugusią dukterį. Pats Stacijus vaikų taip ir nesusilaukė. Jis labai troško sūnaus, todėl buvo priėmęs globoti ir auklėti vergų berniuką, kuris, deja, greitai pasimirė. Pats Stacijus mirė 95 ar 96 m., tikėtina, Romoje. Gyvenimo pabaigoje jį kamavo ligos ir gimtinės ilgesys, kurį malšindamas paskutinę vasarą praleido Neapolyje netoli Vergilijaus kapo.

Matyt, kitomis gyvenimo aplinkybėmis Stacijus nebūtų pasirinkęs gyventi Romoje. Jo nedžiugino nei cirko reginiai, nei teatras, šiame mieste nelaikė ir pareigos. Tiesa, sostinėje gyveno keli geradariai, kurie pagal savo

galimybes suprato ir kartais dosniai įvertindavo Stacijaus poeziją. Tačiau savojo Mecenato poetas taip ir nerado. Imperatorius Domicijanas, kurį kūriniuose šlovino Stacijus, parodė vienintelį palankumo ženklą – davė leidimą nutiesti vandentiekį į poeto vilą Alboje. Tad po tėvo mirties Stacijus gyveno sunkiai, nors tikriausiai neliko visai be lėšų. Paradoksalu, bet jo *Tėbaida*, sulaukusi amžininkų pripažinimo, pajamų jam nenešė. Vienoje iš satyrų žymus to meto poetas Juvenalis pastebėjo, kad Stacijui, kuris taip džiugina Romą savo *Tėbaida*, būtų reikėję badauti, jeigu nebūtų pardavęs mimui Pariui savo kūrinio *Agaujės*[40].

Mūsų dienas pasiekusį kūrybinį Stacijaus palikimą sudaro penkios eilėraščių knygos – *Silvos* (*Silvae*)[41], 12 knygų epas *Tėbaida* (*Thebais*) ir nebaigtas kūrinys *Achileida* (*Achileis*). Pats Stacijus paskelbė keturias *Silvų* knygas, po mirties pasirodė penktoji. Jose į vieną girliandą pinasi poeto kasdienybės atplaišos, leidžiančios rekonstruoti tikruosius jo gyvenimo įvykius, džiaugsmus ir praradimus, bei pasaulis, egzistavęs tik jo vaizduotėje, galimybė iš užuominų nuspėti poeto siekius ir svajones. O poetinis eilių stilius stebina kaip maža, bet iš gausybės skirtingų akmenėlių sudėliota mozaika[42].

Vis dėlto *Silvos* gimė laisvalaikio valandėlę arba buvo užsakytos kokia nors proga, o štai didysis poeto tikslas –

[40] Iuvenalis, *Satyrae*, VII, 82–87.

[41] *Silvae* – pažodžiui „medžiagos“, t. y. metmenys, eskiziniai eilėraščiai įvairiomis progomis.

[42] Stanisław Śnieżewski, *Słowo i obraz. Studia historycznoliterackie nad „Sylwami“ Stacjusza*, Kraków: Księgarnia Akademicka, 2010, p. 207.

sekti Homero ir Vergilijaus pėdsakais ir sukurti epinę poemą, nusileidžiančią tik jų kūriniams. Nuo mažų dienų skaitęs graikų ir romėnų klasikus, Stacijus jautėsi ne tik klasikinės tradicijos dalimi, bet ir juto dvasinę giminystę su didžiaisias praėjusių epochų poetais, o epinė forma labiausiai atitiko jo talentą ir užmojus. Prieš imdamasis didžiojo darbo, jis turėjo apsispręsti, ką vaizduos – karą ar herojų. Vergilijus į vieną kūrinį sutalpino abu, jam nekilo abejonių, kokį herojų ir karą aprašyti: jo akyse pildėsi Homero pranašystės apie Enėją (*Iliada*, XX, 307–308), todėl nebuvo geresnės temos už trojėnų įsitvirtinimą Italijoje ir romėnų genties gimimą. Stacijus nenorėjo varžytis su Vergilijumi ir ieškoti Romos istorijoje Enėjui prilygstančio herojaus, tad nusprendė sekti Homeru. Didysis graikų dainius *Iliadoje* pavaizdavo karą, o *Odisėjoje* – herojų, tad ir Stacijus nusprendė karo temai paskirti *Tėbaidą*, o herojui – *Achileidą*[43]. Temos pasirinkimas nebuvo atsitiktinis. Stacijui, ko gero, atrodė, kad viskas, kuo gyveno Roma, nulemta jos įkūrimo istorijos. Juk miestas atsirado įvykdžius brolžudystę ir gavo žudiko vardą. Nepamiršdamas šio fakto, poetas nutarė pavaizduoti Septyneto žygį prieš Tėbus ir dviejų brolių nesutarimus dėl valdžios. Populiarumu šis siužetas nenusileido Trojos karui, be to, leido sukurti ryškius ir stiprius charakterius – tiek vyrų, tiek moterų. Išsirinkęs mitologinį siužetą, poetas nusimetė naštą atskleisti tiesiogines sąsajas su gyvenamuoju laiku, bet

[43] Šio kūrinio liko tik dvi knygos: I – 960 eil., II – 165 eil.

istorijos tragiškumas vertė skaitytojus mąstyti ir apie tų dienų tikrovę.

Kūrinio siužetas pakartoja mitą ir telpa į kelias eilutes: broliai Eteoklis ir Polineikas meta burtus, kuris valdys pirmas. Burtas tenka Eteokiui, Polineikas palieka Tėbus ir prieglobstį randa Arge. Tačiau po metų Eteoklis atsisako perleisti sostą Polineikui, todėl pastarasis nusprendžia kovoti už savo teises ir stoja į karą prieš brolį. Prie Polineiko prisideda dar šeši karvedžiai. Surinkę karius, jie keliauja į Tėbus, kaunasi ir žūsta visi, išskyrus seniausią – Argo karalių Adrastą. Paskutiniai dvikovoje vienas kitą nukauna broliai Eteoklis ir Polineikas, o Tėbų sostas atitenka jų dėdei Kreontui.

Tačiau siužetas tėra apmatai, ant kurių preciziškai audžiamas sudėtingiausias raštas. Paprasta ir tiksli kompozicija papildoma įterptiniais pasakojimais, veiksmas stiprinamas porinėmis scenomis (du kartus aprašytas laukas prie Tėbų: po kovos (III, 92–217) ir tada, kai artimieji ieško savo žuvusiųjų (XII, 22–49), arba Archemoro (VI, 139–192) ir Menoikėjo (X, 792–814) motinų raudos), epizodai siejami pakartojimais, palyginimai dažniausiai įvedami kaip kontrastas, jais demonstruojama erudicija (pvz., visoje poemoje yra 15 palyginimų su audringa jūra, bet nė vienas nesikartoja), skaitytojas įtraukiamas į žaidimą paralelėmis, citatomis, aliuzijomis.

Poemoje dalyvauja ne tik žmonės, bet ir visas būrys Olimpo dievų, požemio pasaulio gyventojai, mirusiųjų vėlės ir romėnų taip mėgtos abstrakčios dievybės (Dorybė,

Užmarštis, Šiurpas). Veiksmas iš žemės perkeliamas tai į dangų, tai į požemį. Veikėjų charakteriai ryškūs, talpūs, išbaigti, atmiešti subtilaus psichologizmo. Į pasakojimą Stacijus meistriškai įpina ir retorines kalbas, ir veikėjų išgyvenimus. Jam įdomus pats herojus, jo poelgiai, o kovų ir žaidynių aprašymai leidžia pasireikšti poeto profesionalumui ir mokytumui.

Reikia priminti, kad ano meto poetas turėjo dvi užduotis: išsirinkti ir sekti geriausiu jau egzistuojančio kūrinio pavyzdžiu (*imitatio*) ir pagal galimybes varžytis arba pranokti žymiausius poetus (*aemulatio*). Stacijus puikiai atliko abi užduotis. Jis atrinko ir įpynė į savo poemą geriausius epinių pasakojimų komponentus, tačiau šitai darė ne aklai, bet perkurdamas medžiagą, subtiliai ją pritaikydamas pasakojimui. Tekstą, kuriame atsispindėtų visa epinės literatūros tradicija ir būtų juntamas savojo laiko alsavimas, galėjo sukurti tik išsilavinęs ir talentingas poetas.

Tėbaida visais laikais reikalavo ypač išprususio skaitytojo. Sujungdama epinę Homero ir Vergilijaus tradiciją, ji kartu buvo kalba bei stiliumi naujas literatūros produktas, reikalaujantis iš skaitytojo gebėjimo atpažinti scenas, užuominas, užčiuopti retorikos subtilybes. Tam reikėjo pažinti ir išmanyti antikinę kultūrą, kuri iki XVIII a. buvo gyva ir suprantama, todėl Stacijus skaitytas ir mėgtas. Vėliau suprantančiųjų ir mėgstančiųjų mažėjo, galiausiai nuspręsta apskritai nebeskaityti. Po poros šimtų metų, apsisukus laiko ratui, prie Stacijaus ir vėl grįžtama kaip prie pirmapradės versmės.

Živilė Nedzinskaitė

TĖBŲ ROMANO PASAULIS

Kelionė į praeitį, ištakų pažinimas ir suvokimas visuomet turi viliojančio nuotykio skonį. Pradžios apžavai (*fascination*)[1] remiasi įsitikinimu arba iliuzija, kad kuo labiau nutolusi praeitis, tuo geriau ji gali paaiškinti, kas esame šiandien; mums atrodo, kad praeityje slypi tiesos grūdas apie mus pačius. Viduramžių epocha, arba Viduriniai amžiai, įsiterpiantys tarp Antikos ir Renesanso (Naujųjų laikų), kaip tik ir yra tokia pradžia. Per tūkstantį metų užtrukusią pradžią (476 m.–XV a. antroji pusė) susiformavo feodalinė visuomenė su visa sudėtinga savo sistema, iškilo nacionalinės kalbos. Taigi Viduramžiai yra laikas, kai įmanu apčiuopti pradinę Vakarų civilizacijos ir kultūros būseną. Šios epochos tyrinėtojai sutaria, kad Viduramžių civilizacija nėra primityvi ir paprasta; norint adekvačiai ją suvokti, reikalingos antropologinės, istorinės, kultūrinės, literatūrinės žinios. Visų, besidominčių šia epocha, žvilgsniai pirmiausia krypsta į Prancūziją, kaip geriausiai įkūnijančią giliuosius civilizacinius, kultūrinius Viduramžių procesus.

Tarp antikinės ir Viduramžių kultūros egzistuoja neabejotinas perimamumas. Prancūzų Viduramžių literatūroje matyti sąmoninga pastanga imituoti, sekti, pritaikyti

[1] Michel Zink, *Littérature française du Moyen* Âge, Paris: Presses Universitaires de France, 2001, p. 2.

antikinius modelius: temas, siužetus, įvaizdžius, nors Vakarų Romos imperija jau buvo nugrimzdusi į praeitį. Jokios politinio, visuomeninio, kultūrinio gyvenimo pervartos neįstengė atplėšti literatūros kūrėjų nuo antikinių šaknų. Išsamios prancūzų Viduramžių literatūros istorijos autorius Michelis Zinkas pastebi, kad lotynų poetai Vergilijus, Horacijus, Ovidijus, Stacijus, Plautas, Marcialis ir kiti buvo nuolat skaitomi, kopijuojami, adaptuojami, verčiami. Tuometėje pasaulietinėje ir religinėje literatūroje jie gyvuoja aliuzijų, citatų, perpasakojimų, sekimų pavidalu[2]. Kita vertus, egzistuoja ir esminis pertrūkis tarp Antikos ir Viduramžių, nulemtas galingo krikščionybės impulso ir iš esmės pakitusių gyvenimo sąlygų, kitokios visuomenės sąrangos. Taigi ir prancūzų Viduramžių literatūra atspindi naują epochą, naujovišką pasaulio ir žmogaus sampratą, ieško originalių išraiškos būdų ir formų. Literatūros raida neatsiejama nuo kalbos formų kaitos ir pamažu besiformuojančios bendrinės kalbos.

Kalbant apie prancūzų Viduramžių epochą įprasta minėti vadinamuosius „renesansus" – intensyvios kultūros ir literatūros plėtros tarpsnius. Pirmasis toks „renesansas" – IX a., kai atsiranda raštijos paminklai šnekamąja, t. y. to meto prancūzų, kalba ir aktyviai studijuojama Antika. Pradedant XI a. pabaiga ir visą XII a. pasireiškia itin ryškus originalios pasaulietinės literatūros proveržis. Tai antrasis „renesansas", per kurį prancūzų literatūra išsiskleidžia trimis seniausiomis ir svarbiausiomis formomis: heroji-

[2] *Ibid.*, p. 42.

niais epais (*chansons de geste*), trubadūrų ir truverų lyrine poezija ir riterių, arba kurtuaziniais, romanais.

Viduramžių epochos pagimdytas naratyvinis žanras laikomas pirmuoju romano tipu Vakarų Europos kultūroje. Riterių romanai įprastai skirstomi į tris ciklus: antikinį, bretoniškąjį, bizantiškąjį. Antikinio ciklo romanai, kaip nurodo jam priskiriamų kūrinių pavadinimai, yra neblėstančio dėmesio lotyniškajai ir graikiškajai Antikai išraiška. Žinoma, nereikia pamiršti, kad klerkai, arba mokyti Viduramžių raštininkai, „Graikijos medžiagą" išmanė ne tiesiogiai, bet iš vėlesnių atpasakojimų, perrašymų lotynų kalba.

„Kanoninį" antikinių kurtuazinių romanų ciklą sudaro trys dideli kūriniai, daugiau ar mažiau siejami su Alienoros Akvitanietės ir jos vyro Henriko II Plantageneto aplinka[3]. Tarp 1150 ir 1165 m. išsidėsto romanų triada: *Tėbų romanas* (*Roman de Thèbes*), *Enėjo romanas* (*Roman d'Énéas*) – laisva Vergilijaus *Eneidos* adaptacija ir *Trojos romanas* (*Roman de Troie*) – Benoît de Sainte-Maure'o atlikta Trojos karo kompiliacija su įterptais graikų mitų epizodais.

Antikiniai riterių romanai paprastai vadinami „pereinamaisiais", atsidūrusiais savotiškoje pusiaukelėje tarp herojinių epų („giesmių apie žygdarbius", *chansons de geste*) ir „tikrųjų" bretoniškųjų (*la matière bretonne*) romanų. Viena vertus, šio ciklo romanai lieka prisirišę prie antikinių siužetų – graikų ir lotynų mitų, legendų

[3] Aimé Petit, „Roman antique", in: *Dictionnaire du Moyen Âge*, sous la direction de Claude Gauvard, Alain de Libera, Michel Zink, Paris: Presses Universitaires de France, 2002, p. 1240.

bei jų pagrindu lotyniškai parašytų kūrinių. Kita vertus, iš Antikos perimti siužetai pritaikomi XII a. pirmosios pusės ir vidurio realijoms, gerai pažįstamoms to meto rašytojams ir skaitytojams ar, tiksliau tariant, romanų klausytojams[4]. Šio ciklo romanuose į akis krinta daugybė anachronizmų: Antikos didvyriai – žygio prieš Tėbus ar Trojos karo herojai – paverčiami drąsiais ir kurtuaziškais riteriais, paisančiais Viduramžiams būdingo garbės supratimo ir „gero tono" taisyklių, besidominčiais meilės „kazuistika". Vietoj Antikos žynių atsiranda vyskupai ir arkivyskupai, graikų bei romėnų matronos ir mergelės kalba, elgiasi lyg XII a. damos, išmanančios kurtuazijos dėsnius. Nemažai siužeto detalių atspindi būtent Viduramžių, o ne Antikos papročius, kasdienybę, gyvenseną. Iš jų galima pasisemti žinių apie karo meną, ginkluotę, būstų vidų, damų ir riterių išvaizdą, aprangą, netgi „madas". Kaip Antikos mituose ir legendose, taip jų įkvėptuose pirmuosiuose riterių romanuose didelė svarba teikiama kovų, mūšių, dvikovų aprašymams, magijos ir stebuklų vaizdavimui. Tačiau didžiausia antikinių riterių romanų inovacija – meilės tema ir jausmų analizės užuomazgos; tai aspektai, kuriuos į pirmą planą iškels ir išplėtos bretoniškojo ciklo kūrėjai.

[4] Atlikimo būdas – viena esminių XII a. klestėjusių literatūros žanrų skirčių. Herojiniai epai ir lyrinė poezija buvo dainuojami arba atliekami rečitatyvu. Romanai, parašyti eiliuotai kaip epai ir lyrika, tapo pirmuoju „skaitomu" žanru – garsiai, gausesniam ar mažesniam klausytojų būreliui. XII a. raštingų žmonių buvo dar labai reta, tikrasis individualus skaitymas įsigalėjo gerokai vėliau. Žr. Michel Zink, *op. cit.*, p. 129.

Antikinių kurtuazinių romanų grupę pradeda ir „toną užduoda" tarp 1150–1155 m. nežinomo autoriaus sukurtas *Tėbų romanas*, besiremiantis vėlyvosios Antikos poeto Publijaus Papinijaus Stacijaus (Publius Papinius Statius, ~45–96) epopėja *Tėbaida* (*Thebais*). Viduramžių epochoje Stacijaus kūriniu buvo nepaprastai žavimasi; yra žinoma daugybė jos kopijų, adaptacijų ir komentarų lotynų kalba. *Tėbų romano* vertėja į šiuolaikinę prancūzų kalbą Francine Mora-Lebrun pažymi, kad ankstyviausia *Tėbaidos* kopija yra iš IX a., iš X a. mus pasiekė septyni rankraščiai, X a. pab.–XI a. pr. – penkios, XI a. – penkiolika, o iš XII a. – net penkiasdešimt viena kopija[5]. Taip pat ir Viduramžių *Tėbų romanas* sulaukė didelio populiarumo.

XII a. autoriaus sukurto *Tėbų romano* adresatas – lotynų kalbos nemokantys arba ją menkai mokantys pasauliečiai. Jo siužetas nėra sudėtingas. Kūrinio pradžioje pateikiama nutikimų iki veiksmo pradžios santrauka. Kone šešiuose šimtuose eilučių autorius papasakoja Oidipo ir jo šeimos istoriją: orakulo pranašystę, giminę slegiantį prakeiksmą, Oidipo gimimą, vaikystę svetimame jį priglaudusiame krašte, troškimą sužinoti tiesą, mįslės įminimą, tėvažudystę, kraujomaišišką santuoką ir iš jos gimusius vaikus. Šioje savotiškoje įžangoje akcentuojamas

[5] Francine Mora-Lebrun, „Introduction", in: *Le Roman de Thèbes*, Paris: Librairie Générale Française, 1995, p. 6. Stacijaus epopėjos vertėjas į prancūzų kalbą Roger Lesueur pateikia dar didesnius skaičius: šimtą dvylika ar net šimtą trisdešimt vieną rankraštį ir mano, kad tai dar ne galutinis sąrašas. Žr. Roger Lesueur, „Introduction", in: Stace, *Thébaïde*, Paris: Société d'Édition les Belles Lettres, 1990, p. LVII.

prakeiksmo motyvas: Oidipo sūnūs pasmerkti kovoti brolžudiškoje kovoje ir žūti dėl neteisėto gimimo ir nepagarbos nelaimingam tėvui. Tikrasis romano veiksmas prasideda nuo 598 eilutės Eteoklio ir Polineiko susitarimu po vienerius metus valdyti iš tėvo paveldėtą karalystę. Pirmiausia karaliauja vyresnysis brolis Eteoklis; jaunesnysis Polineikas išvyksta pas Graikijos karalių Adrastą ir veda jo dukterį Argėją. Metams pasibaigus, Eteoklis atsisako perleisti valdžią, ir Polineikas po nesėkmingos pasiuntinystės kartu su argiečiais ir geriausiu draugu Tidėju išžygiuoja prieš Tėbus. Žygio pradžioje nutinka bloga lemiančių įvykių: nepalanki pranašystė, kelią pastojančios kliūtys – varginanti sausra ir troškulys, didžiulė gyvatė, Sfingės antrininkė su klastinga mįsle. Blogi ženklai išpranašauja brolių nesantaikos baigtį: jie nužudo vienas kitą, Tėbai sunaikinami, žūsta daugelis argiečių, išskyrus karalių Adrastą, Kapanėją ir saujelę riterių. Romano veiksmas baigiamas Atėnų valdovo Tesėjo įsikišimu: jis užima sugriautą miestą, nubaudžia Kreontą ir įsako palaidoti žuvusiuosius.

Tėbų romaną sudaro 12059 eilutės; antikinį šaltinį nežinomas autorius nurodo tik vieną kartą 8540–8543 eilutėse, trumpučiame taurės Polineikui įteikimo epizode. Stacijaus *Tėbaidoje* puiki taurės išvaizda aprašyta detaliai (vadinamoji ekfrazė), o romano autorius apsiriboja nuoroda, tarsi prabėgomis „pasiųsdamas“ skaitytoją pasidomėti jį įkvėpusiu originalu. Akivaizdu, kad pats Viduramžių klerkas buvo gerai susipažinęs su Stacijaus

epopėja. Nemažai epizodų, tarkime, Polineiko ir Tidėjo dvikova Adrasto rūmų prieangyje, Amfiarajo vežimo, Adrasto palapinės aprašymai, Amfiarajo nusileidimas į pragarą, graikų ir tėbiečių susirėmimai, kovos, mūšiai (pvz., 4664–4675 arba 5778–5811 eil.), nusižiūrėti beveik pažodžiui. Setyneri Tėbų vartai ir jų gynėjai išvardyti tokia pačia tvarka kaip *Tėbaidoje*. Vis dėlto nežinomas autorius daug ką sutrumpino, praleido, daug ką sukūrė pats. Be minėtos Oidipo istorijos atpasakojimo romano pradžioje, jis įterpė Adrasto dukterų, taip pat Antigonės ir Ismenės portretus, Antigonės ir Partenopajo, Eteoklio ir Salamandros meilės idiles, Ismenės sielvartą po Atyso žūties ir jos pasitraukimą į vienuolyną. Viduramžių klerkas plačiai pavaizdavo Monflero tvirtovės apsiaustį pakeliui į Tėbus, Eteoklio patarėjų Atyso ir Otono ginčą, graikų ekspediciją į Bulgariją ieškoti maisto, Dero Rudojo išdavystę ir teismą. Pastarasis išsamus epizodas yra reikšmingas viduramžiškos bajorų teisės pavyzdys. Tiesa, reikia pasakyti, kad Dero Rudojo teisėjams ir gynėjams įstrigus aklavietėje, bylą savaip „išsprendžia" moterų – Jokastės ir Salamandros – įsikišimas. Galima pritarti *Tėbų romano* vertėjai į šiuolaikinę prancūzų kalbą, kad Viduramžių klerkas pamažu vaduojasi nuo ištikimybės originalui ir įtvirtina savo, kaip kūrėjo, nepriklausomybę[6].

Ryškiausia siužetinė transformacija – romano pradžioje papasakota Oidipo istorija – atskleidžia Viduramžių

[6] Francine Mora-Lebrun, *op. cit.*, p. 11.

autoriaus sumanymą ir tikslą. Oidipo sūnų tarpusavio neapykanta, dviejų miestų – Tėbų ir Argo – žlugimas yra dvigubos nuodėmės – tėvažudystės ir incesto – pasekmė. Tai pamokymas ir perspėjimas skaitytojams, kuriuo romanas ne tik pradedamas, bet ir užbaigiamas, taip sukuriant uždarą teksto struktūrą. Romano įžangoje išreikšta didaktinė intencija išryškina dar vieną aspektą: lotynų kalbą mokantys klerkai, intelektinis Viduramžių epochos elitas, skaitytojams suprantama prancūzų kalba perteikia savo išmintį ir žinojimą. Klerkai ne tik atiduoda pagarbą tos išminties šaltiniui – Antikos literatūrai, bet ir įsiamžina patys. Juk palikuonys geru žodžiu minės jų išsaugotas ir kitiems perduotas žinias. *Tėbų romano* autorius turėjo patraukti skaitytojus kaip Antikos „specialistas“, puikiai išmanantis jos mitus ir literatūrą, ir kaip savo laiko žmogus, rašantis apie amžininkams gerai žinomus dalykus jiems suprantama kalba.

Ne viename epizode antikinė, Viduramžių žmogaus akimis žvelgiant – pagoniška mitologija susipina su krikščionybės realijomis. Krikščionių Dievas painiojamas su antikiniais dievais ir deivėmis, velnias tapatinamas su Sfinge, arkivyskupas Amfiarajas išmano magiją ir burtus, turi pranašystės dovaną. Pragaras, į kurį jis nugarma, nesiskiria nuo antikinio pragaro vaizdo. Antikinis likimas ne kartą šmėkšteli kaip Fortūnos alegorija. Tokiu būdu senas antikinis mitas ar, plačiau imant, Antikos pasaulis priartinamas prie *Tėbų romano* kūrėjo laikų, prie jam ir jo skaitytojams įprasto pasaulio.

XII a. pirmoji pusė – kryžiaus žygių arba „šventųjų karų“ ir krikščionybės ekspansijos epocha[7]. Romane pavaizduoti kariniai epizodai primena kryžiaus žygių aprašymus, žinomus iš to meto istorinių kronikų. Arkivyskupas Amfiarajas palyginamas su pirmojo kryžiaus žygio vadu Godefroi de Bouillonu, prisimenamas Šatijono kunigaikštis, pasižymėjęs tose kovose. Romano tyrinėtojai atkreipia dėmesį, kad argiečiai vadinami graikais, kuriuos Viduramžių žmonės tapatino su Bizantijos – neišvengiamo etapo kelyje į Šventąją žemę – gyventojais[8].

Tėbų romano autorius, adaptuodamas Stacijaus *Tėbaidą*, dairėsi į „modernų“ bei plačiai paskliduşį tų laikų naratyvo modelį – prancūzų herojinį epą, garsiąją *Rolando giesmę* (*Chanson de Roland*). Riteriai Tidėjas, Polineikas, Atysas ne kartą palyginami su narsiuoju Rolandu; romano kovotojų kirčiai panašūs į tuos, kuriuos sudavė arkivyskupas Turpenas. Tačiau ideologinė romano autoriaus ištarmė nevienareikšmiška. Turint omenyje *Rolando giesmę*, galima sakyti, kad herojinio epo formulė paprasta: pagonis nuolat neteisus, o krikščionis visada teisus. *Tėbų romane* viskas sudėtingiau: nežinia, kas teisus, o kas ne. Atrodo, kad autoriaus simpatijos labiau linksta į Polineiko pusę, nes Eteoklis nesilaikė duoto žodžio, atsisakė užleisti broliui sostą, siekė pražudyti jo pasiuntinį ir nesutiko taikytis, galiausiai klastingai nužudė brolį, kai

[7] Pirmasis kryžiaus žygis į Šventąją žemę – 1096–1099 m., antrasis – 1147–1149 m.

[8] Francine Mora-Lebrun, *op. cit.*, p. 16.

šis jam tiesė pagalbos ranką. Bet ir Polineikui nesvetimas valdžios troškimas, jis nesibodi karine klasta.

Tėbų romano autorius negalėjo nepastebėti bęįsitvirtinančios kurtuazijos. Keistas graikų karas su Tėbais! Konfliktuojančios pusės ne tik rengia išpuolius, kaunasi mūšiuose ir dvikovose, bet ir turi laiko tiesiog gyventi. Riteriai asistuoja damoms, demonstruoja joms savo šaunumą, mezgasi simpatijos ir meilės ryšiai – Ismenės ir Atyso, Antigonės ir Partenopajo. Eteoklis, ilgai ir nesėkmingai troškęs Salamandros palankumo, galiausiai pasiekia pergalę. Apibūdindamas veikėjus, autorius nevengia būdvardžio „kurtuaziškas", bet apsiriboja „mandagumo", „narsumo", „riteriškumo" reikšmėmis[9]. Jam dar toli iki damos kulto, iki *fine amor* ideologijos ir praktikos, tik po gero dešimtmečio išsiskleisiančios bretoniškojo ciklo riterių romanuose.

Nežinomo autoriaus sukurtas *Tėbų romano* pasaulis yra sudėtingas ir reliatyvus. Perkėlęs antikinį siužetą į XII a., jis analizuoja savo epochos gyvenimą su jai būdingomis politikos ir ideologijos apraiškomis. Jam rūpi psichologinės vienų ar kitų veiksmų paskatos. Antai nepaisant kai kurių veikėjų – Tidėjo, Meleago, Jokastės, Otono, Dero Rudojo – pastangų išsaugoti taiką, karas tampa neišvengiamas. Taip nutinka ne vien dėl senojo, tarsi neatšaukiamo prakeiksmo, bet ir dėl veikėjų charakterių, nesuderinamų interesų ar vasalų ištikimybės priesaikos siuzerenui, saistančios individualius jų veiksmus. Žinoma,

[9] Marie-Noëlle Toury, „Courtoisie", in: *Dictionnaire du Moyen Âge*, p. 360.

kovai išrikiuoti pulkai, narsios kautynės, plazdančios vėliavos, švytruojantys kardai, trimitų gausmas kelia estetinį autoriaus pasigėrėjimą, ir jis detaliai visa tai aprašo. Bet ne mažiau žavisi prabangia aplinka, kilmingų damų grožiu ir puošnia išvaizda, kurių vaizdavimui tenka ne tokia ir menka teksto dalis.

Tėbų romanas mūsų dienas pasiekė penkiais išlikusiais rankraščių variantais. Vadinamąją „trumpąją", arba „prancūziškąją", redakciją sudaro du Il de Franso (Île-de-France) dialektu parašyti tekstai C (*fr.* 784, XIII a. vidurys) ir B (*fr.* 60, XIV a. vidurys); abu saugomi Paryžiaus Nacionalinėje bibliotekoje. „Ilgoji" redakcija – du XIII a. pabaigos rankraščiai pikardiečių dialektu: A (*fr.* 375, Paryžiaus Nacionalinė biblioteka) ir P (*fol.* 186 b–269 a, Ženevos Bodmero biblioteka). XIV a. pabaigos penktasis rankraštis S (*fol.* 164 a–226 d), parašytas anglų-romanų dialektu, saugomas Londono Britų muziejuje. Savo apimtimi jis užima tarpinę padėtį tarp „trumposios" ir „ilgosios" redakcijų, kiek artimesnis „trumpajai".

Pirmą kartą *Tėbų romanas* išleistas dviem tomais 1890 m.[10] Jo leidėjas, pagrindu paėmęs rankraštį S, gausiuose prieduose pateikė ir kelias kitas redakcijas, leidžiančias susidaryti gana išsamų bendrą šio Viduramžių romano vaizdą. Gerokai vėlesnis Guy Raynaud de Lage'o leidimas pateikė vieną iš trumpųjų tekstų– rankraštį C[11].

[10] Léopold Constans, *Le Roman de Thèbes*, Paris: Firmin-Didot, 1890, 2 *vol.*
[11] *Le Roman de Thèbes*, Paris: Librairie Honoré Champion, Editeur, 1968, 2 vol.

Verčiant į lietuvių kalbą, kaip tik ir remtasi pirmuoju Leopoldo Constans'o rankraščio S leidimu. Šis rankraštis vėlesnis už kitus, tačiau reikia turėti omenyje, kad jis parašytas ne prancūziškoje, bet angliškoje aplinkoje, kopijuotojas galėjo išvengti prancūzų kalbos pokyčių ir gana neblogai išsaugoti XII a. būdingą rašybą. Tad paradoksaliu būdu šis vėlyviausias rankraštis išliko artimiausias pirmiesiems teksto variantams[12]. Lietuviškame vertime taip pat atsižvelgta į naujausio leidimo redaktorės Mora-Lebrun patikslintą pirminę rankraščio struktūrą: nevienodo ilgio fragmentai atitinka didžiosiomis iliuminuotomis raidėmis prasidedančius paragrafus. Tokia pati struktūra išsaugota ir vertime į lietuvių kalbą.

Ši *Tėbų romano* redakcija, kaip ir kitos, parašyta eiliuotai, aštuonių skiemenų eilutėmis, gretutiniu rimu. Michelis Zinkas atkreipia dėmesį, kad prancūzų Viduramžių literatūroje toks eiliavimo būdas, „nulinis literatūros rašymo laipsnis"[13], atitinka naratyvą – linijinį pasakojimą. Skirtingai nuo herojinių epų metrikos, romanuose nebesvarbus strofų išdėstymo ir pakartojimų kuriamas ritmas, o melodinės kalbos ypatybės pasitraukia į antrą planą. Lygiai, ramiai tekantis tekstas leidžia jo klausytojui (skaitytojui) susitelkti į pasakojamą istoriją, ją pačiam suvokti ir struktūruoti.

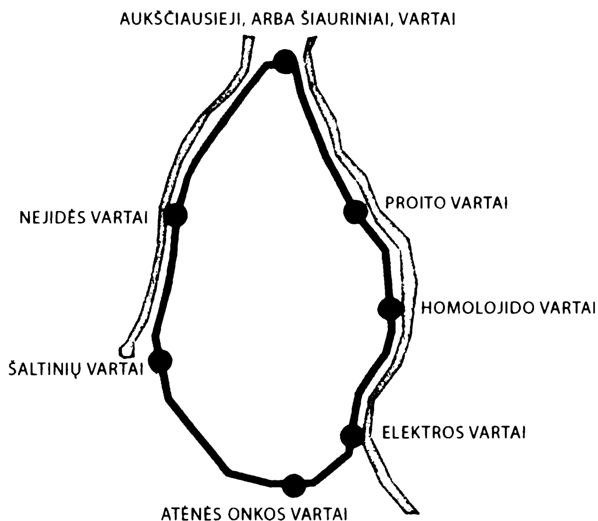
Tėbų romanas – ankstyviausias prancūzų Viduramžių romanas – išlaikė glaudžias sąsajas su savo pirmtake –

[12] Francine Mora-Lebrun, *op. cit.*, p. 34–35.
[13] Michel Zink, *op. cit.*, p. 130.

Stacijaus *Tėbaida.* Jis yra ir dalinis herojinio epo, *Rolando giesmės*, paveldėtojas, ir kurtuazinio naratyvo pranašas. Pirmą kartą pasirodę nauji, Viduramžių epochai būdingi rašymo principai, stilistiniai ypatumai pavertė šį romaną originaliu kūriniu, kurį verta pažinti.

Genovaitė Dručkutė

TĖBŲ MIESTO (IV A.)
VARTŲ SHEMA

TĖBŲ ROMANAS

TĖBŲ ROMANAS

Čia prasideda pasakojimas apie Tėbų apgultį

Išminčius tenenuslepia savo išminties, bet, priešingai, teparodo visą išmanymą, kad, jam palikus šį pasaulį, jo vardas nebūtų pamirštas. Jeigu metras Homeras ir metras Platonas, ir Vergilijus, ir Ciceronas būtų nuslėpę savo išmintį, šiandien niekas apie juos nebekalbėtų. Taigi aš nenoriu nutylėti to, ką žinau, nei nusinešti į kapą savo išminties; todėl mielai papasakosiu istoriją, vertą ilgos atminties. Tenutyla tie mano profesijos broliai, kurie – ne klerkai ir ne riteriai: jie geba suprasti ne geriau, negu asilas groti arfa. Aš neporinsiu nei apie odų pardavėjus, nei apie valstiečius, nei apie piemenis; bet papasakosiu apie du brolius, jų žygius aš jums priminsiu. Vienas buvo vardu Eteoklis, o kitas – Polineikas. Oidipas juos pagimdė iš karalienės Jokastės; didžiai suklydęs, iš savo motinos juos pagimdė, pirma nužudęs karalių – savo tėvą. Iš nuodėmės gimę broliai užaugo žiaurūs ir pašėlę: jie sugriovė gimtąjį miestą Tėbus, o paskui – ir visą karalystę. Užtraukė pražūtį savo kaimynams ir galiausiai pražuvo abu. Kol kas apie tuodu brolius aš daugiau nekalbėsiu, nes pasakojimą ketinu pradėti vienu jų protėviu, kurį pirmiausia paminėsiu. Jų protėvis vadinosi Lajas, Tėbų jis buvo karalius ir valdovas. Nukeliavo pas dievus pasiteirauti, kokį likimą yra jam paskyrę. Viešpats Apolonas per pasiųstą orakulą liepė pranešti, kad netrukus jam gimsiąs prakeiktas sūnus, kuris jį pražudysiąs. Ir dar metai nebuvo praėję, jis davė gyvybę Oidipui; šis, savo nelaimei, tėvą vėliau nužudė, kaip buvo išpranašauta.

49–90

Karalius, baisiai išsigandęs jam perduotos žinios, įsakė vaiką pragaišinti, jo gyvybę nutraukti. Motina verkia, šaukia, rėkia, grąžo rankas, raunasi plaukus, ant savo kūdikio krinta apalpusi ir visi mato jos sielvartą baisų. „Ak, aš nelaiminga, ką man daryti? Kas laukia manęs, bedalės? Vargše moterie, kam tu gimei? Nusidėjėle, kam tu gyveni? Nejau galėčiau pražudyti kūdikį, kurį išnešiojau? Vaikeli, kam tu atsiradai šiame pasauly? Kam tu buvai pagimdytas? Dėl kokios klaidos ir apsirikimo, vaikeli, tavęs laukia mirtis? Tu juk nesi sūnus kekšės nei vienuolio, nei vienuolės! Ak, mielas kūdikėli, nelaimei aš tave pagimdžiau, penėjau ir maitinau! Ir vargas tėvui, tau gyvybę davusiam, nes jis įsakė tave numarinti! Būsime abu pasmerkti dėl tavo žūties, tėvas – teisėtai, o aš – per klaidą. Nes jis liepė tave, brangų sūnų, nužudyti prieš mano valią. Prieš dievus siekia sukilti ir įrodyti orakulus apsirikus. Bet jie neklysta, aš taip manau, ir visa įvyks taip, kaip paskelbta." Šitaip karalienė ašaras lieja dėl sūnaus ir sielvarto savo netramdo; neįmanoma ramiai jos klausytis, girdint tokią sopulingą raudą. Pabūgęs karalius tris vergus pašaukė. Jiems pažadėjo aukso ir sidabro, nurodė slapčia sūnų iš žmonos paimti ir, pasitraukus toliau, jam galvytę nukirsti.

91–106

Taigi tie vergai pasišalino su vaikeliu, o motina nesiliovė raudoti; muša sau per veidą, grąžo rankas ir meldžia

dievus atsiųsti jai mirtį. Taip aimanavo ir ašarojo, taip blaškėsi ir nualsino savo kūną, kad pamažu nuslopo, ir jos skausmas apmalšo. Motina išsekusi užmigo, o jos kūdikio laukia mirtis. Dabar mes pamatysime, kieno bus viršus – Apolono ar Lajo: jeigu vaikui galvelę nukirs, tai bus įrodymas, kad dievas suklydo; bet jeigu jis ištrūks iš tos trijulės rankų, karalius tikrai turės pasisaugoti.

107–124

Vergai patyliukais išslinko, kaip karalius jiems buvo paliepęs. Nuėję gana toli nuo miesto, įlindo į didelį mišką; jie ištraukė karalaitį iš vystyklų, į kuriuos buvo įsuptas. Vaikelis, toks mažutis, nenumano savo lemties ir nesupranta, kad mirtis šalia. Jis tiesia jiems rankutes ir nušvinta, kaip būtų nusišypsojęs savo žindyvei. Dėl tos jiems skirtos šypsenėlės vergai pajuto gailestį ir ėmė tartis visi trys: „Būtų nuodėmė jį, mums besišypsantį, numarinti." Todėl jam perdūrė abi kojeles ir pakabino ant ąžuolo šakos; jie taip padarė, kad koks lokys ar liūtas vaikelio nesuėstų ir nepraryty.

125–138

Tada tie trys vergai nuėjo sau, palikę karalaitį pakabintą. Jie tarė karaliui: „Būkite ramus, jūs daugiau nebeišvysite

sūnaus. Ginkitės, kaip galite, nuo gyvųjų ir nesibaiminkite mirusiųjų." Jie nuramino karalių, jo nepaklausę ir jį apgavę, nes karalaitis, aukštai pakabintas, pagalbos sulaukė. Taip nutiko, kad Orchomeno miesto karalius keliavo mišku; jis vedėsi pulką šunų ir nešėsi elnią, pakeliui sumedžiotą.

139–184

Kai išgirdo verkiant vaiką, nepaprastai išsigando, ir tai nė kiek ne keista. Pakėlęs galvą į ąžuolą, išvydo vaiką pakabintą ir pamatė, kad tai berniukas: nusistebėjo, kas galėjo jį čia užkelti. Išsitraukęs kardą, nupjovė virvę ir susupo vaikelį į savo apsiaustą: pamatė, kad kūdikis labai gražus. Karalius grįžo prie saviškių ir jiems ištiesė radinį, kurį buvo netyčia aptikęs. Visi jam patarė paimti berniuką, gražiai užauginti ir išauklėti. Ir štai kas nutiko karaliaus sūnui: valdovas Polibas jį pasiėmė, auklėjo ir brangino, tarsi būtų jo paties žmonos pagimdytas. Ir taip gerai išauklėjo, kad berniukas išmoko svaidyti ietį ir kautis kardu, medžioti žvėris ir gaudyti žuvį, leisti vanagus ir sakalus. Vaikas, sukakęs penkiolika metų, atrodė gražus ir narsus, protingas ir stiprus. Karalius jį taip pamilo, kad priėmė kaip savo draugą ir bičiulį; taip jį brangino, kad įšventino riteriu. Jam paliko savo valdas ir pavedė armiją. Jaunuolis buvo nuovokus, drąsus ir stiprus, tikras riteris narsus; kovėsi turnyruose, vedė į didelius mūšius ir buvo

toks šaunus, kad visame Orchomeno krašte pasklido garsas, jog rastinukas – riteris puikus. Jo bendražygius apėmė pavydas, ir šie ėmė jį įžeidinėti savo kalbomis; daugybę kartų pavadino kekšės vaiku, pamestinuku. „Štai jūs dabar – šlovės viršūnėje, nors nė pats nežinote, kas jūsų gimdytojas; verčiau paklauskite tos paleistuvės, kuri jus prie ąžuolo pririšo."

185–194

Jaunuolį skaudžiai užgavo patyčios ir įžeidinėjimai; apimtas širdgėlos ir apmaudo, jis paliko valdovo žemes neatsisveikinęs. Buvo taip susisielojęs, kad patraukė, kur akys veda, net nebesumojo atsisveikinti. Nuėjęs pasiklaus Apolono: nori sužinoti, kieno yra sūnus; nukeliaus tiesiai pas Apoloną, pasiteiraus, kas buvo jo tėvas.

195–202

Dievas jam tarė: „Kodėl nori tai išgirsti? Tu niekada nesužinosi to, ko trokšti. Ateis laikas, – aš tau tai sakau, – kai tu sušuksi: „Kam aš išvydau dienos šviesą?" Ir būk tikras dėl vieno dalyko: niekada nesužinosi to, ko trokšti. Tačiau, jeigu keliausi Tėbų link, gausi žinių apie savo tėvą."

203–208

Jaunuolis kuo greičiausiai paliko šventyklą, nepaėmęs domėn perspėjimo; juk dievas jam davė ištarmę neaiškią, todėl jis nieko nepaisė. Leidosi į kelią tiesiai Tėbų link, kad surastų tėvą, kurį troško pamatyti.

209–226

Visai šalia Forkės miesto driekėsi plati lyguma su uola pakraštyje, ten stovėjo šventykla, daili ir gerai suręsta, ir aš galiu jums patvirtinti, kad tądien, kiek man žinoma, ten buvo didelis suėjimas, gausiai susirinkę to krašto gyventojai, nes jie minėjo šventę vieno dievų, kurį garbino. Ten jie surengė dideles ir svarbias žaidynes; čia ir atvyko jaunuolis. Jam kilo noras pasilikti: norėjo pažiūrėti žaidėjų. Ką dar man jums papasakoti? Jaunuolis ką tik buvo atvykęs, kai žaidynės pavirto peštynėmis; taip nutiko dėl disko švininio, kurį svaidė du vietiniai jaunuoliai, rungtyniaudami vikrumu.

227–242

Tada pakilo vaidai, galingi valdovai įsivėlė į ginčą, ir vyresnieji tarp savęs susikibo: tądien iš to pasidarė didelė nelaimė. Jaunuolis, buvęs čia ir nieko nežinojęs apie savo

tėvą, nenujautė, kad kaip tik čia turėjo jį sutikti, nes ketino pasiekti Tėbus. Nedorėlis tarnas pataikė į jį disku švininiu, šitaip ir jis atsidūrė sumaištyje, kaip buvo išpranašauta: kitaip nė negalėjo nutikti. Nes pragaro velnias tą dieną įsisuko tarp jų; jis privertė jaunuolį susikauti su vienu valdovu, kurį tąkart ištiko didi bėda.

243–258

Daug vyrų nukentėjo, o karalius Lajas buvo nužudytas; tądien jo galva nusirito nuo kardo, kurį rankoje laikė ne kas kitas, o jo sūnus: tai buvo visų nelaimių pradžia. Nes pasaulio valdovas velnias jį pakurstė nužudyti karalių. Jaunuolis, pamiršęs ištarmę, nukirto karaliui galvą: šitaip išsipildė likimas, kurį dievas jam buvo numatęs. Tėbų karaliaus mirtis – tai netektis nepataisoma. Šalia šventyklos, prie medžio, jis buvo paguldytas į kapą marmurinį.

259–272

Kai tik kūną atidavė žemei, visi išsivaikščiojo, pamiršę nesutarimus; karaliaus pavaldiniai iškeliavo nuliūdę, netekę savo viešpaties. Vos karalienė išgirdo žinią, galite numanyti, kad tuo neapsidžiaugė; ji balsu aimanuoja, verkia ir dūsauja iš širdies: „Ak, aš nelaiminga, kaip man

gyventi netekus sutuoktinio? Likau našlė be vyro, ir nėra nė vieno, kas apgintų mano valdas. Jeigu mane užpultų ar paskelbtų karą, aš prarasčiau savo žemes."

273–290

Oidipas negaišuoja: jis skuba į Tėbus; galvoja, kad tolei ieškos, kol savo tėvą suras. Tėbų pusėje, ant kalvos aukštos, plikos ir apvalios, apsigyveno velnias, pilnas piktumo ir tūžmo: tos šalies žmonės jį vadino Sfinge; ir jis buvo pražudęs daug kilmingų vyrų. Buvo sugalvojęs mįslę, kurios nė vienas nieku būdu nepajėgė įminti; tačiau tam, kuris mįslę įmins, buvo pažadėjęs leisti jam už viską atkeršyti ir sutinkąs išsyk netekti galvos; bet jeigu žmogus liktų neįminęs, pats tuojau prarastų gyvybę.

291–302

Jaunuolis nežinojo viso šito: ėjo savo keliu vis pirmyn; pabaisa, iš tolo pamačiusi jį, nulipantį nuo uolos, nuėjo pasitikti. Jaunuolis, išvydęs jos ūgį, stiprumą ir jėgą, mirtinai išsigando; taip pabūgo, kad sustingo, nepajėgdamas pajudėti iš vietos. Sfingė pirmoji kreipėsi į jį: „Drauguži, – tarė ji, – šis kelias man priklauso; čia galioja įstatymas, kurį aš tau apreikšiu; tu jo nežinai, bet aš tau pasakysiu.

303–312

Tie, kurie čia, šiuo taku, palei kalną keliauja, privalo įminti mįslę; paklausyk, kokios sąlygos: tas, kuris neįstengs jos atspėti, turės mirti iš karto; bet jei bus toks gudrus ir mįslės raktą pasakys, tegu padaro tą patį: tenurita man galvą, aš sutinku."

313–322

Oidipas buvo nuovokus ir drąsus: „Bičiuli, – tarė jis, – kadangi visiems žmonėms jūs iškeliate sąlygą įspėti mįslę, aš nenoriu to išvengti; kad jau tiek kelio nuėjau, vienas iš mūsų šiandien mirs. Sakykit man mįslę, aš laukiu, o paskui spėsiu." – „Mielasis, – atsiliepė Sfingė, – klausyk atidžiai mįslės ir įsidėmėk ją.

323–332

Tu esi girdėjęs apie tokį gyvūną: iš pradžių, kai pradeda vaikščioti, jis remiasi keturiomis kojomis tarsi lokys; paskui ateina laikas, kai jam nebereikia ketvirtosios kojos: vien tik su dviem vaikšto spėriai; paskui iš naujo prireikia trijų, o dar vėliau – keturių. Drauguži, pasakyk, ar esi kada nors matęs tokį gyvūną; jeigu neatspėsi, neteksi galvos."

333–356

Oidipas buvo labai išmintingas: jis pamąstė, paskui atsakė gudriai: „Eik sau, kvaily, – tarė jis, – tau galas; leisk man kalbėti, tavo mįslė – kaip tik man. Kai buvau kūdikis žinduklis, ropojau žeme keturiomis; kai sulaukiau dvejų metų, kad galėčiau ant kojų pastovėti, man davė lazdutę, su kuria bėgiojau po namus; kai labiau sustiprėjau ir daugiau paaugau, man nebereikėjo pagalbos, nuo tada pajėgiau abiem kojomis remtis. Lazdutės, kuri padėtų eiti, prireiks, kai pasensiu; o paskui, kai visai susiraukšlėsiu ir nusilpsiu nuo senatvės, žengdamas žingsnį, turėsiu pasiremti dviem lazdutėmis; su pora lazdų aš vaikštinėsiu: keturias kojas turėsiu.

357–362

Dabar išgirdai mįslės įminimą: galas tavo gyvybei." Iš makšties išsitraukė šveitrų kardą ir atskyrė Sfingės galvą nuo pečių; į daugybę gabalų sukapojo kūną, ryškiai raudonas kraujas ištryško.

363–376

Žinia apskriejo miestą; žinokite, žmonėms ji patiko. Visi apie tai tik ir kalba, svarsto tarp savęs, kas tai padarė:

„Kokia klasta įstengė pragaišinti tą velnią, tokį galingą?“ Iš miesto patraukia didelė minia, bėga ton vieton, kur drykso Sfingė; vienoje pusėje jie mato jaunuolį, visą ginkluotą, sėdintį ant risto žirgo, o kitoje išvysta velnią, baisų ir šlykštų. Dideli ir maži džiūgauja ir aukština jaunuolio žygdarbį.

377–386

Visa minia jį lydi į miestą ir nori sulaikyti; įvedė į erdvią menę ir pristatė tų vietų valdovei: šioji stengiasi jam patarnauti, gražiai su juo elgtis ir sužavėti. Tą vakarą pokylis iškeltas prabangus: neįmanoma jums apsakyti, kaip dosniai žmonės jam atvėrė miesto vartus.

387–410

Vakarienei pasibaigus ir visiems pasisotinus, žmonės išsiskirstė, o jaunuolis dar mielai pasiliko. Jokastė pažiūrėjo į jį, pamatė, kaip dailiai jis išauklėtas, koks geras ir gražus: „Drauge mano, – kreipėsi ji, – pasakykite (aš jus meldžiu kalbėti atvirai), ar tąkart jūs nedalyvavote žaidynėse, kur aš netekau sutuoktinio?“ – „Ponia, – atsiliepė jis, – kadangi tu manęs klausi, aš nepameluosiu, būk tuo tikra: aš buvau žaidynėse ir šventėje, kur tavo vyras neteko galvos. Jeigu klausi vardo to, kuris nužudė, aš jį žinau; bet jeigu

tu nori tą vardą išgirsti, aš turiu gauti patikinimą ir laidą, kad tas vardas neužsitrauks tavo neapykantos." – „Būkite ramus, mano drauge, – tarė karalienė. – Aš jus užtikrinu ir prisiekiu, kad jis niekada nesulauks mano neapykantos. Kodėl turėčiau jo nekęsti? Tas, kuris miręs, nebegali prisikelti."

411–420

„Ponia, – prabilo jis, – štai šis kardas, nepaisant įžūlumo ir jėgos, nuritinęs galvą Sfingės, jūsų vyrą karalių pasiuntė į mirtį. Žinokite tiesą: tai aš jį nužudžiau; gerai suprantu, kad tai blogas darbas: todėl noriai pripažįstu kaltę." Jis sulankstė savo tuniką ir ištiesė jai šį laidą: Jokastė jį mielai priėmė.

421–430

Karalaitis Oidipas liko labai patenkintas, jai pasiūlęs užstatą; tada ėmė kalbėti su karaliene ir ją guosti: „Ponia karaliene, neverkite, nealinkite savo kūno; juk gerai suprantate, kad atodūsiai nebesugrąžins gyvybės mirusiajam. Aš pražudžiau jūsų vyrą, jūs priėmėte mano laidą, ir jums už tai dėkoju."

431–454

Jis taip sumaniai parodė paguodą, kad netrukus abu surado bendrą kalbą; juk moterį lengva nuvesti iki galo, jeigu vyras veikia netrukdomas. Lovos buvo paklotos, ir jie atsigulė menėje. Jiems netrūko nei vyno, nei midaus, nei apžolėtų gėrimų: visko turėjo apsčiai ir maloniai praleido tą naktį. Kitą rytą, vos išaušus, susirinko pilies bokšte kunigaikščiai, žemesnieji vasalai ir miestelėnai. Jie nori kreiptis į karalienę, paklausti jos patarimo: „Visi, dideli ir maži, reikalauja, kad Oidipas be kliūčių taptų mūsų valdovu; visi nori jį išrinkti karaliumi; prašo jam atiduoti karalystę, o jus pačią – ištekėti už jo, nes mes niekur nerasime didesnio karžygio, gebančio taip gerai apginti jūsų valdas."

455–481

Karalienė, tai išgirdusi, pradžiugo giliai širdyje; nė nesvarstydama, ji su viskuo sutinka ir liepia pakviesti jaunuolį iš kambario, kuriame šis miegojo. Vos tik sužinojęs, kad nori jį pamatyti, pašoko ant kojų taip greitai, kaip galėjo; vos tik patyrė, kad karalienė jį šaukia, tuojau negaišuodamas nuėjo pas valdovę į rūmus, kur ji gyveno. Ten rado daugiau kaip šimtą vasalų, kunigaikščių ir grafų, kurie išrinko jį karaliumi ir perdavė visą karalystę; jam atidavė karalienę; jis tuojau pat ją vedė. Iškėlė vestuves

nepaprastai linksmas: čia jūs būtumėte išvydę daugybę žonglierių, dainuojančių ir grojančių violomis, rotomis ir arfomis; dar vakarui neatėjus, man rodos, sumedžiojo daugiau kaip šimtą lokių; buvo surengti dideli poezijos konkursai; sugauta nemažai danielių ir briedžių, būriai gulbių ir povų, žąsų, gervių ir baublių. Šventė užtruko visą mėnesį: ji atsiėjo per tūkstantį livrų.

482–489

Šitaip valdovė ištekėjo už savo sūnaus: ką baisesnio būtų galėjusi padaryti? O tas, kuris nužudė savo tėvą, prasikaltęs didžiule nuodėme, pats paėmė motiną sau už žmoną: dievų akyse – tai smerktinas elgesys. Bet jie nežinojo savo likimo, viso jo kartumo ir sunkumo.

490–509

Kartu praleido dvidešimt metų nežinioje ir gyveno laimingai. Jie išgyveno dvidešimt metų ir susilaukė keturių gražių vaikų – dviejų berniukų ir dviejų mergaičių: joks karalius nei karalienė neturėjo dailesnių palikuonių. Kol kas pamirškime dukteris: dabar neverta apie jas kalbėti; ateis vieta ir laikas, kai vėl paminėsime. Bet turime papasakoti apie brolius ir apsakyti nelemtus jų žygius: jų piktumą neišmatuojamą ir elgesį nežmonišką.

Šitaip lemtis Oidipo nusiaubė Tėbus ir visą kraštą ir pragaišino dvidešimt tūkstančių vyrų; joks draugas jo nepaguostų nei giminaitis neapverktų, išvydęs jį mirusį ir palaidotą.

510–529

Abu broliai užaugo labai nedori: jų nesantarvė sukėlė rietenas, kurios liovėsi tik tada, kai karalystė sužlugo; ir kaimyninės karalystės dėl tų ginčų nukentėjo. Argo miesto valdovas taip nualino savo žemes, kad moterys paskui vyrus patraukė į karą; jos nusiaubė priešo miestą ir jį sugriovė, nebepaliko nei vyro, nei moters. Ir joks vyras iš ten nebegrįžo, išskyrus Adrastą, juos ten nuvedusį; tik jis vienas, jis pats ir moterys, grįžo į gimtinę, pirma sunaikinę priešo miestą ir nuniokoję visą šalį, ir atidavę paskutinę pagarbą tėvynainiams, ir juos palaidoję.

530–563

Kol kas sustokime šičia; mes norime papasakoti apie abu sūnus, kuriuos Oidipas gražiai išauklėjo, ir jie tapo narsiais riteriais: pirmasis vardu Eteoklis, antrasis – Polineikas. Daugiau kaip dvidešimt metų Oidipas karaliavo, nieko nežinodamas apie savo kilmę, kol vieną dieną, kai jis maudėsi, o karalienė plušo prie jo, ji pamatė pėdas, perdurtas

tada, kai dar buvo kūdikis, ir už jų aukštai pakabintas. Ji paklausė: „Pasakykite tiesą: kodėl šitaip sužeistos pėdos?“ Ji nenurimo, klausinėjo ir tol neatstojo, kol jis pasakė: „Ponia karaliene, aš žinau tik tiek, kiek man pasakė Polibas: jis papasakojo, kad mane parsinešė iš miško, kur buvo radęs, pakabintą aukštai ant ąžuolo šakos, o aš iš skausmo verkiau. Aš nežinau, kas mane pakabino nei kas perdūrė pėdas; žinau tik tiek, kiek pasakė mane išauklėjęs Polibas.“ Karalienė tuoj įtarė, kad jis – tas sūnus, jos išnešiotas ir karaliaus įsakymu trijų vergų pagrobtas. Ji paliepė juos surasti, pas ją atvesti ir prisaikdino atskleisti visą tiesą, ką jie buvo padarę jos vaikui.

564–597

Prisiekę sakyti tiesą, jie nenuslėpė, kaip viskas buvo. Taip Jokastė, išklausiusi tuos tris vergus, įsitikino, kad karalius – tai jos sūnus. Ji prabilo verkdama: „Tebus prakeiktas mūsų gimimas, nes štai mes abu pražuvę. Tas, kurį tu užmušei, buvo tavo tėvas, o aš esu tavo motina: tu neturėjai teisės manęs vesti.“ Kai karalius pamatė, ką buvo padaręs, jis suprato esąs prakeiktas; jo kaltė tokia nepaprasta, kad nusprendė nubausti savo kūną. Pats išsidūrė akis ir puolė į gilią duobę; prisiekė, kad amžinai joje pasiliks dėl savo nuodėmės, ją ašaromis nuplaus. Jo piktavaliai sūnūs, jau užaugę, nesiliovė tyčiotis iš tėvo; suradę abi jo akis, sutrypė jas. Dėl sūnų padarytos nuodėmės ir nusikaltimo

karalius garsiai skundėsi dievams; juos meldė gailiu balsu už tai atkeršyti: „Jupiteri, galingasis dangaus valdove, pragaro furija Tisifone, sunaikinkite šiuos išdiduolius, kurie sumindžiojo mano akis. Tekyla tarp jų didi nesantaika, pražūtinga ir mirtina jiems patiems, teneleidžia taikiai valdyti karalystės, kurią dabar gavo." Jis maldavo taip karštai, kad dievai išpildė jo prašymą.

598–629

Bet dabar palikime karalių, nes turiu papasakoti apie sūnus. Tarp jų jau klesti vaidai, ir jie pykstasi dėl karalystės, kaip Jupiteris ir Tisifonė juos buvo pakurstę. Broliai išrado naują įstatymą, atsisuksiantį prieš juos pačius: kai vienas valdys, kitas pasitrauks iš šalies, o praėjus vieneriems metams, išvykėlis savo ruožtu bus karūnuotas; laikydamiesi tokios tvarkos, jie galėjo valdyti darniai; juk jeigu kiekvienas būtų atsiėmęs savo dalį, jų galia būtų susilpnėjusi. Taigi jie susitarė, kad kiekvienas be ginčų valdys karalystę po vienerius metus; bet abu nori būti pirmieji: vyresnysis gina savo teises, kitas sako, kad jis pirmas pradės, o jeigu ne – karas. Tada vyresnysis pareikalavo teismo ir su priesaika broliui pažadėjo klausyti, ką dvaras pasakys, ir gerbti pirmųjų metų teises. Dar anksčiau jie savo stabais ir tikėjimu prisiekė, kad jeigu kiltų tarp jų nesantaika, susitaikytų be kivirčų, paklusdami baronų nuomonei ir jų taikos ištarmei.

630–653

Visi baronai susirinko: kiekvienas pasakė, ką galvoja; nė vienas nesukliudė kitiems priimti nešališko sprendimo. Vyresniajam broliui jie priteisė valdas; kitais metais jas perleis jaunesniajam: o kol kas tegu pasiieško kaimynystėje šalies, kur prisiglaustų, karaliaus, kuriam tarnautų; pirmaisiais metais teeina tarnauti Graikijos arba Persijos valdovui; teperplaukia jūrą ir teapsistoja Babilone arba tevyksta pas savo gimines Sidone. Šitokį sprendimą priėmus, jaunėlis verkdamas pasitraukė iš rūmų; Eteoklis liko valdyti karalystę, o Polineikas išėjo į tremtį: ar tai patinka, ar ne, jis neturi kito pasirinkimo. Ilgiau nebelaukė: susiruošė vykti pas Graikijos karalių; neturėjo jokios palydos, nes nė vieno nepakvietė kartu, nei ginklanešio, nei bendrakeleivio; pasiėmė tik savo žirgą.

654–723

Taigi vieną gražų gegužės rytą Polineikas leidosi į kelią; jis jojo vienas, didžiai susimąstęs ir neramus: nes tikrai nežinojo vietos, kurioje gyventų saugus. Būgštavo, kad brolis paslapčia jam kelyje pasalos nesurengtų, nes niekada nebuvo tikro sutarimo tarp abiejų vienodos prigimties brolių. Nuo šiol jis pasikliauja Fortūna, kuriai paveda likimą. Polineikas galvoja, kad nujos pas Graiki-

jos karalių, savo giminaitį; kai kas siūlėsi jį palydėti, bet jis nenorėjo jokių palydovų; visiems pasakė, kad keliaus pats vienas ir neturės net ginklanešio. Jojo per kalnus, slėnius ir lygumas; keliais ir takais šuoliavo ištisas septynias dienas. Prijojo jūrą, kurioje siautė audra: niekas negali nei apsakyti, nei aprašyti to vaizdo. Visą naktį lijo ir šalo, krito kruša, pustė sniegą, ir visi dvylika vėjų apskriejo pasaulį, kaip tik jiems patiko. Eolas nepajėgė jų sutramdyti, Eolas, kuris yra jų viešpats ir valdovas; ore vėjai nesiliauja siautę, ūžę ir staugę. Iš visų pusių griausmas griaudžia, žaibai trankosi be atvangos, dangaus skliautas susvyravo ir jo dengiama žemė; galingi medžiai išrauti, o mažieji sutrupinti; upės išsiliejo iš krantų ir užpylė laukus. Polineikas, nepaisydamas audros, jojo toliau, bet, matydamas tokius viesulo gūsius, jau galvojo, kad žus. Raitas įlindo į mišką, kur sutiko laukinių žvėrių: grifų, gyvačių, drakonų, liūtų, leopardų, tigrų ir slibinų. Bet audra juos visus įbaugino, prispaudė prie žemės ir nuramino, ir nė vienas iš tų, kuriuos kelyje sutiko, jo nepalietė. Nuo aukšto kalno, ant kurio užkopė, nors žirgas buvo visiškai nuilsęs, išvydo šviesas Argo miesto bokšte; pamatė miesto sieną ir liepsnelę, žibančią jos viršuje; liepsnelė spindi ir negęsta, rodo jūreiviams kelią į uostą, kai naktį jie skrodžia jūros bangas ir nežino, kur krantas. Būtent šiuo tikslu liepsnelę uždegė Polinas, kurio palikuonis Adrastas yra dabartinis miesto karalius: čia jis tvirta ranka vadovauja graikams.

724–743

Polineikas nušuoliavo tiesiai link žėrinčios ugnelės. Jis atsidūrė Arge, kur sostas senojo Adrasto; čia gyveno gerasis karalius, graikų kunigaikštis. Susimąstęs įjojo pro vartus, bet nesutiko nė vieno žmogaus, į kurį galėtų kreiptis arba kuris jį nakčiai priglaustų; visi miegojo savo lovose, nes buvo jau beveik vidurnaktis. Prijojęs prie atramos, kurios laikydamasis karalius sėda į balną, nulipo nuo žirgo: pačiame bokšto prieangyje žemėn nušoko; čia nematyti nė vieno medinio daikto, nebuvo nieko, kas padaryta iš medžio, prieangis – visas marmurinis. Nualsintas ilgo jojimo, pradėjo snausti.

744–773

Bet štai atjoja Tidėjas – Kalidono kunigaikštis; jis buvo palikęs savo kraštą ir keliavo ieškodamas karaliaus, kuriam padėtų kariauti. Audros genamas, sustojo toje pačioje vietoje kaip Polineikas. Narsusis riteris Tidėjas buvo sūnus Oinėjo; ištremtas iš gimtojo krašto Kalidono už tai, kad nužudė brolį, klajojo, kur akys veda, kaip atgailaujantis nusidėjėlis. Šviečiant mėnuliui, jojo ten, kur Fortūna jį kreipė; neturėjo nei palydovo, nei ginklanešio, tik vienas pats su savo žirgu. Bokšto papėdėje pririšo prie alyvmedžio brangųjį žirgą, paskui žengė kelis žingsnius, įlindo į prieangį. Polineikas jį palaikė

kvailu pasipūtėliu; atsistojo visu ūgiu ir kreipėsi piktu balsu: „Kas tu toks, kad čia trukdai mane? Vardan visų dievų, kuriais aš tikiu, dar jums čia neįsitaisius, vieną iš mūsų įsiūtis pagaus; eikite kitur ieškoti prieglobsčio, nes jums čia nėra vietos. Šita pastogė mano, ir aš geruoju jos neužleisiu."

774–785

Tidėjas atsakė oriai ir nė trupučio neužsigavęs: „Būtų kvailystė, – sako jis, – sukelti jums rūpesčių, aš prašau tik kokių dviejų metrų. Leiskite man po stogu prisiglausti, o mano žirgas teliks lauke. Tarp mudviejų – užtektinai vietos, ir aš nesuprantu, kaip galėčiau jums trukdyti. Šis namas labai didelis; jeigu mane draugiškai priimsi, nuo to tau bus tik geriau; mano žirgas teliks pririštas prie atramos."

786–827

Bet Polineikas laikėsi savo: tvirtino atkakliai ir garsiai šaukė, kad nei jis, nei jo žirgas prieglobsčio šitoje vietoje negaus. Tidėjas klauso ir supranta, kad prašymai nieko nepadės; išsitraukė kardą, kabojusį prie šono, ir skydu pridengė krūtinę. Štai jis jau įsitaisė prieangyje ir šiąnakt daugiau nebeprašys leidimo: „Suprantu, – atkirto jis, –

kuo labiau aš jus prašysiu, tuo mažiau būsiu išgirstas; prašyk neprašęs, iš pikčiurnos niekada nieko nesulauksi. Todėl ar jums patinka, ar nepatinka, aš čia apsistoju; ar jums patinka, ar nepatinka, aš čia pasilieku." Polineikas šoko prie jo, nutvėręs kardą ranka; abu pradėjo kautis dvikovoje: tai labai neprotinga kova. Priešininkai prieangyje susikovė tarsi liūtai; tas, kuris čia pirmas įsitaisė, prisiekė, kad antrąjį išmes. Abu labai drąsūs, jų valia nepalenkiama; abu vienas kito narsą nieku laiko. Riteriai drąsūs ir kovingi, bet jų išvaizda labai skirtinga, ir jeigu jie būtų pirma susipažinę, aš manau, nebūtų susikivirčiję. Polineikas aukštas ir prakilnus, jo šviesūs garbanoti plaukai; veidas skaistus, pečiai platūs, taip pat – ir krūtinė plati, išnaši, strėnos lieknos, klubai galingi ir vyriški, žingsnis veržlus ir platus. Jaunuoliui dar nesukakę dvidešimt metų; jis riteris drąsus ir šaunus.

828–849

Tidėjas vyresnis, žemesnio ūgio, bet stipresnis; jo juodi plaukai, barzda ir ūsai, veidas atšiaurus tarsi liūto; nors kūnas kresnas, bet drąsa didi: narsumu prilygsta Rolandui. Ir štai dėl kokio menko nieko susigrūmė riteriai abu! Jeigu jie būtų prisiekę gyventi ar mirti, net tada nesikautų aršiau. Abu pilni jėgos laukinės, kovos įkarščio ir narso; sunkūs kardai aštriai pagaląsti, o skydai padaryti iš plėšriųjų žvėrių odos: tremtinys Polineikas dėvėjo platų

liūto kailį, jam visą krūtinę dengusį, Oidipo padovanotą; Tidėjas – kailį šerno, kuris buvo įnikęs jo kraštą niokoti, ir deivė jam šerną atidavė; leido šerną užmušti.

850–875

Abu kariūnai kaunasi tarpusavyje, puola vienas kitą tarsi liūtai; kerta smūgius kuo smarkiausius ir nieko nepaiso. Su tokiu įsiūčiu grumiasi, kad net raudonos žiežirbos laksto; suduodami smūgiai tokie įnirtingi, kad skamba visas skliautas. Čia jūs būtumėte galėję matyti smūgių krušą, krintančią ant šalmų nuo blyksinčių ašmenų; nuo jų smarkumo visa aikštė skamba, o skliautas aidą atkartoja. Aš žinau, jog toji kova būtų pasibaigusi tik vieno iš jų žūtimi; bet čia karalius Adrastas pabudo, pažadintas neįprasto triukšmo; nuo tų trenksmų karalius sunerimo, siuntė tarną nueiti pažiūrėti, iš kur tie garsai sklinda: teneužtrunka jam žinią atnešti! Tarnas išėjo į kiemą, kur pamatė riterių dvikovą; išsyk nuskubėjo pas karalių ir jam apsakė kovą niršią, kurią išvydo tenai, prieangyje, kur kaunasi narsuoliai.

876–911

Karalius atsikėlė skubiai, nei vilkosi drabužius, nei apsitaisė, tiktai ant marškinių užsimetė pilką kailiu

pamuštą tuniką. Jis nekantravo nulipti į kiemą, net pamiršo pasiimti apsiaustą; bet vienas jaunas tarnas nulėkė laiptais ir įpuolė į didžiąją menę; dar karaliui neperžengus slenksčio, jam užsagstė tuniką, pasiūtą iš kiaunės kailiukų. Karalius išėjo laukan, laikydamas lazdą rankoje. Paliepė atnešti uždegtas žvakes ten, kur rado kovotojus; kai tik pamatė besikaunančius, stojo tarp jų, griežtai pagrasino: jeigu dabar nesiliaus, rytoj lieps juos pakarti ant kalvos. Paskui susimąstė, apžiūrinėdamas jų herbus: greičiausiai tiedu yra jam pažadėtieji deivės, kuri buvo ištarusi, jog šernas ir liūtas žiaurus paims jo dukteris už žmonas. Tada paklausė, kas jie tokie, iš kur atsirado ir kur keliauja: „Kas jūs esate, iš kur atėjote? Dėl kokios priežasties kaunatės? Kodėl susirėmėte tokią valandą? Kokia nelaimė jus ištiko? Jeigu būtumėte mano valdiniai, niekada nebūtumėte čia susipešę; aš matau, kad jūs – svetimšaliai, nes mušatės naktį, kai visi gyvi padarai miega, vadinasi, abu ieškote mirties!“

912–919

Jie jam atsakė: „Eikite gulti, mes neturime ką jums pasakyti, mums nėra laiko plepėti, nes mūsų šneka kita.“ Karalius nesupyko, bet ėmė kalbinti juos taip meiliai, kad jie galiausiai atvirai atsakė į klausimus, jo užduotus.

920–943

Siras Tidėjas prabilo pirmas: „Prieš kurį laiką iškeliavau iš Kalidono; esu sūnus karaliaus Oinėjo ir atvykau čia tau tarnauti." Adrastas atsisuko į kitą, kurio liūdną veidą pastebėjo. Klausia jo: „Bičiuli, iš kur tu, iš kokio krašto?" Jaunuolis nepaminėjo tėvo vardo, nes buvo sūnus savo brolio; jis tepasakė, kad kilęs iš Tėbų, jis pats ir jo giminė. „Nagi, – paragino karalius, – kam tau slėptis? Mes tikrai girdėjome apie skandalingą Oidipo elgesį su tėvu, kurį nužudė ir vedė motiną. Tu man atrodai šaunus riteris, aš tave vertinsiu nė kiek ne mažiau: nors tu – palikuonis tos giminės, vis tiek esi aukštos kilmės." Šitaip jaunieji riteriai, atpažinę karalių, jam papasakojo kiekvienas apie savo kilmę ir gimtąją šalį, kas jie buvo ir kur keliavo.

944–979

Gerai pažindamas jų šeimas, karalius žinojo, kad jie aukštos kilmės. Jis liepė pasaugoti jų žirgus ir jiems įsakė nusiginkluoti; paskui pabučiavo iš visos širdies ir sutaikė abu riterius; padėjo jiems susitarti, susitaikyti ir labai gražiai priėmė. Širdyje jautėsi nepaprastai laimingas, nes priėmė valdovų sūnus. Tada paragino prisiekti, pažadėti ir patvirtinti, duodant garbingą priesaiką: kolei gyvens, tolei liks draugai ir bičiuliai. Nei Piritojas ir Tesėjas, nei Piladas ir Orestas ar Patroklas ir Achilas nebuvo didesni

draugai už juodu. Po alyvmedžiu prie atramos riteriai nusiginklavo; jie sudėjo ginklus ir atidavė į rankas pulkui tarnų. Nesinešė su savimi nei krepšių, nei daiktų: štai jie be apsiaustų karaliaus akivaizdoje; jų kūnai dailūs ir gerai sudėti, abu atrodo kaip karalaičiai; jų drabužiai paprasti: vienas dėvi saržos rūbą, kitas – šilko su aukso siūlais, o abiejų jaunuolių apavas tvirtas – iš Aleksandrijos drobės. Galingasis karalius abiem užvilko naujus ir plačius margo audinio apsiaustus; juos priėmė prašmatniai didžiajame aukštutiniame kambaryje; valdovas nusivedė riterius į savo menes.

980–989

Jo kambarys tikrai prabangus: grindys sudėtos iš lentelių, inkrustuotos krištolu; priekinėje sienoje – frizas iš smaragdų ir hiacintų; čia panaudota daugiau kaip tūkstantis uncijų aukso. Karalius buvo patiesęs kilimą, jam padovanotą vienos karalienės: girdėjau kalbant, kad ji vardu Semiramidė, kilimas jūros keliu atgabentas iš Egipto.

990–1021

Kilimas nepaprasto gražumo: niekas neregėjo brangesnio, tvirčiau išausto ir dailiau padaryto darbo. Jo audėja buvo pakarta už tai, kad varžybose įveikė deivę. Vakarienė

jau gatava; linksmai ir smagiai vaišino riterius. Patiekė daugybę patiekalų: jų neverta net vardyti. Karalius paprašė vandens; du jauni tarnai atnešė, ir riteriai nusiplovė rankas, paskui sėdo valgyti. Adrastas atsisėdo prie stalo, Tidėjas – kitame jo gale; čia pastatė krėslą, kuriame įsitaisė Polineikas. Aš neketinu jums vardyti valgių: jų apsčiai padėta ant stalo; patiekalų per dešimtį ir visi rinktiniai; jauni patarnautojai juos paduoda. Iš palankumo svečiams karalius nusimazgojo rankas ir suvalgė šaltą žvėrienos kepsnį. Kai jie prisivaišino ir prisiragavo vynų, vieną rūšį po kitos, tarnai nudengė staltieses ir pastatė sidabro žvakides: kambaryje tapo šviesu tarsi vasaros dieną.

1022–1029

Karalius liepė pakviesti dukteris, nurodė auklei jas gražiai papuošti ir dailiai aprengti bei atvesti į kambarį. Jis liepė pažadinti dukteris, jas aprengti ir papuošti, ir parodyti riteriams: ketina jas už jaunuolių ištekinti.

1030–1081

Jos atėjo, nuleidusios galvas; plaukai supinti aukso kaspinais, tunikos šilkinės, o po jomis – kitos, pamuštos šermuonėlio kailiu. Basakojės, palaidais plaukais gražiosios mergelės įžengė į menę; jos ir pačios norėjo pamatyti svetimšalius

riterius. Išvydusios kilmingus jaunuolius, kurių anksčiau nebuvo sutikusios, susigėdo – ar verta tuo stebėtis? – ir jų skruostai paraudo. Nė viena jų nepažinojo; pamačiusios susigėdo, jų veidai paraudo ir jos pažvelgė į tėvą; pasuko tiesiai prie karaliaus, kuris jas pasodino greta savęs. Merginos labai kilmingos: šiame krašte nėra gražesnių; nei Paladė, nei Diana neįstengė jų pranokti grožiu. Aš jums apsakysiu tai, ką žinau, o dėl viso kito labai nepykite ant manęs. Mergelės nei per mažos, nei per aukštos, meilios ir malonios pažiūrėti, vienodo ūgio ir eigasties: dailios nuo galvos iki kojų. Plaukai šviesūs, ilgi ir ploni, krinta ligi žemės; kakta aukšta, gražios formos ir blyški, smilkiniai dailūs; akys šviesios ir meilios, niekada nėra buvę nuostabesnių; nosytės tiesios ir gražios, nei per didelės, nei per mažos. Lūpytės dailiai išlenktos, tikrai karališkos; lygūs balti dantukai; jų šypsena ir bučinys vertesni nei šimtas tūkstančių kitų. Veidai skaistūs, skruostai rausvi, apvalūs, smakriukai lygūs, dailučiai, pailgi: neįmanoma perteikti jų grožio. Figūros gerai sudėtos, lieknos, liaunos ir patrauklios: tas, kuris jas nuogutėles suspaus glėbyje, bus labai patenkintas ir dėkingas. Gamta, jas kurdama, apdovanojo tokiu grakštumu, kokio nepajėgsiu aprašyti, todėl čia ir baigsiu.

1082–1101

Karalius nebuvo griežtas: nedraudė dukterims kalbėtis su jaunuoliais; jis ne tik neprieštaravo, bet ir paskatino. Jau-

nieji riteriai atsakė mandagiai, bet nesileido į ilgas šnekas: bijojo nepatikti tėvui, juk jau buvo gili naktis. Karalius, įsitikinęs jaunuolių mandagumu, drąsa ir vikrumu, šiais žodžiais kreipėsi į riterius: „Jūsų elgesys – kaip garbingų vyrų ir narsių riterių; toji priverstinė tremtis mane labai liūdina ir smarkiai jaudina; bet nereikia nusiminti, nes Dievas tikrai gali ateiti jums į pagalbą. Kadangi atsiradote šičia, abu rasite išeitį iš padėties: atiduosiu jums savo dukteris ir visas žemes."

1102–1113

Riteriams pasiūlymas labai patiko ir jie atsakė: „Dėkojame iš širdies! Dovana mums patinka. Mes ją priimame ir esame už tai labai dėkingi." Karalius įsakė paduoti vyno, kurio jam atnešė gryno aukso ąsočiuose. Riteriai jo paragavo, bet ilgas kelias buvo juos nuvarginęs; lovos paklotos, ir jie atsigulė miegoti: karalaitės apkamšė jų apklotus; abu užmigo kuo ramiausiai, nes buvo pavargę ir nuilsę.

1114–1121

Mergelės pasitraukė, užsidarė kambariuose ir kalbėjosi patylomis ir iš širdies apie savo bičiulius: abu labai išvaizdūs ir malonūs, riteriai drąsūs ir šaunūs. Jos neslepia savo troškimų, jų širdis pilna džiaugsmo ir linksmumo.

1122–1131

Kas nori, temiega: Adrastas būdrauja; svarsto pats vienas ir galvoja, kad išleis savo dukteris, jas ištekins už abiejų karalaičių. Gudriai sau mąsto: ištekins dukteris lengvai; nenori joms vyrų ieškoti kitur, nes rado savo valdose. Jis geidauja šios sąjungos, nes abu jaunuoliai labai narsūs ir aukštos kilmės.

1132–1163

Anksti rytą riteriai pakilo, nuėjo į šventyklą pasimelsti dievams. Visiems išėjus iš koplyčios, karalius maloniai kreipėsi į juos; kalbėjosi tik jie trys, abu riteriai ir valdovas: „Senjorai, – tarė jis, – mano paveldėtojas judu pamatėte vakar vakare; aš paliksiu dukterims valdas savo mirties valandą. Jeigu sutinkate, jums jas atiduosiu, padalysiu judviems karalystę; turėkite ją prie mano gyvos galvos, aš jums perduodu visą savo kraštą. Esu jau senas, noriu pailsėti; tiek daug patyriau, kad jau pavargau; man sunku joti, nebegaliu pakelti nei sunkumų, nei vargų. Jūs – riteriai jauni, pajėgūs įveikti kliūtis ir gerai valdyti karalystę, kurią jums palieku didelę ir turtingą. Jūs sugebėsite ištverti išbandymus, todėl imkite globon mano žemes ir spręskite, kas teisinga ir kas neteisinga. Aš jau senas ir visai nusilpęs, leiskite man būti ir gyventi ramiai; upės ir miškai – visas mano džiaugsmas: jų gausu šiame krašte;

ten aš užbaigsiu savo dienas smagiai, nes tvirtai žinau, kad man jau nebedaug liko gyventi."

1164–1177

Pirmiausia atsiliepė Tidėjas: „Tokio pasiūlymo, – tarė jis, – aš neatsisakau ir noriai sutinku vesti vieną iš dukterų; bet tegu mano draugas pasirenka pirmas, kad tarp mūsų neliktų jokio apmaudo: teveda vyresniąją, aš neprieštarauju." Taigi Polineikas sutiko, kad jam perša vyresniąją, ir Tidėjas pritarė, nes jis nieko nepraranda; iš tiesų dauguma tvirtina, kad vyresnioji gražesnė, bet aš pasakysiu atvirai, antroji jai niekuo nenusileidžia.

1178–1213

Karalius liepė sušaukti valdas turinčius vasalus, savo artimuosius ir draugus; karalius sukvietė baronus, suvadino visus vasalus. Visi susirinko, daugybė dvariškių, didelis pulkas baronų: suėjo nemažai kunigaikščių ir grafų, didelių senjorų ir jų vasalų. Jų patariamas karalius išleido dukteris už riterių; atidavė dukteris su didele iškilme, visas miestas skambėjo ir aidėjo, žonglieriai linksmai džiūgavo: traukė dainas taip, kad net užkimo. Polineikas vedė mergelę, vardu Argėja, lygiai taip pat buvo sujungti Tidėjas ir Dejipilė. Pas karalių sukviesti dvariškiai

svečiavosi dvi savaites, tiek laiko, kiek truko vestuvių puota. Žinia, kad karalaitės ištekintos, pasklido iš vieno krašto į kitą; Tėbus pasiekė naujiena (kai kam ji labai nepatiko), kad Polineikas vedė: dabar jis tikrai norės atgauti karalystę. Eteoklis nepatenkintas, dar niekada nebuvo toks supykęs; jis bjaurisi tomis vedybomis, nes supranta, kad jos pridarys jam žalos. Jis žino: brolį stipriai remia jo bičiuliai; Eteokliui nepavyks broliui pakenkti, – net jeigu pasisektų tai padaryti, – išvengti jo keršto ir ginčo dėl tėvonijos.

1214–1225

Jis sukvietė visus šeimynykščius, paskui nuėjo į sodą; paklausė jų nuomonės apie šį reikalą – brolio prieš jį surengtą klastą, nes numanė, kad brolis vedė karalaitę, siekdamas jam pasipriešinti ir, pasitelkus kitos karalystės kariuomenę, atsiimti tėvo žemes. Bet nėra nė minties jam jas atiduoti, Eteoklis verčiau leistųsi pakariamas; jis pats pasikabintų, prieš atiduodamas savo karalystę arba įsileisdamas brolį.

1226–1251

Bičiuliai jam patarė: „Pradėk veikti ir nuo šitos grėsmės ieškoti pagalbos; sudaryk taiką su savo priešais ir

kreipkis paramos į draugus. Įsakyk sutvirtinti miestą, atstatyk bokštus ir sienas, nes tavo mieste visi bokštai baigia sugriūti nuo senumo. Pirmiausia stenkis įgyti savo vasalų palankumą; susidraugauk su galingaisiais ir su silpnaisiais, jie tau padės išsaugoti valdas. Teisingai valdyk karalystę, stenkis priversti žmones gerbti įstatymus ir neleisk stipriajam neteisiai viešpatauti silpnajam. Būk dosnus pavaldiniams, niekada nekaupk nei aukso, nei sidabro; išdalyk savo auksą riteriams, nes pasaulyje nėra brangesnio lobio už juos; atiduok jiems viską, ką turi, ir pažadėk tai, ką dar įgysi; o kai jau nebeturėsi nieko, su riteriais pokštauk ir juokauk. Jeigu šitaip nesielgsi, tu pražūsi, ir mes pamatysime tavo žlugimą."

1252–1287

Karalius atsakė: „Aš taip ir padarysiu, visada paisysiu jūsų patarimų." Valdovas buvo labai išmintingas ir apdairus: jis susitaikė su visais kaimynais; net patiems menkiausiems pasiūlė sudaryti sutartis; su visais pasirašė taiką ir susitarimus ir sudarė sąjungą prieš savo brolį. Jis turėjo daug karių: aš nesu matęs, kad koks kitas karalius ar imperatorius vadovautų geresniam pulkui; visi riteriai – kilmingų šeimų sūnūs, ir jūs čia būtumėte išvydę kokį tūkstantį vienmečių – šaunių jaunuolių ir paauglių, vyriausiam nebuvo nė trisdešimties. Kiekvienas dėl savo mielosios troško šlovės ir žygdarbių; jie keikė per ilgai užtrukusias

paliaubas ir vadino jas tikra nelaime, kai tiek jaunų šaunuolių viename būryje tik miega ir valgo. Dauguma norėjo kariauti, jiems per didelis vargas taip ilgai laukti. Tuos, kurie pasitraukė, Eteoklis vijosi raitas, švelniais žodžiais ir prašymais sugrąžino atgal. Ką dar pasakyti? Jis juos sulaikė iki to meto, kai atėjo brolio eilė perimti sostą. Tos dienos išvakarėse karalius sukvietė dvarą ir kaip paslaptį atskleidė neįtikėtiną niekšystę; jeigu jo brolis čia grįš, jis ketina imtis didelės klastos: slaptai arba atvirai brolį nužudys, jeigu tik sulauks pagalbos.

1288–1313

Kilnus didikas Polineikas, gyvendamas svetur, nieko nenumanė apie gresiantį karą; jis neįtarė niekšo, ketinančio jį išduoti. Troško grįžti į Tėbus ir pareikalauti vykdyti sutartį; visai neįtarė brolio, bet siekė atgauti teises; dėl to paprašė karaliaus leidimo, ir šis neprieštaravo. Tidėjas, baisiai suirzęs ir supykęs, pradėjo juoktis: „Dėl Dievo, – pasakė jis, – jeigu tu ten eisi, niekada nebegrįši; tavo brolis klastingas, jis tave nužudys, nes nori valdas sau pasilaikyti. Lik čia: vietoj tavęs aš nukeliausiu; jam perduosiu tavo reikalavimą, nes, mano nuomone, tu turi per pasiuntinį patirti brolio mintis, užuot pats ėjęs be jokių saugumo garantijų. Iš tiesų – aš girdėjau tokias kalbas ir jomis tikiu – jis pradės ilgą karą, prieš tau perduodamas karalystę." Polineikas neprieštaravo, ir Tidėjas išsirengė į kelią.

1314–1331

Taigi Polineikas pasiliko, o Tidėjas išėjo iš kambario. Nubėgo laiptais, pabalnojo žirgą, pasiėmė ginklus, užsėdo ant žirgo ir pavedė savo žmoną Dievui. Štai jis, apsirengęs ir apsiginklavęs, jau kelyje; joja sparčia risčia, o Dejipilė lieka namie paplūdusi ašaromis. Ji verkia, rauda ir šaukia, nes jos vyras iškeliauja, bet Tidėjas į tai nekreipia dėmesio ir šuoliuoja eidine iš miesto. Teateina jam į pagalbą Dievas ir jo paties gera valia, drąsa ir ištikimybė, nes Eteokliui panorėjus, Polineikas jo daugiau nebematys.

1332–1373

Tidėjas prijojo miesto prieigas, šuoliavęs dieną ir naktį, kentęs alkį, troškulį ir miegojęs ant žemės, todėl greičiau nei per savaitę nuilsęs pasiekė Tėbus. Nuo alyvmedžio, pakeliui augusio, nusirėškė vieną šakelę; laikė alyvmedžio šakelę rankoje kaip taikos ženklą, norėdamas pranešti žinią, kad laikas perduoti valdymą. Įlėkė į miestą ir paklausė, kur rūmai; jodamas gatvės viduriu, prasilenkė su riteriais, juos pasveikino: „Senjorai, – paprašė jis, – pasakykite, kur aš galėčiau rasti karalių." Vienas riteris atsakė: „Rūmuose, ten, aukštai. Jis rengiasi į sueigą, bet dabar dar pietauja; negaiškite, jeigu norite su juo pasikalbėti." Ten buvo susirinkę daug riterių, ir kaip tik ton pusėn pasuko pasiuntinys; greitai nujojo, laikėsi labai oriai. Tidėjas sustojo

prie durų ir užlėkė laiptais; su šarvais, kardu prie šono pateko į paveikslais išdabintą menę. Jis nepaprastai drąsus ir riteriškas: ant žirgo prisiartino prie stalo, pasveikino karalių ir baronus, o paskui perdavė pranešimą. Priešais karalių sustojo ir garsiai paskelbė: „Paklausykite manęs!“ Karalius nutilo, ir jis prabilo, nebodamas užpuolimo; nieko nepraleido, drąsiai viską atliko ir persakė savo žinią.

1374–1407

„Karaliau, – kreipėsi jis, – turiu tau perduoti pavedimą; aš tau pasakysiu, ir tu sužinosi, kodėl mane čia atsiuntė: aš viską atskleisiu, klausykis. Po nelaimės, nutikusios tavo tėvui, tu susitarei su broliu valdyti karalystę po vienerius metus kiekvienas; daug žmonių tai paliudijo. Dabar tavo brolis mane siunčia pas tave ir primena, man tarpininkaujant, palikti miestą ir jam perduoti karaliaus skeptrą. Tu valdei jau ištisus metus; dabar jis tavęs draugiškai prašo gerbti susitarimus, kaip esi jam pasižadėjęs: netruks vieneri metai prabėgti, karalystė vėl tau atiteks. Jis tavęs prašo užleisti jam žemes; tu, savo ruožtu, eik užkariauti kitų. Tu jam prisiekei, pats labai gerai žinai; liksi žodlaužys, jeigu šito netesėsi. Kad vieneriems metams išsaugotumei karalystę, neprivalai paniekinti sąžiningumo; ir net jeigu norėtumei taip pasielgti, tavo baronai su tuo negalėtų sutikti: šitiek garbingų vyrų dėl tavęs vieno būtų priversti išduoti priesaiką; juk čia nėra

nė vieno kilmingo barono, kuris nebūtų tavo brolio laiduotojas. Todėl tau dera gerbti susitarimus ir perduoti broliui teisę, jam duoto žodžio turi laikytis dar labiau negu kam kitam."

1408–1441

Eteoklis klausėsi ramiai, tiktai jo veidas pakeitė spalvą; širdyje jis siuste siuto, tačiau pasiuntiniui atsakė: „Nuneškite broliui tokį mano atsakymą: jis – galingas valdovas, ir aš tuo džiaugiuosi; jo protėviai niekada jokia proga negalėjo numatyti tokios garbės. Bet jeigu aš jam užleisčiau šį sostą, jis čia niekada neapsigyventų; juk kitame krašte jo laukia puiki ateitis, todėl jam nerūpės šitų žemių reikalai. Taigi galite jam perduoti štai ką: gerai padarys, jeigu paliks mane ramybėje. Jam, valdovui, galėtų būti naudinga, pravartu ir garbinga, kad aš toliau čia karaliaučiau; nes jeigu neturėčiau šių valdų, kilčiau jų kitur užkariauti. Jis – mano brolis ir būtų neteisinga, kad aš vargčiau, o jis klestėtų. Tegyvena jis ten maloniai, temiega su savo žmona lovoje; o aš, savo ruožtu, manysiuos skurde taip, kaip pajėgsiu. Kaip jis galėtų atsivežti žmoną, tokią turtingą ir galingą, į šią karalystę? Savame krašte ji gyvena pertekliuje, o čia atrastų tik didelį skurdą; ji geidautų ištekliaus ir keiktų mus kasdien: ieškotų kliaučių su mano tėvu, seserimis ir motina. Būtų labai neteisinga, kad jo žmona mums čia rodytų blogą valią."

1442–1463

Tidėjas jaučia klastą: „Dėl Dievo, – atkirto jis, – pasibaigus metams, jis tikrai jums nepaliks šitos karalystės; greičiau paskelbs karą. Tad žinokite, kad netrukus pamatysite atžygiuojančią didelę armiją, jums bežiūrint, imsime grobstyti, paskui su karo mašinomis ir vežimais šito miesto sienas pasieksime ir kitapus jų nebesijausite saugūs. Jums tikrai sakau: mane labai stebina, kad priėmėte tokį sprendimą. Iš kur viliatės sulaukti pagalbos? Kai jūsų žemės bus nusiaubtos, kai daug kilnių riterių bus žuvę, tada ištaisysite broliui padarytą skriaudą. Atsidūręs kritiškoje padėtyje, grąžinsite tai, kas jam priklauso, aš tai žinau; atiduosite visą jo dalį, bet jau bus per vėlu. Verčiau jau dabar, be nuostolių, tas jaunuolis atgautų savo palikimą."

1464–1471

Karalius jam atsakė: „Tu labai gudrus ir gabus gražiai pakalbėti. Moki gerai žodžius sudėlioti, bet, kad ir ką man pasakytumei, aš niekada nesutiksiu padalyti žemių, kol tik galėsiu jas išlaikyti. Neužleisiu jų, kad ir kaip man grasintų karalius, kunigaikštis arba grafas."

1472–1477

Tidėjas atsakė karaliui: „Tada aš reikalauju, kad tesėtumei žodį, nes jau praėjo laikas, kai tavo brolis turėjo būti karūnuotas. Tu neteisingai elgiesi su juo; tas nevertas valdyti, kas žodžio nesilaiko."

1478–1483

Eteoklis nepaprastai supyko, visas paraudo iš įsiūčio; prieš pasiuntinį jis užsiplieskė ir kreipėsi atšiauriu balsu: „Jeigu tuoj pat neišeisi, tau blogai baigsis! Niekas niekada tavęs neapgins!"

1484–1495

Tidėjas, išgirdęs grasinimus, kone pašėlo iš įniršio; iš pykčio pabalo tarsi lavonas ir taip kreipėsi į Tėbų valdovą: „Jeigu tu neatiduodi broliui, kas jam priklauso, štai ką tau pranešu jo vardu: dar šiems metams nepasibaigus, mes čia atvesime šimtą tūkstančių ginkluotų vyrų. Net jeigu šito miesto sienos būtų geležinės arba plieninės, čia neliks akmens ant akmens, nebent tu jam grąžintumei jo dalį."

1496–1499

Eteoklis išklausė pasiuntinio žodžius; jie jam nepatiko, ir jis atsakė piktai:

1500–1511

„Tavo šnekos – kaip tikro pamišėlio, jos mane užgauna ir įžeidžia; tas, kuris tave pasiuntiniu pasirinko, nė neketino pasiekti tikslo. Taigi tu jam mano vardu patark gerai saugoti tai, ką turi, nes aš netrokštu, kad jis čia ateitų ieškoti savo dalies; teįsidėmi, kad iš visos savo nuosavybės jam niekada neperleisiu nė trupinėlio. Dar pažiūrėsim, kas mane apsiaus ir miesto sienas sugriaus."

1512–1519

Tidėjas atsiliepė: „Netikusi tavo kalba; nori ar nenori, atiduosi, kas priklauso; tu pamynei judviejų sutartį: todėl jo vardu metu tau iššūkį. Statyk tvoras ir kask griovius, ir apsiausk viską aplinkui; tu veltui sutvirtinsi senas šito miesto sienas."

1520–1525

Tidėjas atsisuko į baronus; šie buvo priblokšti, gerai suprato, neabejojo, kad jis nusiaubs jų kraštą; bet nedrįso prieštarauti karaliui, nes matė, koks jis įpykęs.

1526–1547

Tidėjas kreipėsi į jų riterišką garbę ir perdavė karaliaus žodžius: „Senjorai, – tarė jis, – paklausykite manęs. Jūs girdėjote savo valdovo žodžius: jis neketina laikytis teisės ir galutinai sulaužo priesaiką. Polineikas man pavedė tuos, kurie šioje byloje liks jam ištikimi, pakviesti į Graikiją, negaišuojant pas jį nuvykti ir kare stoti į jo pusę. Jeigu kuris nors apleis savo žemes ar valdas, aš jas grąžinsiu kiekvienam, garantuoju. Ir tenesibijo netekti savo labo, nes jums dera žinoti vieną dalyką: Polineikas turi daug sidabro ir dar daugiau – aukso, jo lobis – pats didžiausias pasaulyje, jį jis išdalys pavaldiniams, nieko sau nepasiliks." Nė vienas baronas, net pats galingiausias, jam neatsakė nei taip, nei ne; visi baronai laikėsi atsargiai, pats įtakingiausias neištarė žodžio.

1548–1557

Pamatęs, kad daugiau nebėra ką veikti, jis apgręžė žirgą; karalius jam nepasiūlė nakvynės, ir jis išjojo nepailsėjęs. Menėje visi sušneko ir didžiai gyrė pasiuntinį; kuždėjo vienas kitam į ausį: „Garbės žodis, jis gerai pasakė, nieko neprarado prabilęs, kad tik apgintų savo karaliaus teisę."

1558–1575

Pasiuntinys pasitraukė, suraginęs pentinais žirgą ir kratydamas virš galvos kardą; tai karo ženklas ir visiško

nusiaubimo. Tada karalius sumanė didelę klastą, kuri jam nelabai tepagelbėjo. Pakilęs nuo stalo, liepė pašaukti kariuomenės vadą ir kelis artimiausius draugus, kuriuos sukvietė slapčia. Šiems atskubėjus, apreiškė savo valią; jis tarė jiems: „Jūs – man ne draugai, jeigu pasiuntinys gyvas išeis iš čia." Pažadėjo aukso ir sidabro, mulų ir arklių – iki valiai ir atleido nuo visų skolų tą, kuris vadovaus vijikams.

1576–1639

Jie parskubėjo namo ir įsakė pabalnoti žirgus; šitaip susibūrė penkiasdešimt raitelių – pasiuntinio persekiotojų; pasirinkti patys vikriausi, stipriausi ir aršiausi. Tylutėliai nemačiomis išslinko iš miesto pro slaptus vartus, esančius žemiau, šiaurvakarių pusėj, skydus tiesiog pasikabinę ant kaklo, kad būtų lengviau eiti. Jų buvo penkiasdešimt bendražygių, be ginklanešių ir tarnų; kiekvienas iš tų penkiasdešimties pats vienas atskirai prilygo karaliui. Jie pasuko kitu keliu, o Tidėjas jojo lengva risčia, nes bijojo nualsinti savo žirgą, o štai anų žirgai pailsėję ir eiklūs. Šiuo metu jam būtų labai pravertęs ilgas, gerai išgaląstas kardas. Pagalba pavėluos, nebent jo drąsa jį apsaugos: jo bičiuliai tebėra atsilikę, o priešai jau arti. Persekiotojai išdavikai jį aplenkė ir pasitiko iš priekio; miško gale pasislėpė, atsirėmę į savo ietis. Nušuoliavo jo pasitikti ten, kur paprastai tūnodavo Sfingė, toji pabaisa, turėjusi įprotį sužeisti ir užmušti žmones; tai – labai pavojinga perėja,

ne vienas vyras čia neteko galvos. Atėjus nakčiai, viename take įsitvirtino. Tidėjas, ar jis to nori, ar ne, turės šiuo keliu joti, nes kitur nėra kaip praeiti. Anie užėmė perėją, o Tidėjas artinosi žingine. Saulė jau buvo nusileidusi, ir vakaras tamsus atėjęs; pakilęs mėnuo liejo savo šviesą, o jis skubinosi joti. Taip įpuolė į pasalą, bet ją pastebėjo tik išgirdęs žirgų prunkštimą ir pamatęs sušvytavusius skydus. Iš po savo skydo pažvelgęs į kairę, juos pastebėjo; jis būtų troškęs atsidurti kitur, tačiau širdyje sukaupė visą drąsą. Juos pamatė iš gana toli, nes mėnulis skaisčiai žėrėjo. Suprato, kad yra užspeistas, bet neišsigando; jis labai narsus ir atkaklus, todėl jo žodis tvirtas. Perkirto lygumą, kreipėsi į juos klausdamas:

1640–1661

„Kas tokie esate, kurie čia tūnote ir slepiatės miške? Greičiausiai neklystu manydamas, kad jūs – plėšikai arba nedorėliai. Bet veltui tykote, nes – jūs gi matote – aš joju visiškai vienas; nieko daugiau su savimi neturiu, tik ginklus ir žirgą. Jeigu norite susigrumti su manimi, neverta delsti: laukiu jūsų čia, ant kelio, kur jus pamokysiu." Anie neištarė nė žodžio, bet visi buvo pasirengę ir gerai apsiginklavę; šoko iš pasalos ir puolė jį glaudžiai išsirikiavę; užpuolė iš visų pusių, šaukdami ir grasindami. Tikėjosi sučiupsią iš sykio, bet jis narsiai gynėsi; kaip drąsus ir garbingas riteris, gynėsi atkakliai prieš juos visus.

1662–1691

Tidėjas laikėsi tvirtai ir gynėsi narsiai. Pirmasis jį puolė Jakonėjas, jų senjoras ir vadas, bet Dievas apsaugojo ir apgynė Tidėją, ir jie jo neįveikė. Sustoję vienas šalia kito, svaidė strėles į jo pusę ir puolė aršiai; sukėlė kovą, didelę ir atkaklią, ir jį įtraukė į pavojų. Jis čiupo kardą, padovanotą jį į riterius įšventinusio Oinėjo; nei geležis, nei plienas jo neperkirs, joks riteris nėra turėjęs tvirtesnio kardo. Kalvis Galantas nukalė, o viešpats Vulkanas išgalando, trys deivės į vandenį nardino ir trys fėjos išraižė. Tas kardas smarkiausią smūgį atlaikys ir niekada nesurūdys; juo sužeistas žmogus nuo tos žaizdos nebepagis. Tidėjas kirto riteriui, kuris pirmasis paleido ietį, ir perkirto iki pusės. Tada sušuko kitiems: „Traukitės, nes mano kardas šveitrus! Aš jus šaukiu į mirtiną kovą! Tam, kuriam įnirtęs kirsiu, pagalbos tikrai neprireiks."

1692–1749

Išdavikai įsiuto, netekę saviškio; jie veržėsi atkeršyti, ir sumaištis pasidarė visuotinė. Puolė kapoti su didele jėga ir išmetė jį iš balno, tada jam sušuko: „Jūs nusviestas ant žemės, už Jakonėją bus atkeršyta." Ir suriko: „Baronai, kirskite!" Tidėjas ginasi tarsi liūtas, bet jis vienas pats, pradeda pavargti, o anie nenustoja jį puolę. Šalia pamatė aukštą uolą, labai tinkamą įsitvirtinti, užsiropštė į viršų jų akyse;

o dabar jūs išgirsite pasakojimą apie didžią kovą. Uola galinga, ir ją nesunku apginti: kadaise čia buvo velnio irštva, senais laikais čia tūnojo Sfingė, pragaišinusi nemažai kilmingų vyrų. Jaunuolis užkopė ant uolos viršaus, tai jam labai pasitarnaus; jeigu bent vienas jį atakuos, jis, be abejonės, sugebės atsilaikyti. Aplinkui priešai jį puola raitomis ir pėsčiomis, iš visų pusių svaido aštrias strėles. Jie šaukia: „Ant tos uolos mes jį tikrai pasieksime!", bet didžioji uola gerai jį saugo, jis bijo tik puolimo iš priekio. Tada nutiko baisus dalykas, palankus Tidėjui, pragaištingas jo priešininkams. Ten aukštai stūksojo pilkas akmuo, iš apačios remiamas kitų; kadangi gulėjo pačiame viršuje, vos vos laikėsi. Akmuo toksai didžiulis, kad dvylika jaučių nebūtų įstengę patraukti. Tidėjas nustūmė jį žemyn, sudrebindamas visą uolos šoną; galite numatyti, kad visi tie, kuriuos jis nušlavė, nebeprisikėlė! Narsūs baronai žuvo, nebežinau keli – devyni ar dešimt, šitie jo jau nebepuls ir jam nebegrasins. Žuvo to krašto žiedas: Tėras ir Nelis, Dorilas ir Fedinas. Tidėjui šitų nebėra ko bijoti, akmuo juos užkliudė, užmušė ir sutraiškė. Likę gyvi – nusiminę, jie nesiliauja kartoję: „Jis – tikras velnias, nes ginasi net akmenimis."

1750–1773

Pamatęs juos drebančius, pradėjo šaipytis: „Man rodos, jūsų karštinės priežastis – tai jūsų drąsa. Jeigu norite

pasveikti, pakentėkite truputį: mano kardas jus pagydys, nes tai ginklas su šventomis relikvijomis." Staigiai nušoko ant žemės ir puolė juos ūmiai; tas, kuriam pataikė, žingsnio daugiau nebežengs, jo laukia tiktai mirtis. Tidėjas ropščiasi į viršų ir šoka žemyn, kaunasi kaip didvyris, į visas puses švaistosi smūgiais mirtinais, kupinais šėlo ir jėgos. Tie kiti susizgribę stumia jį pamažėle aukštyn; tikisi viršuje galėsią sučiupti, bet jis puikiai moka gintis ir, be to, jų visai nebijo: atstumia tolyn ir sviedžia juos žemyn. Jis tokią nirtulingą kovą pradėjo, saugomas uolos, kurią gynė.

1774–1803

Tidėjas įsitvirtino neįveikiamoje tvirtovėje, jam nebaisios nei karo mašinos, nei geležis, nei ugnis, baisu tik puolimo iš priekio, prie uolos angos. Saugo ją aštriu kardu; pirmasis, išdrįsęs priartėti, labai brangiai sumokės. Teks didžiausią kainą už vartus atiduoti, nes juos gina narsiausias vartininkas. Pro patogią uoloje iškaltą angą jie puola vieningai ir, kaip tik gali, ropščiasi viršun. Bet Tidėjas kaunasi smarkiai: kuriam pataikė, tą perkirto pusiau. Kerta smūgius su didžiausiu pašėlimu, net Rolando kirčiai nebuvo galingesni. Pirmoje gretoje jis pražudė daugybę, kartu su nukautaisiais nušlavė gyvuosius; nuo uolos viršaus krentantys užmuštieji pargriauna žemiau stovinčius. Kuris parkrito – nepasikėlė, turi mirti, čia jo gyvenimo pabaiga. Puolantieji silpsta; jie mielai atsitrauktų, jeigu ne Galeranas iš Siponto, kuris

karaliaus vardu juos ragina: „Bailiai prakeikti, ką mes pasakysime, kai mūsų senjoras paklaus, kaip atkeršijome pasiuntiniui, jį įžeidusiam jo namuose?

1804–1815

Mums girdint, jis pavadino karalių žodlaužiu: tai turėtų būti įžeidimas mums visiems! Bus gėda grįžti į savo kraštą, jeigu jo nepargabensime – mirusio ar paimto į nelaisvę. Bailiai prakeikti, ką mes pasakysime karaliui ir kaip jam pasirodysime? Mums bus baisi gėda, jeigu pasiuntinys dėl savo blogo poelgio išsisuks. Didžiulis įžeidimas, jeigu vienas karys šitiek riterių bus įveikęs. Juk iš visos savo imperijos šiandien karalius mus išsirinko."

1816–1837

Išgirdę jo žodžius, jie pasuko atgal, žiaurią kovą su Tidėju pradėjo, iš visų pusių riteriai kartu laidė aštrias strėles. Jo šarvai sutrūko, taip pat ir skydas, perskeltas nuo vieno krašto iki kito. Jis neteko daug kraujo, išblyško ir vis dėlto, sukaupęs visas jėgas, ginasi plieno ašmenimis, kuriais jau nukirto daugelį riterių; ginasi iš visų jėgų, nes ir anie jo nė kiek nesigaili. Jie baisiai stengiasi jį sučiupti, o jis – vienas prieš visus – atsilaikyti. Užmušė jų būrio vadą ir jo sūnėną Vugreną iš Neapolio; kai tik pamatė juos kritusius, įkarštis

nuslopo. Leidosi bėgti, palikę savo žirgus, bet narsusis Galeranas juos sustabdė; netrukus jį patį ištiko nelaimė.

1838–1865

Jis pradėjo juos šaukti vardais: „Sustokite, – suriko jis, – baronų sūnūs! Kilnūs riteriai, karaliaus palyda, kodėl sprunkate taip padrikai? Kur jūsų riteriški žygdarbiai, kuriais giriatės savo mielosioms? Kur jūsų galingi kirčiai, apie kuriuos porinate prie židinio? Ir kur kalbos, išdidžios ir grėsmingos, kuriomis paprastai švaistotės panašiomis progomis? Jūs atsidūrėte kritiškoje padėtyje, ir čia mes parodysime savo drąsą. Sustokite, – šaukia jis, – grįžkite atgal! Prisiminkite žygius žiaurius, mūšius ir poelgius drąsius, kuriais visada garsėjo jūsų giminė, kuri net pavojaus gyvybei akivaizdoje niekada nesielgė niekšingai. Atkeršykite už savo brolius, draugus, kuriuos tas karys pražudė. Jeigu man pagelbėsite, aš jį nuo uolos viršaus nulaipinsiu; jam teliks pasukti blogu keliu, nebent panorės mums pasiduoti. Dabar pamatysime, kas iš tiesų myli karalių: teeina tas su manimi!" Vieni iš baimės, kiti iš gėdos grįžo į kautynių vietą.

1866–1911

Galeranas žengia priekyje, jis visus veda ir prisiekinėja mylimosios ranka, kad laikys save žuvusiu, jeigu anas išvengs

mirties. Jis užkopia pirmas, pralenkęs visus kitus, bet Tidėjas jo nebijo: gerai prisidengia, išsitraukia kardą ir laukia aukštai, prie angos. Ką jums dar pasakyti? Abu apsikeičia galingais smūgiais. Galeranas kerta Tidėjui ir nuskelia jo skydo kraštelį; kardu taip kerta, kad Tidėjas apsvaigsta; bet smūgis lėkė pro šalį ir neužkliudė jo kūno. Tidėjas puikiai mokėjo kovoti dvikovoje: sudavė Galeranui tokį kirtį, net jo kardo ašmenys perskrodė ano galvą. Išsitraukė kardą, ir jo priešininkas krito ant žemės; jam kova jau baigta. Kiti kuo mieliau spruktų, bet Tidėjas mina ant kulnų ir kapoja visus, net nespėjusius atlikti išpažinties. Iš viso būrio vienas teliko gyvas, vienintelis, kurį Tidėjas prisaikdino, kad pargrįžęs viską papasakos karaliui. Paskui sėdo ant bėro žirgo, kuris vertas tūkstančio luidorų. Pasuko savo keliu per kalnus, bet jautėsi labai silpnas, nes neteko daug kraujo. Jo kūnas sužalotas baisiai, net viduriai veržėsi laukan; kilnusis karys sužeistas mirtinai, ir nėra kas paneša jo ginklus. Jis keliavo ilgai baisiose kančiose: didesnių nebūtų galėjęs ištverti. Ir vis tiek tolei jojo didžiuoju keliu ir vieškeliu, geriausiai pažįstamu kraštu, kolei šiaip taip Graikiją pasiekė. Graikijoje pasuko tiesiai į Argą, kur stovėjo Adrasto dvaras.

1912–1930

Karalius sėdėjo rūmuose, kartu su savo baronais sprendė bylas. Tidėjas ten pasirodė galutinai išsekęs; žvilgantys jo šarvai skylėti, o kūnas nusėtas žaizdomis; ant nugaros šarvai

sudraskyti, o tunika po jais permirkusi krauju. Skydas panašus į pratybų skydą, nes perkirstas nuo vieno krašto iki kito; už jį buvo sumokėta tūkstantis sū, o dabar štai jo vertė gerokai mažesnė; ant skydo jūs nepamatysite nė mažiausios sveikos vietelės: ne bailys juo dengėsi kautynėse. Kaip jau sakiau, taip atrodantis Tidėjas stojo priešais karalių. Jis suriko: „Greičiau, prie ginklų! Karalius tešaukia savo armiją! Už ginklų, riteriai! Jo pasiuntinys sunkiai sužeistas."

1931–1956

Karalius jį pamatė, pašoko ant kojų; jūs galite numanyti, kaip jis įsiuto. Ant rankų Tidėją pakėlė švelniai, voverių kailiukais pamuštas karaliaus apsiaustas nusidažė kruvinai. Nepaprastai švelniai ir atsargiai paguldė ant grindų. Greitai nutraukė šarvus ir paprašė tepalo žaizdoms. Krūtinėje žiojėjo plati žaizda: karalius apstulbo, ją pamatęs; išvydęs ieties dūrį, suabejojo, ar Tidėjas liks gyvas. Paklausė, kas visa tai padarė, ir Tidėjas jam viską papasakojo. Jo žmona, plaukais sutaršytais, išblyškusi, atbėgo į menę; plaukais palaidais į menę ji įlėkė tarsi išprotėjusi. Polineikas raudojo taip smarkiai, kad niekas neįstengė jo paguosti; iš skausmo jis kone pamišo, kai išvydo savo pasiuntinį, taip pavojingai sužeistą. Karalius pakvietė tokį armėną, labai gerai nusimanantį apie mediciną. Šis jį slaugė, kaip tik galėjo, rytą ir vakarą ir po mėnesio sugrąžino jam sveikatą.

1957–1968

Aš turiu jums apsakyti apie Tėbų gyventojus, apie jų skausmą ir kančią. Priešais karalių pasiuntinys stojo: tas, kurį Tidėjas buvo prisaikdinęs; priešais karalių atsistojo ir ištarė garsiai: „Tebūna jis prakeiktas!“ Tada, sielvarto pervertas, nualpo, o atsigavęs prakalbo. Papasakojo apie visišką pralaimėjimą ir didžią juos ištikusią nelaimę, kaip vienas žmogus juos visus išžudė, išskyrus jį, vienintelį; daugiau niekas neišsigelbėjo.

1969–1998

Karalius su juo ginčijasi ir barasi; niekas nedrįsta įsiterpti. „Tu surezgei klastą ir štai tau atlygis: neteksi palikimo ir būsi išvytas iš karalystės. Aš, vienas tavo pasiųstųjų, sugrįžau, bet tave užklupo baisi nelaimė, niekada jos neatitaisysi, net už visą savo karalystės auksą. Tu praradai visus riterius, pasiuntinys juos išžudė. Išskyrus mane, nė vieno neliko gyvo, aš labai gailiuosi, kad jis manęs neužmušė. Po Sfingės, to velnio, uola tu juos gali rasti, sakau tikrai. Netikęs karaliau, kodėl tu taip padarei? Kodėl apgavai tokį puikų karį kaip grafas Tidėjas, kuris čia atvyko perduoti žinią? Tavo atgailai niekada nebus atvangos: verčiau turėtumei pasislėpti. O Tidėjau! Koks tu drąsus, kokius smarkius smūgius savo kardu kerti! Tebus palaiminta tavo jėga, nes tu vertas nešioti skydą. Jeigu tučtuojau neatvyksi

į Tėbus ir jų neapsiausi su pulkais karių, tegu Apolonas kuo greičiau nutraukia tavo gyvybę!“

1999–2022

Karalius paniuro, užsidegė pykčiu ir įsakė tą karį tuojau pat nužudyti. Vos tik karys išgirdo mirties nuosprendį, išsitraukė iš makšties kardą plieninį. Be apsiausto stovėdamas priešais karalių, nukreipė jo smaigalį į save; paskui prabilo tokiais žodžiais – kaip žmogus, nebesijaudinantis dėl savo likimo: „Iš tiesų man būtų didelė negarbė mirti nuo jūsų rankos, nes anas nepaprastas karys man paliko gyvybę, nepanoro manęs nužudyti. Ne nuo tavo kardo aš krisiu, o nuo savojo, kuris man mielesnis.“ Jis atrėmė rankeną į žemę ir kardu pervėrė savo kūną. Kardu persidūrė, geležis išlindo nugaroje per pusę pėdos. Kirto sau su tokiu įkarščiu, kad nespėjo net sudejuoti; kraujas ištryško čiurkšlėmis, aptaškė karalių ir visus greta buvusius baronus, kurių tunikos paraudo nuo kraujo.

2023–2064

Žinia pasklido, žmonės apie ją kalba gatvėje; sykį pasklidusi po gatves, toji žinia tapo visuotinai žinoma. Mieste – baisi širdgėla; pasaulyje nėra tokio žmogaus, kad ir koks piktas būtų, net jei širdį turėtų tokią kietą kaip šios

sienos akmuo, kuris nepravirktų, girdėdamas graudžias aimanas, kuriomis tie žmonės aprauda savuosius. Gatvėmis bėga moterys, šaukia ir verkia tų, kuriuos mylėjo; motinos rauda dėl vaikų, o seserys sielvartauja dėl brolių; mergelės lieja ašaras dėl mylimųjų, apie kuriuos išgirdo nelemtų naujienų. Jeigu miestas būtų buvęs apgultas arba sugriautas, arba priešo užimtas, nemanau, kad jos būtų dar graudžiau verkusios nei labiau liūdėjusios. Riteriai ir dvariškiai, valstiečiai ir miestiečiai kaltina karalių išdavyste: kalba, kad nebūtų teisinga jam už tai padėkoti. Visi kartu patraukė pas karalių, didžiai nuliūdę klausia, ką jis padarė jų artimiesiems, kur jų ieškoti, kokiame krašte, į kurią pusę patraukti ieškant artimųjų, kaip juos pargabenti ir palaidoti. Karalius žmonėms nurodė slėnį, kuriame guli žuvusių karių kūnai; jie ten pasuko giliai nusiminę, garsiai šaukdami ir raudodami. Didžiulės minios ten nuėjo, ir jos neslėpė baisaus sielvarto. Mieste neliko nė vieno žmogaus, ten nukeliavo daugiau kaip trys šimtai tūkstančių. Karčiai apverkę ir apgailėję tuos, kuriuos mylėjo, jie juos palaidojo, nes gerai žinojo, kad nuo mirties vaisto nėra.

2065–2118

Tėbų karalius nepaprastai apgailestavo dėl to, ką padarė, nes dabar suprato, kad paskelbtas karas nusiaubs jo žemes. Jis siunčia pakviesti draugus iš visų šalių ir rengiasi ištverti

apgultį. Žyniai savo burtais nustatė ir pranešė apie neilgai trukus atjosiančius graikus, ir tai yra tikra tiesa. Adrastas sušaukė savo pulkus: riterius, kurie iš jo yra gavę valdų arba žemių, arba norinčius pasižymėti jam vadovaujant; juos paragino nedelsti ir jam padėti šitame reikale. Iš visos plačios savo karalystės suvadino ir subūrė karius į Argą. Didžiulė armija susirinko, jūs niekur nematėte įspūdingesnės; tokios gausios kariuomenės dar nėra buvę, išskyrus Cezario ir Pompėjo; net Trojos armijoje, apie kurią daug kalbama, nebuvo tiek kunigaikščių ir grafų. Čia atvyko Aufrigenijos kunigaikštis, Kaderas iš Arkemenijos ir Afrikanas iš Mikėnų; išskyrus tik Atėnų kunigaikštį, visi baronai, iš Adrasto gavę žemių, čia suėjo. Iš Arkadijos atkeliavo Partenopajas, kuris atsivedė dvidešimt tūkstančių graikų; šiame pasaulyje gamta dar nebuvo sukūrusi dailesnio riterio. Paskui atjojo Hipomedontas – artimas karaliaus giminaitis; kartu su juo – pulkas karių, šaunių ir garbingų. Taip pat atsiliepė Kapanėjas, didžiulio ūgio karys iš milžinų giminės, su savimi pasiėmęs kare patyrusių vyrų pulką. Tidėjas pranešė Kalidono miestui, kad visi be išimties privalo dalyvauti. Savo ruožtu Polineikas subūrė tūkstantį riterių iš savo krašto, nusprendusių jį paremti; dauguma jų buvo jo laiduotojai: šiuos jis pakvietė per pasiuntinį; tarp tų riterių buvo tokių, kurie nukentėjo: jie mirtinai nekentė Eteoklio; iš neapykantos jo valdžiai paliko viską, susidarė nepaprastai gausi, kaip man atrodo, kariuomenė; palei upę išsidėsčiusi, ji užėmė tokį plotą, kokį apjotumei tik per dieną.

2119–2131

Karalius liepė pašaukti Amfiarają – žymiausią arkivyskupą. Jis buvo jų tikėjimo kunigas, žinojo visas dangaus paslaptis ir mokėjo prikelti mirusiuosius; suprato paukščių kalbą: pasaulyje nebuvo geresnio žynio. Karalius paprašė pasakyti, kas laukia kariuomenės: tenenuslepia nieko. Amfiarajas giliai atsiduso, nuleido galvą, nenori nieko sakyti, bet karalius atkakliai meldė jam atskleisti burtų tiesą.

2132–2149

„Valdove, – prabilo jis, – aš viską jums atskleisiu, nieko nepameluosiu. Iš visų vyrų, kuriuos čia matote, mažai kas gyvas sugrįš, jeigu nuvesite juos į Tėbus, – nebent aš blogai išsiaiškinau lemtingus ženklus. Tu neteksi Kapanėjo, Polineiko ir Tidėjo; Hipomedontas ten žus, taip pat – ir Partenopajas; o dėl kitų, jų ten tiek daug mirtį ras, net negaliu tau apsakyti. Ir aš pats ten žūsiu, jeigu tu mane drauge paimsi, greičiau nei po dviejų savaičių; ne žmogus mane nužudys, bet žemė praris; mane ir mano žirgą pradangins gilioje bedugnėje."

2150–2169

Kapanėjas pašoko ant kojų ir sušuko karštai: „Valdove, – tarė jis, – neklausyk, ką tau sako šitas žynys. Apie tai,

kas dar tik įvyks, jis nieko negali žinoti. Jis – bailys, kuria istorijas, kad sutrukdytų kariuomenei išvykti. Kaip mes galėtume leisti, kad tavo dukterį vedęs Polineikas, kurį brolis neteisingai ištrėmė, netektų palikimo ir turėtų atsisakyti savo karalystės? Vos tik nužygiavę tenai su visais gausiais pulkais, mes juos užpulsime ir užimsime miestą. Tau bus didelė garbė jį užgrobti ir grąžinti karalystę savo sąjungininkui. Ant žirgo, karaliau! Netikėk pranašystėmis, nes lemtis tave ištiks tada, kai ateis laikas. Joks žynys tavęs nuo jos neapsaugos niekada, bet ir lemtis neišsipildys pirma laiko."

2170–2187

Visi pritarė jo žodžiams, nepaisydami arkivyskupo. Karalius liepė pūsti trimitus ir mušti būgnus; heroldai nubėgo pas karius šaukdami, kad visi tuojau pat turi išvykti. Lygumose už miesto sienų jų buvo susirinkę apie trys šimtai tūkstančių. Pasuko į Tėbų pusę, nesirūpindami, ar kas juos mato. Perkirto Nemėjos dykumas, ten rado labai sunkų kelią. Įžengę į Likurgo karalystę, vos nenumirė iš troškulio; baronai labai vargo ieškodami vandens, kuris juos atgaivintų, ir baisiai kentėjo nuo troškulio ir karščio.

2188–2213

Buvo gegužė, ilgos dienos, kai saulė kaitri, oras ryškus ir skaidrus, paukšteliai rytais čiulba. Tuo metu, kai kariuome-

nė leidosi į kelią, jau tris mėnesius nebuvo liję; žemė nebuvo gavusi nė lašo lietaus, visa išdegusi ir suskeldėjusi. Šiame krašte viešpatavo tokia sausra, kad viskas išdžiūvo. Praėjo visa diena, o nei priekyje, nei gale žygiuojantys graikų kariai neužėjo nei kalno, nei slėnio, kur galėtų patys atsigerti ir jų žirgai. Graikai atsidūrė rimtoje padėtyje; jie vis meldė savo dievą atsiųsti jiems lietaus, nes neišmanė, kur gauti vandens. Juos ir karštis alina, ir troškulys degina. Jojamus ir paradinius žirgus, nešulinius arklius kankino toks troškulys, kad jie nebeįstengė žengti nė žingsnio, jautėsi sugniužę ir pavargę. O didžioji dauguma pėstininkų – visiškai išsekę.

2214–2227

Graikai daugiau nebepajėgė ištverti, jų visų laukė kuo tikriausia mirtis; tada vadai nusprendė ištirti aplinkui plytintį mišką, paieškoti, ar nesurastų kur nors upės, prie kurios kariuomenė galėtų sustoti. Graikai pasitarę šitaip nusprendė: ieškoti upės kuo stropiausiai, nepaisant jokių kliūčių, nors ir labai toli; žiūrinėti po visą kraštą tol, kol aptiks vandenį.

2228–2237

Kartą nusprendę, leidosi į kelią. Tidėjas, graikų vėliavnešys, šuoliuoja pulko priekyje. Kalno papėdėje jie pateko

į keistą slėnį, baugų ir tamsų; kiek akys užmato slėnis rėmėsi į tankias girias ir didelius miškus.

2238–2253

Grafas Kapanėjas sekė iš paskos su trylika tūkstančių saviškių; jojo, dairydamasis upės, ir pralenkė visą kariuomenę. Nuo pat ryto graikai visi drauge atkakliai šukavo miškus ir lygumas ir sustabdė žirgus tik prieš stojant vakarui. Jau saulė leidosi, ir graikai jautėsi labai nuilsę. Taip pamažu bejojant, atsitiktinumas juos atvedė į labai gražų sodą; šiame sode netrūko jokių kvapnių prieskoninių žolelių, kokių tik galima rasti arba paminėti.

2254–2297

Sodas iš tiesų labai gražus, aptvertas, iš visų pusių apjuostas tvirta tvora, išskyrus tarpą su dailiai padarytais vartais, pro kuriuos paprastai vaikščiodavo Likurgas; karalius Likurgas čia ateidavo pailsėti. Graikai, vos tik prijoję ir dar nesustabdę arklių, sužiuro į sodą. Viename šone po lauro medžiu jie pastebėjo mergelę, nepaprastai kilnią ir gražią. Kartu su ja – vaikelis, kuris buvo karaliaus Likurgo sūnus; vaiko vardas – Archemoras, jinai jį be galo mylėjo. Jie sėdėjo pavėsyje, mergelė ir valdovo sūnus. Ji apsižvalgė, pamatė karių eiles: dėl to vos neapalpo. Baisiai išsigando,

ir ją apėmė išgąstis; jau buvo bečiumpanti vaikelį ir bebėganti, kai narsusis Tidėjas pavarė žirgą, persilenkė per žirgo kaklą, sučiupo ją už rankovės ir sušuko juokdamasis: „Mergele, aš jus pagavau! Nieko nebijokite, kalbėkite, būkite gailestinga, prabilkite! Mes – negandos ištikti riteriai, būkite tokia gera ir pasakykite, ar žinote kur nors, miške, vienoje ar kitoje pusėje, vietą, kur mes rastume upę. Dievo vardu aš jus meldžiu, mieloji drauge, sugrąžinkite gyvybę šiems žmonėms. Pasigailėkite ir pasirūpinkite mumis, mes apimti didžiausios nevilties: patikėkite, jau ketvirta diena, kai mūsų arkliai nieko negėrė. Mes jojame tiesiai iš Graikijos; dauguma karių tokie sunerimę, prislėgti ir nuvargę, kad jau nebepajėgia žengti nė žingsnio."

2298–2321

Mergelė buvo labai tinkamai išauklėta; išgirdusi tuos žodžius, didžiai susijaudino ir atsakė riteriui: „Senjore, neslėpsiu nuo jūsų: visame krašte baisi sausra, nebeliko nei šaltinio, nei pelkės, kurie nebūtų visiškai išdžiūvę ir išsekę. Dėl mūsų puikybės, dėl mūsų nuodėmių Dievas iš dangaus leidžia žemei pajusti savo pykčio svorį ir mus baudžia. Tačiau būtų gaila, jeigu jūs visi ir jūsų baronai ilgiau kankintumėtės. Jei ne šitas vaikelis, kurį prižiūriu, aš jus nuvesčiau prie upelio, skaidraus ir tyro: tai Langijos upė, kuri, manau, jums grąžintų jėgas. Aš nedrįstu jo palikti, bijau rizikuoti; bet jūs man atrodote kilnūs

žmonės, ir aš būtinai nuvesiu jus prie vandens, net jo gyvybės kaina. Jeigu norite sekti paskui mane, malonėkite gražiai su manimi elgtis."

2322–2335

Taip besikalbant, pasirodė karalius, lydimas savo baronų. Išgirsta naujiena jam buvo labai maloni, ir jis iš karto pasakė mergelei: „Vardan mano garbinamo Apolono, aš jums duosiu palydą, kuri, man regis, jus gerai saugos. Kur jūs, Kapanėjau, Polineikai, Tidėjau? Aš jums patikiu šią damą, būkite jos sargais." – „Sire, – atsakė jie, – taip ir bus; niekas jai blogo nepadarys, kiek tik nuo mūsų priklausys."

2336–2343

Jų kalbą išgirdusi, mergelė labai nudžiugo. Pasodino ant žemės vaikelį, jam padarė guolį iš žolės ir gėlių. Viską sutvarkiusi, ten jį paliko ir pasuko jai gerai žinomu keliu: „Senjorai, – tarė ji, – eikite man iš paskos, aš jus nuvesiu prie upės."

2344–2382

Nutolus nuo parko keturių strėlių atstumu, ji pirštu parodė vandenį. Narsusis Tidėjas, pamatęs upę, apsidžiaugė;

skubiai liepė pasiuntiniams grįžti pas karius ir pranešti visiems – karių pulkams ir rikiuotėms: „Galas vargui ir nevilčiai, teskuba jie prie vandens; kas tik ištroškęs, tebėga atsigerti!“ Kariuomenėje kilo ūmus džiaugsmas, nes jų nusiminimo būta nepaprasto. Raiteliai atlėkė pirmieji, nežiūrėdami nei kelio, nei takelio; niekas negali jiems pastoti kelio, nei medžiai, nei gyvatvorės, kad ir kokie tankūs būtų; jie visur randa spragą; priekyje raiteliai spaudžia iš visų jėgų, o pėstininkai lekia iš paskos. Kiekvienas iš visų jėgų skuodžia, veržiasi prie vandens; o kai jau pastebėjo krantą, niekas pasaulyje nebūtų įstengęs jų sulaikyti: jie neieško brastos nei aukštupyje, nei žemupyje, bet puola į pačią gelmę. Būtų reikėję pamatyti, kaip nuilsę arkliai geria tol, kol išsipučia jų pilvai ir šonai; jie taip malšina deginantį troškulį, kol pradeda stoti jų širdis. Būtų reikėję pamatyti pėstininkus, su drabužiais ir batais neriančius iki kaklo į upę; nei išminčius, nei kvailys jų nesulaikys, nes jie bijo, kad vandens jiems nebeliks. Ką dar apie tai pasakyti? Didžiulė minia sulipo į upę, net jos tėkmė pametė kryptį ir pradėjo tekėti atgal.

2383–2398

Graikijos valdovas Adrastas, arkivyskupas Amfiarajas su kunigaikščiais ir didikais buvo pralenkę didžiąją kariuomenės dalį, kai narsusis Tidėjas juos nuvedė pas mergelę, kuri pasirodė labai kilni ir jiems nepaprastai pasitarnavo,

nuvesdama prie vandens. Adrastas buvo jai labai mandagus ir pirmas į ją kreipėsi: „Gražuole, – tarė jis, – kuo jūs vardu? Mes jums dėkojame, mano baronai ir aš, dėkingas esu didžiai. Jūs labai pagelbėjote mano žmonėms: aš pats širdyje manau, kad esate kilmingos giminės."

2399–2404

Mergelė, būdama gražiai išauklėta, atsakė: „Sire, aš esu tremtinė, o mano vardas – Isifilė; per nuodėmę ir išdavystę buvau išvyta iš savo karalystės, iš Lemno salos, kurioje esu gimusi.

2405–2464

Baisus dalykas nutiko Lemne, joks vyras, jokia moteris niekada nėra girdėję nieko panašaus – beprotybės apimtos moterys, slapta susitarusios, ten įvykdė siaubingą nusikaltimą. Surezgusios žiaurų sumanymą, kiekviena nužudė savo sutuoktinį; tos, kurios neturėjo vyro, nugalabijo savo tėvus, sūnus arba sūnėnus, pusbrolius arba brolius. Mano tėvas buvo miesto karalius, motina – jau anksčiau mirusi; tėvas neturėjo kitos žmonos, o aš buvau dar visai jaunutė. Nepajėgiau savo širdyje sužadinti troškimo padaryti baisiausią nusikaltimą – tėvažudystę, nors jos visaip mane įkalbinėjo. Naktį, kai visi miegojo, Lemno vyrai buvo nužudyti. Su durklais rankose jos atlėkė tiesiai į mano tėvo rūmus; pro

didžiosios menės langus kopėčiomis užsiropštė į antrą aukštą; jų nesulaikė nei tvirta pertvara, nei spyna; jos įsiveržė į tėvo kambarį, visur apieškojo ir galiausiai radusios nužudė miegantį karalių. Siaubingai išsigandusi, nuo jų pasprukau; gerai žinojau: jeigu mane būtų sučiupusios, iš šimto savo gyvybių būčiau praradusi visas. Todėl pabėgau šviečiant mėnuliui; ištisas dvi dienas nesustojau sparčiai lėkusi keliais ir takais ten, kur akys mane vedė. Pribėgau dvarą vieno didiko, kuris mane su didele pagarba priėmė; jis – šio krašto karalius ir valdovas; aš nežinau, ar jis pats jums tai pasakė. Iš savo žmonos jis susilaukė sūnaus; aš rūpinuosi vaikeliu, nes tėvas jį labai myli: dar niekada nebuvo gimęs gražesnis kūdikis." Dabar paklausykite, kokia nelaimė jį ištiko per tą trumpą laiką. Kol mergelė taip su jais kalbėjosi, baisi gyvatė iššliaužė iš miško ir įsirangė į sodą. Per nasrus iš jos vidurių pylėsi ugnis ir liepsna; ką tik pakeliui sutiko, viską sudegino. Ji pamatė vaikelį vieną, niekieno nesaugomą; sušnypštė, išmetė savo geluonį, ilgą kaip lazda; įkirto vaikeliui į krūtinę, po pažastimi – tiesiai į širdelę ir per žaizdą išgėrė jo kraują. Gražus, šviesus vaikelis mirtinai nublykšta, sudejuoja, šaukia ir rėkia; jo kūnelis miršta, jo siela išskrenda; o gyvatė, tysojusi greta, užmigo šalia vaikelio.

2465–2470

Mergelė, stovėjusi toli nuo sodo, išgirdo riksmus ir nuskubėjo ten. Kaip galėdama greičiau paliko karius, bet

veltui. Ji atbėgo per vėlai; kuo greičiausiai sugrįžo, bet lemtis jau buvo išsipildžiusi.

2471–2488

Atbėgusi ten, tiesiai į sodą, ji išvydo miegančią gyvatę, kuri pražudė vaikelį; gyvatė tysojo greta jo. Mergelė išsigando milžiniškos gyvatės, spruko atgal, garsiai kūkčiodama dėl vaikelio, pabaisos numarinto: „Ak, mielas, dailus kūdiki, kodėl man šovė į galvą šiandien nuo jūsų pasitraukti! Jūs – nebegyvas, mielasis; aš nebegalėsiu likti šiame krašte. Ak, aš vargšė bedalė ir nusikaltėlė! Turėsiu mirti, tai jau tikrai, ilgai nebegyvensiu." Nelaimingoji šaukė taip garsiai, kad buvusieji prie upės ją išgirdo.

2489–2546

Kapanėjas įsiklausė į šauksmus ir suriko: „Vargas man! Girdžiu mergelės riksmus; turiu sužinoti, koks vyras į ją pasikėsino; be abejonės, jis už tai atsakys gyvybe." Nuskubėjo greitai ton pusėn, rankoje laikydamas didelę ietį. Rado mergelę išsidraikiusiais plaukais, tarsi kokią beprotę. Jis paklausė: „Mieloji bičiule, kuris tai padarė? Nieko neslėpk. Žinok, aš už tave atkeršysiu, nusmeigsiu tą šia ietimi ir priversiu peržengti slenkstį, kurį peržengia visi mirusieji. Žinok, kad jau šiandien jis užims pragare jam

paskirtą vietą." Mergelė jį išklausė, pažiūrėjo ir pagaliau kreipėsi šiais žodžiais: „Senjore, ar beverta jums atsakyti? Jūs man nepadėsite." – „Pasakyk man, gražuole, neslėpk, ir aš už tave atkeršysiu, jeigu tik galėsiu." Jaunoji mergelė tada ištarė: „Senjore, aš praradau man patikėtą vaikelį." – „Gražuole, kaip jūs jį praradote?" – „Senjore, gyvatė jį pražudė." – „Gyvatė?" – „Taip, senjore, tikėkit manimi, aš jums parodysiu: didesnė už dramblį, ji drykso ten, šalia vaikelio." Kapanėjas pasuko į tą pusę, nešinas ietimi dešine ranka; puolė niršiai ir sviedė ją į gyvatę. Ietis pašoko iki dangaus: tokiu ginklu tos gyvatės nepražudysi. Atšuoliavo Tidėjas, sviedė savo ginklą, trenkė tiesiai į pabaisą; bet gyvatė nepasitraukė iš kelio, nes jo akstis atšoko. Taip pat Polineikas metė savo ietį; geležis atšoko nesužeidusi. Visi riteriai puolė geležimi ir plienu, bet niekaip nesužeidė jos kūno. Kapanėjas smarkiausiai atakavo; gyvatė jam kirto, ne kariui pataikė, bet jo žirgui: perrėžė kaklą mikliau, nei skustuvas perkerta plauką. Arklį puolanti pabaisa susidūrė su kilniu kariu; tas riteris, narsus ir kilmingas, jos nepabūgo; gyvatė išsviedė jį iš balno.

2547–2578

Kapanėjas užvirė pykčiu; išsirovęs ąžuoliuką, jį sviedė ir trenkė gyvatei į nugarą; buvo nusmailinęs storąjį galą. Ją perskrodė per pusę, ąžuoliukas per dvi pėdas įsmigo į žemę. Gyvatė pajuto, kad yra prismeigta mieto, įstrigusio

į kūną; aplink jį apsivyniojo. Graikai tarsi pasiutę ją iš visų pusių apsupo; kapojo tol, kol nugalabijo. Visi kariai liko baisiai patenkinti, užmušę gyvatę; grįžo į stovyklavietę ir pradėjo linksmintis; atsižvelgdami į savo padėtį, susigalvojo visokių žaidimų, taip pat – ir palestrą. Bet toji, kuriai patikėtas vaikelis mirė, nedalyvavo šventėje. Nubėgo tiesiai po medžiu, rado vaikelį, šaltą tarsi marmuras. Jau nemažai laiko, kai jis buvo miręs: „Dieve mano, – aimanavo ji, – kokia nelaimė, kad kūdikis šitaip pražuvo!" Pakėlė, prispaudė prie krūtinės, išbučiavo daugybę kartų; viskas veltui; jis jau atšalęs. Rankomis apčiupinėjo kūnelį; nepajutusi nei širdies plakimo, nei kvėpavimo, du kartus apalpusi krito ant vaikelio. Atgavusi sąmonę, karčiai sau priekaištavo:

2579–2594

„Ak, – dejavo ji, – kam aš gimiau? Kokia gėda manęs laukia! Kam gyva pabėgau iš Lemno, jeigu turiu čia mirti kaip nelaimingoji? Juk suprantu, kad privalau mirti; niekas negali manęs apginti. Aš pakliuvau į didelę bėdą, nes karaliaus sūnų pragaišinau; mirsiu žiauria mirtimi, kokios dar niekas nežinojo. Ir jeigu aš mirsiu, tai bus teisinga, nes pražudžiau mažąjį ponaitį; dėl mano kaltės jis neteko gyvybės; palikau jį vieną be priežiūros. Kai karalius išgirs apie šią netektį, būtų keista, jeigu iš sielvarto neįtūžtų."

2595–2614

Ji pasitraukė tolyn, paliko vaikelį ir greitai išėjo iš sodo. Bėga tarsi pamišusi link upės, kur buvo palikusi kariuomenę; paskendusi ašarose, neslėpdama aštraus skausmo, eina tiesiai prie Tidėjo. Jis jos klausia: „Kas jums, mano bičiule?“ – „Senjore, mano dalia nelemta. Senjore, – kalba ji, – jūs be reikalo džiūgaujate: gyvatė tikrai įkirto vaikeliui, mažajam ponaičiui, valdovo sūnui; aš jį radau nebegyvą, savo didžiam sielvartui. Aš nedrįstu, bijau pasirodyti savo šeimininkui ir jam apie tai pranešti; jis mane užmuš, esu tuo tikra, kad vaikelį vieną palikau. Ir karalienė labai žiauri: kai išvys karstelyje sūnų, kurį mylėjo labiau už viską, ji mane užmuš, žinau tikrai.“

2615–2638

Mergelė nutilo, o ją išklausęs Tidėjas nuėjo pas karalių Adrastą ir tarė jam: „Valdove, išklausykite mane. Mes įstūmėme tą mergelę į didelę bėdą, dėl mūsų kaltės pražuvo vaikelis. Ji nė už ką nebegrįš atgal, nes vaikas mirė tokiomis aplinkybėmis; dėl Dievo, Likurgo karalius ją nubaus mirtimi, niekaip ji neišmels atleidimo. Valdove, – tęsė jis, – paklausykite manęs: čia tavo kaltė ir tavo karių dėl tos didžios jai tekusios nelaimės; todėl bus teisinga, jeigu tu pats ir tavo baronai pagelbėsite jai. Paimk mergelę, nuvesk ją pas tą karalių; mes visi eisime

kartu su tavimi. Man atrodo, aš taip manau, jis, kad ir koks galingas ir žiaurus būtų, jeigu tik tu paprašysi, iš draugiškumo ar būtinybės galiausiai sutiks jai dovanoti; taip pat ir karalienė, kad ir kokia rūsti, neatsisakys išklausyti tavo prašymo."

2639–2668

Adrastas pritarė jo pasiūlymui; sukvietęs karius, leidosi į kelią, ir visa kariuomenė pajudėjo iš stovyklos; jūs turėjote išgirsti neįprastą triukšmą! Jie pasuko tiesiai į miestą, kur valdė karalius Likurgas. Už miesto sienų visa armija įsitaisė lygumoje per vieną strėlės šūvį. Adrastas ten paliko savo vyrus ir liūdnas patraukė į miestą; drauge su juo – kunigaikščiai ir didikai, net keturiasdešimt, nė vieno daugiau. Karalius Likurgas, sėdęs ant žirgo, lydimas kai kurių artimų žmonių, nujojo pasitikti Adrasto; jie abu susitiko prie vartų. Greitai pasileido jo link, kupinas džiaugsmo: „Sire, – sušuko jis, – būkite pasveikintas, kad mane aplankėte. Nėra nė kalbos, kad žygiuotumėte toliau: apsistosite čia pat, mūsų mieste. Praneškite žymiausiems savo vasalams, kunigaikščiams, kapitonams, kad visi, kurie tik sutilpsite, rasite nakvynę mieste. Tegul likusieji įsikuria anapus sienų ir pasistato palapines; tegul susiranda maisto, kurio čia tikrai nepritrūks, be jokios abejonės."

2669–2678

Adrastas karštai padėkojo karaliui ir pareiškė esąs pasirengęs jam tarnauti. „Valdove, – atsakė jis, – jūs man pačiam ir mano kariuomenei ką tik pasiūlėte gražią dovaną – visą savo miestą. Bet aš prašau ir meldžiu: jeigu aš jums rūpiu, jeigu jūs mane mylite, duokite man tokią dovaną, kokios paprašysiu."

2679–2700

Likurgas nuleido žemyn akis ir pasakė: „Aš nenoriu tuščiai samprotauti; kad ir koks brangus tas daiktas, kurio paprašysite, jeigu tik įmanoma gauti, aš jums jį surasiu; vis dėlto mano sūnus, žmona ir aš pats esame neliečiami." Jie nuėjo į rūmus; tuo metu atbėgo tarnas ir pranešė karaliui apie netektį: jis rado sūnų nebegyvą, gyvatės įgeltą sode, kur vaikas gulėjo. Kai karalius suvokė, kad tai tiesa, išėjo iš veido, baisiai išblyško; išgirsta žinia jį pritrenkė, nedaug trūko, kad parkristų ant žemės apalpęs. „Ak, Dieve mano, – sušuko jis, – didis mano pyktis! Aš daugiau nebesidžiaugsiu nei dabar, nei ateityje, kol savo rankomis neužmušiu gyvatės, numarinusios mano sūnų, tarsi pavasario žiedą."

2701–2714

Karalienė atsikėlė: tą popietę ji ilsėjosi. Apsirengusi dailiai prigulusiu drabužiu, paskubomis paliko savo

kambarį; dėl menėje kilusios sumaišties visa nubalo, blykšte išblyško. Išgirdusi nelemtą žinią, apalpusi krito ant grindų; toks didelis jos skausmas, baisus nusiminimas. Parkrito aukštielninka, o kai atsipeikėjo, pradėjo grąžyti rankas ir lieti ašaras; baisus sielvartas ją apėmė ir prislėgė. Tie, kurie atbėgo išgirdę triukšmą, sužinojo naujieną ir pradėjo verkti.

2715–2724

Karalius Likurgas atgavo protą; visi jo baronai buvo čia: jis leidosi jų guodžiamas. Įsakė atnešti sūnų, nelaimei, nebegyvą. Šimtas dvariškių ten nuskubėjo, visi – pėsčiomis; pamatę baisią gyvatę ir užuodę jos smarvę, taip pabūgo, kad net atsitraukė ir vos įstengė prieiti prie vaikelio.

2725–2742

Jie parnešė karaliui sūnų, be galo sielvartaudami. Karalių, pamačiusį savo mirusį sūnų, pervėrė baisi neviltis; karalienė liejo graudžias ašaras dėl nebegyvo vaikelio. Apglėbę jo kūnelį, jie šaukė ir raudojo, kol baronai juos atitraukė atgal. Šitaip visiems garsiai kalbant ir aimanuojant, vaikas buvo pašarvotas menėje ir suvyniotas į žalio šilko atraižą, atvežtą iš Tesalijos. Jie paliepė atnešti marmurinį karstelį, į kurį paguldė kūnelį ir palaidojo. Virš karalaičio kapo

pastatė nuostabų antkapį: aš manau, nėra nieko gražesnio, nors ant jo nepamatysi nei aukso, nei sidabro.

2743–2760

Paslaugusis Graikijos karalius nenorėjo taip visko palikti; jis sumanė gerą darbą – sutaikyti mergelę su karaliumi. Greitai pasišaukė vieną artimą savo giminaitį ir paprašė surasti mergelę; tas negaišuodamas nuėjo ir ją atvedė. Žmonių pilnoje menėje ji kreipėsi į karalių: prašo malonės, puola jam po kojų, maldauja. Adrastas ir jo baronai pasiūlė už ją laiduoti karaliui. Ką jums dar pasakyti? Jie taip stengėsi, tiek prašė ir kalbėjo, kad valdovas mergelei visiškai atleido, užgniaužė savo pyktį ir rūstybę. Mano žiniomis, graikai pas jį viešėjo tris dienas.

2761–2838

Visi kariai – raiteliai ir pėstininkai – labai apsidžiaugė, kai pas graikų karalių atėjo pasiuntinys ir nepaprastai susijaudinęs perdavė tokį pranešimą: „Adrastai, kilnus ir išmintingas valdove, ko jūs laukiate, ko gaišuojate? Tėbų gyventojai paliko savo miestą, jų yra keturiasdešimt tūkstančių ginkluotų karių. Jie įniršę joja šiton pusėn, norėdami tau užkirsti kelią.“ Karalius, išgirdęs jo žodžius, liko patenkintas ir apsidžiaugė; gerai supranta:

jeigu ši žinia tikra, tėbiečių laukia žūtis. Perdavė naujieną kunigaikščiams: reikėjo tik pamatyti, kaip sujudo visa kariuomenė! Trimitai garsiai suskambėjo, per visą platų slėnį aidas nuėjo; pirmosios karių gretos per mylios atstumą išsirikiavo fronto linija. Aukštos kalvos ir statūs kalnai, platūs slėniai ir lygumos; tą dieną kariuomenė nužygiavo didelį etapą, kol vakaras atėjo ir saulė nusileido. Jie sustojo prie kalnelio, ten praleido naktį, vėl leidosi į žygį ir raitomis perkirto kalnus – labai aukštus ir pavojingus. Priekyje Tidėjas visus vedė, nešdamas didelę baltą vėliavą. Šitaip žygiuodami, jie prijojo perėją, kurią kadaise vienas milžinas buvo praskynęs; Polineikas, ją pastebėjęs, paspaudė savo žirgą ir metėsi pirmyn. Perėja jiems pasirodė labai atšiauri, bet negalėjo jos išvengti. Aukščiau iš visų pusių ją supo kalnai, jie žengė tarsi kokiu koridoriumi; ten stūksojo bokštas – aukštas ir didelis, kadaise priklausęs fėjai Morganai; niekas nėra regėjęs labiau iškilusio statinio, išskyrus Babelio bokštą. Virš vartų akmuo gulėjo, nepanašus į jokį akmenį, keturiolikmetis paauglys ant jo atsilaikytų prieš tūkstantį milžinų; po akmeniu plytėjo grindinys, visas iškaltas grynu sidabru. Emaliai ir šviesūs berilai puošė trisdešimtį stulpų iš abiejų pusių; pagrindinėje fasado sienoje žėrėjo keturi deimantai; viršum vartų – devynios gryno aukso žvaigždės pavaizduotos, o mozaikoje – įvairiausios gėlės išpieštos. Arkose girdėjosi paukštelių čiulbesys. Sienos aukštos, galingos ir neprieinamos; joms nebaisūs nei plieno smūgiai, nei karo mašinos, nei taranai, nei ginklai; gilūs

grioviai, kuriuos vos ne vos apjuosia tvirtų statinių tvoros ir storos sienos; per visą mylią aukštos sienos ir platūs grioviai supa visą plotą. Pats bokštas stovi vidury plataus ir gilaus ežero, kurio dugno dar niekas neišmatavo, – tai apsaugo nuo netikėto užpuolimo. Šitaip įtvirtinto bokšto niekada nepaimsi jėga; kaip tik čia armija turėjo praeiti, nebent pasuktų atgal.

2839–2888

Velnias saugojo perėją: dar nėra buvę šėtoniškesnio sutvėrimo; velnias, vardu Astarotas, buvo Pragaro valdytojas. Jis čia įsitaisė, norėdamas siaubti apylinkę; sužinojo mįslę, kurią Sfingė anksčiau buvo sugalvojusi, ir šiais burtais žudė visus žmones. Velnias prisiėmė senės išvaizdą ir atrodė visas pažaliavęs tarsi gebenės lapas; veidas bjaurus ir kreivas, nosis – alkūnės ilgumo, dantys – ilgos ir lenktos iltys, kyšojusios iki pat smakro. Viena iš burnos išlindusi iltis rietėsi net už kaklo; akys raudonos kaip leopardo: amžiais nėra buvę baisesnių; antakiai virš akių būtų galėję uždengti vartus. Bet štai vienas dar keistesnis stebuklas: senė gali visa apsikloti savo ausimis, nes jos didelės ir plačios, gauruotos ir beformės. Rankos ilgos lyg stiebas, burna pajuodusi kaip ir nosis; plaštakos didelės, pirštai ilgi, nagai primena liūto letenas: tas, kuriam tokia letena plekštels, duonos daugiau nebevalgys. Senė vilkėjo rudu drabužiu, kurį buvo pasiuvusios pasninkaujančios fėjos;

kol ji šitą suknią dėvės, joks žmogus jai nieko blogo nepadarys. Ji avėjo kurpių porą: šitie sandalai – ne iš plonos Kordobos, bet iš storos kupranugario odos, pasiūti su visais šeriais; kurpes prilaikė virvės, keturis kartus apsuktos aplink kojas; pagaliau balto lokio kailis glaudžiai juosė jos strėnas. Senė neatrodė svetinga, bet, priešingai, labai pikta ir vaidinga; ji ant pilvo tysojo viduryje menės, kai išgirdo linksmai žygiuojančių karių triukšmą ir darnius žingsnius.

2889–2900

Senė, juos išgirdusi, labai vikriai pašoko ant kojų; apsidairė, pamatė karius ir užsidegė įniršiu ir pykčiu. Pačiupo šalia gulėjusį kalaviją, abiem rankomis užsikabino ant kaklo: net pakinkyti aštuoni jaučiai neįstengtų jos pajudinti iš vietos; kalavijas plieninis, gerai išgaląstas, kokio dar niekad nėra buvę; jo smūgiai mirtini, kas gavo, tas nebepakilo.

2901–2924

Graikai žygiavo garsiai triukšmaudami, o Tidėjas juos vedė. Jie ketino, jeigu tai įmanoma, įveikti perėją, bet senė pastojo kelią. Jai pasirodžius prie vartų, karaliaus vyrai išsigando; pirmieji, patys drąsiausi, ją pamatę baisiai sutriko. Atšiauraus veido senė atsisėdo ant stambaus pilko marmuro luito. Ji pažvelgė į baronus ir pratrūko

grasinimais: „Bėkite, – suriko ji, – iš čia! Atgal, atgal, baronai! Be kovos čia nepraeisite, traukitės, laikykitės atokiai, saugokitės mano smūgių! Žiūrėkite, šie platūs slėniai pilni mano nužudytų žmonių ir arklių lavonų: aš pamečiau jų skaičių, dvidešimt vežimų jų nepavežtų. Tas, kuris čia norės praeiti, turės mirti arba įspėti mano mįslę; turės atspėti arba mirti, turės arba laukti, arba pasirinkti."

2925–2934

Kariai sustojo, jie jautėsi siaubo apimti; išvydo lavonų nusėtus slėnius, ten jų buvo daugiau kaip šimtas vežimų. Tidėjas prabilo pirmasis: „Sene, aš esu riteris, ir man geriau kautis ginklais, negu minti mįsles." – „Dėkui Dievui, – atsiliepė senė, – tai geras daiktas: šitaip aš nieko nepraraasiu."

2935–2948

Tidėjas smarkiai įsižeidė, kad senė jam kelią pastojo; jis pašaukė Polineiką, ir šis atšuoliavo: „Senjore bendražygi, jeigu nors kiek nusimanote apie burtus, atspėkite mįslę; man yra tekę atsidurti daugelyje sunkių perėjų, bet dar niekada nesijaučiau toks sutrikęs; velnias, kurį čia matote, mus užkerėjo." Polineikas atsakė: „Aš nieko apie tai nežinau, niekada man nerūpėjo burtai; esu išmokęs kitokio amato, niekada neprasidėjau su tokiais reikalais."

2949–2966

„Sene, – tarė jaunasis Tidėjas, – ką aš gausiu, jeigu įminsiu mįslę?“ – „Jeigu įminsi, tu mane nužudysi, o tada praeisi.“ – „Tuomet sakyk savo mįslę, aš klausau, jeigu galėsiu, atspėsiu.“ Senė pasakė: „Taigi klausykite ir man atsakykite, jeigu žinote, o jei ne, aš jus visus paversiu pamišėliais: kas iš pradžių vaikšto keturiomis kojomis, paskui – dviem ir pagaliau – trimis; atspėk arba greitai mirsi.“ – „Sene, kad tu pati niekingai pražūtumei! Aš lengvai įminsiu šitą mįslę: senas žmogus vaikšto su lazda; būdamas mažas, ropoja keturiomis, o penkiolikos metų sulaukęs, vaikšto abiem kojomis, nes jis jau didelis.“

2967–2974

Senė išgirdo ir griuvo be sąmonės ant marmuro, kur ir susikūlė; du ąžuolai parvirtę nebūtų tiek triukšmo sukėlę. Kariai galės praeiti saugiai ir nebespėliodami, nebespėliodami ir saugiai, nieko nebelaukdami ir nebesiderėdami.

2975–3006

Pro vartus įžengę graikai senę sukapojo į gabalėlius; visi laimingai perėjo ir rado kelią. Paskui pateko į slėnį ir juo žygiavo ištisą dieną. Slėnio gale jie įsikūrė pilies papėdėje;

pilis su vienišu aukštu bokštu stovėjo ant kalno; Eteoklis buvo ją įtvirtinęs, nes norėjo joje viešpatauti. Pilyje laikė tūkstantį riterių, kuriuos karalius labai vertino; riteriams vadovavo Meleagas – artimas Eteoklio giminaitis; anapus pilies užtvaro – miestelis su gyventojais. Pilis visai nauja, neseniai pastatyta, su langais į šlaitų pusę. Čia Polineikas nedelsdamas atjojo kartu su karaliumi Adrastu, Hipomedontu ir Tidėju. Pilėnai juos pamatė iš tolo, bet nepanoro sutikti: pakėlė aukštyn grandinių prilaikomus tiltus. Pilies įgula buvo tvirtai pasiryžusi gintis, kad ir kas pultų; ji įsitaisė pilies kuoruose. Polineikas jiems sušuko juokdamasis: „Nagi, – riktelėjo jis, – prieikite arčiau! Pasakykite, kam priklauso ši pilis, kas jos senjoras ir kuo jis vardu."

3007–3018

Pirmasis prabilo Meleagas, Eteoklio pusbrolis: „Pone, – tarė jis, – kaip pageidaujate! Aš jums ramiai, be pykčio atsakysiu, kas mūsų senjoras ir kas mes patys: mano senjoras Eteoklis, ši valda vadinasi Valfloris, o pilies vardas – Monfloras; aš pats vardu Meleagas, artimas karaliaus giminaitis. Esu pilies tvarkytojas: sakau jums tiesą, nemeluoju.

3019–3032

Dabar atsakykite man nieko neslėpdami, kas esate ir kur keliaujate; jūs atsivedėte didelę kariuomenę, kuri šauniai

perėjo kalnus. Aš matau daug puikių riterių, jaunuolių, brangių žirgų, auksu apkaltų ir pieštomis gėlėmis išmargintų skydų, vėliavų įvairiaspalvių, žalių šalmų, žėrinčių šarvų, naujų išgaląstų geležinių iečių. Bet laikau didele beprotyste jūsų pasirodymą Valflorio slėnyje: jei bandysite užimti miestus, be nuostolių neišsisuksite."

3033–3058

„Nagi, – atsiliepė Polineikas, – jeigu tu vadiniesi Meleagas, tai privalėsi užleisti šį būstą, kai aš tau atskleisiu savo vardą. Juk tu esi mano tikras pusbrolis, mano tetos sūnus; mano tėvas buvo vardu Oidipas, Eteoklis – tai mano brolis, o aš esu Polineikas: po jo – šiandien – mano eilė karaliauti. Pagal susitarimą jis valdė vienerius metus, dabar privalo eiti naujų žemių užkariauti; aš ateinu valdyti karalystės visus man paskirtus metus; todėl tu privalai man perduoti Monflorą. Jeigu taikiai jį užleisi, be kovos, paskirsiu tau šias žemes; kitose vietose tu nedaug ką turi: aš tave padarysiu Monfloro senjoru. Jeigu atsisakysi užleisti pilį gera valia, o aš įstengsiu ją užimti jėga, tai prisiekiu visais dievais, kuriais tikime, ir religija, kurią išpažįstame, jokia giminystė, draugystė arba brolybė man nesutrukdys tave pakarti ant vartų suktomis virvėmis su slankiojančia kilpa."

3059–3074

„Senjore, – tarė Meleagas, – jeigu taip atsitiks, mes jums pasiduosime. Bet jūs nieko negausite, kol patys neapsvarstėme: aš verčiau netekčiau gyvybės, negu išduočiau; todėl einu pasikalbėti su baronais. Senjore, – tęsė jis, – palaukite manęs, aš vienas nieko negaliu nuspręsti. Einu pasitarti su Eteoklio baronais, paklausti, išgirsti ir sužinoti, ar jie nori jums perduoti Monflorą, o jus – pripažinti savo senjoru."

3075–3088

Meleagas, grįžęs į vidų, kreipėsi į baronus: „Senjorai, – paklausė jis, – ką darysime? Tas riteris yra teisėtas paveldėtojas, mes tai gerai žinome. Jo ir Eteoklio vienodos teisės į karalystę. Pagal susitarimą Eteoklis valdė vienerius metus, dabar jam reikia kitų žemių pasiieškoti; anas atėjo karaliauti jam paskirtus metus ir prašo jus perduoti jam šią tvirtovę gera valia, be pykčio ir prievartos. Jis – teisėtas tvirtovės paveldėtojas; atiduokime ją, nematau kitos išeities."

3089–3096

Ožjė iš Valplenjė, atsistojęs pirmoje eilėje, atkirto: „Meleagai, tavo elgesys – tarsi kaimiečio, tu abejoji savo drąsa.

Nori gėdingai sulaužyti žodį ir neteisingai išduoti savo senjorą, paklusdamas riteriui, kuris nėra teisėtas mūsų valdovas."

3097–3120

Meleagas jam atsakė: „Bičiuli, – tarė jis, – daugiau nė žodžio. Esu pasiruošęs įrodyti ginklu ir ant žirgo vienas priešais vieną, kad jūs švaistotės melagingais kaltinimais ir kad tas jaunesnis brolis yra teisėtas mūsų valdovas. Jis taikiai atėjo į šį kraštą, niekas neturi paskelbti jam karo. Pirmieji Tėbų bajorai prisiekė jam ištikimybę, ir aš pats dalyvavau derybose; jūs vienas iš pirmųjų prisiekėte, kaip ir visi kiti riteriai, o dabar, kaip matau, laužote žodį tarsi išdavikas. Jeigu išdrįsite gintis, imkite savo ginklus, ir aš kausiuos už save, už savo senjorą ir už žodį, kurį jam daviau; jeigu aš jus, kuris ketinate iš jo atimti šią karalystę, įveiksiu, turėsime jam atiduoti Monflorą ir jį pripažinti viešpačiu."

3121–3126

Susirinkusieji tyli, niūrūs ir susirūpinę, nei prieštarauja, nei pritaria, nei gina karalystę, bet ir jos negrąžina; nė pats Ožjė nepuola Meleago, nenorėdamas pasirodyti plynoje vietoje, jis verčiau lieka bokšte.

3127–3144

Vienas riteris iš Benevento pasakė labai protingus žodžius: „Ponai, – tarė jis, – paklausykite manęs. Mes visi buvome karaliaus vasalai, jam davėme priesaiką, tai padarėme garbingai; nebegalime atsimesti nuo žodžio ir atiduoti kraštą kitam. Tegu Polineikas taikiai keliauja pas brolį, tesikalba su juo, taip pat – su motina; jeigu brolis jam perleis karalystę sutartiems metams, atiduosime Monflorą be mūšio. Tai padarysime su džiaugsmu, mūsų jėgos gana silpnos; bet anksčiau laiko jam nepasiduokime, nes tai bus palaikyta bailumu." Visi, bokšte susirinkę, sušuko: „Tai pats geriausias patarimas!"

3145–3158

Baronai priėjo prie langų ir juos atidarė; pro bokšto angas iškišo galvas laukan. Meleagas kreipėsi į Polineiką: „Senjore, – tarė jis, – paklausykite manęs. Šie baronai – karaliaus vasalai; jie nenori paversti Monfloro savo negarbės ženklu ir nepriima mano patarimo jus įsileisti. Jeigu pageidaujate, aš pasiliksiu, o jeigu to nenorite – eisiu sau."

3159–3178

Achiloras tarė: „Ponas riteri, prisiekiu Dievo vardu, kitaip nė būti negali. Jūsų čia nė kojos nebus ir jėga vidun

nepateksite. Tvirtovėje gyvena daug riterių, kilnių baronų iš Sirijos, ir mes turime užtektinai maisto atsargų, nebijome, kad jų pritrūks; net jeigu keturiolika mėnesių mus apgultumėte, mes visada pietautume tuo pačiu metu. Čia netrūksta lengvo raudonojo vyno, taigi jūs mums niekuo nepakenksite. Eikite tolyn iš čia! Mes nebijome jūsų grasinimų; leiskite savo vyresniajam broliui valdyti visą karalystę. Grįžkite atgal į Graikiją ir pulkite venecijiečius, kurie niokoja jūsų šalį; mes atmetame jūsų reikalavimus."

3179–3198

Polineikas stovėjo po medžiu, nusėdęs nuo arklio ant marmurinės plokštės; šalia jo – karalius Adrastas, Hipomedontas ir Tidėjas. „Senjorai, – tarė jis, – pažvelkite į šį bokštą! Jam nebaisios nei karo mašinos, nei joks šturmas, jo nepasieks nei strėlės, nei ietys; bet kuri karo mašina čia neverta nė skatiko; šiam bokštui nepakenks nei akmenų svaidyklės, nei katapultos. Monfloro tvirtovėje – daugybė riterių, kurie nedaro garbės mano karalystei; pasakykite, ką man daryti ir kaip elgtis. Palikime tvirtovę, eikime iš čia, tegriebia Monflorą visi velniai!" Tidėjas, išgirdęs jo žodžius, metė žvilgsnį į Adrastą; tada kreipėsi į Polineiką: „Ką mes veiksime, kitur patraukę?

3199–3212

Garbės žodis, – tęsė Tidėjas, – nebus paprasta leistis į kitus užkariavimus! Jūs pakalbėjote kaip didžiausias bailys, kaip kvailys ir lengvabūdis; ir nusipelnėte šių įžeidimų, nes temokate sakyti vienus niekus. Monflorą, kuris yra jūsų karalystės vartai, privalote apleisti tik tada, kai būsime nugriovę jo sienas ir užpylę visus griovius. Jeigu neužimsime šitos piliūkštės, kol Eteokliui dar nepranešta, susidursime su sunkumais, atsiimdami iš jo karalystę, nes jau būsime priversti įsivelti į karą.“

3213–3222

Adrastas, galingas karalius, pasakė: „Tidėjau, tu nepaprastai kilnus, esi vertesnis aukso karūnos negu karalius Nebukadnezaras. Todėl dabar Monfloro pilėnai težino: aš juos užpulsiu pačioje tvirtovėje, graikiška ugnimi miesto gatves padegsiu, nuversiu ir sugriausiu jų galingas sienas ir pažeminsiu jų baronų puikybę.“

3223–3276

Taigi pasakoju toliau: Polineikas užšoko ant savo žirgo. Šauklys nubėgo kariams pranešti, kad visi turi skubiai čia apsistoti. Jūs būtumėte pamatę daugybę išdygusių

laikinų pastogių, baronams pastatytų prabangių stovyklos būstų; palapinės nusėjo kalnus ir visas lygumas aplinkui. Kalidono kunigaikščio palapine rūpinosi intendantas Garsaduanas: jis – tikras grafo sūnus ir šios kariuomenės tiekėjas. Prie bokšto vartų jis pastatė karaliaus palapinę. Ji buvo šilkinė, margaspalvė, su išsiuvinėtais gyvūnais ir gėlėmis; čia buvo matyti įvairios dailiai išpieštos istorijos, išrašyti senovės įstatymai ir praeities legendos, bausmės ir teismai, nuosprendžiai ir blogi darbai; pavaizduoti kalnai ir slėniai, šokiai, karališki žaidimai, mergelės ir jų mylimieji, damos ir jų vyrai; plačios pievos ir upės, ir tūkstantis gyvūnų rūšių, vanagai ir sakalai, ristūnai ir žirgai; vyrai, seni ir pražilę, nuplikę ir gauruoti; nutapyti kalnai ir miškai, pasalos ir pinklės, kurias jaunuoliai paspendžia savo mielosioms, grumtynės ir atakos, ir pilys, ir miestai, tvirtovės ir karo laukai. Ant palapinės taip pat nupieštos visos kitos pasaulio būtybės, tarsi gyvos. Viršūnėje patupdytas auksinis erelis buvo toks įstabus, niekas nėra regėjęs tokio akinamo spindesio, į kurį kaimietis net nedrįsta pažiūrėti; nei karalius Dovydas, nei Saliamonas neturėjo panašaus erelio ant savo palapinės. Jis išpuoštas brangiausiais akmenimis be skaičiaus: ir karbunkulais, ir emalėmis; šitiek liepsnojančių karbunkulų, šitiek žaižaruojančių hiacintų, kad vos tik saulės spindulys ar vėjas užkliudo erelį, iš jo snapo pasipila karšta ugnis. Aplinkui išsidėstė trisdešimt ir daugiau palapinių; jos priklauso grafams ir kunigaikščiams, tarnaujantiems karaliui iš draugiškumo, ir kiekvienas iš jo yra gavęs po dvarą.

3277–3310

Kartu su graikų baronų palyda karalius įsitaisė prie vartų. Baronai pakėlė ginklus ir su pėstininkais, kurie jau buvo pradėję puolimą, ėmė šturmuoti tvirtovę: paleido spiečių aštrių strėlių. Stipriai įtempę lankus, leido strėles, niekas nedrįso net pažiūrėti. Polineikas atakavo paskui juos su drąsiu ir atkakliu pulku; jį sudarė dvidešimt tūkstančių kilmingų jaunuolių – narsių, riteriškų ir nepaprastai ištikimų. Jie puolė narsiai, visi drauge pasiekė pylimų papėdę; kiekvienas kirto savo smaigu, bet nepajėgė pramušti spragos. Apgultieji gynėsi ryžtingai, ir štai mūšis pasidarė visuotinis ir įnirtingas. Tidėjas stovėjo ant kalvos su didžiausiu Kalidono riterių, žiaurių ir grėsmingų, pulku, kuris puolė be atvangos; trys šimtai arbaletininkų ir daugiau kaip keturi tūkstančiai lankininkų svaidė paprastas ir keturkampes strėles. Neseniai Tidėjo į riterius įšventinti ir apginkluoti riteriai priėjo prie pat pylimo, bet aštrūs jų durklai ir tvirti smūgiai nepakenkė pilko marmuro sienoms; pylimo papėdėje jie neužtruko, nes pilėnai mokėjo gintis, jie svaidė didelius akmenis.

3311–3326

Hipomedontas stovėjo slėnyje; jis buvo geriausias kariuomenės kovotojas; jį lydėjo penkiasdešimt riterių – drąsių, narsių ir gerų karių. Jie puolė priešą palei pačią

pilį, trisdešimtyje vietų jai pakenkė, sutrupino septynis šimtus akmenų ir nuvertė atramas. Jeigu būtų galėję ilgiau užtrukti, būtų nugriovę sieną, bet apgultieji juos pastebėjo, užmušė vietoje ir nužudė. Garsiai šūkaudami liejo verdantį vandenį, taip sudegino trisdešimt baronų; Hipomedontas nutraukė ataką, ir jie grįžo atgal į stovyklą.

3327–3336

Tą naktį atsigulė ilsėtis iki ryto, tada vėl pakilo. Anksti pakirdęs, Tidėjas sušaukė meistrus, įsakė jiems sukonstruoti karo mašinas, paėmus iš miško tam reikalingos medienos. Liepė padaryti dvi katapultas, tvirtas, grėsmingas ir lengvai pervežamas; iki vakaro jos buvo parengtos mėtyti akmenis.

3337–3380

Šalia vartų stūksojo bokštas, labai dailus, bet ne itin tvirtas; ten nugabeno abi katapultas su aštriais akmenimis ir stambiais luitais; sienos skilo ir griuvo, o atramas visai suskaldė. Bokšto viduje buvo, man regis, riteriai ir dvidešimt lankininkų; jie visi mirė, žuvo sutraiškyti ant žemės. Apgultieji dėl to labai nusiminė, giminaičiai juos iš širdies apgailėjo; Monfloras pasinėrė į sielvartą; pilėnai nepaprastai gailavo, kad čia nėra jų senjoro. Juos smarkiai

puolė kariai – priešai mirtini. Panaudoję graikišką ugnį, jie sudegino miestelėnų namus; nebeliko nei stogo, nei rūsio, nei menės akmeninės, nei bažnyčios. Ugnis pateko pro langus; kurie stovėjo langų nišose, paspruko. Pirmame aukšte pasidarė labai karšta: drąsiausi baronai drebėjo iš baimės; jie karčiai skundėsi savo senjoru, neatėjusiu jiems į pagalbą, jau prieš dvi dienas jis buvo perspėtas. Visuotinės sumaišties metu bokšte nuskardėjo kovos trimitas; karalius Adrastas pašaukė savo pulkus artyn, paliepė kopėčias atremti į sienas. Pilėnai nenori pasiduoti ir iš visų jėgų ginasi: kad sustabdytų puolantį priešą, numetė septynis šimtus ir dar daugiau aksčių su geležiniais antgaliais. Gaisras nuslopo. Atėjus vakarui, aplinkui stojus tirštoms sutemoms, karaliaus vyrai sutrimitavo trauktis: jiems ši diena buvo labai sėkminga; tąvakar kariuomenė grįžo į stovyklą smagiai nusiteikusi; raiteliai nusėdo nuo žirgų priešais viduryje pastatytą karaliaus palapinę.

3381–3494

Prie Graikijos karaliaus palapinės atėjo keturi grafai venecijiečiai; jie pasivadino valdovą į šalį: „Sire, – tarė jie, – bokštą jūs įstengsite paimti ne mūšio smarkumu, ne svaidydami strėles ir mėtydami akmenis; mes – dideli karo meno žinovai ir gerai išmanome, kaip užkariauti pilį; esame labai sumanūs ir protingi, todėl, jeigu vadovausitės mūsų patarimais, rytoj užimsite Monflorą

su visais, kurie slepiasi bokšte." Karalius jiems atsakė: „O kaip jūs tai padarysite? Aš jums sumokėsiu krūvą aukso ir sidabro, atiduosiu savo iždą, visą sidabrą ir visą auksą. Jeigu padėsite užkariauti pilį ir visi jos gyventojai sudės ginklus, prisieksiu jums savo draugystę ir apdovanosiu tokiais lobiais, kiek tik žmogaus širdis gali trokšti ir kiek tik liežuvis gali apsakyti." – „Valdove, – atsiliepė jie, – šiek tiek kantrybės ir mes jums pasakysime, ką daryti. Karaliui Polineikui paskirkite penkis šimtus riterių, nė vieno daugiau; mėnesienoje jie pasislėps ten, žemai, palei aną tamsią uolą. Į slėnį nusileidę baronai tenusėda nuo žirgų; po vešliais alyvmedžiais tesustato savo skydus, ir kiekvienas karys telaiko savo žirgą už pavadžio. Teįsmeigia ietis su antgaliais į žemę: rytoj Dievas juos pripildys džiaugsmo. Tūkstantis šaunių, išmintingų ir protingų riterių tebus patikėti Tidėjui: jis juos nuves tiesiai į Tėbus. Už dviejų mylių nuo Monfloro, Valkolore, tenusėda jie nuo žirgų; riteriai tepasislepia pavėsyje, po alyvmedžiais. Auštant rytui, visi vienu metu tegu šoka iš miško, išnyra iš slėnio; tvarkingai išsirikiavę pulkai tegu šuoliuoja nuo Tėbų pusės iš lygumų; tegu jie pasiima tūkstantį trimitų ir tepučia juos iš visų jėgų; tada Monfloro gyventojai pamanys, kad šitie kariai ateina jiems į pagalbą. Tegu jie lekia risčia link apgulėjų su išskleistomis karo vėliavomis; teskrieja tiesiai į jūsų pulkus, kviesdami į mūšį; kai pamatysite juos atjojančius, apsimeskite, kad traukiatės; greitai šokite ant žirgų su vasalų pulku ir skuoskite, tarsi pralaimėję, per laukus greita risčia. Čia palikite pasta-

tytas palapines. Tegu riteriai su savo skydais pasilieka užnugaryje, tesaugo ariergardą; tenepasiima su savimi nei daiktų, nei ryšulių; palikite čia žirgus grynakraujus, auksą, sidabrą ir brangius audeklus, palapines ir visus stovyklos būstus, sustatytus tarp nendrių; neimkite jokių gėrybių. Godulio pagauti pilėnai šoks laukan susirinkti grobio, kurį matys šitoje pievoje; varguoliai ir tarnai bėgs prie palapinių, o pilies riteriai su savo kariais – jiems iš paskos; jie persekios jus lygumose. Tegu Polineikas nepadaro kvailystės: ant lauro medžio tepatupdo žvalgą; kai riteriai bus palikę pilį, teskuba jis šuoliais prie vartų ir pro priekinę angą tegu lenda kuo greičiausiai Monfloro vidun – į avanpostus ir tvirtovę. Jis ras tuščią pilį ir jos gyventojus privers brangiai sumokėti už godumą, kad paliko savo tvirtovę be gynybos. Mes nesame aiškiaregiai: tegu Polineikas pasiima pušies medžio trimitą ir, kai atsidurs Monfloro viduje, sugaudžia bokšte keturis kartus. Išgirdę rago garsą, iš karto sustabdysime karius ir pasirengsime atakuoti, ūmai užpulsime apgultuosius. Šie supras, kad yra apsupti, ir, pasijutę išduoti, imsis gynybos: nesileis sučiumpami. Tada jūs pamatysite, kaip didžiausia daugybė iečių nulinks, vėliavų išsiskleis, šarvų sutrūkinės ir suduš, pulkai kilnių riterių kris negyvi; ten jūs pamatysite krūvas iečių sulaužytų, šveitrių kardų numestų. Tuomet Tidėjas duos sutartinį ženklą visiems susiburti ir atšuoliuos per kalnus; apgultieji neatlaikys šito puolimo ir jiems teks pasitraukti; jie bėgs tiesiai į pilį, bet dar lauke turės susiremti."

3495–3514

„Prisiekiu Dievu, – atsakė karalius Adrastas, – jūsų kalba – ne paprasto miestelėno; jūs – kilnūs kunigaikščiai žymios giminės, ir jūsų žodžiai kupini drąsos. Senjorai, – pasakė jis, – mes taip ir padarysime: pasinaudosime jūsų planu." Polineikas pirmasis sėdo ant žirgo, kartu pasiėmė penkis šimtus riterių; jie pasislėpė atžalyne tarp šakų, po lapais. O Valkolore Tidėjas su tūkstančiu riterių iš viso po žydinčiais medžiais sustojo; alyvmedžiai jiems teikė šešėlį. Riteriai pasitraukė, jų galėjai priskaičiuoti šešis tūkstančius. Visoje armijoje kilo didelis sujudimas; tūnantieji slėpynėse netinginiauja: tariasi, ką turės daryti ir kaip elgtis.

3515–3536

Hipomedontas ėjo žvalgybą; niekas nemokėjo to geriau daryti nei jis. Jis buvo nepaprastai drąsus, narsus ir bebaimis karys; ketino atlikti žygdarbį, kuris greitai pavirto beprotišku veiksmu. Palei pylimą buvo atsiradęs plyšys, ten, kur puolėjai atkakliausiai atakavo; jo riteriai platino plyšį kaip tik tuo metu, kai apgultieji pasileido bėgti. Jis visiškai vienas įžengė į Monfloro vidų; bokšto sargybiniai pradėjo pūsti ragą; jis nusėdo nuo žirgo, nulipo ant žemės. Grafas įlindo į plyšį; jau beveik, man rodos, perėjo į kitą pusę, kai vienas netikęs pilies tarnas jam taip stipriai

trenkė arbaletu, kad perkirto šarvus. Šarviniai marškiniai įtrūko, iš perdurto kūno kraujas ištryško.

3537–3558

Hipomedontas jaučia, kad yra sužeistas: kurie to dar nežino, tie labai nusimins; nuo žemės atsispyręs, jis vėl užsėdo ant žirgo. Slapstydamasis susirado saviškius, nušoko ant žalios žolės; kraujas plūsta iš po šarvų; jo kariai tai pastebėjo. Šimtas nualpo iš skausmo, o tūkstantis pravirko iš gailesčio. Kraujas bėga, nes buvo karšta; jie atrėžė jo tunikos šoną, paskui sutvarstė žaizdą, kad sustabdytų srūvantį kraują. Kraujui nustojus tekėti, jis sušuko: „Ak, Dieve mano, aš jaučiuosi visai žvalus! Toji žaizda – vieni niekai!“ Pats pirmas užšoko ant savo ristūno; kad nuramintų vyrus, kuriuos aplinkui matė verkiančius, jis bandė joti, iš visų jėgų stengėsi išlikti budrus.

3559–3612

Žaizda vargino Hipomedontą ir vertė stipriai kentėti; jis norėjo paskirti sargybą ir iš visų pusių apsaugoti savo karius. Apjojo karių gretas, perlėkė kalnais ir slėniais, daugelyje vietų išstatė postus, sudarytus iš dviejų riterių, savo tėvynainių iš Alemandijos, išmintingų ir kovose patyrusių grafų. Vienas riteris elgėsi nepaprastai apdairiai: jis buvo galingas senjoras, kilmingos giminės, Venecijos grafo

sūnėnas, Graikijos karaliaus senešalas. Pats vienas nujojo į Monflorą ir žvilgtelėjo į bokšto vidų. Prie lango palei vieną atramą kairėje pusėje pamatė Achilorą: „Ei, – sušuko jis, – paklausyk manęs. Kilnusis karalius Eteoklis mane atsiuntė čia, aš esu šnipas; nežinau, kaip tau perduoti pranešimą, dėl kurio mane atsiuntė pas tave; tau viską pasakysiu, klausykis atidžiai." Achiloras atėjo ant pylimo nuošaliai nuo kitų, o tas atvykėlis jam gudriai pasakė: „Nagi, – tarė jis, – būkite ramūs; rytoj auštant pamatysite atvykstantį Eteoklį. Tūkstantis pasirengusių kautis riterių, geriausių karalystėje, jį lydi į Monflorą. Graikai, išvydę karalių, pasileis bėgti; juos persekiokite drąsiai, nes jie – bailiųjų padermės." Anas jam atsako: „Mes taip ir padarysime; vargas jiems, atvedusiems pas mus savo kariuomenę! Jeigu įstengsime mūšį laimėti ir viską kaip reikiant atlikti, karalius liks mums dėkingas ir visada mus gerbs." Achiloras pridūrė: „Pasitrauk iš čia, kad tavęs kas nors iš karių nepastebėtų; o aš grįšiu atgal į bokštą ir perduosiu bičiuliams, kad kilnusis teisėtas karalius mums pagelbės, kaip ir turi būti." Achiloras užlipo į bokštą, o riteris sugrįžo pas senjorą. Venecijos grafo sūnėnas susirado Graikijos karalių; nuošaliai pasivedęs, papasakojo, kaip mikliai atliko pavedimą.

3613–3730

Adrastas – teisėtas karalius, pilnas išminties ir orumo; jis sušaukė pasitarimą su savo artimaisiais ir smulkiai

jiems apsakė nuostabų to riterio žygį; visi nusijuokė ir apsidžiaugė. Naktis baigėsi, diena išaušo; bokšte sargybiniai papūtė ragą; ryto saulė patekėjo, pušyje lakštingala pragydo. Saulei dar aukščiau pakilus, Tidėjas paliko žaliuojantį mišką; jis išėjo iš miško apsivilkęs šarvinius marškinius, prisisegęs kardą, užsidėjęs šalmą, ant kaklo pasikabinęs skydą: nepanašus nei į pirklį, nei į kvailį. Laikė ištiestą ietį, papuoštą labai gražia kovos vėliava; ant kojų – gryno kaltinio aukso pentinai. Tokia apranga jam itin tiko. Jo žirgas eiklus, dailus ir grynakraujis: kalvas ir kalnus perlekia greičiau, negu kitas arklys – lygumą; norint, kad jis nušuoliuotų dvi ilgas mylias, nereikia nė raginti pentinais; dvi mylios nei jį nuvargins, nei nualsins. Balne sėdintis raitelis labai mėgo kovos pradžią: šuoliais pasileido nuo šlaito, žirgo kanopos nuskardėjo visame slėnyje; sustojo lygumos vidury ir apžvelgė savo pulką. Pamatė visus, skubančius jo link, greitosiomis išnyrančius iš miško; jo širdis netvėrė džiaugsmu: šiandien jam neteko ilgai jų laukti. Nusileido nuo aukštos kalvos: Monfloro gynėjai jį pastebėjo, pirštu vienas kitam parodė, nes manė, kad atjoja jų karalius. Įsmeigė savo ietis į žemę; prie iečių pritvirtintos gražiausios vėliavos; vėjas jas plaiksto, jos pasiūtos iš brangiausio Frigijos šilko: aukštai iškeltos plakasi vėjyje. Penki šimtai trimitų vienu metu nuskardėjo; visa žemė krūptelėjo ir sudrebėjo. Tidėjas nusileido šlaitu, pasuko tiesiai link kariuomenės: graikų kariai sukruto, nepaprastai sujudo, o pėstininkai pasileido bėgti. Adrastas užsėdo ant žirgo

kartu su baronais ir paliko savo palapines; jie nulėkė per lygumą, karalius vedė pulką. Monfloro gyventojai išbėgo iš pilies, nė vienas žmogus nepasiliko mieste: pėstininkai ir tarnai nuskuodė tiesiai prie palapinių; visi riteriai su savo kariais paliko pilį: su įkarščiu nusivijo karalių. Polineikas atleido žirgo pavadžius ir pasileido per pievą; riteriai nuo jo neatsilieka, šuoliuoja iš paskos; riterių pulkas perkirto žydinčią pievą: iš miško pasirodę lygioje vietoje, jie nė kiek neprimena kaimiečių. Šuoliais nujojo tiesiai į Monflorą ir pateko į kiemą; jų apie šimtas; nesutiko jokio vartininko ir vieną riterį pastatė prie vartų. Vos tik atsidūrę viduje, pakėlė tiltą: taip pasijuto visiškai saugūs; iš visų pusių apsupo pylimą. Bokšte pušinis ragas pasigirdo, ir monfloriečiai sukluso. Tada jie suprato, kad buvo apgauti, šiek tiek sulėtino vijimąsi. Graikijos karalius sustojo ir sušuko Venecijos grafams: „Kilnieji riteriai, sustokite, nes jie mus palaikys bailiais. Dabar, staigiai apsisukę, pamatysime, kas iš karių drąsiausias pasirodys ir kas sugebės smarkiau kirsti ir kapoti." Tuomet jie pradėjo mūšį, nusitaikė į Monfloro gynėjus. Jūs būtumėte matę, kiek iečių nulinko ir kiek vėliavų suplyšo, kiek skydų braškėjo, šarvinių marškinių sutrūko, iečių sulūžo, skeveldrų skraidė; jūs būtumėte pastebėję daugybę galingų kardo smūgių ir krūvas nuo kūno atskirtų galvų. Jūs būtumėte regėję pulkus riterių, atskubėjusių daryti žygdarbių, bet mirštančių pievoje, kur vyko mūšis. Monfloriečiai nepaprastai narsūs, sumaištyje gerai gynėsi: bent pusė jų, man rodos, buvo nužudyta

arba paimta į nelaisvę. Tidėjas be perstojo kartojo karo šūkį, šuoliais skraidė per lygumą; taip smarkiai trenkė riteriui, kad perplėšė ir perkirto skydą, sudraskė ir suardė šarvinius marškinius, užmuštą nuvertė nuo žirgo: pagavo tą ristūną už pavadžio. Visuotinis mūšis galiausiai pasibaigė; Monfloro gynėjai suimti, išskyrus tuos, kurie buvo nužudyti.

3731–3780

Graikijos karalius paliko mūšio lauką, risčia patraukė tiesiai į Monflorą su nuogu kardu rankoje. Mūšis buvo laimėtas; Polineikas jį pasitiko prie stambaus akmens, gulėjusio netoliese. Paskui Graikijos karalių atjojo kilnūs Sidono riteriai, baronai iš Kalidono ir visi Venecijos grafai. Polineikas šypsodamasis kreipėsi į juos: „Kilnieji riteriai, prieikite arčiau!“ Hipomedontas ir Tidėjas pašaukė Kapanėją; nuošaliai visi trys susėdo ir tarėsi su karaliumi. Karalius sukvietė belaisvius: jų buvo penki šimtai baronų. Juos kvietė savo akivaizdon, paskui visus nuginklavo ir uždarė Monfloro bokšto požemiuose, baisioje duobėje, pilnoje šlykščių gyvių. Belaisviai atsidūrė bokšto požemiuose su tais gyviais – labai nemalonioje kaimynystėje! Išskyrus Polineiko pusbrolį Meleagą, kuris buvo pasiūlęs atkelti vartus; Graikijos karalius jo neįkalino, bet paėmė į savo tarnybą ir padovanojo ginklų bei ekipuotę. Karalius paliepė baronams pagal jo pageidavimą

išdalyti karo grobį: aprangą ir arklius atiduoti jo kariams. Tą naktį karalius nakvojo Monflore; jam patarnavo kaip tų vietų senjorui; kitą rytą, gana anksti, Adrastas leidosi į kelią. Monflorą patikėjo šimtui narsių ir išmintingų, daug nusipelniusių riterių ir paliko jiems maisto: jokio pavojaus, kad jiems ko pritrūktų. Išardė palapines, papūtė ragą: karalius iškeliavo su visa kariuomene; per kalnus nuvedė graikų pulkus tiesiai į Tėbus. Ilgai joję, nė karto nesustoję, jie pagaliau pasiekė tikslą.

3781–3812

Valfloryje, netoli nuo miesto, graikai įsirengė stovyklą. Nepaprastai atrodė graikų kariuomenė su daugybe laikinų būstų ir palapinių. Tėbiečiai pakraupo, taip arti išvydę tą didžiulę armiją; jie nuskubėjo į namus ginkluotis, o karalius Eteoklis įsakė uždaryti vartus. Jis pats stojo vietoje vartininko, nepasiėmęs nei vieno kario, nei riterio; suprato jaunuolių prigimtį ir žinojo, kad jie karštakošiai; baiminosi, kad nepradėtų žaidimo, kuris nesibaigs geruoju. Baigėsi diena ir atėjo naktis. Karalius gerai išmanė karo meną: ant pylimų išstatė sargybinius: tūkstantį barbarų ir penkis šimtus turkų. Gaudžia būgnai, skamba fleitos, trimitai ir lumzdeliai, aukštai ant pylimų kuorų kelia didelį triukšmą. Karalius gausiai aprūpino bokštus ir pastatė patikimą sargybą, baimindamasis išdavikų: yra vasalų, kurie jį labai mielai išduotų, jeigu tik galėtų.

Tą naktį jis nemiegojo, negulė į savo lovą; karalius nemiega, jis budi: tariasi su artimaisiais, kaip elgtis su anąja kariuomene; ar jam derėtis, ar ne?

3813–3846

Atysas prabilo pirmasis; jis buvo vieno Rytų karaliaus sūnus ir nepaprastai narsus riteris; tarnavo karaliui iš meilės jo seseriai. „Karaliau, – tarė jis, – ar tu pamišęs, ar nuo vyno apsvaigęs, kad ketini derėtis, nors esi laisvas? Atsidūręs padėtyje be išeities, gali būti priverstas sudaryti netinkamą sutartį; bet šimtą kartų tebus prakeiktas tas, kuris tokią sudaro, nepabandęs pasielgti kitaip, prieš patekdamas į nelaisvę arba žūdamas! Nuo ano karto, kai mačiau jus tokį žiaurų ir įniršusį, labai pasikeitėte; tada neatsirado nė vieno narsaus barono, kuris išdrįstų tarti žodį už taiką; o dabar jūs siūlote taiką tarsi koks prasčiokas; bet graikai jūsų pasiūlymų nepriims, nebent atsisakytumėte karalystės ir prisiektumėte niekada su ginklu jos nereikalauti. Baily, ko tu tikiesi? Aną vakarą sakei: kol gyvas būsi, neužleisi nė pėdos žemės; o dabar ją atiduodi be jokio mūšio. Verčiau garbingai žūti, negu gyventi gėdoje; apginkluok miesto gyventojus: mūsų bus apie šešiasdešimt tūkstančių; dar rytui neišaušus, mes juos užpulsime ir, aš tikiu, nugalėsime; juk jie dar miegos ir bus be savo ginklų; mes juos kardais užkaposime: jie nepajėgs apsiginti.“

Po Atyso žodį tarė Otonas: jis buvo išminčius, pusbrolis Platono, vasalas ir didelės valdos savininkas; Tėbuose jam priklausė pagrindinė gatvė. „Valdove, – kreipėsi jis, – paklausyk manęs: aš manau, kad tai būtų neprotinga. Atyso žodžiai neapdairūs; bet jeigu tu manęs paklausysi, į juos nekreipsi dėmesio; Atysas dega narsa ir drąsa, ir jo kalba bebaimė; jo tau duotas patarimas kupinas įkarščio, ir jis pats taip pasielgtų. Bet tai jaunuolio, kurio galvoje – vien tik karas, patarimas: kad tik galėtų pulti priešą ir raitomis jį atakuoti, jam nesvarbios vėlesnės šito reikalo pasekmės, kad tik jis pats išgarsėtų dvare. Be jokios abejonės, graikai kovingi ir drąsūs, ir labai patyrę mūšyje; prieš vieną mūsiškį stos keturi jų vyrai: mums patarimas kautis – tikra beprotybė! Rytą paskirk pasiuntinius ir pasiūlyk savo broliui galutinę sutartį; iš viso to, ką turėjo tavo tėvas, pusę broliui perleisk, paskirk jį savo vasalu ir palik ramybėje; tu privalai jį mylėti labiau už visus kitus. Sau pasiimk tvirtoves, miestus, o kas liks – padalyk." Atsakydamas karalius neslėpė savo nuotaikos: „Jūs mane laikote vaiku, jeigu patariate padalyti karalystę, nors aš galiu pats vienas joje viešpatauti! Juk gerai žinote, kad vienoje karalystėje du valdovai sunkiai sugyvena. Karalystė atiteks arba man, arba jam; arba aš viską gausiu, arba viską prarasiu. Žinokite gerai, įsidėmėkite: man – viskas arba nieko."

3887–3906

Jokastė buvo karaliaus motina: ji apkabino sūnaus kaklą ir priglaudė prie savęs. Dėl Dievo meilės, ji maldauja gailestingumo, prašydama pasidalyti palikimu su broliu. „Sūnau, – tarė ji, – dėl dieviškojo gailestingumo pasitikėk baronais, kuriuos čia matai. Niekada jie tau blogai nepatars, klausyk nuomonės, kurią pareiškė. Štai graikai apsiautė mūsų miestą; tu pražilsi, kol jie pasitrauks iš čia, jo nepaėmę, nebent įstengsi gintis nepaprastai ilgai. Kadangi pats vienas negali viešpatauti, verčiau pasidalyti su broliu, negu visko trokšti, visko geisti ir – viską prarasti, visko nebetekti. Be to, tu jam esi prisiekęs; jeigu tau rūpi tavo garbė, neatsimesk nuo priesaikos dėl troškimo pasilaikyti sau žemes ir vienam turėti karalystę."

3907–3928

Karalius nuleido galvą ir užsidegė pykčiu; jis nenori ką nors motinai atkirsti, bet visais garbinamais dievais prisiekia: kad ir ką ji dabar pasakys, niekada jo neprivers dalytis su broliu. Baronai atsiliepė: „O ne, jūs pasidalysite; jeigu to nepadarysite, viską prarasite. Jeigu tu su juo nesusitarsi arba pažeisi anksčiau sudarytą judviejų sąjungą, mes atsisakysime stoti į neteisingą karą ir šitaip pažeisti tikrąją teisę. Bet kokia jums prasmė neteisingai elgtis? Jūs – tiktai du: bus apmaudu, jeigu besaikis žemės godulys sukels tarp

jūsų karą. Dievas nepalaimina brolžudiškos nesantaikos ir sūnų karo su tėvais! Nes, patyrę daugybę nuostolių, jie susitaiko, vėl susigiminiuoja, bet visas kraštas jau būna sukrėstas ir nusiaubtas.“

3929–3938

Du artimi karaliaus baronai stojo kitų priekyje; jie pasivadino karalių į šalį ir kaip ištikimi pavaldiniai pasakė: „Valdove, – tarė jie, – kaip pasielgsi su šitais nepatikimais baronais? Tu žinai, ką dauguma jų galvoja: jie trokšta tavo pražūties; jeigu atsisakysi dalybų, jie iš karto sukils prieš tave.“

3939–3950

Eteoklis verkia ir aimanuoja, matydamas jo nepalaikančius dvariškius; jis nusileidžia prieš savo valią, nes iš prigimties yra žiaurus ir piktavalis. Slaptai tarė saviškiams: „Aš mirsiu, jeigu neatkeršysiu išdavikams, kurie mane verčia atsisakyti pusės savo teisių. Ak, Dieve, jeigu dar sulauksiu ryto, įmesiu juos į bokštą, savo galybe juos prislėgsiu, su didžiausiu malonumu atkeršysiu!“

3951–3968

Kiti Dievo vardu meldžia nieko nedaryti: dabar – ne metas grasinti, bet, priešingai, viską ištverti ir sulaikyti pyktį,

nedaryti jokio spaudimo. Joks vyras nevertas valdyti karalystės, jeigu nesugeba palaukti momento, kai turės galimybių atkeršyti. Tebūna jis ramus ir teneišsiduoda, kol pasitaikys palanki proga. Karalius sugrįžta, ir tiedu – kartu su juo: „Ak, – taria jis, – koks aš nelaimingas! Privalau padalyti per pusę tai, ką vienas pats valdžiau!" Jis nuėjo pas baronus ir savo motiną; jiems pažadėjo su broliu pasidalyti žemes, bet su sąlyga, kad liks vienintelis jų siuzerenas.

3969–3978

Otonas atsakė: „Puiku, nebeturiu ką pridurti. Išrinkite tą, kuris rytoj nueis pasiūlyti sutartį jūsų broliui." Atysas jam atsako: „Jūs ir eikite, perduokite pranešimą. Reikia pasiųsti tokį vyrą, kuris sugebės tinkamai pateikti sutartį; jūs – pirmasis, ją pasiūlęs, jums ir pridera ją sudaryti."

3979–3992

Otonas nuleido galvą ir paraudo iš apmaudo: „Ne jūs, – atkirto jis, – mano valdovas ir šįkart ne jūsų įsakymu stosiu į derybas." Atysą apėmė nirtus pyktis, ir jis įžūliai atšovė: „Jeigu tu ir nesi, – pasakė jis, – mano vasalas, tai visai nesvarbu! Visiems žinoma, kad aš jų turiu bent

trisdešimt tokių pat narsių, tokios pat padėties, kaip ir tu, ir net dar kilmingesnių. Aš ne savo reikalų patikėtiniu tave skiriu, bet karaliaus teisių gynėju; juk tu jam patarei rinktis tokią išeitį, todėl turi stengtis tai iki galo atlikti."

3993–4010

Ir vienas, ir kitas sulaukė karaliaus pabarimo: „Ginčytis, – sako jis, – yra peiktinas elgesys; taip elgtis nepriimta, ir aš jums draudžiu vaidytis mano akyse." Karalius taip kalbėjo tik todėl, kad jam tas barnis visiškai nerūpėjo; priešingai, jis būtų labai norėjęs, kad Atysas kirstų Otonui smarkų smūgį; būtų tam tikrai pritaręs, bet tiktai ne jo akivaizdoje. Otono primestos dalybos jam labai ne prie širdies: už tai atkeršys, kai tik galės, o jeigu to nepadarys, mirs iš širdgėlos. Tačiau šią akimirką tyli, tvardosi ir neparodo savo pykčio; jis puikiai moka paslėpti nepasitenkinimą, laukdamas, kol pasitaikys tinkama proga.

4011–4108

Karalius klausia patarimo susirinkusių baronų, norėdamas išgirsti, kas bus jo pasiuntinys, geresnis už kitus; pats nori siūlyti pasiuntiniu Otoną. Visi jam patarė siųsti Otoną: nėra kito tokio narsaus barono nei tokio

sumanaus kalbėtojo dvaro tarnyboje; kad ir ką jis sakytų, pasiuntinybė turi jam atitekti. Bet Otonas ginasi karštai, atsisako perduoti žinią. Atysas nori sužinoti priežastį: „Jūs nepaisote, – tarė jis, – karaliaus ir menkai gerbiate aukščiausią jo valdžią, jeigu nesutinkate būti jo pasiuntiniu. Jeigu karalius manęs paklausytų, jus priverstų leistis į kelią; o kitu atveju liktumėte kvailys, jei atsisakytumėte būti pasiuntiniu." Otonas jį atrėmė kaip žmogus, gebantis atsikirsti: „Tegu Dievas, – tarė jis, – nubaus mane, jeigu aš pabūgsiu jūsų grasinimų; iš jūsų rankų negavau nei valdų, nei žemių ir nepaisau jūsų priešiškumo. Jeigu norite su manimi pyktis, tai vos tik jūs, visiems girdint, pradėsite mane kvailai įžeidinėti, pagarba karaliui man nesutrukdys jums atsakyti tuo pačiu; bet meldžiu, palikite mane ramybėje, nenorėčiau susipešti su jumis. Jeigu kada nors buvau jums neteisus, mielai atlyginsiu žalą; priimkite mano atlygį čia pat, iš karto: visada savo skolą pripažinsiu. Tačiau noriu jums paprieštarauti dėl vieno dalyko: jūs čia pasakėte, jog aš taip mažai vertinu savo valdovą, kad nenoriu jo labui ką nors padaryti; savo valdovui daug kuo pasitarnavau, patyriau daug vargų ir sunkumų, gavau gerokai smūgių ir pats jo vardu sudaviau ne mažiau; niekada jam neteko ilgai manęs prašyti, kad keliaučiau ten, kur esu siunčiamas; bet dabar neketinu slėpti, šįkart nenoriu niekur vykti ir jums paaiškinsiu kodėl, net jeigu tai nepatiks mano valdovui karaliui. Nepraėjo dar nė keturi mėnesiai, mano nuomone, nėra net ir trijų, kai graikai mums atsiuntė pasiunti-

nį – nepaprastai drąsų, narsų, riterišką ir išmintingą: tai buvo Kalidono karaliaus sūnus, šauniausias riteris pasaulyje. Jis atėjo į rūmus, susitiko su karaliumi, pasikalbėjo, paskui išjojo atgal. Ramiai sau keliavo; nuo vyno apsvaigę mūsų kariai šoko ant arklių ir jį nusivijo; Dieve mano, šis jų sumanymas – tikra beprotybė! Nes jie visi ten rado mirtį, o pasiuntinys liko gyvas. Nejaugi manote, kad jis paisys mūsų karaliaus atstovo, jeigu su juo susidurs? Jis nužudytų kiekvieną mūsiškį, kurį sutiktų, ir būtų teisus." Menėje visi sušneko sakydami, kad nesistebi Otono atsisakymu vykti ten, kur jis numano susilauksiąs didelio pavojaus; ir, beje, kalbėjo, jog nė vienas ten neis, neturėdamas gero vedlio. Tada prabilo Jokastė: „Aš pati jį palydėsiu; pasitikiu savo antruoju sūnumi ir esu tikra, kad mano globojamas pasiuntinys būtų suimtas; Polineikas žiūrės, kad jam nenutiktų nieko blogo." Bet niekas nenori ja pasikliauti ir kartu leistis į kelią. „Ponia, – sako jie, – mes liksime čia, nes ten prarasime ne tuniką ar drabužius, bet gyvybę; ten eiti būtų beprotybė." Jokastė buvo narsi ir išmintinga: „Aš pati, – pareiškė ji, – nunešiu žinią, kartu pasiimsiu abi savo dukteris, nes jūs neklausote karaliaus; kadangi trūksta drąsių vyrų, damos perduos žinią." – „Pavojus didelis, – atsiliepė Otonas, – jūsų sūnus negalėtų mūsų apsaugoti. Todėl eikite su juo pasimatyti jūs pati kartu su dukterimis; jeigu jie pritars jūsų pasiūlymui, teprisiartina iki anos pušies; mes mielai nueisime iki tos ribos: aš nemanau, kad dėl to labai rizikuotume."

Taigi taryba išsiskirstė. Kitą rytą, kai saulė patekėjo, karalienė atsikėlė, apsitaisė ir pasipuošė, taip pat ir abi jos dukterys, lydinčios ją į pasimatymą. Kiekvienos turiu aprašyti drabužius ir žirgą. Antigonė – vardas vyresniosios, ji kilni, gerai išauklėta ir garbinga. Jos figūra labai elegantiška ir gražus veidas; savo grožiu pranoksta visas kitas merginas; nei pasakoj stebuklinėj, nei giesmėj niekada nerasite tokios moters portreto. Tiesiai ant pliko kūno ji vilkėjo tamsiai mėlyno šilko drabužį, pro kurį persišvietė balta oda. Tunika iki pat juosmens iškarpyta siaurais rėželiais. Drabužis prigludęs, o diržas laisvai juosė taliją; ji avėjo plonytės vilnos kojines ir Kordobos odos batelius. Man atrodo, ant pečių buvo užsimetusi margą apsiaustą; palaidi skvernai neslėpė liemens. Plaukai, ilgi ir šviesūs, spindintys labiau už sidabrą ir auksą, krito iki pat juosmens perpinti sidabrine gija. Ji jojo ant grynaveislio žirgo, neseniai atsiųsto karaliui. Žirgas bėgo žvalia eidine ir buvo labai greitas, jo vertė – trys šimtai livrų; visas juodas, išskyrus strėnas ir mentes, kurios buvo baltos, o kanopos raudonos. Brizgilas prabangus ir dailus, pavadžiai suvyti iš sidabrinių gijų, žąslai – gryno aukso; jų brangieji akmenys verti lobio. Balnas padarytas iš žvilgančio dramblio kaulo, balno patiesalas – iš rudo šilko; balnakilpės ir pakinktai – iš masyvaus aukso, kuris atgabentas iš Ispanijos. Ant tokio žirgo jojanti Antigonė atrodė tikrai karališkai.

4158–4173

Jaunesnioji vardu Ismenė: nėra dar buvę moters prakilnesnės; nors jaunutė, bet gražiai išauklėta, be galo mandagi ir meili. Ismenė, Atyso bičiulė, vilkėjo šilkinio brokato apsiaustą, kuriam trūko dešinės rankovės, nes ją buvo padovanojusi Atysui. Po apsiaustu dėvėjo šermuonėlio kailiu pamuštą suknelę: net karalienė neturėjo geresnės; rankovės, gausiai apkraštuotos kailiu, krito iki pat pėdų, tokios plačios buvo. Vienplaukė Ismenė jojo ant Atysui priklausančio žirgo; jai ant rankos tupėjo paukštvanagis, kurį penėjo paukštelio sėjiko sparneliu.

4174–4193

Ką jums pasakyti apie motiną? Ji keliauja su abiem savo dukterimis. Kaip dera jos amžiaus damai, prabangiai apsitaisiusi, išvyko kaip pasiuntinė ir jojo ant tamsaus plauko mulės: jūs nesate matę gražesnio gyvulio. Damas lydėjo trys jaunuoliai – Tėbų aukštuomenės žiedas. Atyso sūnėnas vedė Ismenę, nepaprastai aukštos kilmės paauglys lydėjo Antigonę, jis – artimas jos giminaitis; trečiasis, lydintis karalienę, – Herga, Armėnijos karaliaus sūnus. Šešių žmonių grupelė pasuko į susitikimo vietą. Nebetoli nuo kariuomenės, prie šaltinio, šalia kurio augo kiparisas, jie sutiko tris graikų riterius; vieno iš jų vardas – Partenopajas.

4194–4217

Vienas iš trijų graikų buvo Partenopajas – galingas senjoras, Arkadijos valdovas; labai išmintingas ir riteriškas, apsirengęs pagal prancūzišką madą. Jojo ant ispaniško mulo, o paties Partenopajo grožis – tikrai karališkas: jokia pasaulio moteris, jį išvydusi, negalėtų jam atsispirti. Vos tik Antigonė jį pamatė, širdyje karštai pradėjo trokšti. Ji nė vieno taip negeidė kaip jo; abu būtų sudarę nuostabią porą, nes buvo vienmečiai, vienodai gražūs ir kilmingi. Partenopajas pažvelgė į merginą: pasaulyje nebuvo puikesnės už ją; manęs nestebino tai, kad jis jos įsigeidė, nes niekur žemėje nebūtų radęs gražesnės antrosios pusės. Skubiai pasuko jos link ir mandagiai pasveikino; ji, savo ruožtu, atsakė labai meiliai: jos žodžiai buvo tarsi balzamas. Jis kreipėsi į ją nepaprastai pagarbiai, ir ji jam atsakė itin maloniai.

4218–4227

„Ponia, – kreipėsi jis, – neslėpkite nuo manęs nei kas jūs esate, nei kur keliaujate." Ją lydintis jaunuolis atsakė: „Ji yra, – tarė jis, – tikra karaliaus sesuo, taip pat – ir antroji mergina su šermuonėlio rankove. Kartu su šia dama, kuri yra jų motina, jos nori susitikti su broliu, vienu iš jūsų karių; jos labai norėtų aptarti ir išbandyti priemones, kaip užbaigti šį karą."

4228–4261

Kartu su ja Partenopajas pasuko atgal ir nuvedė pas graikų karius; pats lydėjo damą, stengdamasis jai visaip patarnauti. Jis ją globojo, nes mokėjo elgtis gražiai, kilniai, kaip tik galėjo; tarp šitų karių niekada nesigirdėjo grubių kalbų, nei per daug pamokomų, nei nuobodžių: vien tik meilūs žodžiai ir pašmaikštavimai. Partenopajas nieko nelaukė ir ją prašyte prašė tapti jo drauge. Ji, būdama labai dora ir išmintinga, atskleidė riteriui savo mintis: „Dėl Dievo, – atsakė mergina, – šita meilė per daug staigi. Aš esu mergelė, karaliaus duktė ir negaliu lengvabūdiškai įsimylėti, nedrįstu pamilti aistringa meile, galinčia paskatinti blogas kalbas. Tokius prašymus kaip jūsų verčiau skirti piemenaitėms ir lengvabūdėms moterims. Aš jūsų nepažįstu, niekada anksčiau, iki šio mūsų susitikimo, nesu jūsų mačiusi; jeigu dabar pasižadėsiu jus mylėti, tikrai mane palaikysite vėjavaike. Tai nereiškia, – aš nenoriu šito nutylėti, – kad jūsų nepamilčiau, jeigu būtumėte kilęs iš giminės, prilygstančios mano rangui, ir jeigu būtų sutarta, kad paimsite mane į žmonas. Nes esate gražesnis už bet kurį kitą, dar nesu mačiusi už jus dailesnio vyro."

4262–4283

Partenopajas jai pasakė tiesą, atskleidė, kad yra labai galingas karalius, valdo didelę karalystę. „Pasikalbėkite, – atsakė ji, – su mano motina ir pasitaręs su mano

broliu, kuris pažįsta mūsų tėvus ir jus patį, paskelbkite mūsų sužadėtuves. Jeigu jie pritars, sutiksiu ir aš: niekada jiems neprieštarausiu." Kaip buvo jam patarusi, jis kreipėsi į jos motiną; taip mergelę pamilo, kad nepajėgė tylėti ir motinai prakalbo apie jų sutarimą; prisistatė, pasakė savo karalystės pavadinimą ir paprašė jos dukters rankos. Ji gerai žinojo jo šeimą ir pritarė santuokai; pasikalbėjusi su sūnumi, mielai jam atidavė dukterį. Po šitų atskirų pokalbių buvo paskelbtos sužadėtuvės.

4284–4299

Tuo tarpu jie prijojo pirmąsias karių gretas, bet labai nenoromis: abiem būtų patikę ir netgi būtų norėję ilgiau šuoliuoti kariuomenės stovyklos link, kad vieni patys pajuokautų, papokštautų ir tylomis pasišnekučiuotų. Mergelės raitos perjojo stovyklą, ir visi stebėjosi, kokios jos gražios; daugiau kaip penkiasdešimt tūkstančių graikų išlindo iš palapinių į jas pasižiūrėti. Jie bandė nuspręsti, kuri pati gražiausia, bet neįstengė to padaryti, nes jų grožis pranoko bet kokį matą: taip rūpestingai Gamta jas sukūrė. Narsusis Partenopajas jas nuvedė tiesiai į paties karaliaus palapinę.

4300–4351

Toji palapinė iš tiesų nepaprasta, erdvi, išsiuvinėta gėlėmis iš visų pusių; padaryta ne iš kanapinio ar lininio audinio,

bet iš užjūrio šilkų. Pasiūta iš violetinio ir raudono šilko ir ištapyta niekur nematytais piešiniais. Meniškai ir reljefiškai pavaizduotas apvalus pasaulio žemėlapis; priekinėje pusėje virš atvarto palapinė dailiai išpuošta aukso lakštais. Žemėlapyje plyti penkios zonos, nutapytos taip, kaip Gamta jas sukūrė: abi išorinės zonos padengtos sniego ir ledo, violetinės spalvos, nes tai šalčio sritis, o šiltoji zona parodyta viduryje, ji visa raudona, primenanti ugnį; ir dėl smarkaus karščio, ir dėl sniego šiose trijose zonose žmonės negyvena. Tarp abiejų išorinių ir vidurinės šiltosios zonos įsiterpusi vidutinio klimato zona: šiaurvakarių pusėje, kur gyvena žmonės. Čia nupiešti senovės miestai su savo sienomis, bokštais ir tvirtovėmis; jų bokšteliai spindi auksu, taip pat – ir vartai bei pakeliamieji tiltai. Visos karalystės ir jų teisėti valdovai ten pavaizduoti, kiekvienas savo vietoje, taip pat setyniasdešimt du dialektai, Šaltoji ir Laukinė jūra; čia matyti Raudonoji jūra, inkrustuota juoda emale, ir ją pereinantys Izraelio vaikai; keturios Rojaus upės; Etna, spjaudanti ugnį ir dūmus. Dar čia yra visokių pabaisų, paukščių sparnuočių ir laukinių žvėrių; pagaliau ir mes, žmonės, čia nutapyti, taip pat etiopiečiai tamsiagymiai. Okeanas kerta kaitriąją zoną, viską apglėbęs savo atsišakojimais. Žemės rutulio vaizdas toks neaprėpiamas, kad tam, kuris jį apžiūri, nėra kada stoviniuoti: jis čia pamato daugybę dalykų vandenyje ir žemėje, net sunku viską prisiminti. Smaragdai, jaspiai, sardoniksai, berilai ir kalcedonai, hiacintai ir chrizolitai, topazai ir ametistai taip gausiai dengia aukso plokštes, kad saulėje spindėte spindi.

4352–4359

Kitoje pusėje, centrinėje dalyje, dvylika metų mėnesių nutapyti. Vasara su savo meile, grožiu ir gėlėmis; vasara su visomis savo spalvomis pavaizduota. Žiemos audros čia ūžauja, vėjas pučia, lyja, sninga ir kruša krinta, ir viesulai siaučia.

4360–4397

Paskui karalius buvo liepęs parodyti protėvių – senųjų Graikijos valdytojų – nustatytas bausmes ir įstatymus. Graikijos karalių istorija čia atskleista, kuriuos visi geru žodžiu iki šiolei mini, – kiekvieno jų žygdarbiai ir kovos, per gyvenimą patirtos. Ant palapinės sienelių nupiešti leopardai, lokiai ir liūtai. Jos dugne – tamsaus šilko patiesalas, jūs niekada nesate matę dailesnio, išsiuvinėtas smulkiais geometriniais motyvais, kolonomis ir kvadratais. Pačioje šio būsto viršūnėje – balandis, išskaptuotas iš dramblio kaulo, nudažytas raudonai; balandis laikė erelį ir karbunkulą, kuris anksčiau priklausė valdovo dėdei Floriui Senajam: buvo pagrobęs erelį tada, kai užkariavo Persiją ir užėmė Tarso bokštus. Palapinėje per visą plotį ištiesti puikūs kilimai. Ją prilaikantys kuoliukai – raudonos ir mėlynos spalvos, virvės – sidabrinės, su inkrustuota emale, apjuosusios visą palapinę. Aplink ją rikiavosi penki šimtai ginkluotų riterių ir tūkstantis miestelėnų su alebardomis; tai nepaprasta apsauga; jie saugo karalių, kai

jis vadovauja tarybai, ilsisi arba budi. Palapinėje sėdėjo Kapanėjas, Polineikas ir Tidėjas, visi trys viename kampe šnekėjosi su karaliumi, ragindami stoti į puolimą, nes, be jokios abejonės, jis tikrai užims miestą.

4398–4421

Štai damos atvyko, priešais palapinę nusėdo nuo žirgų; narsusis Partenopajas jas lydi, už rankos vesdamas savo mieląją. Šypsodamasis tarė Polineikui: „Štai ir jūsų giminaitės, jos jau čia." Polineikas pažvelgė jam už nugaros ir išvydo savo motiną, kurią labai mylėjo; seserų vaizdas pradžiugino jo širdį, bet ašaros iš jaudulio užliejo akis; ašaros byra, jis negali susivaldyti, matydamas jas čia savo akimis. Greitai priėjo artyn ir nepaprastai švelniai jas pabučiavo. Jūs būtumėte matę, kaip susigraudinę jie visi karštai apsikabino; už nieką pasaulyje viena neužleidžia vietos kitai; viena per kitą, motina ar sesuo, skuba Polineiką pabučiuoti pirmoji; visos trys, puolusios jam ant kaklo, bučiuoja šimtą kartų; jos garsiai kūkčioja, tarsi jį matytų mirusį. Daugiau kaip tūkstantis riterių pravirko, regėdami damų atvykimo sukeltą džiaugsmą.

4422–4435

Polineikas elgėsi mandagiai: paėmė motiną už rankos ir nuvedė ten, kur karalius sėdėjo. Adrastas pakilo, ją paso-

dino, paskui pabučiavo ją ir mergeles bei pasiteiravo, kaip jaučiasi; norėjo išgirsti, kaip gyvena apgultieji: „Kodėl jie palaiko išdaviką, kuris laužo broliui duotą priesaiką ir atsisako pripažinti jo teisę? Težino jis gerai, kad už nieką pasaulyje nepasitrauksiu, kol neužbaigsiu šito karo, net jeigu tektų prarasti savo žemes."

4436–4451

Karalienė atsakė išmintingai: „Jeigu jie taip daro, vadinasi, negali kitaip pasielgti; Eteoklis – vyresnysis, pagal susitarimą pradėjo valdyti savo turtą ir aprūpino visas tvirtoves. Jis kietai laiko savo pavaldinius, prisidengęs netvirta teise, kuri pati savaime – ne kažin kokios vertės, tik jėga gali primesti savo valdžią. Bet jeigu sugebėtume rasti būdą, kaip jiems abiem po lygiai padalyti karalystę, kad kiekvienas gautų tai, kas priklauso, šitai būtų protingas ir pasvertas sprendimas. Aš manau, kad jie jums pasiūlytų tokį sprendimą: po lygiai padalyti karalystę tarp abiejų brolių, ir kad Polineikas atsiimtų savo dalį iš Eteoklio."

4452–4459

Baronams visiškai nepriimtina, kad Polineikas atiduotų pagarbą savo broliui; karaliaus dvaras nesutinka, kad jis ką

nors gautų iš Eteoklio. Visi riteriai dėl to tariasi ir galvoja, kad tai būtų netikęs reikalas; vargšai ir turtingi šį dalyką svarsto ir galvoja, kad tai graži apgavystė.

4460–4467

Karalius jų paprašė nutilti ir leisti kalbėti karalienei; tegu ji pasako viską, ką nori pareikšti, o jis pagalvos, kaip jam toliau pasielgti. „Valdove, – tarė ji, – šiomis sąlygomis aš jums daviau geriausią patarimą; galėčiau pasistengti, kad Polineikas gautų savo dalį be mūšio, kol dar kitų nuostolių nepatirta."

4468–4475

Karalius pasitraukė į šalį ir pasikvietė tuos, su kuriais norėjo pasitarti. Jaunieji baronai, svetimšaliai riteriai liko šnekučiuoti su karalaitėmis ir meldė Dievą, kad nebūtų rasta išeitis ir toji sutartis niekada nebūtų sudaryta, kol jie su priešu nesusikovė matant mergelėms.

4476–4491

Ismenė tarė: „Mes tikrai pamatysime, nereikės laukti nė kelių dienų. Jeigu šiandien jie nesusitars, aš jus užtikrinu,

kad kitą rytą jūs, be abejonės, galėsite ištraukti atšipusius savo durklus." Ismenė buvo labai graži, bet aikštinga mergina; ji puikiai išauklėta ir moka pakalbėti: juk išėjo gerą mokyklą! O jos sesuo – tokia prakilni būtybė, kad vos drįso prabilti; ji linko į graikų pusę, nes Partenopajas buvo jų gretose. Riteriai pokštavo ir juokavo, ir ginčijosi su Ismene.

4492–4507

Karalius, lydimas penkiasdešimties artimiausių patarėjų, išėjo iš palapinės; liepos šešėlyje atsisėdo ir tarėsi su savo baronais. Jis teiravosi jų nuomonės apie pasiūlytą sutartį, norėdamas išgirsti, ką jie apie tai mano ir kas sutarčiai pritaria. Dauguma dalyvaujančių baronų patarė patvirtinti tokią sutartį, bet dėl pagarbos, kurios reikalauja Eteoklis, pareiškė, kad to nebus; tegu Eteoklis atsisako pareikšti pagarbą, ir abu broliai tepasidalija savo paveldą. Didesnio tikrumo dėlei Polineikas, gavęs baronų ir karaliaus garantiją, pažadės broliui su juo nekariauti ir laikytis ištikimybės priesaikos.

4508–4559

Tidėjas sėdėjo nuošalyje; jūs išgirsite jo žodžius: „Senjorai, – tarė jis, – aš labai stebiuosi girdėdamas, kokį patarimą

jūs jam duodate. Iš to, ką išgirdau jus sakant, jums nesvarbu, kad Polineikas pralaimi: arba jūs, čia būdami, nieko nesuprantate, arba jums visiškai nerūpi jo interesai. Kam apiplėšti Polineiką, juk ir jo brolio nėra su mumis? Eteoklis labai suktas, klastingas ir gudrus; jis lengvai pažadės viską, ko tik jo paprašys. Jam nesvarbi sutartis, kurią pats siūlo, kad tik atitolintų šią kariuomenę, nes labai gerai suvokia mūsų padėtį, žino, kad mūsų kraštas toli ir kad ne taip paprasta karius vienu mostu grąžinti atgal. Kai tik mes pasitrauksime nuo jo sienų, jis nebebijos vėl su mumis susidurti. Mes, sugrįžę į savo šalį, prie židinio gurkšnosime baltąjį vyną ir linksmai gyvensime, mėgausimės malonumais. Bet Polineikas čia pasiliks, ir įvyks nelaimė: jie vienas kitą paprasčiausiai nužudys. Iš visko, ką Eteoklis bus prižadėjęs, nebus laikomasi nė vienos sąlygos. Jo priesaika man nerūpi, nes tam, kuris jau vieną kartą žodį sulaužė, labai lengva ir toliau taip elgtis. Aš įsitikinęs: tas, kuris pakeis ankstesniąją sutartį, padarys klaidą; priešingai, tegu Polineikas vadovaujasi pirmuoju sumanymu ir neatitraukia karių. Eteoklis neteisus, o mes – teisūs; būtų neprotinga galvoti, kad nepajėgs apsiginti prieš mus; bet jeigu mes įstengsime užimti miestą, iš to patirsime garbę ir šlovę, o karalius pasieks didžiulę pergalę, tokią, apie kurią po mūsų mirties sakys: „Dar niekada nebuvo parodyta tokia narsa!“ O kad nuramintume žmones ir išvengtume naujų nelaimių, tegu karalius sučiumpa išdaviką ir uždaro bokšte; teįkalina jį ten amžinai, kad daugiau niekada nebeatgautų laisvės.“

4560–4575

Kapanėjas buvo artimas karaliaus draugas: „Valdove, – tarė jis, – paklausykite manęs. Jeigu kas nors, būdamas jūsų vasalas, pareiškia kitą nuomonę arba duoda netinkamą patarimą, – dabar aš kalbu tik savo vardu, – tai tas žmogus jums neištikimas. Tidėjas davė jums vertingą pasiūlymą: užginčijo ano brolio teises į žemes." Karalius atsakė: „Aš sutinku. Prisiekiu savo dievais ir tikėjimu, nesivadovausiu kitokiu patarimu ir niekada kitaip nesielgsiu." Dauguma dėl to nusiminė; jie būtų pritarę karalystės padalijimui ir sakė, kad dėl neprotingo ginčo jų visų laukia didelės nelaimės.

4576–4603

Karalius grįžo į palapinę prastai nusiteikęs. Savo šalies dievais jis prisiekė, kad, viską gerai apsvarstęs, niekada nesudarys kitokios sutarties nei ta, kuri jau buvo priimta. Jis tai pakartojo damoms: „Aš nepriimsiu kitokios sutarties kaip toji, kuri iš pradžių buvo sudaryta, kai jie pasidalijo valdyti karalystę po vienerius metus." Polineikas pritars tokiam sprendimui, jeigu dėl jo bus sutarta; bet jeigu brolis ketina iš jo atimti paveldėjimo teisę, težino, kad kils karas. „Nes, – pasakė karalius, – prisiekiu žila savo galva, čia atžygiavome ne tam, kad miestas mums išsprūstų iš rankų, kol jo nepaėmėme jėga. Net jeigu man atiduotų

visą Frigijos auksą, aš nepasitrauksiu, kol jo nepaimsiu, kol nepasišvaistysiu ietimi ir kardu, kol tūkstantis riterių nežus prie miesto sienų mūšio lauke." Jie taip ir padarė: dar nesutemus, šešiasdešimt aštuoni riteriai žuvo dėl nieko, dėl kvailystės; tądien prasidėjo kruvina beprotybė.

4604–4623

Mieste buvo laikoma stebuklinga gyvatė: visame pasaulyje niekas tokios nėra matęs. Paklausykite nepaprasto dalyko: ji nebūtų palietusi net avelės, nes buvo visiškai prijaukinta; buvo praradusi natūralius instinktus. Jeigu jūs tai gyvatei pasiūlytumėte mėsos arba duonos, ji imtų iš jūsų rankos; ji galėdavo išgerti sklidiną varinį katilą vyno ir tada visą dieną apgirtusi šokinėdavo, žaisdavo, kol jus visiškai nualsindavo. Jos kaktos priekyje ryškiai spindėjo karabunkulas; aš manau, kad niekada neregėjote gražesnės gyvio galvos; jos visas kūnas žėrėjo skaisčiau negu auksas. Karalius nebūtų norėjęs jos netekti net už penkis šimtus Manso svarų.

4624–4637

Gyvatė, išgirdusi triukšmą, iššliaužė iš miesto ir pasuko kariuomenės stovyklos link. Žirgus girdę ginklanešiai ir tie, kurie treniravosi pievoje, ją nugalabijo netoli nuo

miesto, nes palaikė laukiniu gyviu. Miesto vartus saugoję sargybiniai pamatė nebegyvą gyvatę; iš karto jie užpuolė jos galabytojus. Ginklanešiai nuskuodė kariuomenės link šaukdami: „Greičiau laukan! Nes miesto gynėjai pasirodė, daugiau kaip dvidešimt tūkstančių mus vejasi."

4638–4649

Didžiulė panika kilo kariuomenėje: visi nubėgo prie savo ginklų; stovyklos kariai apsiginklavo, ir toje vietoje visa skardėjo ir aidėjo. Kiekvienas, pasičiupęs savo vėliavą, išsyk šoko ant žirgo; ragino pentinais ir skriejo per lauką; tūkstančiai šalmų sublizgo saulėje. Romėnų kariai dar niekada nematė tokių raitelių besikaunančių ir net Karolio Didžiojo pulkuose, jam užimant Ispaniją, tokių nebuvo.

4650–4663

Tėbiečiai, kai tik juos išvydo, kaip galėdami geriau pasirengė sutikti; veržliai išjojo keliu nuo sodų pusės; juos sutikti pasileido, man taip atrodo, šešiasdešimt keturi tūkstančiai iš viso. Po medžioklės lauką visi pasklido ir vienas prieš vieną pasirengė grumtis; užpakalyje palikę pėstininkus, nušuoliavo į priekį ir graikus išprovokavo kautis. Graikai vijo žirgus, lėkė jų linkui ir vienas prieš vieną karius pasitiko; kiekvienas stengėsi pirmasis sulaužyti savo ietį.

4664–4675

Tidėjas šuoliavo karių gretose ir gavo pirmą smūgį. Jis susidūrė su Tenelaju iš Sidono: nei skydas, nei šarvai šio neapsaugojo, kardo ašmenimis jam kirto tiesiai į krūtinę ir nukautą išvertė iš balno. Haimonas užmušė Archiveneną, o Perifas – Miscenenenq. Hipomedontas susidūrė su Sibaru: šiam dūrė ietimi į dešinį šoną, trenkė per kūną taip, kad ginklas išlindo per uolektį.

4676–4729

Partenopajas nužudė Itję ir už pavadžių sugavo jo žirgą. Kirto riteriui veržliai, perplėšė šarvus, juos sutraukė, ietį su pritaisyta vėliavėle įsmeigė jam į kūną. Nieko nuostabaus, kad jo priešas susvyravo ir krito negyvas nuo tokios baisios žaizdos. Partenopajas pasitraukė iš mūšio ir padavė žirgą vienam jaunam kariui: „Bičiuli, – kreipėsi jis, – greičiau jokite pas mergeles, viešinčias stovykloje, ir perduokite šį žirgą kartu su pavadžiu ir balnu mergelei, vilkinčiai tamsiai mėlyno šilko tuniką tiesiai ant nuogo kūno. Ši dovana paliudys mano mielajai, kad dėl jos aš padariau žygdarbį.“ Paspaudęs pentinais, jaunuolis nušuoliavo smėlėtu taku, vesdamas žirgą dešine ranka; tol šuoliavo keliu, kol surado damas po pušimi ant kalvos, kur jos stovėjo pavėsyje ir stebėjo besikaunančius. Jis prijojo arčiau, nulipo nuo arklio; laikydamas žirgą už pavadžio, visai prie pat žąslų,

prisiartino prie tos, kuri vilkėjo tamsiai mėlynu šilku. Pasveikino visas tris damas; paskui nusivedė mergelę į šalį ir pasakė tai, ką jai buvo malonu išgirsti: „Jūsų draugas Arkadijos karalius, – tarė jis, – mane atsiuntė pas jus. Žinokite, kad šiandien jis kovėsi taip, kaip priderėjo, ir įveikė priešą mūšio lauke; nei tvirtas skydas, nei šalmas priešo neapsaugojo nuo mirties. Jums siunčia šį žirgą." Ji atsakė: „Aš jam už tai dėkoju; žinokite, kad mainais už dovaną noriu įteikti gražų atlygį. Tegu jis žino ir neabejoja, kad aš jam priklausau ir jį myliu. Pasibaigus mūšiui, kviečiu čia ateiti ir pasikalbėti su manimi; jeigu čia atjos, aš jį pamatysiu: nežinau, kada pasitaikys kita proga." Jaunasis karys atsisveikino su mergele ir jaunuoliui, vardu Estevenelis, pavedė pasirūpinti žirgu, pavadžiu ir balnu. Pats skubiai nušuoliavo atgal, ten, kur su trenksmais lūžo ietys.

4730–4743

Mūšis užvirė nepaprastas, dar niekas neregėjo tokios pavojingos, tirštos ir atkaklios kovos. Daugelis kilnių riterių čia rado mirtį! Jūs būtumėte matę, kaip skraido balnai ir krinta strėlių liūtis, smūgiai perveria kūnus kiaurai, ir krūvos žuvusiųjų tyso ant nugaros! Jūs būtumėte matę, kaip susiduria šimtai riterių, ragina žirgus ir ardo gretas; aš niekada jokioje šalyje negirdėjau pasakojant apie taip narsiai besikaunančius riterius. Tądien jie šauniai kovojo, gynėsi ir mūšyje pasižymėjo.

4744–4757

Tėbų karalius buvo nepaprastai narsus: tarp saviškių jis rodė didžiausią drąsą; skraidė po mūšio lauką, šūkaudamas karo riksmus, nesutiko nė vieno kario, kuris jo neišgirstų. Susidūrė su Jordanu Afrikiečiu – Salonikų karaliaus sūnėnu. Pasuko jo link, o anas jį pasitiko; karalius kirto per jo skydą, rėžte jį perrėžė; sudraskė ir išardė šarvus, jie nebeverti nė skatiko; kūną persmeigė ietimi, toji nugaroje išlindo per pusę pėdos. Priešas krito negyvas taip ūmai, kad joks kunigas prie jo nesuskubo, bet ir nebūtų galėjęs.

4758–4765

Garsiavaras atšuoliavo ant savo širmo Navaros žirgo. Anforo karaliaus valdose nėra kito tokio drąsaus ir veržlaus. Jis taip smarkiai kirto karaliui į šoną, kad jeigu tvirti jo šarvai nebūtų atsilaikę, už Jordaną būtų buvę kaip reikiant atkeršyta: karaliui duonos būtų nebeprireikę.

4766–4773

Atysas viską matė, nuskriejo ton pusėn ir užpuolė Garsiją. Veržliai varė žirgą pirmyn, nusitaikė ir smarkiai smeigė ietimi. Arklys priešais jį suklupo, Garsija krito tiesiai į

purvyną. Atysas pasitraukė į šalį ant savo žirgo, palikęs į purvą nublokštą priešą.

4774–4791

Ismenė puikiai matė jo smūgį; matė ir žirgą, kurį Atysas vedė. Ji tuojau pat atpažino Atysą iš savo apsiausto rankovės, kurią šis iš dėkingumo buvo prisegęs prie ieties. Pirštu jį seseriai parodė ir tyliai ištarė paslapčia: „Ten matau Atysą. Žiūrėkite, kaip jis kaunasi! Aš jį myliu labiau už visus, nes tą žygdarbį padarė dėl manęs. Tenebūsiu aš karalaitė, jeigu į meilę neatsakysiu! Nesvarbu, ar tai išmintinga, ar kvaila, netrukus aš su juo sugulsiu. Ugnis taip nenusiaubia nendrių lauko, kaip meilė mane uždega."

4792–4815

Polineikas puolė Ebleną ir jį negyvą partrenkė ant smėlio. Pamatęs nukautą ant purios žemės, sušuko: „Jus nukovęs, aš nutraukiau paliaubas. Čia kovoju dėl savo žemės, tegu Dievas man suteikia jėgų ją atsikariauti!" Risčia pasileido per lauką, dešine ranka vesdamas širmą žirgą, kurį atidavė Garsijai; šis užšoko ant žirgo: mirs, jeigu neatkeršys už savo negarbę. Garsija užšoko ant širmo obuolmušio, atvežto iš Bearno; visoje Gaskonėje nebuvo mitresnio žirgo prireikus kautis arba pulti. Perskrodė gretas skersai

ir pamatė dėl to apstulbusį Florijaną: jam kirto taip smarkiai, kad ir Florijanas, ir jo arklys nuo vieno smūgio parkrito. Pataikė į skydą, kurį perrėžė pusiau nuo vieno galo iki kito; išardė ir sudraskė šarvus, kurie Florijanui pasitarnavo ne daugiau negu marškiniai. Kiaurai pervėrė kūną ir krūtinę ir nukautą pargriovė ant žemės.

4816–4831

Florijanas turėjo sūnų – riterį drąsų ir narsų. Tai buvo jaunas riteris, ir jis regi tėvą nukautą, parblokštą ant žemės; jaunuolį apėmė baisus sielvartas, išvydus tėvą negyvą; jis apalpo ant savo žirgo, ir kiti riteriai jį pakėlė. Vienas jo pusbrolis buvo Estašas, vyras galingas, Turino grafas: „Senjore, – kreipėsi jis, – tuščias reikalas. Verčiau skubėkite keršyti, žudyti ir užmušti; atkeršykite už tėvo mirtį iš pagarbos savo motinai."

4832–4857

Atsigavęs iš nuoalpio, jis sušaukė savo baronus. Jų susirinko septyni tūkstančiai riterių, visi narsūs ir bebaimiai, jo pavaldiniai, kuriuos buvo atsivežęs iš Rytų. Jie atkeršys už Florijano mirtį savo aštriomis ir gerai nušveistomis akstimis. Florijano sūnus Antuanas papurtė savo ietį, pentinais paragino žirgą ir įsiutęs puolė Miloną, kilmingą baroną.

Sudarkė ir sukapojo jo skydą, sudraskė šarvus ir šie jau niekam nebetiko; suvarė į kūną beveik visą ietį, papuoštą vėliavėle; regint Milono palydovams, negyvą ištrenkė iš balno. Paskui kreipėsi pašaipiais žodžiais: „Jeigu užsigavote, taip ir sakykite! Vartotės kūliais tarsi šokėjas, jūsų protėviai šitaip šokinėdavo." Savo ruožtu Estašas kirto vienam frigui, perrėžė ir sudraskė jo skydą; ištiesęs kiek ilga savo ietį, jį perdurtą nuvertė nuo bėro arklio.

4858–4873

Antuanas pakėlė kardą plieninį ir juo kirto savo priešininkui Garsijai per šalmą kairėje pusėje: šis parkrito kiton pusėn, dešinėn. Jis, savo nelaimei, nužudė Florijaną ir pasiuntė jį į mirtį. Septyni tūkstančiai riterių puolė visi kaip vienas, kiekvienas nusitaikė į savo priešą: čia jūs būtumėte regėję smūgius vieną po kito ir žūstančius daugybę riterių. Antuanas nepailstamai kovėsi, karčiai apgailėdamas savo tėvą, ir puolė vieną riterį, visai neseniai priimtą tarnauti; šiam taip smogė tiesiai į skydą, kad nebegyvą nuvertė nuo arklio.

4874–4915

Kapanėjas stovėjo ant pakilumos šalia vartų, tilto gale, kur kovėsi kartu su savo vyrais, laikančiais gausybę emblemų.

Daugybė tvirtų šalmų buvo jo pulke, stiprių ispaniškų skydų, atsparių, dailiai sunertų šarvų, gražiai išsiuvinėtų vėliavėlių, eiklių žirgų kastiliškos kilmės, pavadžių ir tvirtų balnų, vėliavų įvairiausių, kurios plevėsavo pučiant šiaurės vėjui! Niekada jokiame karaliaus dvare jūs nematėte tokių šaunių karių. Jie visi sudarė rinktinį pulką, kurį kunigaikštis buvo suformavęs iš trijų tūkstančių vasalų, baronų ir grafų sūnų; čia nebuvo nei valstiečių sūnų, nei žemos kilmės jaunuolių. Tądien jie atliko drąsų žygdarbį, puldami iš visų jėgų. Išsirikiavę vienu frontu, peržengė skiriamąją liniją: nei siena, nei užtvanka jų nesulaikė, atstūmė tėbiečius iki pat vartų; tvenkinyje palei miesto sienas paskandino apie du tūkstančius. Jeigu nuo tvirtovės kuorų gynėjai nebūtų paleidę daugybės uždegtų šiaudų gniūžčių, vartai nebūtų atsilaikę, puolėjai būtų įsiveržę vidun atstatę ietis. Grafas parodė drąsos pavyzdį: šuoliavo visų priekyje, pirmasis puolė ir paskutinis atsitraukė. Prie vartų užmušė Aleksandrą de Monsenį, markizo Bonifaco, kuriam priklausė Verčelis ir Sent Agata, sūnų; jaunasis riteris buvo atkeliavęs iš Lombardijos, ieškodamas progos pasižymėti.

4916–4939

Kol kariai kovėsi, karalius Adrastas išrikiavo savo batalioną. Jis su dideliu pulku iš stovyklos atžygiavo į lygumą; čia buvo šimtas tūkstančių pėstininkų, kiekvie-

nas nešėsi ietį arba lazdą su geležiniu antgaliu, taip pat keturiasdešimt tūkstančių lankininkų, neskaičiuojant vikrių jaunuolių, mūšyje laidančių streles, kad padarytų žalos miesto gynėjams. Pagyvenę ir apsunkę riteriai, jau kiek praradę buvusią šlovę, nepasirodė mūšio lauke, bet liko prie karaliaus. Jų buvo dešimt tūkstančių, praeityje pagarsėjusių žygdarbiais; visi pražilę, su kyšančiomis barzdomis iš po šarvų antkaklių. Jie išdėstė pulkus ir juos vedė į priekį atsargiai, pamažu, glaudžiomis gretomis. Vienoje plynėje karalius sustojo ir visiems kariams įsakė nutilti; savo vyrus jis paprašė dėmesio ir kreipėsi šia narsia kalba:

4940–4983

„Senjorai, – kreipėsi jis, – aš nuo jūsų nenoriu nuslėpti: jaunimas laikosi šauniai. Matau, kaip jie ragina žirgus pentinais, šuoliuoja, puola tarp gretų taip, kaip yra išmokyti; netrukus, grįžę iš karo, jie kalbės apie savo žygius, pasakos apie žygdarbius ir mus privers smarkiai pavydėti. Mes visi pasijusime be galo įžeisti, kad apie save neturime ką pasakyti; nes apie mus bus kalba, ir mes visi labai gėdysimės, kad esame nustumti į šoną, tuo tarpu šie jaunuoliai išgarsins savo vardą. Jaunieji kariai pasižymės, o mes tarp jų stovėsime suglumę. Aš verčiau norėčiau, – tęsė jis, – netekti gyvybės, negu pamiršti apie žygdarbius; mes turime sukirsti pentinais, išsiveržti

pirmyn ir prisiminti savo drąsą. Aš jums pasakysiu, kaip tai padaryti: mes atrišime savo šarvų antkaklius, atidengsime žilas savo galvas ir dideles vešlias barzdas; visi galvos matą grėsmingų karių pulką, kai persikelsime į pakrantę, nes man atrodo, kad dar nėra buvę tokio didelio skaičiaus mūsų amžiaus vyrų vienoje vietoje. Žiūrėkite, kad žilos galvos atlaikytų mūšį, o mūsų nubalusioms barzdoms netektų patirti jokios niekšybės. Kai pamatysime, kad kurioje nors pusėje padėtis kritinė, spauskime visi drauge tankiomis eilėmis; žiūrėkime, kad nė vienas priešas nepaspruktų, kol nebūsime užėmę tvirtovės sienų. Nebijokite tų niekšų, nė vienas iš jų neišsilaikys balne; tegu jie įsitikina, kad pats karalius mūšiui vadovauja. Pėstininkai seks mums iš paskos, pereis per upę; tokiu būdu, jeigu mūšio laimė nuo mūsų nusisuktų, mes čia turėtume apsaugą."

4984–4997

Karaliaus kalba visiems patiko; jie vienas kitam kartojo graikiškai, kad veltui būtų patyrę tiek vargų, jeigu neitų ten, kur karalius juos veda. Atraišiojo šarvų antkaklius, ietis iškėlė į viršų; pasuko tiesiai į miestą visi drauge, tankiomis gretomis. Karalius nurodė priekyje nešti didelę vėliavą, išsiuvinėtą aukso siūlais; pirma jų šimtas trimitų skambėjo, keldami ūpą pačiam bailiausiam. Aidi dangus, skardena žemė: dabar jau tikra karo nuotaika.

Atysas išgirdo arklių žvengimą, pažvelgė atgal, juos pamatė atjojančius: „Pažiūrėkite, – pasakė jis, – kokia didelė avių banda užplūdo mūsų pievas!“ Otonas, buvęs greta jo, atsakė: „Įžeidinėti – tai nieko nereiškia. Jie – avys, o jūs – vilkas; bet prisiekiu, ar tai jums patinka, ar ne, būsite priverstas joms skubiai užleisti vietą ir bus nepaprastai gėdinga matyti, kaip vilkas sprunka nuo avių.“ Štai kokie jaunikliai atjojo: pačiam jauniausiam buvo daugiau kaip šimtas metų; dar niekada joks karalius tokio pulko nevedė į mūšį. Senoliai tebėra drąsūs; jaunystėje jie dažnai žaidė tokius žaidimus ir nepamiršo, kokie buvo narsūs gražiausiais savo metais. Jie kuo tvirčiausiai laikosi balne ir spaudžia pentinais arklių šonus; krūtines pridengė skydais, dideliais ir plačiais. Pasiutusia risčia, atleidę pavadžius, pasiekė tvirtovę. Nepabūgę mirties, buvo pasiryžę sumušti savo priešus; ietimis ir kardais senoliai kapojosi smarkiai. Tėbiečiai neišlaikė, jiems teko pasitraukti: atsuko nugaras priešų smūgiams, kurie liovėsi tik prie miesto vartų. Atysas greitai spruko pirma visų, nes jo žirgas buvo labai eiklus. Otonas jam ir sako: „Grįžkite atgal, Atysai, brangus pone! Išblaškykite tas avis, kurios mums bado šonus.“ Atysas atsisuko į Otoną: „Aš manau, – tarė jis, – kad jūsų juokai kvaili; jeigu nepaliksite manęs ramybėje, jums tuoj gali blogai baigtis.“

Dabar turiu jums papasakoti apie Amfiarają, apsakyti, kaip jis elgėsi mūšyje. Amfiarajas vadelėjo vežimą, padarytą ten, kur nė šventasis Tomas nebuvo nukeliavęs; Vulkanas jį sumeistravo, viską gerai apgalvojęs, ir ilgai užtruko, darydamas vežimą. Rimtai svarstęs ir viską gerai apmąstęs, ant jo pavaizdavo mėnulį ir saulę ir išraižė dangų, pasitelkęs visą savo išmanymą ir burtus. Ant vežimo iš eilės pavaizdavo devynias sferas, žvaigždes išdėliojo ant pačios didžiausios sferos; ant kitų septynių mažesnių parodė planetas ir jų judėjimą. Devintąją sferą patalpino pasaulio centre: tai žemė ir gili jūra; ant žemės jis nupiešė žmones ir žvėris, jūroje – žuvis, vėjus ir audras. Tas, kuris nusimano apie fiziką, gali daug ką sužinoti iš šių piešinių. Vienoje vežimo pusėje pavaizduoti milžinai, kupini išdidumo ir puikybės: jie kėsinasi į dievų paveldą ir siekia jėga juos išvyti iš dangaus. Tam tikslui jie pastatė kopėčias, kad užkoptų į viršų: joks gyvas žmogus tokių nėra matęs, jie kalnus sukrovė vieną ant kito. Kitoje pusėje – Jupiteris, laikantis žaibą ir strėlę; toliau eina Marsas ir Paladė, kartu atremiantys visą mūšio svorį. Visi kiti dangaus dievai griebiasi už ginklų; nėra nė vieno, kuris bandytų pasislėpti, visi kovoja dangaus aukštybėse. Milžinai kaunasi aršiai, nepailsdami lydo degantį šviną, jį lieja įniršę ant dievų, nes šie ginčija jų palikimą; svaido deglus, liepsnojančius medžius ir spjaudo ugnies liežuvius, nes dievams jaučia tokį pyktį, kurio nepajėgčiau nei įsivaizduoti, nei apsakyti.

Mėto tokius sunkius akmenis, kurių mažiausio nepavežtų nei šeši, nei dešimt, nei trylika, nei penkiolika jaučių: į ką tokia uola pataiko, tą sudaužo ir suskaldo. Jie lieja savo įniršį dievams, kurie nenori jiems užleisti dangaus. Visi dievai veržiasi kuo aukščiau, nes milžinai jų nepasigaili. Dievai susirinkę tariasi; pats narsiausias dreba iš baimės, nes neturi nei ąžuolinių skydų, nei geležinių smaigų, nei uosinių kotų, nei strėlių, nei iečių, nei kardų, nei geležies luitų, nei stambių švino rutulių; vien tik valdovas Jupiteris laiko išgaląstą geležinę strėlę. Marsas stovėjo šalia jo, dešinėje, narsioji Paladė – kairėje; jie abu naudingesni mūšyje už visus tuos niekam tikusius dievus ir už laukų dievus, gyvenančius giraitėse. Čia buvo Foibas, puikus lankininkas, narsus, drąsus ir nirtus; laikydamas stipriai įtemptą lanką, pažvelgė į milžinus baisiu žvilgsniu, tada čiupo strėlę. Pamatęs milžiną, begriebiantį uolą, tarė jam rūsčiai: „Tuoj pamatysi, kad aš – geras šaulys!" Tas atkirto be galo išdidžiai: „Aš tavęs nebijau ir trokštu tavo mirties; aš nepaisau nei tavęs, nei tavo strėlių, nes tu esi Jupiterio pavainikis; tave pagimdė kekšė, kurią Jupiteris apvaisino. Tu reikalauji dangaus kaip savo dalies ir nepakenti nei mano bičiulių, nei manęs." Milžinas baigė savo kalbą; Foibas įtempė lanką ir paleido strėlę; milžinui pataikė tiesiai į nugarą ir šiam nebeteks daugiau su kuo nors ginčytis; paskui pratarė: „Man regis, jūsų puikybė ilgai netruko." Marsas ir Paladė davė valią pykčiui, puolė laidyti aštrias streles; kiti dievai pradėjo svaidyti žaibus, aršiai gindami savo viršenybę; išžudė visus priešininkus,

nė vienas neliko gyvas. Jupiteris džiūgauja: tas, į kurį pataikė, nebepasikelia; jeigu kuriam perveria krūtinę, tam vaistų nebeprireiks. Aš nebenoriu jums ilgiau apie tai pasakoti: jis nugriovė vieną ant kito suverstus kalnus.

5144–5159

Ant vežimo buvo pavaizduotas paveikslas, kurį Vulkanas rūpestingai išraižė. Brangieji akmenys ir emalės puošė priekinės sienelės vidų su išpieštais septyniais menais: Gramatika pavaizduota su savo padalijimais, Dialektika – su argumentais, Retorika – su principais; Aritmetika rodė skaičiavimo prietaisą, o Muzika dainavo gamas: čia parodytos kvarta, kvinta ir oktava; Geometrija laikė vieną liniuotę, o Astronomija – kitą: viena matavo žemę, kita ganė žvaigždes.

5160–5175

Ant vežimo matėsi dailūs raižiniai: viskas buvo gerai padaryta, be jokio trūkumo. Viena nulipdyta figūra davė mūšio signalą, o kita grojo fleita švelniau už rotą arba violą. Vežimo papuošimai ir medžiagos, iš kurių jis padarytas, tikrai verti Tėbų su visa jų karalyste, jo šonai – iš gryno inkrustuoto aukso, grąžulai – iš žvilgančio dramblio kaulo, ratai nulieti iš chrizoprazo; tos spalvos liepsnojo

kaip ugnis. Keturi zebrai traukė vežimą, nepalikdami pėdsakų ant smėlio ir purios žemės, nes lėkė greičiau nei skrendantys paukščiai.

5176–5211

Amfiarajas šoko į vežimą ir nurūko ten, kur matė tirščiausią kovą. Išsitraukė lenktą savo kardą ir žiūrėjo, kad geriau pataikytų; visi kiti jo pavyzdžiu išsyk ėmė kirsti smūgius. Tądien jo kardas puikiai kapojo, ir apgultieji jį kaip reikiant pajuto: net kunigaikščio Godfrua kardas taip neišgąsdino turkų, o Ispanijoje Turpenas nesudavė saracėnams tokių galingų smūgių kaip tądien arkivyskupas, grumdamasis su Tėbų gynėjais. Jis buvo puikiai apsiginklavęs, apsirūpinęs geriausiais Parmoje pagamintais ginklais; ant kaklo pasikabinęs auksuoto sidabro skydą, kuris žėrėjo saulėje, su daugiau kaip septyniais gauburiais, kiekvienas svėrė ne mažiau kaip dešimt markų; jo šarvai stiprūs, bet lengvi, spindintys skaisčiau už gryną sidabrą: juos nešiodamas, nesibaimino sužeidimų. Jo emblema – tai dalmatika, po šalmu jis dėvėjo lygaus balto šilko šydą. Saulė švietė taip skaisčiai, kaip gegužę, ir jos spinduliai krito ant auksinio vežimo: dėl to visa kalno viršūnė nušvito ir po ja plytinti lyguma. Vežimo ir jo papuošimų vaizdas apstulbino tėbiečius; visi miesto gynėjai liko nustėrę, pats drąsiausias nurūko tolyn, nes pamanė, kad kuris nors dievas padeda graikams kovoti.

5212–5235

Per orakulą Amfiarajas buvo patyręs, kad tą dieną mirs; karys, gavęs ištarmę, tikrai žinojo, kad šioji diena jam bus paskutinė. Jis viską aiškiai suprato, todėl kaip galėdamas geriau išnaudojo jam skirtą laiką; kapote kapojo apgultuosius, negailėdamas nei jauno, nei seno. Visus, kuriuos sutiko savo kelyje, siuntė į pragarą pirma savęs. Taip pat ir puolantieji patyrė didelių netekčių – ir arklių, ir žmonių, bet, jų manymu, visa tai niekis, jeigu tik būtų Amfiarają išsaugoję. Visi liko sutrikę: juos sukrėtė jo mirtis, tokia baisi ir žiauri. Nes tą vakarą, jau po devintos valandos, žemė sudrebėjo, dangus sugriaudėjo ir, kaip Dievas buvo apreiškęs, o arkivyskupas pasakęs ir paskelbęs, žemė jį stačiai prarijo tarsi Abiramą ir Dataną.

5236–5277

Tie, kurie regėjo šį stebuklą, išsigando ir pabėgo; spruko sumišai, nes kiekvienas baiminosi dėl savęs. Amfiarajas įkrito į pragarą, kuriame laikomi vargšai nelaimėliai; įpuolė į pragarą, rankoje laikydamas pliką kardą, su kuriuo daugelį išžudė. Bet kelias čia labai prastas, sunkiai praeinamas ir tamsus; prie vartų jį pasitiko vartininkas, šlykšti pabaisa su trimis galvomis, kuri pradėjo ant jo loti taip piktai, kaip galėjo. Pro tuos vartus yra priversti praeiti visi, kurie ten patenka; todėl Amfiarajas įėjo pro

tą, o ne kitą angą. Pasuko taku, kur girdėjo iš skausmo dejuojančias sielas; paskui laiveliu perplaukė Acheronto upę, kurio vanduo iš toli atrodo baltas; Acheronto tėkmė labai srauni, pati upė plati ir baisi, krantas toli, o jame knibžda nuodingų gyvačių. Jis pats ir visi jo kariai, kuriuos per mūšį pragaras pasigrobė, turėjo vargo, kol perplaukė Acherontą. Tada pasiekė kitą upę, visai netoli pirmosios. Čia juos pasitiko visokiausi nirtulingi žvėrys. Jo valtininkas – Acherontas su savo porininku Charontu; ten plūduriavo laivelis, kuriuo jie perkeldavo nelaiminguosius. Tos upės vardas – Kokitas, ji siaubingesnė už tvaną, degina, kaip tik gali, smarkiau nei graikiška ugnis; šitame krante pasilikę jaučiasi labai nelaimingi, garsiai aimanuoja ir skundžiasi.

5278–5309

Amfiarajas perėjo tą upę paskirtas naujuoju vėliavnešiu, ir kiti drauge su juo dideliu būriu; bet Amfiarajas plaukė pirmasis. Priėjo bjauriai dvokiančią perėją, kurioje tūkstantis drakonų laukė pražioję nasrus; perėja buvo tamsi, begalinė ir siaubinga. Jos dugnu tekėjo sraunus vanduo; jis vienu ypu viską pasiglemždavo ir sruvo greičiau už vanago skrydį: visi autoriai, ir maži, ir patys didžiausi, šią upę vadina Stiksu. Per ją nėra nei kelto, nei tilto, ir jokia būtybė į jį nesikreipė nė vienu žodžiu. Tisifonė čia plaukioja, glostydama savo gyvatiškus karčius; staugia

kaip vilkas, šaukia, spiegia, ji ir pasitiko Amfiarają. Šis baisiai išsigando, išgirdęs besiartinantį demoną; tas buvo pilnas geluonies ir kandžiu tonu prabilo: „Būk prakeiktas, kad čia su arkliu patekai, gausi pačią šlykščiausią buveinę." Baimės kaustomas Amfiarajas ne be vargo peržengė šią kliūtį; su visa ekipuote jis stojo karaliaus akivaizdon. Karalius Plutonas su savo tridančiu atkeršijo Amfiarajui: po savo mirties jis nebeteko galios pranašauti.

5310–5325

Tuo tarpu karalius Adrastas buvo įsmeigęs savo vėliavą per nusviesto akmens atstumą nuo miesto sienos; jis pareiškė, kad nepasitrauks: norėjo žūtbūt įsikurti sode priešais vartus. Čia įsakė išskleisti jam palapinę, o kariams – įkurti stovyklą. Soduose šaltiniai tekėjo; jis sumanė su stipria savo kariuomene užkirsti tėbiečiams kelią prie jų, atskirti nuo geriamojo vandens, kad neturėtų kuo numalšinti troškulio: šitaip ketino juos pajungti savo valiai ir visiškai apsupti. Pasmerkdamas troškuliui, ketino jiems iškirsti piktą pokštą.

5326–5383

Tada pasirodė pasiuntinys, kuris apsakė Amfiarają ištikusią nelaimę: kaip motina žemė jį patį kartu su tūkstančiu

kitų karių prarijo. Galite suprasti, kad tūkstantis nėra tikslus skaičius; pasiuntinys pagražino tikrovę, nes tai buvo nepaprastas stebuklas. Karalius, klausydamasis pasiuntinio žodžių, darė kryžiaus ženklą ir šiurpo iš baimės: „Nagi, – sako jis, – tai melas, tu visa tai susapnavai. Aš netikiu, kad Dievas taip trokšta mus pražudyti, jog atveria žemę po mūsų kojomis." Bet štai atskubėjo antras pasiuntinys; jais dviem visi labiau patikėjo; paskui – trečias, ketvirtas: tada graikai pasitraukė nuo miesto sienos. Karalius grįžo į stovyklą, jo veidas liūdnas ir prislėgtas; jis didžiai sielvartavo, verkė, skundėsi ir apgailėjo Amfiarają. Kad jis sielvartauja, manęs tai nestebina: juk neteko geriausio patarėjo. Jis mokė, kaip valdyti karalystę, Adrastui atskleisdamas viską, kas gali nutikti; iš anksto žinojo, kas karaliui būtų palanku, o kas pražūtinga. Kariuomenę apėmė didis liūdesys; nėra tokių kietaširdžių, kurie nesigraudintų dėl šios nelaimės ir širdies gilumoje nesijaustų sutrikę. Paskui vakaras atėjo ir saulė nusileido; kariai, gerai praleidę dieną, grįžo į stovyklą. Bet kas iš to? Jie niekuo nesigyrė: nei kardo, nei ieties smūgiais; Amfiarajo netektis juos prislėgė; jaunuoliai nei juokėsi, nei linksminosi, negirdėti nei violos, nei rotos garsų; nė vienas nedainavo, neskambino jokiu instrumentu; tą naktį niekas nešveitė šarvų, neblizgino šalmų, negalando plieno kalavijų, iš krepšių netraukė antklodžių. Visi praleido sunkią ir varginančią naktį; stovykloje laikėsi ramiai, bet tąkart prastai miegojo; tąsyk jie nei valgė, nei gėrė, nei ilsėjosi po šiltomis antklodėmis. Kariai liūdni ir

susimąstę, nebesitiki išlikti gyvi. Kiekvienas galvojo, kad jam galas, nes Amfiarajas žuvo; sielvartavo dėl jo lemties, baiminosi dėl savęs ir trokšte troško pasitraukti. Ne tiek bijojo karo su Tėbais, kiek priešiškos žemės.

5384–5417

Prislėgta ir susikrimtusi graikų armija praleido naktį; rytą jie panoro leistis į kelią. Tuo tarpu mieste – didelis sujudimas, pasiklausęs jį išgirsi iš tolo. Ant sienos viršaus, šaudymo angose, sušvito žibintai, užsidegė ugnis; ant tvirtovės kuorų apgultieji džiaugėsi ir juokėsi, choru švilpė ir šaukė, plūdosi ir šaipėsi iš tų, kurie stovykloje, ir aštrius pajuokos žodžius jiems laidė: „Senjorai, – šaukė sargybiniai, – šiandien jūs daug žygių atlikote! Mes atlaikėme stiprų puolimą, bet dabar jus pačius nesėkmė ištiko; ir Fortūnos ratas nuo jūsų nusisuko: jūsų mokytojas padarė didelį šuolį; Dievas per savo tarpininką jums siunčia įrodymą, kad nesate verti mūsų žemės. Palikite ramybėje mūsų kraštą, taip bus geriau, negu jį užkariauti; jeigu atsisakysite tai padaryti, nelaimė mina jums ant kulnų; lemtis jums nepalanki." Mieste visi be galo džiūgavo, apgultieji linksminosi iš širdies; jiems nebaisi armija, ir jos visai nepaiso: niekada ji neužkariaus miesto, nebent paimtų jį badu. Nuo šiol jie kupini pasitikėjimo, pasirengę gintis atkakliai; visam laikui atsisakė sutarties, kurią dar šį rytą ketino siūlyti: šiandien jie išbandė savo

priešus ir žino, kaip juos baisiai išgąsdino patirta netektis ir ženklai, kuriuos išvydo.

5418–5453

Ankstyvą rytą, vos aušra suspindo, Adrastas sušaukė baronus; vien tik grafų arba kunigaikščių atėjo per tris šimtus. Jiems visiems susėdus palapinėje, karalius paprašė patarimo: „Senjorai, – kreipėsi jis, – klausiu jūsų nuomonės apie tai, ką vakar matėte. Pagalvokime visi kartu, nes tvirtai pasitikėdamas jumis, nenoriu nuslėpti tiesos: esu suglumęs, nebežinau, ką daryti. Aš nesiūlau, man labai nesinori nutraukti apsiausties, bet jeigu pasiliksime, labai bijau, kad žemė mus visus praris. Didelė gėda pasitraukti, bet dar labiau bijau pasilikti: tas, kuris matė degantį kaimyno namą, gali pabūgti gaisro savajame; toji mirtis tokia žiauri, kad, palyginus, bet kokią kitą mirtį lengva ištverti. Ir nelaikykite šito niekšingu bailumu, nes žinokite, kad ir ką sakyčiau, neužsikrausiu ant savęs visų žmonių, kuriuos čia matau, baimės naštos; tikrai nesu didžiausias bailys, juk gerai suprantu, kad kiekvienas brangina savo gyvybę taip, kaip ir aš. Pasikliauju Dievu, tikiu juo: aš neprasmegsiu anksčiau už kitus, nes nesu didesnis už juos nusidėjėlis. Nelaikykite manęs bailiu, visiškai pasitikiu jūsų sprendimu; jeigu nutarsite likti, aš liksiu, o jeigu nuspręsite atsitraukti, taip ir bus."

5454–5471

Mikėnų grafas atsakė: „Kodėl mes vargstame tokį didelį vargą, kodėl turime ištverti tokią lemtį, kad net žemė mus persekioja? Visi gali tai suprasti: Dievas nepritaria šiam sumanymui; kaip jūs tikitės pasiekti pergalę? Dievas nepritaria šiam reikalui. Aš visada girdėjau sakant, kad tas, kuris spiriasi, nukenčia du kartus. Kol dar esame pajėgūs, verčiau grįžkime į Graikiją ir likime ten, kur gyveno mūsų protėviai, negu čia žūkime tokia mirtimi." Dauguma palaikė kunigaikštį ir spaudė karalių atsitraukti; bet karalių sunku išjudinti, jis, nesant reikalo, nepasitrauks.

5472–5491

Amiklėjos grafas buvo labai drąsus ir niekino taikos meto malonumus; labiau vertino žygius negu žūklę upėje arba medžioklę su lanku ir jam labiau patiko su kardu švaistytis mūšyje, negu ilsėtis ir nieko neveikti. Nuo pat vaikystės jis buvo ruošiamas karui: kariuomenėje nerasi geresnio lankininko nei kario, kuris sugalvotų didesnes klastas; karalius Adrastas labai jį vertino, nes kritinėse situacijose šis būdavo geras patarėjas, be to, nepaprastai drąsus. Tai vyras aukšto ūgio, tamsaus, lygaus ir gana atšiauraus veido; žilstelėjusiais plaukais. Jis atsakė Mikėnų kunigaikščiui; bet, matydamas, kad visi jam pritaria ir yra linkę pasitraukti, iš pradžių sutramdė savo įkarštį ir kalbėjo labai santūriai:

„Senjore, – tarė jis, – mano nuomone, jūs gerai kalbate ir sakote tiesą; kai toks nuotykis nutinka, išmintinga pasitraukti. Bet, prašau, nieko nebesakykite, leiskite paprieštarauti, ir aš tarsiu, ką galvoju; jeigu jums pasirodys, kad svaičioju, tegu prabils tas, kuris moka geriau kalbėti: aš ant jo nesupyksiu. Kaip jūs žinote, Amfiarajo mirtis mus nepaprastai sutrikdė; manau, mums negalėjo nutikti didesnės nelaimės, išskyrus tą, kuri nutiktų karaliui. Dievas čia parodė savo valią, jos nebeatšauksi; jis lygiai taip pat pasielgs su mumis tada, kai jam patiks. Jūs ketinate grįžti į Graikiją? Nuo Dievo niekur nepabėgsime; jeigu jis nenorės mus gyvus palikti, ten mums nebus saugiau negu čia; tas, kurį Dievas savo pykčiu panorės ištikti, nesugebės pasislėpti nuo jo akių. Jeigu manimi pasitikite ir pritariate mano nuomonei, neatsukime priešui nugarų; išsirinkime vyskupą iš mūsiškių, viską gerai apsvarstę ir aptarę; juk negalime ilgai gyventi be vyskupo ir mokytojo. Turėsime naują vyskupą ir pasistenkime išrinkti protingai mąstantį vyrą, tokį, kuris nesivadovautų nei meile, nei neapykanta. Negalvokite nei apie to žmogaus galią, nei apie giminę, nei apie amžių; nevalia net jaunuolio atstumti, jeigu jis turi daug išminties. O kai vyskupas bus įšventintas, iškilmė pasibaigusi, tegu jis išeina į priekį ir pasimeldžia už save, už tautą ir karalių; mums tepasako, kaip pasninkauti, apsivilkti ašutinę ir aukoti. Pasibaigus pasninkui, tegu

pasirinktą dieną surengia procesiją; mes išpažinsime savo nuodėmes; aikštėje, šalia atsivėrusios bedugnės, tegu jis atlaiko iškilmingas mišias. Jeigu bedugnė užsivers, jūs suprasite, kad Dievas mus išklausė."

5544–5547

Šventi vyrai, bijantys Dievo, pritarė ir palaikė jo nuomonę; bet jiems sunku rasti vyskupą – geros kilmės jų krašto vyrą.

5548–5559

Vienas senutėlis kunigas giriose ilgai gyveno, stropiai laikydamasis savo ordino taisyklių; jis patarė jiems rinktis iš dviejų. Kunigas atsistojo ant akmens ir pasakė trumpą pamokslą. Paliepė visiems nutilti, o jie taip jį gerbė, kad visi, maži ir dideli, nuščiuvo, vos tik jis priešais juos atsistojo; juk gerai žinojo, kad per visą gyvenimą jis nepadarė nei pikto, nei negarbingo darbo.

5560–5595

„Taigi, – tarė kunigas, – visiškai pagrįstai Dievas mus taip prispaudė, nes tarp mūsų klesti nuodėmė, godulys ir pik-

tumas. Dievas už mūsų nuodėmes baudžia, o bausdamas kviečia sugrįžti prie tvarkos; jis keršija už piktadarystes. Bet tam, kuris atgailauja, Dievas gailestingas: su tokiu žmogumi jis lengvai susitaiko. Aš manau, kad vyskupas pražuvo dėl mūsų nusikaltimų; man atrodo, nebuvome verti, kad mums vadovautų toks ganytojas. Dėl mūsų žiaurumo Dievas sutrumpino jo gyvenimą, bet ir nepaliko be savo medžio šakelių: yra trys ar keturi, o gal penki ar šeši jo mokiniai. Po Amfiarajo mirties mums lieka Tiodamas, kurį šventasis vyras auklėjo nuo pat vaikystės; jeigu jis gaus lazdą ir skeptrą, pakeis savo mokytoją, galėsime juo pasikliauti. Taip pat ir kitas, Melampas, bet jam jau daugiau kaip šimtas metų. Sunku nuspręsti, kuris geresnis, kuris blogesnis; abu išmintingi ir doro elgesio vyrai, abiejų garbė nesutepta. Bet Melampas jau amžiaus prilenktas prie žemės, jam reikėtų ramiai leisti dienas; jis nebepakeltų naštos, kuri jam būtų užkrauta."

5596–5615

Vieningu pritarimu garsiai nuspręsta įteikti stulą Tiodamui; visi drauge jį pasirinko, nes jo tinkamas amžius. Tiodamas prabilo apie savo nevertumą, pareiškė, kad jie neteisūs ir klysta, jo amžiaus jaunuoliui pavesdami aukšto rango pareigas. „Paskirkite pagyvenusį vyrą, kuris gerai pažintų pasaulį ir išmanytų Šventąjį Raštą."
Aš nebenoriu ilgiau pasakoti: kuo labiau jis save peikė,

tuo karščiau jie troško jį išrinkti; nebesvyruodami padarė vyskupu. Graikai surengė rinkimus nepaprastai susikaupę; Tiodamas prieš savo valią, bet nesiderėdamas, priėmė titulą. Po įšventinimo sušaukė karius ir įsakė tris dienas pasninkauti.

5616–5635

Trečią dieną po devintos valandos jis apsivilko ilgą juodą sutaną, o po ja – ašutinius marškinius: visų paprašė stoti į procesiją. Graikai ėjo toje procesijoje labai maldingai nusiteikę; visi basomis kojomis, su lininiais drabužiais, kaip ir vyskupas, kuris juos vedė. Nuėjo prie bedugnės, gailiai raudodami, kritę ant žemės, nuolankiai meldėsi. Pabaigus maldą, Dievas jiems parodė didį stebuklą: dangus sugriaudė, žemė sudrebėjo, sugaudė tris kartus, paskui užsidarė ir liko užsivėrusi. Graikai pamatė užsitraukusią duobę; dėl to pasijuto labai laimingi; pasaulyje kariai nieko daugiau ir netroško. Skubiai grįžo į stovyklą ir vis tebedžiūgaudami patraukė užimti miesto.

5636–5641

Tėbiečiai paskubomis paliko miestą, kovai pasiryžę. Pamatę graikus prie bedugnės, visi išskubėjo veržliai; trokšte troško kautis ir numušti graikų puikybę.

5642–5653

Mieste, man rodos, su karaliumi Eteokliu liko šeši grafai; taigi ten buvo septynios pagrindinės gatvės, septyneri vartai ir septyni išėjimai. Kiekvienas iš šešių grafų prie atskirų vartų įsitaisė su savo pulku; kiekvienas saugojo savo vartus ir pro juos išėjo; o didžiojoje gatvėje įsitaisė karaliaus vyrai. Dabar aš jums pasakysiu vartų ir jų gynėjų baronų vardus.

5654–5661

Pirmieji vartai vadinosi Ogigijos, dar praminti – Ortolenos; taip yra dėl sodų šalia tos gatvės, kuriuos miestiečiai įveisė vietoje pelkių. Pro šiuos vartus išėjo Kreontas, žilas senelis; po karaliaus – jis pats galingiausias, su savimi išsivedė dešimt tūkstančių vyrų.

5662–5669

Antrųjų vartų pavadinimas Nejidė; priešingoje pusėje plytėjo gilus slėnis su nuostabiausiais sodais, pušų ir laurų giraitėmis. Pro šiuos vartus išėjo karalius; daugelis jį nusekė iš paskos, nes už vartų, lygumoje, valdovą lydėjo dvidešimt tūkstančių karių.

5670–5685

Tretieji vartai – Homolojido; priešais juos stūksojo piramidė, kurią vietiniai žmonės vadino Pile: čia palaidotas miesto įkūrėjas Kadmas. Ten stovi pagrindinės triumfo arkos, pastatytos iš balto marmuro ir puoštos emale. Tie vartai pakrantėje, kur renkasi jūreiviai; čia jūs būtumėte matę išdėliotas brangias medžiagas, daug parduodamų brangių audinių bei vergų slavų, turkų ir maurų. Pro šiuos vartus išėjo Haimonas, glaudžiai apsuptas saviškių; grafas išėjo pro šiuos vartus, kitoje pusėje, pajūryje, jo laukė šešių tūkstančių vyrų armija.

5686–5693

Ketvirti vartai vadinosi Proito; priešais juos driekėsi graži pieva; čia buvo griovys su palisadomis, kad būtų galima kautis užtvarų viduje. Pro šiuos vartus išėjo Hipsėjas, drauge su juo – dešimt tūkstančių karių ir net daugiau; mūšis prasidėjo kaip tik šitoje vietoje: tas, kuris jį pradėjo, čia ir žus.

5694–5701

Pagaliau penktieji, Elektros, vartai, neatlaikę smarkaus puolimo; jų gynėjų buvo nedaug, nes prie tų vartų sunku prieiti. Pro šiuos vartus pasuko Drijas, gražus, kilmingas

ir narsus riteris; jo narsumas buvo plačiai žinomas: jam iš paskos – penki tūkstančiai kovotojų.

5702–5715

Šeštųjų vartų vardas – Hipsistė, jie buvo pačiame miesto gale, prigludusiame prie kalvos; po tiltu tekėjo upelis, o kalvos papėdėje stovėjo bokštas: tai buvo Eurimedonto valda. Eurimedontas, valdęs plačias žemes, patraukė pro šiuos vartus: drauge su juo – šeši tūkstančiai pėstininkų ir riterių. Jų buvo šeši tūkstančiai, visi – barbarų kilmės; bet jau pirmame mūšyje Kapanėjas jiems padarė daug nuostolių, nukreipęs į juos savo pulkus.

5716–5725

Septintieji vartai vadinosi Kulmo; juos saugojo tvirtas bokštas. Kaip tik pro čia prieinama prie Dirkės šaltinio, o Tėbų karalius užsimanęs joja į mišką medžioti. Pro šiuos vartus Mezencijus išjojo iš miesto su penkiais tūkstančiais kovotojų. Man atrodo, iš viso kautis turėjo šešiasdešimt keturi tūkstančiai tėbiečių.

5726–5741

Graikai puolė į priekį sparčia risčia, kanopomis skeldami žiežirbas iš akmenų. Maždaug dvidešimt tūkstančių

šuoliavo pirmoje gretoje, o už jų driekėsi didžiulė uodega, kurios pabaiga – toli laukuose; daugiau kaip šimtas tūkstančių atakuoja vienu metu: dreba visa išjudinta žemė. Jie šaukia ir prisiekia vienas kitam: „Tebus prakeiktas tas, kuris atsiliks nuo kitų! Tokį visi tarnu laikys, jeigu grįš iš karo su sveiku skydu." Drąsiai visi kartu pradėjo pulti priešą; prie kiekvienų vartų galėjote matyti aršias grumtynes.

5742–5759

Melampas buvo Bajo kunigaikštis; jis jojo lyguma savo pulko priekyje, išskleidęs šilkinę vėliavą, per lanko šūvį. Dėl tamsiai širmo žirgo, kuriuo jojo, kadaise Laodikėjos mūšyje jis užmušė turką; tai buvo didžiai vertingas ir brangus žirgas. Nepaprastai eiklus; jį dengė skaisčiai raudono šilko gūnia, o ant pasturgalio jam užmestas daugiau kaip uolekties ilgumo geltonos taftos dangalas. Melampas sau prie kojos laikė ietį; ant jo šarvų pavaizduota emblema iš šachmatiškai išdėstyto brangaus dvispalvio šilko; dramblio kaulo skydas, pusiau baltas, pusiau kraujo raudonumo.

5760–5777

Hipsėjas stovėjo prie savo vartų, nejudėdamas žvelgė į Melampą. Grafo pulkas gerai išsimiklinęs mūšyje; visi

labai drausmingi, niekada nėra buvę labiau susitelkusių karių. Kai Melampas buvo jau visai arti, Hipsėjas pasuko tiesiai į jį; atakoje pralenkęs saviškius, grafas pasitiko kunigaikštį tarp kitų gretų. Abu – puikūs riteriai, bet kunigaikštis nepataikė, o priešininkas jam kirto, bet ne į skydą, o į dešinę nepridengtą krūtinės pusę; savo akstimi pervėrė kūną, nė šarvo marškiniai neatlaikė. Nuo mirties nėra pagalbos: jis krito nukautas nuo savo širmo žirgo.

5778–5783

Kunigaikščio žūtis nepaprastai nuliūdino Agrėją; jis nirtulingai puolė vieną tėbietį, sulaužė savo ietį į šio skydą; pasisukęs su arkliu, kardu atskyrė vieną Fegėjo ranką nuo kūno.

5784–5797

Amintas buvo Persijos, tos šlykščios priešų tautos, kunigaikštis; jis šaudė iš lanko už visus geriau; joks žmogus neišvengdavo jo strėlės; žemėje nebuvo geresnio lankininko. Fegėjo lemtis jį pribloškė; todėl jis paleido strėlę, kuri akimirksniu nuskriejo nuo templės: ir štai Fedimas krinta gatvės vidury. Strėlė buvo užnuodyta, ir Fedimas mirė žiauriose kančios; ir dėl sužeidimo, ir dėl nuodų jis kelyje negyvas nukrito nuo arklio.

5798–5811

Iš šono Atamas puolė, Ifisą pargriovė aukštielniňką; jam kirto į dešinį šoną po pažastimi, numetė negyvą nuo balno. Grafas apsisukęs grįžo į mūšio lauką; grumtynėse susidūrė su Argu, bet buvo praradęs savo ietį ir laikė suspaudęs pliką kardą; kirto priešui su tokia jėga, kad galvą nuritino nuo kūno. Feresas nieko nebelaukė: taip ūmiai puolė ietimi Abasą, kad nebegyvą nutėškė nuo arklio; susitikęs grafą, jam tuo pasigyrė.

5812–5827

Ijonas Pizietis, labai narsus karys, laikėsi paskutinės gretos gale. Pievos pakraštyje, prie uolos, jis susidūrė su Dafniu iš Sadoko; sukirtę pentinais, jie vienas priešais kitą pasileido smarkia risčia. Abu energingai paragino arklius ir švaistėsi smarkiais smūgiais per šarvus; triukšmingai lūžo ietys, o jų gabalai skraidė ore. Nors Ijonas liko atsiskyręs nuo kitų, jie smarkiai kapojo vienas kitą, perkirsdami balno raiščius; pakinktų pavadžiai nutrūko, ir Dafnis nukrito nuo arklio. Jo ginklai išlakstė į šonus, bet iš abiejų pusių jam pagalba atskubėjo.

5828–5841

Pro vartus išjojo Drijasas, lydimas dešimties tūkstančių karių su skydais. Toje pusėje užvirė mūšis; pėstininkai,

sukėlę tikrą strėlių krušą, užmušė daug arklių. Bet priešo armijai įkarščio netrūksta; jie puola kartu kaip galėdami geriau; baimė netekti arklių netrukdo graikams spausti pentinais ir raginti žirgus. Jie čia paliko visus arklius, sulaužė ir sutrupino visas ietis; bet graikai į arklius nekreipė dėmesio, atakavo pagal visas taisykles.

5842–5861

Prie vartų, kur stovėjo Drijasas, kovojo Partenopajas; vadovavo mūšiui, vesdamas gausų akadiečių būrį. Atšuoliavo visu greičiu, savo žirgą sulaikė tik užpuolęs vieną priešą – labai drąsų baroną: man atrodo, jis buvo vardu Meleagras, artimas karaliaus giminaitis. Jam kirto su tokia jėga, kad sulaužė ir pusiau perskėlė skydą, išardė ir sudraskė šarvus, ir perdūrė ietimi kūną. Šis nebegyvas parkrito ant žemės: jam karas jau pasibaigė. Drijasas, užsėdęs ant raudo arklio, šuoliais pasuko priešo link ir užpuolė du karius; vieną nužudė mūšio lauke, o kitą paėmė į nelaisvę ir nusivedė kartu su jo arkliu.

5862–5875

Aleksis turėjo sartą žirgą, už kurį niekur nerasi geresnio; jis pats buvo galingas grafas, kilęs iš Arkadijos. Kartu su saviškiais laikėsi nuošalyje, nenorėdamas įsitraukti į mūšį,

kol įsitikins, kaip viskas pasisuks: jis gerai išmanė riterystę ir nenorėjo ką nors prarasti dėl beprotiškos drąsos. Matė žudomus arklius; pėstininkai nesivaržydami šaipėsi, laisvai nardė po mūšio lauką. Graikai nenorėjo jų liesti, ir Aleksis dėl to labai nusiminė.

5876–5917

Aleksis jautė kylantį baisų pyktį, matydamas pėstininkų įžūlumą ir daromą žalą. Pašaukė saviškius ir tarė: „Pažiūrėkite, senjorai, kaip tie pėstininkai kapoja visus mūsų arklius! Tai didžiulis nuostolis, joks arklys neliks gyvas mūšio lauke. Kas galėtų tai ištverti? Bus didelė gėda, jeigu mes jiems leisime nebaudžiamai elgtis. Pavarykime žirgus į tuos basakojus, bet nesikaukime vyras prieš vyrą, nepulkime nė vieno riterio ir nė vieno pėstininko neimkime į nelaisvę; išsyk užmuškime tuos, kuriuos pasivysime, nors mums ir prikištų negarbingą elgesį: kad tiktai tie prasčiokai pasitrauktų, nebeniekintų mūsų pulkų ir daugiau nebesikėsintų užmušinėti mūsų arklių." Tai taręs, jis puolė pirmyn, o kiti – paskui jį, nukreipdami į pėstininkus visą atakos svorį; nukovė daugybę ginkluotų vyrų, jų užmušė daugiau kaip penkis šimtus. Pėstininkai greitai neteko galvos ir prarado smailiąsias savo ietis; tą dieną ne vienam kaimiečiui lūžo koja, ir jis pametė savo tuniką. Riteriai juos badė, o ginklanešiai kraustė jų kišenes. Likę gyvi išsilakstė, išsigandę puolančiųjų žiaurumo; ir kol riteriai

kovėsi mūšyje, pėstininkai nebepasirodė. Toliau buvo patogu kautis, nes į arklius nebebuvo paleista nė viena strėlė. Aleksis atakavo energingai: jo sūnui niekas niekada neprikišo šio negarbingo tėvo poelgio, nes jis visą dieną iš mūšio lauko nepasitraukė ir netgi iškirto pokštą, kuris visiems labai patiko.

5918–5947

Mieste gyveno riteris neturtingas, kuris turėjo tik ietį ir skydą, tik skydą ir ietį jis turėjo, ir tai – jo visa ginkluotė. Tas riteris ryžtingai stojo į kovą ir visus privertė juo stebėtis; jie būtų galėję lengvai jį nukauti, bet graikai vis jį aplenkdavo; nenorėjo jo pulti ir žudyti tarsi kokie mėsininkai. Aleksis pašaukė vieną ginklanešį ir jam paliepė nurėkšti medžio šaką; kaskart, kai tik anas puola, Aleksis jam kerta ta šaka: tarp karių gretų anas neria kiek įkerta, o Aleksis – jam iš paskos; jis persekioja riterį, skuodžiantį pirma jo, šakos smūgiais vaiko tarp karių eilių. Aleksio žirgas greitas, mina anam ant kulnų, su šaka skalbia jo nugarą ir pilvą ir duoda pylos per užpakalį kaip prasikaltusiam mokinukui; tikrai negailėjo! Šaukė jam iš paskos ir baudė tarsi mokinuką. Mūšio lauke visi stebėjo šias vytynes ir rodė vienas kitam pirštu; šis pokštas prajuokino riterius ir patiko abiem kovojančioms pusėms. Nemažai riterių pokštu susižavėjo labiau negu karo žygdarbiu.

5948–5973

Drijaso sūnėnas Agenoras jojo tamsaus plauko širmiu; šis labai išvaizdus jaunuolis tą patį rytą buvo įšventintas į riterius. Tądien jis kovėsi mūšyje ir drauge su kitais ne kartą atakavo; parodė didžią drąsą, nors buvo dar labai jaunas, – stebint septyniems šimtams riterių puolė pats pirmas. Tarp gretų pasileido prieš Alysą ir kirto ne į koją, bet atsivėdėjęs – į veidą, taip stipriai, kad šis pasviro ant arklio; nuvertė Alysą žemėn ir brastoje panardino iki kaklo. Alysas savo ruožtu jam sudavė smarkiai, visiškai sugadino, suraižė ir sukapojo skydą, nedaug trūko, kad būtų jį negyvą nuo arklio nuvertęs. Agenoras paršuoliavo pas saviškius, vesdamasis sartą žirgą; kito tokio nebuvo visoje Ispanijoje, ir jo būrys neturėjo tokio brangaus žirgo; ankstesnis šeimininkas jį įsigijo šiapus Žirondos, palei Blaji miesto sienas nužudęs vieną Almoravidų giminės atstovą.

5974–6007

Drijasas staigiai puolė, kad pagelbėtų giminaičiui, bet priešininkai, nukreipę tris ietis, jį nuo arklio nutrenkė ant žemės. Agenoras tuojau pat atskubėjo artyn: jie abu šauniai gynėsi, vienas – stačiomis, kitas – ant arklio; laikėsi tarsi liūtai. Agenoras kirto vieną smūgį po kito ir pats vienas puikiai atsilaikė prieš visą pulką, todėl Drijasas

vėl užšoko ant savo sarčio, tada išsitraukė kardą auksine rankena. Sūnėnas ir dėdė padėjo vienas kitam, nepamiršdami aršiai kautis. Jaunuolis, kaip ką tik įšventintas jaunas riteris, šioje kovoje labai pasižymėjo ir tą patį vakarą buvo gausiai atlygintas, dėdė paskelbė jį savo įpėdiniu: dalyvaujant karaliui ir jo baronams, jam perleido valdas. Eurimedontas subūrė savo pulką; jei bent vienas suardo gretas, jis išsyk užmuša šio arklį. Slėnyje, kalvos papėdėje, perspėjo savo karius nerodyti akiplėšiškos drąsos. Kapanėjas atsiskyrė nuo graikų armijos ir pasiruošė kautis vienoje pusėje; visas jo pulkas garsiai mušė būgnus ir pūtė ragus: pirmose gretose kilo didelis triukšmas. Kapanėjas atšuoliavo per kalvas, o kariai nusileido į slėnį, veržliai perlėkė lygumą.

6008–6023

Jų priekyje jojo Kapanėjas ant tamsaus širmio; tikėjosi pražudyti savo priešus, pirma įvaręs juos į kampą: jis norėtų juos atitraukti tolyn nuo miesto. Bet tėbiečiai apie tai net negalvoja; jie nepamiršo, kokia nelaimė juos ištiko dėl perdėtos drąsos. Vakar juos ištiko didi pragaištis, nekantrumas juos pražudė: per daug atsitolino nuo miesto, o bėgdami atgal neteko daug žmonių. Tas, kuris troško žygdarbių, šitoje pusėje nerado pritarimo, nebent ieškotų sąjungininkų tarp pėstininkų: juk daugybė arklių buvo išžudyta.

Liusjenas išsiveržė į priekį, smarkiai varydamas žirgą; nutolęs per arbaleto šūvį, jis pasijuto apsuptas pėstininkų: jeigu būtų pajėgęs iš jų ištrūkti, būtų labai pagarsėjęs. Užpuolęs Puansoną de Meletaną, kirto jo žirgui tiesiai į kaktą, o šiam pasukus į šoną, Liusjenas nujojo tiesiai prie jo; jis ir arklį, ir riterį pargriovė ant tako. Bet pėstininkai jį apsupo iš visų pusių, šaudydami iš arbaleto, laidydami strėles, ir užmušė jo arklį; „Mirtis jam!“ – šaukė vieni kitiems. Būrio viduryje Liusjenas pašoko, bet savo kardo jiems neatidavė; ginsis tol, kol pajėgs, ir nesileis sučiumpamas paprastų kareivių. Šveitriu plieno kalaviju išsyk vienam nukirto koją, kitam – ranką, o trečiam smogė taip smarkiai, kad kalavijo ašmenys perskrodė kaukolę. Tačiau kareiviai nesiliovė įnirtingai pulti ir į jį smarkiai šaudyti iš visų pusių; nieko gero – pakliūti į miestelėnų rankas: šie storžieviai niekada nepasigailės nė vieno žmogaus, kurį tik pajėgs įveikti. Jie nesučiupo riterio sveiko ir gyvo, sukapojo į gabalėlius, bet jo bičiuliai sugebėjo už jį atkeršyti. Kapanėjas labai užsirūstino, matydamas žudomą savo riterį; didžiu balsu sušuko karo šūkį ir sušaukė savo vyrus; didžiu balsu paliepė visiems susirinkti ir nebuvo nė vieno, kuris nepaklausytų. Apgultieji jų laukė įsitvirtinę; bokšto apačioje, tilto gale, susigrupavę tankiomis eilėmis; kiekvienas prisiekė savo išpažįstamo dievo vardu, kad baimė netekti gyvybės jų nepavers niekšingai pasielgti. Jie kliovėsi savo tvirtove: jeigu padėtis pasidarytų kritiška, pasislėptų jos viduje ir nieko nebebijotų.

6072–6105

Kapanėjas nusiteikęs labai ryžtingai: smarkia risčia jis pasuko tarp jų; pirmasis iš saviškių atsiskyrė nuo gretų: jis žus, jeigu neatkeršys už savo gėdą. Visas pulkas – jam iš paskos, trys tūkstančiai karių pasileido kiek įkabindami. Kapanėjas nebijojo priešo, kardu skynėsi sau kelią, nepamiršdamas kapoti iš visų jėgų: kuriam pataikė, tą perkirto pusiau. Kerta išilgai, pataiko tiksliai ir baudžia juos galingai savo kardu; perrėždamas krūtines, kapodamas galvas, jis tądien būtų surengęs šventę apgultiesiems ir daug jų pražudęs, jeigu pats nebūtų pakliuvęs į sumaištį. Vedė savo karius pliku kardu, bet viename siaurame take jo arklys suklupo ant purios žemės; jis nebegalėjo pakilti nei pajudėti ir šonu nusirito į purvą. Kol jį iš ten ištraukė, daugiau kaip keturiasdešimt padūkėlių perlėkė per jį; kol traukė iš purvo, jis pavojingai išsisuko ranką; tądien daugiau nebesudavė nė vieno smūgio nei ietimi, nei kardu. Bet šis nutikimas nesustabdė jo draugų visų kaip vieno puolimo; mūšis prasidėjo pievoje: kariai iš jos nė per žingsnį nepasitraukė, nes buvo davę tokią priesaiką, dar nenužudę daugelio priešų.

6106–6131

Menecėjas stovėjo prie vartų, drąsindamas ir palaikydamas saviškius; ragino kirsti narsiai, primindamas

laukinę jų prigimtį ir garbingą giminę, iš kurios yra kilę. Jis pats, kitus skatindamas, puolė pirmasis visų priekyje, nes buvo nepaprastai narsus ir drąsus. Jojo ant arabiško žirgo, kurį karalius Darijus jam buvo padovanojęs; jie buvo tikri pusbroliai, nes Menoikėjas – Darijaus tetos sūnus. Neįkainojamos vertės žirgas nepaprastai eiklus, geba puikiai šuoliuoti; jo šonai buvo dvejopo plauko: viena pusė – šermuonėlio baltumo, o kita – juoda kaip sabalas. Pasaulyje nėra nė vieno žirgo, pajėgaus su juo lenktyniauti; žinokite gerai, nėra tokio žirgo, ar jis būtų bėras, ar sartas; nėra nė vieno, sarto ar bėro, kurio jis išsyk nenublokštų į purvą; tik pamišėlis norėtų dar eiklesnio žirgo. Menecėjas ragina savo ristūną pentinais, skrieja per lauką ir pirmiausia atakuoja Pankracą.

6132–6155

Pankracas buvo Rusijos kunigaikštis, plačiai pagarsėjęs riteriškais žygdarbiais; galingas aukštos kilmės senjoras; atlėkė šuoliais ant savo Penevero. Abu ragino žirgus, kaip reikiant nusitaikę vienas į kitą. Vos tik susidūrę, kirto galingus smūgius vienas kitam į skydus; riteriams akis į akį susitikus, sulūžo jų skydai ir šarvai. Didikai kapojosi smarkiai, bet nesmeigė vienas kitam į kūną; nukrito aukštielninki nuo arklių ant žemės tarp viržių, ir gynėjai, kaip ir puolėjai, atlėkė jiems į pagalbą. Aplink juos vyravo didelė sumaištis, buvo suduotas ne vienas smūgis, bet jėgos

buvo apgultųjų pusėje. Menoikėjas nebelaukė: užšoko ant žirgo, sučiupo kunigaikštį už šalmo antveidžio ir kartu su juo parjojo į miestą; puolėjai liko stovėti visai sutrikę.

6156–6183

Amfijonas veržte veržėsi į mūšį: vedė karius į kovą. Visiškai pasitikėjo tvirtu savo žirgu, labai tinkamu riteriškiems žygiams; abu labai tiko vienas kitam – jo šviesaus plauko arklys ir jis pats, arklio stotas puikus, ir Amfijonas tvirtai laiko jo pavadį. Nešiojo ginklus nepaprastai elegantiškai, joks prancūzas nebūtų atrodęs geriau: ietis – ant pečių, skydas – ant krūtinės, jojo šviesaus plauko arkliu; o kai buvo visai arti, atleido pavadį ir dideliais šuoliais atlėkė į aikštę. Dešinėje pusėje pamatė graikų karį, laikantį didelę vėliavą; graiko vardas buvo Porfiras, Amfijonas pasuko jo link. Vienu šuoliu graikas pasitraukė jam nuo tako, ir Amfijonas nepataikė; jis nepataikė, o graikas jam kirto iš šono ir nuvertė nuo arklio. Netoli stovėjo arbaletininkas, mokėjęs labai gerai šaudyti; jis nusitaikė, atleido templę ir iššovė tiesiai į Porfirą. Šis suriko ir žuvo iš karto, nes tai buvo mirtinas šūvis.

6184–6207

Ietį praradęs Palemonas gniaužė rankoje pliką kardą; pasuko prie Akvilėjos kunigaikščio, kuris jį pasitiko, iškėlęs

ietį. Kunigaikštis – aukštaūgis, galingo stoto: jis įsmeigė savo ietį į žemę; kova būtų buvusi nelygi, jeigu būtų laikęs ietį, o anas – kardą. Todėl išsitraukė kardą, nušuoliavo prie Palemono; vienas mirksnis – ir abu susikovė. Kunigaikštis nepaprastai stiprus: į priešininko skydą kirto taip smarkiai, kad nuskėlė jo viršų; nedaug trūko, kad būtų išmetęs iš balno. Anas atsakė trenkdamas per šalmą ir numušdamas jo dalį; barzdą ir ūsus nurovė ir netgi užkliudė smakrą. Kunigaikštis buvo benorįs pasitraukti, pasisuko į dešinę; Palemonas, regis, buvo pakėlęs ranką smūgiui, ir kunigaikštis pats taikliai kirto: pataikė anam į ranką, sužalojo kumštį, dešinė ranka nuskriejo į mūšio lauką.

6208–6257

Du vienas kitą nužudę broliai, dar paaugliai, sukėlė visuotinį gailestį. Jie, nors jaunučiai, buvo nepaprastai narsūs ir kilę iš labai kilmingos giminės; mieste, išskyrus karalių, nebuvo už ją pranašesnės. Vyresnysis pasižymėjo nepaprasta ištikimybe, jis – iš artimiausios Polineiko aplinkos; šis buvo jį išsireikalavęs per pasiuntinį: dėl Polineiko duotos garantijos ir apsikeitus gausiomis dovanomis jaunuolis jam ištikimai tarnavo. Antrasis dar nebuvo palikęs namų, tai buvo bebarzdis ir beūsis berniukas; karalius įšventino jį į riterius vos prieš du mėnesius. Valdovas jį gausiai aprūpino, jo ekipuotė nepaprastai prabangi: buvo davęs grynakraujį žirgą, vertą ne mažiau kaip trijų šimtų markų,

žirgo pakinktai labai dailūs. Tas paauglys išsiruošė į mūšį pamiškėje; palei griovį jis pasileido šuoliais per lauką. Pažvelkite, kokia nelaimė jį gena! Mūšio lauke susidūrė su savo broliu; jie vienas antro neatpažino: pasuko žirgus vienas prieš kitą. Kaip ir turėjo būti, puolė abu iš dešinės pusės; per daug karštai metėsi į kovą, smogė iš visų jėgų vienas kitam į skydą; lėkė visu greičiu, nepristabdė; sudraskė ir išardė šarvus, kurių grandelės nebuvo tokios tankios ir tvirtos, kad apsaugotų nuo mirties. Kapojosi mirtinais smūgiais į krūtinę, kol nukrito nuo žirgų. Ant žemės brolis brolį atpažino: apgailėjo vienas antrą, apimti didžiausio sielvarto; abu gailisi brolio labiau negu savęs, nes labai mylėjo vienas kitą ir buvo nepaprastai prisirišę; žolė paraudo nuo jų kraujo. Štai ir mirtis greita atskubėjo, jų kūnai išblyško ir nusilpo; verkdami atleido vienas kitam mirtį, ir meldėsi brolis už brolį nuoširdžiai; jie abu pasibučiavo, apsikabino ir mūšio lauke numirė.

6258–6295

Menoikėjas, apsukęs žirgą, sugrįžo į mūšio tirštį; besikaudamas sulaužė ietį, šuoliavo per mūšio lauką su pliku kardu. Pamiškėje po erškėčiu žuvę broliai gulėjo. Menoikėjas pasuko ton pusėn ir iššyk juos atpažino: jie – jo sesers sūnūs. Jį apėmė didžiulis sielvartas, sunkiai pakeliamas; sūnėnų žūtis jį be galo nuliūdino, nes juos švelniai auklėjo ir visada labai mylėjo: jis vos neparkrito

ant jų apalpęs. Bet kariai ėmė jį guosti; nebėra ką daryti: nusinešė kūnus; paėmė abiejų sūnėnų ginklus ir nusegė jų šarvus nuo nugaros. Du raiti ginklanešiai juos nusinešė, užsikėlę ant pečių; brolių kūnai gražūs ir gerai sudėti, jie vilkėjo saržos drabužius; iš priekio jų plaukai dailiai pakirpti, ant nugaros pasklidę ilgi ir šviesūs, jie krito iki juosmens. Plaukai dengė pečius, bet galvos svyravo nulinkusios. Vis plūdo skaisčiai raudonas kraujas, bet brolių išvaizda buvo nepaprastai kilni; baltų žirgų šonai paraudo nuo kraujo. Čia jūs būtumėte išgirdę šauksmus ir verksmus, nes vien pažiūrėti į juos – tikra kančia; tas, kuris matė nunešamus kūnus, jautė patį didžiausią sielvartą; nėra tokio kietaširdžio, kuris nepravirktų dėl tokios nelaimės.

6296–6319

Kreontas, buklus senolis, jojo šviesaus plauko širmiu; buvo apsiginklavęs pagal prancūzišką madą, dėvėjo šalmą ir šarvus, turėjo skydą ir ietį; tai buvo aukštaūgis, didelis ir liesas vyras, mūšyje drąsus ir veržlus. Išjojo su būriu riterių; kovos laukas nutvisko auksu ir sidabru, šalmais, šarvais ir išpaišytais skydais, vėliavomis ir vėliavėlėmis. Senolis būtų pasirodęs su labai dideliu pulku, jeigu visi būtų išjoję kartu su juo. Bet jis mokėjo apgauti ir suklaidinti kvailius: paslėpė savo vyrus soduose po vešliais alyvmedžiais; nekyšojo nė vienas šalmas ar skydas. Į atvirą

lauką išvedė septynis šimtus, tarp jų – nė vieno kvailio ar kaimiečio: visi įgudę atlikti riteriškus žygdarbius. Ruošėsi pradėti narsią kovą ir tuojau pat ėmė pulti; vos tik išvydo priešo armiją, atleido savo ristūnų pavadžius ir, pasukę jos link, susikovė su pirmosiomis gretomis.

6320–6383

Apgultieji trokšte trokšta žygdarbių, jie labai linksmi; vos tik susiduria su priešais, tuoj vienas po kito meta priešininką ant žemės. Jie privertė graikus atsitraukti ir išblaškė po pievą; mūšio lauke smarkiai vydamiesi, persekiojo iki mirties; tada Polineikas atėjo jiems į pagalbą: nemažai priešų paguldė prieš pasitraukdamas. Jis vadovavo karaliaus būriui, kuriame kovojo daug patyrusių karių; daugybė riterių iš įvairių kraštų buvo atvykę pas jį, norėdami pasižymėti; jie atkeliavo iš skirtingų žemių ir tarp jų nepamatysi žilų senelių. Tarnavo ištikimai, o jis juos dosniai apdovanojo. Susidūręs su priešais, jų gretose sukėlė sumaištį: vieną išsviedė iš balno tako viduryje, paėmė į nelaisvę ir nusiuntė į graikų armiją. Jo priešai atsuko nugarą ir spruko atgal į savo priedangą. O kad būtume matę graikus, raginančius žirgus, puolančius į priekį, vejančius savo priešus per kalnus ir slėnius! Jie kirto jiems smūgį po smūgio, vanojo nugarą, kol tie pasislėpė už miesto sienų. Bet tada kiti išniro iš sodų ir buvo akivaizdu, kad tai ne piemenys: jūs būtumėte pamatę daugybę gėlėmis papuoštų šalmų ir pulką įvairiaspalvių

skydų, būrį taurių žvilgančio plauko žirgų, papuoštų įvairiomis emblemomis. Vėliavos plaikstosi vėjyje, skamba daugiau kaip šimtas trimitų. Apsiginklavę, tankiomis gretomis, jie risčia pasileido iš sodų. Taip ir buvo: nuleidę ietis, iš šono užpuolė graikus. Kai šie pamatė, kad nebėra ką daryti, sutiko juos, kaip dera šauniems karžygiams. Polineikas – pats pirmas, nes jo širdyje virė smarkus pyktis broliui, iš jo atėmusiam paveldėjimo teisę; dėl to aršiai puolė riterį pačiame priešo gretos viduryje, perrėžė alžyrietiškus jo šarvus, kurie buvo laikomi labai tvirtais, nutrenkė nebegyvą nuo arklio ant žemės. Šio palydovai negaišuodami vėl pradėjo narsiai kautis: sulig pirmaisiais smūgiais ietys tik lūžta, skydai skyla ir eižėja; tuo tarpu graikai išsitraukė kardus ir ilgai išsilaikė mūšio lauke. Ryžtingai atmušė tris puolimus ir kovos įkarštyje sudavė daug smarkių smūgių, bet nebeįstengė atlaikyti ketvirto puolimo, todėl buvo priversti palikti mūšio lauką. Graikai skuodė atgal kiek įkabindami, bet, žinokite, jų jėgos jau išseko; apgultieji dabar stipresni, jie paėmė į nelaisvę daugiau kaip tris šimtus graikų.

6384–6423

Polineikas atsiskyrė nuo savo karių ir pats vienas pasitraukė į šalį; išsuko iš kelio, padarė lankstą per slėnį palei pušų giraitę, nes smarkiai būgštavo ir baiminosi didžiulės keliu judančios minios. Du broliai jį pastebėjo ir spėriai pasi-

vijo, mat karščio nualintas jo žirgas buvo dar ir sužeistas į šoną. Abu broliai jį sustabdė ir būtų gavę didelį atlygį, jeigu būtų nusprendę nuvesti pas karalių Eteoklį; tačiau šis niekada nebuvo jiems palankus, atvirkščiai, neteisėtai atėmė palikimą: pasisavino jų tvirtovę, stovinčią ant jūros kranto. Jis atėmė jų tvirtovę, stovinčią ant jūros kranto, ir niekada nebuvo jiems draugiškas; karalius neteisėtai išvijo brolius iš pilies, dar esant gyvam jų tėvui; iš namų išvaryti jaunuoliai apsigyveno mieste, ir Eteoklis pavydėjo jų riteriškų žygdarbių. Vyresnysis tarė jaunėliui: „Jeigu aš atvesiu šį belaisvį pas savo senjorą, jam nebereikės kariauti; tada jis mus išvys iš savo žemių, nes per savo piktumą neįstengia nieko gero apie mus pasakyti; ir jeigu mūsų tiesiog paprasčiausiai neišvarys, nežinau, ką dar blogo mums padarys. Jeigu ne štai šitas tremtinys, jis būtų toks žiaurus ir išdidus, kad geriausią karalystės riterį vertintų ne labiau nei moterį. Jeigu mes jam atvestume šį belaisvį, tai būtų ir mūsų, ir kitų pražūtis; verčiau jį palikti laisvą ir paprašyti niekam neprasitarti apie šį susitikimą."

6424–6437

Polineikas išsigando, nes nežinojo, ką jie galvoja. Pirmiausia Dievo vardu švelniai paprašė neatiduoti jo kankinimams: „Jūs gi žinote vieną dalyką, kad aš už nieką pasaulyje nepajėgsiu derėtis su savo broliu, atsidūręs jo rankose; jis tikrai manęs nepasigailės. Verčiau leiskite

išpirkti savo laisvę: aš būsiu dosnus, duosiu jums dešimt tūkstančių markų; niekas apie tai nesužinos, išskyrus tą, kuris tuos pinigus paims."

6438–6476

Vyresnysis tarė jaunėliui: „Aš labai negarbingai pasielgčiau, jeigu pareikalaučiau išpirkos iš savo teisėto valdovo, kuris niekada man nieko pikto nepadarė. Tokį poelgį prikištų mano palikuoniui, nes aš juk žinau, kad buvau jo vasalas lygiai kaip kiti baronai, iš abiejų brolių gavau savo valdą; tai išties nemaža valda. Pinigai man labai praverstų: jeigu turėčiau statinę aukso, jį išleisčiau be galo smagiai, per mėnesį viską sunaudočiau; dosniai aprūpinčiau savo palydos riterius ir gausiai juos apdovanočiau; sau nepasilikčiau nė vienos auksinės monetos. Bet, brangus brolau, neduok Dieve, kad dėl pinigų padaryčiau dalyką, dėl kurio dvare turėčiau rausti, arba kad šitaip pasielgčiau su savo valdovu. Aš nenoriu nepalankių kalbų: verčiau jį paleiskime be jokios išpirkos. Jeigu karalius manęs pareikalautų pasiaiškinti, jo rūmuose aš sugebėčiau apsiginti; jam tikrai pasiteisinsiu pasakęs, kad man nedera įduoti jo brolį jam į rankas, nes paties karaliaus pritarimu aš buvau jo ištikimas vasalas. Bet jeigu už išpirką paleisiu belaisvį, vadinasi, nutariau pakenkti karaliui dėl pinigų, bet ne dėl vasališkos ištikimybės; taigi jis gali pirmiausia pareikalauti tų pinigų, o paskui mane išvyti iš savo karalystės.

Geriausia, tinkamiausia išeitis – jį paleisti be jokių sąlygų."
Daugiau nieko nesakę, broliai leido jam pasitraukti ir nušuoliavo prie kitų dviejų riterių.

6477–6544

Toli nuo karių gretų, gale lauko, pievos pakraštyje, šalia ežerėlio, Eteoklis pasirodė prie šaltinio, kur augo kiparisas; kartu su juo – dvidešimt tūkstančių vyrų ir net daugiau. Karalius Adrastas žygiavo tiesiai prieš juos; dėl savo puikybės susikovė su jais, dar niekada nėra buvę tokio narsaus senolio; karalius grūmėsi taip, tarsi būtų jaunuolis, pilnas jaunatviško įkarščio. Pievoje plytėjo tranšėja, kurioje išsidėstė tėbiečiai: žygiuodami priešais graikų armiją, jie peržengė griovį; ir, žinokite, tai buvo tikra beprotystė, nes niekada nebūtų buvę įveikti, jeigu nebūtų peržengę griovio. Jeigu tik mes būtume galėję juos matyti vidur lauko, svaidančius ietis ir kertančius kardais, puolančius iš priekio, besiveržiančius iš šono, ir regėti krūvas parkritusių žuvusiųjų, girdėti lūžtančias ietis, braškančius skydus! Jie vargiai vieni kitus atpažįsta: tokia mūšio spūstis ir tokia sumaištis; šis dalykas juos labiausiai trikdo, nes kaunasi tokia daugybė riterių, kad neįmanoma surengti vienos atakos, kuri leistų pasižymėti ir pagarsėti bei išsiskirti iš kitų. Šiame mūšyje tokia karių daugybė, jog neįmanoma kautis vienas prieš vieną; vien tik lankininkai padaro daug žalos, užmuša pulkus gerų arklių. Adrastas pasiūlė tėbiečių šauliams padaryti

pertrauką ir šiame susirėmime nebeiššauti nė strėlės. Šie paklausė patarimo: dėl lankininkų jie vieni kitiems tvirtai pasižadėjo ir liovėsi žudyti vieni kitų arklius. Nuo šiol kautis pasidarė patogu, nes joks lankininkas nebepaleido nė vienos strėlės. Dabar tas, kuris mūšyje nori pasižymėti, nebesibaimina nei iečių, nei strėlių; jis gali atakuoti užtikrintai, nebesisaugodamas lankininkų. Bet miesto gynėjai perdėtai pasitikėjo savimi, o puolėjai buvo gudrūs: jie ėmė pamažiukais trauktis, o anie – slinkti paskui juos; tie kvailiai vis labiau juos persekiojo, o puolančiųjų vis daugėjo. Kai šie į krūvą susirinko, jie smarkiai paragino žirgus; graikai pradėjo puolimą, o anie šoko bėgti tankiomis gretomis; graikai nusivijo iš visų jėgų, juos persekiodami smarkiai. Ilgai juos šitaip vaikėsi, gėdingai, ir anie spruko nesustodami. Šitaip įviliojęį spąstus, juos vaikėsi negailestingai, su žirgais lipo aniems ant kulnų, stūmė į griovius. Puolėjai be atvangos kapojo žiauriai ir gėdingai vertė žemėn, žudė ir maitojo: tie, kuriuos pargriovė, nebepasikėlė. Tai buvo pralaimėjimas didžiulis, skaudus, baisus ir sunkus.

6545–6552

Mūšio lauke Eteoklis prarado geriausius savo vyrus; dar neperžengęs tranšėjos, neteko geriausių karių. Patyrė didelių nuostolių, bet nieko nepajėgė pakeisti: tądien turėjo atlaikyti nepaprastai smarkią ataką. Vis dėlto, nors daug kovotojų prarado, jis neketino užleisti mūšio lauko.

6553–6558

Haimonas peržengė upelį su pašėlusių drąsuolių pulku. Iš karto beatodairiškai metėsi į mūšį ir priešinosi ilgai; jie ilgai priešinosi ir smarkiai puolė, daugelis veržėsi atakuoti pirmieji.

6559–6578

Taip pat Atysas su savo kariais juos parėmė iš šono. Jis mylėjo karaliaus seserį, dėl jos ir stojo į kovą; užpuolė du graikus iš priešakinės linijos, nes mergelė jį stebėjo: vieną pargriovė, kitas paspruko, visi jį aiškiai matė. Ptolemėjas turėjo juodą žirgą, kurį dabar jums tiksliai aprašysiu: visoje kariuomenėje nebuvo gražesnio plauko žirgo, vikresnio ir greitesnio; tai buvo arabiškas ristūnas, atvežtas iš ano upės kranto, užgimęs iš kumelės ir jūros pabaisos. Ant šio juodo žirgo užšokęs Ptolemėjas atakavo apgultuosius; puldamas iš šono, partrenkė Antverpeno kunigaikštį Florį ir tuo pačiu įsibėgėjimu susidūrė su Jugurta Edesiečiu.

6579–6606

Haimonas jojo bėriu; širdyje jautėsi linksmas ir smagus, nepaprastai šaunus, baimę ir pagarbą keliantis jo pulkas

kautis pasirengęs; juos ragino stoti į mūšį, tačiau be reikalo, nes jie ir patys veržėsi. Kad bent būtume matę, kaip spaudė pentinais; skrodė gretas stačia galva! Nesibaimino nei iečių, nei strėlių ir nebijojo prarasti arklių. Haimonas pats pirmas atsiskyrė nuo gretų; jis rodė kariams kelią, per smėlį metėsi Tidėjo link; žinokite, tai ne melas, taip trenkė per jo skydą, kad vos neišsviedė iš balno. O Tidėjas nepataikė, jo arkliui kryptelėjus į šoną; jeigu arklys nebūtų atšokęs į šalį, jų susidūrimas būtų buvęs labai smarkus. Haimonas, sudavęs smūgį, nušuoliavo tolyn, negaišuodamas nuo jo pasitraukė. Tidėjas labai nusiminė, nes dar nėra buvę, kad jo ietis nebūtų į priešą įsmigusi: įsiutęs paragino žirgą ir susikovė su Atenoru iš Sardinijos; Tidėjas jį nuvertė ant žemės ir dešine ranka nusivedė jo žirgą.

6607–6620

Tarp karių buvo vienas Tidėjo pusbrolis: aukštas, lieknas ir dailus jaunuolis; jo vardas – Afranas, ir jis skrodė gretas, kiek tik įkabina. Afranas pasuko žirgą vieno priešo link; šis pasislėpė tarp pėstininkų: Afranas jį nusivijo per smėlį nuleidęs ietį, pentinais smarkiai ragindamas žirgą; šitaip besivejantį, jį apsupo pėstininkai, ir jis nebegalėjo pasitraukti. Tidėjas pamatė, kad kariai sučiupo jo vasalą ir giminaitį; su daugiau kaip dviem šimtais riterių pasuko jį vaduoti iš tėbiečių.

6621–6638

Tidėjas nušuoliavo tarp gretų; už uolos pasislėpęs pėstininkas aštria giliai įsmigusia strėle sužeidė jo žirgą; žirgo šonas sužeistas, gausiai ištryško kraujas. Narsusis riteris išsiveržė iš karių tirštumos ir nušoko ant žemės, palikęs savo žirgą. Vienas jaunas karys vedėsi be galo greitą arabišką ristūną: Tidėjas jį pašaukė, anas jam perdavė žirgą: judrų, nenustygstantį ir nartų; Jis užšoko ant žirgo iš kairės pusės, jaunuolis prilaikė dešinę balnakilpę. Užsėdęs ant žirgo, jį pašokdino ir, šuoliuodamas per mūšio lauką, susidūrė su Atysu.

6639–6694

Atysas buvo labai aukšto ūgio jaunuolis, nors jam tik penkiolika metų. Jo švelniai garbanoti šviesūs ir ilgi plaukai krito ant pečių, o galvą juosė dryžuotos taftos kaspinas. Akys šviesios, linksmos ir žvitrios, pilnos džiugesio ir gyvybės, veidas – blyškesnis už baltą sniegą ant medžio šakų; gamta labai išmoningai tokį baltumą nuspalvino rausvai: šitoks gymis man nepaprastai patinka – rausva spalva, paryškinanti odos baltumą! Veidas apvalus, o ant smakro neaugo nei barzda, nei ūsai. Jo lieknas liemuo ir ilgos kojos; vilkėjo siaurarankoviais saržos drabužiais; kojas buvo aptempęs geriausias, kokio galima gauti Tesalijoje, šilkas; pora pentinų, kuriuos buvo užsidėjęs,

tikrai verti tūkstančio soldų ir net daugiau. Jojo kastilietišku žirgu, vikresniu už kregždutę, prisisegęs kardą, ant krūtinės užsikabinęs skydą; bet vienas dalykas man atrodo neprotingas: per lengvabūdiškumą jis neapsivilko šarvinių marškinių, nes labai pasitikėjo savo riterišku šaunumu; norėjo pasirodyti, apsukti ratą aplink mūšio lauką ir prieš visus pasipuikuoti. Iškėlęs ietį su viršuje pritvirtinta vėliavėle, šuoliais pasileido per lygumą. Šitaip lėkdamas per mūšio lauką, pačioje pusiaukelėje susitiko su Tidėju; susidūrė su Tidėju, bet nenusuko į šalį; priešingai, nujojo tiesiai prie jo įžūliausiu veidu. Tidėjas pamatė, kad anas be ginklų, išsisuko nuo jo ir pradėjo juoktis; pamatė, kad anas visai beginklis ir dar paauglys, jam pajuto tikrą gailestį. „Man nebus gėda, – kreipėsi jis, – jeigu tu nestosi į dvikovą, nes dėl tavo nepatyrimo aš negaliu kautis su tavimi. Be to, tu gražus, jaunas ir neginkluotas, nors manau, kad kovosi labai narsiai, nes drįsti pastoti man kelią; vis dėlto aš atsisakau tave užmušti, tavo siela būtų įsirdusi ir nusivylusi. Per daug skubi nešioti ietį, tavo amžiui dera kitokie užsiėmimai; verčiau pasilik moterų globoje, tau dar ne laikas kariauti."

6695–6700

Atysas atšovė: „Girdžiu kvailystes! Šitoks gailestis reiškia bailumą." Jis paragino žirgą Tidėjo link, nusitaikė į jo skydą, visą sutrupino ir sudaužė; nukreipė savo skydą į ano smilkinį, jie abu atsitrenkė vienas į kitą.

6701–6716

Tidėjas suprato, kad teks kautis; vylėsi šiek tiek prakiurdyti jo skydą, bet nepajėgė suturėti rankos ir kirto tiesiai į krūtinę. Mirtino smūgio ištiktas Atysas krito nuo žirgo ant žalios žolės. Didžiulis sielvartas pagavo Tidėją, ir jis sušuko: „Ak, Dieve, kokią nelemtą akimirką aš šiandien susitikau su šiuo vaiku! Už visus savo turtus nebūčiau norėjęs kliudyti jį savo ginklu." Jo nusiminimas didžiulis: nusviedė savo ietį į lauko vidurį, keikdamasis visais velniais, ir paleido Atyso arklį laisvai klajoti, nenorėjo prie jo net prisiliesti.

6717–6744

Skausmo palaužtas, Atysas nualpo; atgavęs sąmonę, sau karčiai priekaištavo ir atleido priešininkui už savo mirtį, nes gerai suprato, kad šis niekuo nekaltas. „Bičiuli, – kreipėsi jis, – neverk, tai aš pats save pražudžiau, bet man didi paguoda mirti nuo drąsuolio rankos. Mane nukovė ne koks nors menkysta, bet tas, kuris vertas šimto karių, šiandien man gyvybę atėmęs vyras yra riterystės pažiba. Bičiuli, – pasakė jis, – meldžiu tave Viešpaties vardu, paliepk mane nugabenti į miestą; mirtis arti, aš kenčiu, tikrai mirsiu, be jokios abejonės." Sode šalia griovio penki vikrūs jaunuoliai šaudė iš lanko; Tidėjas verkdamas juos pašaukė, pranešė liūdną žinią apie Atysą: „Nuneškite, –

tarė jis, – jo kūną į miestą, kad šunys neapkandžiotų."
Jie tuoj pat bėgte atskubėjo ir jį nusinešė ant skydo; jo žaizda gili, gausiai bėga kraujas, visas kūnas paplūdęs skaisčiai raudonu krauju; toks šviesus, toks švelnus jo veidas papilkėjo kaip žemė.

6745–6760

Aukštame bokšte prie lango Ismenė šnekučiavosi su seserimi daugiausia apie Atysą ir jo parodytą drąsą. Taip pat ir Antigonė tądien ne vieną kartą stebėjo Partenopają kovos įkarštyje; žvelgdama žemyn, jį lauke atpažino, nes povo uodega kyšojo iš po jo šalmo, ir kai upės pakrantėje jis atakuoja, plunksnos išsiskleidžia ir plevena vėjyje, apgaubdamos visą nugarą. Seserys pokštavo ir šaipėsi iš savo mielųjų, ginčijosi dėl drąsių jų žygdarbių, nes ir viena, ir kita galvojo ar bent tikėjo pasirinkusi patį geriausią.

6761–6768

Antigonė tarė Ismenei: „Tu gali jaustis rami, nes bučiuoji Atysą, jį spaudi glėbyje ir kasdien su juo mataisi. O aš negaliu nei pasikalbėti su savo mieluoju, nei pabučiuoti, nei apkabinti; vargas man, kad galiu jį pamatyti tik per šaudymo angą aukštame bokšte."

6769–6782

„Tas amžinas pavydas! – sušuko antroji. – Aš iš jūsų neatimu to, kas jums priklauso. Kas čia blogo, jeigu aš maloniai bendrauju su savo bičiuliu ir darau su juo tai, kas man patinka? Jūs pasielgtumėte lygiai taip pat. Bet vienas sapnas mane labai suneramino: duok Dieve jį papasakoti neprišaukiant pikto! Šįryt, dar miegodama, sapne išvydau raudančią Atyso motiną; paskui ji tarė: „Grąžink man sūnų; jeigu prarasiu jį, neteksiu proto." Tada pradėjau visur jo ieškoti, bet niekaip nepajėgiau surasti."

6783–6804

Šitaip abiem besikalbant, ją suėmė toks išgąstis, kad net visas kūnas ėmė drebėti; jau širdyje ji atspėjo didį savo sielvartą, didžią savo nelaimę. Gatvėse pasigirdo moterų aimanos ir verksmai – vos tik Atysą atnešus į miestą, didžiulė minia nusekė iš paskos klykdama. Ismenė pažvelgė pro langą, išvydo ant rankų nešamą narsųjį karį; gatvėje moterys ir prastuomenė šaukė ir aimanavo: ją suėmė baimė dėl Atyso, kurį labai brangino, ir ji apalpusi krito ant žemės. Sesuo ją prilaikė glėbyje; po kiek laiko atgavusi sąmonę, Ismenė nulėkė žemyn, rėkdama ir klykdama tarsi paklaikusi. Sesuo ją prilaikė, paėmė už rankų ir be galo švelniai guodė; tačiau jokia paguoda čia nereikalinga, jos meilė nebuvo žaidimas.

6805–6846

Po alyvmedžiu paguldė sužeistąjį, nutildė tuos, kurie raudojo apstoję ratu; žmonės ėmėsi nuolat alpstantį slaugyti; peiliu pražiodę dantis, liežuvį patepė balzamu, tikru balzamu jam patepė liežuvį. Dėl to jis įstengė prabilti, bet kas iš to? Jis nieko nepasakė, tik sunkiai išspaudė žodžius, prašydamas tuojau pat prie jo atvesti Ismenę. Jo lūpose – Ismenės vardas, ir meilė virpa jo širdyje; jis vis reikalauja Ismenės, ir Jokastė ją atvedė: „Mano drauge, – tarė ji, – štai tavo sužadėtinė, nelaiminga, bedalė!“ Jis atmerkė akis, pamatė ją, ir siela paliko jo kūną. Tuojau sėniai ir vaikai pratrūko sielvartu didžiu, parkritę ant jo kūno šaukė ir raudojo; jie prisiminė Atyso atliktus žygius, apverkė jo grožį ir jaunystę, drąsą ir narsą. Ismenė apkabino jo kaklą, suspaudė glėbyje ir nualpo. Kurį laiką tysojo tarsi negyva, be atodūsio ir be kvapo; apie ją jums papasakosiu tikrus stebuklus: ji nebegirdi ir nebemato, nebejudina akių ir guli sustingusi tarsi akmuo; pažaliavusi tarsi gebenės lapas, veidas išblyškęs, visa šalta kaip ledas. Kakle vos ne vos matėsi viena bepulsuojanti gyslelė: motina ir sesuo ją pakėlė, kitų damų padedamos; nunešė į kambarį, paklojo lovą, ten paguldė. Kiti grįžo į mūšio vietą, karaliui pranešė apie Atyso netektį.

6847–6874

Eteokliui, išgirdusiam apie Atyso žūtį, – o jis buvo geriausias jo armijos karys, – akys paplūdo ašaromis ir krūtinė

subangavo; nieko keisto, kad dėl to įnirto. Ant savo ristūno sprando krito apalpęs ir kaltino save dėl Atyso netekties; išgirdęs žinią apie jo mirtį, vos išsilaikė balne. Karalius neslėpė didžiausio liūdesio, vaitojo iš skausmo; nulėkė šuoliais per lauką, priekyje praleidęs saviškius; šiandien kova baigta, nes teatnešė vien kančias. Mūšis baigėsi, ir kovotojai visiškai nuilsę, ir vakaras atėjo, jau sutemo; bet jeigu norite sužinoti tiesą, tai būtent Atyso mirtis išsklaidė besikaunančius. Nuliūdęs karalius verkia ir dūsauja sielvartingai; jis neslepia baisaus nusiminimo ir vis mini Atysą. Aš kalbu ne vien apie karalių, taip elgėsi ir visi kiti: ašaras liejo kariai ir riteriai, kilmingi jaunikaičiai ir ginklanešiai; rūmuose nerasi nė vieno vyro, kuris neapverktų Atyso žūties.

6875–6890

Savo palydoje Atysas buvo atsivedęs šimtą riterių; tai buvo to krašto žiedas, niekur nerasi geresnių už juos. Jie netramdė savo sielvarto: niekada jūs nieko panašaus negirdėjote, ir nė vieno žmogaus lūpos panašių žodžių neištarė; riteriai paskendo skausme didžiuliame, beribiame, prakeikė savo gyvybę, ja nebesirūpino, kalbėjo, kad gyvenimas baigtas, nes neteko savo senjoro. Sustoję priešais jo kūną, sau visaip priekaištavo, graudžiai apgailėjo senjorą, regėdami jį čia gulintį nebegyvą. Alpdami krito ant plokštinių grindų ir pradėjo iškilmingą raudą:

„Senjore Atysai, švelnus jaunikaiti, gražiaveidi ir skaisčiaveidi, brangus senjore, kadangi tu numirei, kas dabar vadovaus nesuskaičiuojamiems mūsų pulkams? Tu viskuo mus aprūpinai, dovanojai dvarus ir dideles valdas; tu vadovavai didelei šeimynai, padarei jos gyvenimą lengvą ir malonų, nes davei ekipažus, mulus ir žirgus, teikei ginklus, galionus ir gūnias; dailius kurtus ir grynaveislius vanagus; tu dalijai ristus žirgus, auksą, sidabrą ir prabangias medžiagas. Tavo riteriai buvo patenkinti, niekada jiems nieko netrūko: juos apsčiai apdovanojai, padarydavai viską, ko jie panorėdavo; tu mylėjai riterius, be galo juos branginai; nė vienas tau tarnaujantis niekuomet dėl to nepasigailėjo, jam nieko netrūko būnant su tavimi. Nėra buvę tokio drąsuolio kaip tu nei tokio dosnaus; tavo patarimai buvo išmintingi, trumpai tariant, tu pasižymėjai visomis kilniomis savybėmis, drąsa ir išmintimi, tokiomis retomis tarp tavo rango žmonių; kokia buvo graži tauraus jaunuolio gyvenimo pradžia! Apie tave tvirtai galima pasakyti: jeigu būtumei kiek ilgiau gyvenęs, būtumei pranokęs karalius ir kunigaikščius. Tu žuvai, brangus senjore, dėl to mes jaučiame apmaudą ir sielvartą; šiandien jūs mus paliekate skurde, čia neturime nei žemių, nei valdų ir nežinia, ar kada regėsime savo kraštus; nuo šiolei sugrįžti nebeįmanoma, be tavęs mes negalime ten keliauti. Kaipgi stotume be tavęs karalienės ir karaliaus akivaizdon? Mums teks pasitraukti kitur, nes namie kyla grėsmė." Tokiais žodžiais skundėsi Atyso kariai, verkė ir aimanavo.

6937–6958

Kambaryje užsidariusi Ismenė po kurio laiko atsigavo; motina nurodė atidžiai ją saugoti, neleisti eiti prie mirusiojo, nes vos tik jį pamatys, kris apalpusi ant jo kūno. Tačiau Ismenė neištvėrė: karštai patikino, kad iš sielvarto plyš širdis, ir greita mirtis ją ištiks, jeigu jo nepamatys. Tada motina leido jai išeiti; vienas riteris praskyrė minią, o kiti du nuvedė prie karsto; kiek atidengusi Atyso veidą, išvydo jo blyškumą ir pilkumą. Skausmas suspaudė Ismenės širdį, ašaros pasruvo jos veidu, nuvarvėjo ant kailiu pamuštos suknelės apykaklės; karštai išbučiavo jo akis, veidą ir smakrą. Prie jo kūno pradėjo maldingą raudą, taip išreikšdama ją persmelkusį sielvartą:

6959–7026

„Atysai, brangus senjore, ar tu mane girdi? Atverk akis, kodėl jos užmerktos? Tai aš, Ismenė, į tave kreipiuosi. Aš nelaiminga, tikra pamišėlė! Jis manęs negirdi, nemato, guli karste visas atšalęs. Atysas mirė, kokia neganda! Tavo drąsa užtraukė tau nelaimę; pačioje jaunystėje tu pražuvai: tegu Dievas pasigaili tavo sielos! Atysas mirė, tai tikra tiesa: per greitai nutrūko tavo jaunystė. Atmerk savo gražiąsias akis! Netrukus kirminai jas išvarpys. Kokia nelaimė, kad šis švelnus kūnas gyvas buvo! Jis tuoj pavirs menka dulke. Gražusis tavo kūnas taps puvėsiais.

Ak, Mirtie, kokia tavo galybė! Šiandien pasaulyje nėra nė vienos gyvos būtybės, kuri nebūtų tavo valdžioje, tu atimi gyvybę, kada tik užsinorėjusi. Tu malšini mūsų troškulį karčiu gėrimu, atskiri tuos, kurie mylisi; toji, kuri netenka savo mielo, didžiai sielvartauja, visas jos gyvenimo džiaugsmas pavirsta skausmu. Tu man davei truputį džiaugsmo, bet mano liūdesys bus amžinas; gyvendama aš jokios laimės nepatirsiu, vien tik verksiu, net jei kiti džiūgaus. Ir nieko nuostabaus, kad aš verkiu, praradusi savo brangų vyrą: jis buvo mano širdies pasirinktas sutuoktinis, kito tokio niekada gyvenime neberasiu: nei tokio išmintingo, nei tokio narsaus, nei taip visų gerbiamo. Tau mane atidavė dar mergaitę, tu mane mylėjai kaip savo žmoną, ir aš tave mylėjau labiau už viską, bet niekada tau nepriklausiau. Brangus ir mielas senjore, tu sakei, kad po apgulties mane išsiveši, kai tik pasibaigs karas, tu mane būtumei išsivežęs į savo šalį: jau nebepamatysi savo žemių ir ten neišsiveši nei manęs, nei kitos. Ak, tavo tėvas mirs iš skausmo! Juk nebeturėjai brolių ir buvai likęs vienintelis įpėdinis; į tave jis buvo sudėjęs visas savo viltis. O kas nutiks tavo motinai? Gilus liūdesys jos nebeapleis; ji, nelaimingoji, nė vieną gyvenimo dieną nebeturės džiaugsmo. Kai tu, kaip įpratęs, su manimi laisvai šnekučiuodavai, aš daugybę kartų girdėjau, kaip girdavai savo seserį: nepažinojai kitos tokios narsios nei tokios protingos mergaitės. Ak, kokia beribė širdgėla ją apims! Jos širdis liūdės. Aštrų skausmą, didį sutrikimą – štai ką tavo mirtis jiems atneš. Tebus prakeiktas tavo žudikas ir kalvis, jam ginklą nukalęs! Nes jis daugybę žmonių be galo

nuliūdino, o mane – pačią pirmąją." Tokia buvo Ismenės rauda prie jo kūno, ir visą naktį ji atsidavė savo sielvartui.

7027–7052

Prie žvakėmis apstatyto kunigaikščio kūno budėjo didikai ir prastuoliai; čia atėjo ir karalius su savo baronais; šitaip sielvartingai jie praleido visą naktį, net nesumerkę akių. Pirmąją ryto valandą patekėjusi saulė išsklaidė balkšvą rūką. Susirinko visi miesto kunigai, iš viso – apie du tūkstančius; apsigaubę albomis ir tunikomis, jie nešė relikvijų dėžutes ir pačias relikvijas; nešė šventąsias knygas ir amuletus, smilkytuvus ir uždegtas žvakes; degino smilkalus ir kvepalus. Jų vyresnysis pavedė Dievui žuvusiojo sielą; paskui su didžia iškilme nunešė kūną į šventyklą, stovėjusią tolėliau. Laidotuvių apeigos truko ilgai: prieš paguldant kūną į kapą, kunigai eilės tvarka vieną po kitos sugiedojo responsorijas ir perskaitė Šventojo Rašto ištraukas. Bet prieš paguldant kūną į karstą, karalius paleido visus kalinius ir, karsto dar neuždengus, suteikė laisvę penkiems šimtams vergų.

7053–7082

Ismenė puolė karaliui po kojų, bet jis išsyk ją pakėlė ir priglaudė prie krūtinės. Paklausė: „Ko pageidauji, mano

sesuo? Aš duosiu tau viską, ko tik panorėsi, būk rami; jeigu trokšti mano karalystės, pasiimk ją visą." – „Mano broli, – atsakė ji, – man nereikia karalystės, bet nuo šiolei aš noriu kitaip gyventi. Išeisiu į vienuolyną, duosiu įžadus, nes šis pasaulis man nieko nebereiškia; iš savo turtų duok man tiek, kiek reikės aprūpinti šimtą moterų. Atysas, būdamas gyvas, tave labai mylėjo, dėl jo čia įkurk vienuolyną; Atysas ištikimai tau tarnavo, dėl tavęs jis prarado gyvybę; dėl tavęs jis daug patyrė, narsiai kovojo: nedelsdamas padaryk gera jo sielai. Tu būsi padaręs šventą darbą ir išgarsinęs savo vardą, jeigu tavo dėka jo siela atras ramybę." Karalius jai suteikė plačias valdas, šešis šimtus statinių vyno per metus ir daugybę malūnų bei kepyklų, kad joms niekada nepritrūktų duonos; šimto plūgų dirbamas žemes, mieste – dvi dideles gatves, žuvingą upę ir aplinkui plytinčią pievą: savo vienuolyne ji turės iš ko patogiai gyventi, kad valdytojas neužmegztų prekybos už jo sienų.

7083–7122

Iš gailesčio Ismenei pravirko grafai, pravirko senjorai; pravirko visi, čia esantys, vargšai ir turtuoliai neslėpė liūdesio; šimtas jaunų mergelių iš meilės Ismenei koplyčioje apsigaubė vienuolės šydu: visos aukštakilmės ir didžiai dorovingos. Kitos dienos popietę karalius panoro pajodinėti po pievą; jis pasivadino dešimt narsiausių

aukštos kilmės palydovų. Prieš išjodamas, apsiginklavo geriausiais ginklais, kokius tik turėjo ir kokių daugiau niekur nebuvo. Prisikabino Babilone rastą tvirtą kardą: jis buvo surastas puošniame sardonikso karste; lentelės įrašas skelbė, kad ten ilsėjosi Nino palaikai ir kardas padėtas jo įsakymu. Rausvai violetiniai kardo ašmenys aštresni už skustuvą; rankena auksinė, garda – iš dramblio kaulo: ką tik ašmenys užkliudo, tą pražudo. Paskui karalius užsidėjo šarvus, nei per plonus, nei per storus, standžiai nunertus iš smulkių grandelių, itin lengvus ir gerai padarytus. Šarvai buvo nukalti ne taip seniai, panardinti į vieną Rojaus upę ir liedinti šešis kartus; kalvystės meistras buvo juos nukalęs: tas, kuris dėvi šiuos šarvus, gali jaustis saugus ir nebijoti, kad praras bent lašą kraujo. Karalius laikė emblemą su šermuonėliu, apkraštuotą ilgomis taftos juostomis.

7123–7136

Jis užsidėjo paauksuoto sidabro šalmą, kuris spindėjo saulėje: jam buvo sunaudota trys šimtai uncijų aukso; šalmo viršuje žėrėjo du hiacintai, o viduryje – ametistas; šalmo kraštas nusagstytas berilais ir sardoniksais, topazais ir chalcedonais; priekyje antveidis papuoštas karbunkulu ir emale. Paskui karaliui atvedė žirgą Blanšniu, kurį seniau meilužė buvo atsiuntusi; jo draugužės vardas Galatėja, ji – Nubijos karaliaus duktė.

Blanšniu buvo gražus žirgas, žvilgėjo tarsi nulietas: tvirtas, stambus, su karčiais dešiniame šone, visame krašte labai pagarsėjęs. Jo nugara plati, galva daili, krūtinė išnaši, stuburo linkis siauras, bet žemiau – ryškiai platėjantis, pasturgalis apvalus ir įmitęs, kojos pakaustytos, glotnios. Žirgas labai greitas ir vikrus, garsėjo gebėjimu nubėgti ilgus atstumus, o jo nugara ne per daug išlinkusi, todėl ant jo sėdėti labai patogu. Žirgas nepaprastai šauniai atrodė: kiekvienas, į jį pažvelgęs, sakydavo, kad kaip gyvas nėra matęs tokio dailaus arklio; brizgilas auksinis, balnas sidabrinis, užtiesalas gryno šilko. Karalius uždėjo ranką ant balnakrėslio; balno kilpą prilaikė ne tarnai, bet keturi grafai; karalius užšoko ant Blanšniu. Du paaugliai atnešė didįjį dramblio kaulo jo skydą; nudažytą žydrai, baltu pakraščiu; jo kilpa auksinė, inkrustuota juoda emale. Jeigu skydą padaręs meistras nemelavo, tai auksaspalviame pakraštyje įkaltos trisdešimt trys gryno aukso vinutės; jo diržas iš aukso siūlų ištisai nupintas. Karalius buvo paliepęs skydo priešakyje juoko dėlei nupiešti savo mielosios kojas; pačiame šone matyti smarkaus smūgio, kurį gavo mūšio lauke, žymė. Vienas riteris jam padavė skydą, karalius paėmė ir užsikabino ant krūtinės. Rankoje jis laikė storą uosinę ietį: Saksonijoje didžiausio ūgio saksui ji pasirodytų sunki ir nepatogi, bet karaliui – labai lengva; ieties viršūnėje pritvirtintos dvi margos vėliavėlės. Šitaip apsiginklavęs, išjojo iš miesto.

7179–7184

Kartu su juo išjojo Salatjelis – žydas, gimęs iš izraelito; risnojo ant širmo arklio, kurį du vagys buvo pagrobę vienoje saloje; vėjas jų laivą atplukdė į Tėbus, ir jie tą arklį padovanojo karaliui.

7185–7192

Asirijos karalius Diogenas jojo tamsiu širmiu, anksčiau pagrobtu iš emyro; jo vertė – dvi pilnos statinės denjė. Teseras jojo Povreveliu – labai narčiu žirgu; nėra nė vieno už jį greitesnio: palyginus su juo, kiti arkliai atrodo tarsi apšlubę.

7193–7198

Hermagoras Salaminietis turėjo šermuonėlio baltumo žirgą; jį visą dengė gausiai išmarginta raudondryžė taftos gūnia; šis žirgas pajėgė nušuoliuoti trisdešimt mylių.

7199–7202

Marselio grafas Petrėjas jojo be galo puikiu ristūnu, kuris buvo šviesesnis už balčiausią gėlę, greitas ir paklusnus.

7203–7206

Polidoras iš Cezarėjos jojo ant greitakojo vienkuprio kupranugario; buvo jį uždengęs pilkšvu šilku; nebūtų jo išmainęs nė už visą Frigijos auksą.

7207–7216

Tarp jų buvo toks vienas, vardu Nestoras, – bebarzdis ir beūsis paauglys; Adrastas buvo atėmęs iš jo palikimą ir ištrėmęs iš savo karalystės. Jis pasitraukė į Tėbus, kur tapo artimu karaliaus draugu; kadangi taikliai šaudė iš lanko, karalius jį mylėjo labiau už kitus. Jo žirgas greitas, grynakraujis, už jį buvo sumokėta tiek sidabro, kiek tas gyvulys sveria.

7217–7224

Sicilijos grafas Agripa gyveno Tėbuose svajodamas apie žygdarbius; jis buvo apsistojęs mieste, kad atliktų žygdarbius ir išgarsintų savo vardą. Turėjo nepaprastai vertingą žirgą, davusį gyvybę šauniajam Bucefalui, kuris Aleksandrui ilgai tarnavo ir kurio dėka šis laimėjo daugybę mūšių.

7225–7244

Iš Korinto kilęs Garijò turėjo garsiai skambantį skydą su šimtu auksinių varpelių: karalius jį buvo padovanojęs Nestorui; Garijo širmis – iš slavų krašto, labai pravartus žygdarbiams atlikti. Čia buvo vienas anglas, vardu Godrišas, narsus ir riteriškas; jis tikras riteris ir puikiai apsitaisęs; išskyrus patį karalių, nė vienas riteris jam neprilygo: Godrišo žirgo brizgilas, balnas ir pentinai padaryti vien iš aukso. Tas žirgas – Irondelis iš Linkolno krašto, greitesnis už paukščio skrydį: trumpais šuoliukais perlėkdavo pievą, tiktai kvailys ieškotų kito, spartesnio; jeigu būtų surengtos varžybos, neatsirastų nė vieno, nei sarto, nei bėro, kuris Irondelį pralenktų.

7245–7253

Karalius Eteoklis perjojo tiltą su dešimčia kariūnų, kuriuos aš jums aprašiau. Miesto damos užkopė ant pylimų ir ant sienų bei bokštų viršaus, kad pasižiūrėtų į juos. Graikų armijoje pasklido gandas, kad tėbiečiai išjojo pro miesto vartus, ir Tidėjas nieko nebelaukė: jis kaip sykis sėdėjo balne ir skubiai atsiskyrė nuo karių; jojo narčiu Gaskonijos žirgu, kuris jį nunešė į mūšio vietą; kiti kariai, jo bičiuliai, šoko ant žirgų ir nulėkė iš paskos, juos smarkiai paraginę.

7254–7268

Karalius Eteoklis atšuoliavo prie brastos palei pelkę; Tidėjas užėmė brastą su vienuolika palydovų, nė vienu daugiau; kitoje upės pusėje, prie Erškėčių brastos, dvylika graikų susikovė su vienuolika tėbiečių. Trys ar keturi krito šalia karaliaus, aš gerai nė nežinau; bet nemaža dalis priešininkų buvo išmesta iš balno.

7269–7316

Tidėjas ir karalius stojo į dvikovą, vienas kitam suduodami smarkius smūgius per skydą. Tidėjas pataikė tiesiai į karaliaus skydo kilpą; iš visų jėgų suspaudęs kardą, perrėžė jo šarvus nuo viršaus iki apačios. Jeigu kirtis nebūtų nukrypęs į šalį, būtų vietoje patiesęs nebegyvą karalių; bet kardas nuslydo, ir kirtis nebuvo mirtinas. Karalius trenkė Tidėjui į žydro jo skydo viršų; savo tvirta, tiesia ietimi nutraukė skydą jam nuo krūtinės. Netoli karaliaus, nendryne, slėpėsi lankininkas, vardu Melanipas. Jis mirtinai sužeidė Tidėją, nes mokėjo taikliai laidyti strėles ir jo lankas buvo galingas; jis mirtinai sužeidė Tidėją. Strėlė pervėrė šlaunį, perkirto gyslas ir nervus; Tidėjas paplūdo kraujais, ėmė dusti, nusėdo nuo žirgo ant jaunos žolės. Jo palydovai tinkamai atliko savo pareigą, nukirto tam niekšui galvą. Tidėjas parkrito vidur gražios pievos, kraujas ištryško iš žaizdos. Graikų kariai šoko ant arklių, atlėkė šuoliais: visi apstojo Tidėją;

miesto gynėjai atsitraukė; jie džiaugiasi Tidėjo nelaime, tėbiečiai linksminasi ir džiaugiasi, o graikai verkia ir šaukia. Tidėjas jau bemirštąs, kraujas trykšte trykšta; jis neteko kraujo ir išblyško, ir miršta ant žolės didžiuose skausmuose. Karalius Adrastas kaip gyvas dar taip nesielvartavo; apgailėjo Tidėją, jo narsą, drąsą ir šaunumą, jo dosnumą ir kilnumą; bet per daug nerodė savo nusiminimo, nors ši mirtis sukrėtė visus; Adrastas neprarado šaltakraujiškumo; aš nepažįstu vyro, išmintingesnio už šį karalių: jis mokėjo paguosti karius ir save patį.

7317–7336

Polineikas grįžo iš miško, kur prižiūrėjo karo įtaisų gamybą; dvi mašinos ir keturios katapultos turėjo palengvinti sienų griovimą. Iš tolo išgirdo verksmus ir šauksmus: visas šis sąmyšis jį išgąsdino; atšuoliavo į lauką, kur graikai buvo susirinkę; čia išgirdo nelemtą žinią, išvydo nublyškusį ir kruviną kūną; krito ant jo apalpęs: jam negėda rodyti savo skausmą, Polineikas atsidavė didžiam sielvartui, rankove vis šluostėsi akis; ašaros liejosi iš jo akių, aimanos draskė krūtinę, o širdį apėmė baisus pyktis. Jis raudojo ir vaitojo, švelniai minėjo savo draugą:

7337–7398

„Bičiuli, – aimanavo jis, – jūs žuvote! Bus neteisinga, jeigu aš liksiu gyvas, po jūsų mirties nebeprivalau gyventi,

nes joks klerkas neapsakys tų didelių vargų ir nuostolių, kuriuos jūs patyrėte iš palankumo man. Buvote tikras draugas, tvirtai pažadėjote, kad grąžinsite iš manęs atimtas žemes, ir štai – jūs žuvote, nes norėjote jas užkariauti. Iškentėte visus vargus, visus pavojus, baisius siaubus, o man liepdavote save patausoti; visada rūsčiai priekaištaudavote, kai norėdavau pasmarkauti, nes mane be galo branginote ir nenorėdavote, kad kas bloga nutiktų nei kad aš kur kiščiausi. Ketinau eiti ir pareikalauti savo karalystės prieš prasidedant karui; tai išgirdęs, jūs mane išbarėte ir neleidote ten keliauti iš baimės, kad brolis mane nužudys; ir, aš manau, jis būtų taip padaręs; jeigu tik būčiau pakliuvęs jam į rankas, nebūčiau likęs gyvas. Jūs ėmėtės pavojingos pasiuntinio užduoties ir parodėte didelę drąsą; didžiojoje menėje viso dvaro akivaizdoje apkaltinote karalių priesaikos sulaužymu ir jį paraginote gerbti duotą žodį; visi tai išgirdo, net kurtieji. Jūs nepaprastai ryžtingai apsigynėte, nukovėte penkiasdešimt karaliaus šalininkų; pražudėte penkiasdešimt jo karių, išskyrus vieną, kurį pasiuntėte atgal; palikote gyvą vienintelį jo riterį, kad jis papasakotų jūsų žygdarbį. Jūsų dėka ir tik jūsų paraginti visi šie baronai čia susirinko; niekas tiek nepadarė kiek jūs, kad aprūpintų visą kariuomenę: dieną prižiūrėdavote pašaro tiekėjus ir dažnai pats palaikydavote tvarką; naktį pats vienas apeidavote visas sargybas; alkti ir budėti naktį, kautis ir joti – jūs neieškojote kitų malonumų ir niekada nemiegodavote savo lovoje. Mums atvykus į Graikiją, pačią pirmą dieną Arge, karaliaus rūmų prieangyje, mudu

susiginčijome dėl nakvynės vietos ir susikovėme dvikovoje; karalius, savo menėje mus išgirdęs, atkūrė tarp mūsų santarvę ir taiką; nuo to laiko jūs mane mylėjote labiau už brolį ar tikrą pusbrolį. Jums žuvus, aš nebenoriu gyventi." Tada išsitraukė plieninį kalaviją ir norėjo juo persidurti krūtinę, bet atbėgęs karalius ištraukė jį iš rankų.

7399–7450

Karalius pačiupo jo kardą ir maldavo nesižudyti. Visi riteriai jį guodė ir nuvedė tolyn nuo minios; tolyn nuo minios jį nuvedė ir atitraukė nuo draugo kūno. Išgirdęs šauksmus ir verksmus, Tėbų valdovas tuoj suprato, kad Tidėjas žuvo, suprato tikrai iš verksmų ir šauksmų. Tidėjas, būdamas gyvas, jam buvo padaręs daug blogo, ir tada jam atėjo į galvą žiauri mintis: sumanė pagrobti jo kūną iš graikų, kad jie negalėtų palaidoti, kad šunys, vanagai ir varnai jį surytų; panoro atkeršyti mirusiajam, sušerdamas jį šunims, nes priešų sielvartas dar padidės, kai jie pamatys šunų draskomą Tidėjo kūną. Tėbiečiai apsiginklavo ir visi kartu pasuko vartų link; jūs būtumėte išvydę visą minią! Karalius atskubėjo prie saviškių ir tarė jiems juokdamasis: „Viskas puiku! Melanipas gražiai pataikė vienu šūviu, jis nužudė Tidėją; žiūrėkite, jo kūnas ten drykso. Į tą, kuris nori gauti vertingą dovaną, kreipiuosi su tokiu prašymu: pabandykime pagrobti jo lavoną; jeigu staigiai užpuolę įstengsime jį pasiimti, graikų

kariai didžiai nusimins. Mums nebus smagumo, jeigu to žuvusiojo iš jų nepagrobsime ir čia neatgabensime." Jo pulkai nušuoliavo kiek įkerta ir nusitaikė pagrobti lavoną. Tuo tarpu graikų kariai sielvartavo, daugelis alpo iš širdgėlos; staiga jie išvydo atšuoliuojančius tėbiečius; Adrastas vienu ypu šoko į balną. Šokdamas ant žirgo, jis neužtruko: „Baikite raudas! – sušuko. – Pažvelkite, jūsų priešai čia pat, Tidėjo žudikai: narsus atkirtis parodys, kurio iš jūsų sielvartas tikras. Atkeršykite už mūsų didžiulį skausmą, kirskite negailestingai, žiūrėkite, kad būtumėte taiklūs kirsdami ir kapodami."

7451–7472

Polineikas alpo ir skendo ašarose, bet karalius nuskubėjo prie jo: „Nustok, – sušuko jis, – verkti. Jeigu jo žūtis tave skaudina, atkeršyk už ją! Žiūrėk, štai tie, kurie jį nužudė ir dėl to tarp savęs džiūgauja; pasistenk liūdesiu paversti jų džiaugsmą ir linksmybę. Tavo pareiga – už jį tuojau atkeršyti, o jo žmonos – verkti amžinai; ašaros – moterims ir vaikams, o riteriai privalo narsiai kautis. Būdamas gyvas, jis dėl tavęs padarė gražių žygdarbių; mano dideliam nusiminimui šis narsuolis žuvo dėl nepaprastos savo ištikimybės ir tavo pradėto karo; tad stok dabar į kovą ne dėl savo žemių ir karalystės, bet iš meilės jam. Jeigu jie panorėtų tau sugrąžinti šią karalystę, tu neturėtumei jos priimti, kol neatkeršijai už jo žūtį ir pats neužbaigei karo."

7473–7482

Polineikas kaip mokėdamas ramdė apėmusį sielvartą; kaip mokėdamas ramdėsi; užšoko ant žirgo, greitai nujojo. Jie abu, ir jis, ir karalius, labai nelaimingi, bet šiandien pasiruošę suduoti galingus kirčius. Anie kaposis ne mažiau: jie joja drąsiai paskui savo karalių; drąsiai joja iš paskos Eteokliui, vedančiam į mūšį.

7483–7490

Adrastas atakavo Kreontą ir nusviedė jį nuo žirgo; jeigu kiti nebūtų Kreonto jam iš rankų išplėšę, būtų išsyk jam galvą nurėžęs. Kariai graikiškai kalbėjosi: „Karalius niekada nepasens! Žiūrėkite, kaip vikriai jis puola, kaip metasi pirmyn, paraginęs pentinais!"

7491–7514

Polineikas puolė savo brolį: kokia nelaimė, kad viena motina juos pagimdė! Jie taip žiauriai vienas kito neapkenčia ir trokšte trokšta vienas kitą pražudyti. Bet dar neišmušė jų valanda; broliai nuskubėjo susiremti; jie pasiryžę kautis tol, kol sulaužys vienas kito skydus; nors skydai kaip reikiant sutrūkinėjo, jų šarvai niekaip neperkertami; stiprios ir tvirtos šarvų grandelės apsaugojo nuo mirties.

Abi kariuomenės susipynė, abi pusės kirto ir gavo atgal daug smūgių; nemažai narsių žygdarbių padaryta šiame lauke; abiejose pusėse – karių be skaičiaus, žėrinčių auksu ir sidabru. Visi pasklido po lauką, kuris buvo labai ilgas ir platus; man atrodo, karių gretos nutįso per gerą mylią ir dar toliau; tie, kurie kaunasi kairiajame sparne, nežino, kas dedasi dešiniajame.

7515–7524

Polineikas jojo paskui savo karalių, labiau nerimaudamas dėl jo, o ne dėl savęs. Tądien jie neatsiskyrė vienas nuo kito, kautynėse vienas kitą saugojo; grumtynėse abu sykiu stūmėsi į priekį, baisioje spūstyje laikėsi vienas greta kito; drauge ragino žirgus, drauge puolė. Karalius pasirinko kairįjį sparną, nesustodamas atakavo ir kirto staigiais smūgiais.

7525–7552

Tuo tarpu Hipomedontas kovėsi žemiau, dešiniajame sparne, ir visoje kariuomenėje nebuvo geresnio kovotojo. Hipomedontas buvo vienas iš tų, kurie saugojo Tidėjo kūną. Ten jūs būtumėte matę atskubančius nesuskaičiuojamus pulkus miestelėnų, norinčių jį pagrobti; pats Tėbų karalius nėrėsi iš kailio, kad pasisavintų lavoną, vedė didelį būrį karių jį pagrobti, vadovavo visai miniai. Hipomedontas jam neleido

to padaryti, gynė nuo jo kūną, atakavo ir pats gynėsi nuo smarkaus puolimo; kirto galingus smūgius: jau seniai jums neteko girdėti panašių pasakojimų. Hipomedontas turėjo daug mūšiuose patyrusių karių; jų buvo visas tūkstantis ir, man rodosi, dar daugiau: visi kilę iš jo gimtojo krašto; kiekvienas vertas pagarbos dėl gebėjimo kautis ir suduoti smūgius. Pusei iš jų jis įsakė nusėsti nuo žirgų, penkiems šimtams paliepė stoti ant žemės; penki šimtai nušoko nuo balnų: štai, Tidėjo kūnas jau tinkamai apsaugotas! Anot jų žodžių ir kalbų, priešai jo nepagrobs, nebent juos nužudytų; aš manau, kad šiandien žuvusiojo iš jų nepaims, saugotojai dėl jo pasiryžę visą savo kraują pralieti.

7553–7572

Hipomedontas mokėjo suburti karius, jis jau buvo pakliuvęs į daugelį pavojingų situacijų. Suformavo riterių pėstininkų pulką, sudarytą iš vikriausių jaunuolių; turėjo gerus septynis šimtus raitelių – aukštos kilmės riterių, jaunuolių, smarkių karių; visoje kariuomenėje nebuvo labiau pašėlusio, grėsmingesnio, pavojingesnio nei geriau organizuoto pulko. Miesto gynėjai išsisklaidė; jie didvyriškai kovėsi, ir su savo karaliumi liko tiktai, man regis, du tūkstančiai karių. Su likusiais kariais jis iš visų jėgų veržėsi į priekį, neleisdamas savo vyrams nukrypti į šalį nei atakuoti iš šono, nei lakstyti po mūšio lauką; jie puolė visi iš karto, vienu frontu, ir štai abi kariuomenės susidūrė.

7573–7590

Kai ietys sulūžo, jie išsitraukė lenktus kardus: tą vakarą jūs būtumėte pamatę aršias kautynes; suduota daugybė smūgių ir jūs būtumėte regėję, kiek daug kirsta atgal, norint pagrobti taip atkakliai ginamą kūną. Kunigaikščio pulkas ne per didžiausias, karaliaus Eteoklio pusėje – daugiau vyrų, bet kunigaikščio kariai geriau organizuoti, tinkamiau pasirengę kovai. Karalius neteko nemažo skaičiaus žvalgų, tų, kurie eina priekyje; jo pulke nuostoliai itin dideli, nes raiteliai su savo žirgais juos puola ir pargriauna ant žemės; apsiginklavę pėstininkai kaipmat juos sučiumpa ir paima į nelaisvę, o jeigu iš jų pačių kuris parkrinta, jie ryžtingai apgina savišką.

7591–7644

Tėbų karalius gerai suprato, kad jėga nieko nelaimės; jis liepė pašaukti vieną graikų kariuomenės riterį, kurį anądien buvo sugavęs, bet palikęs laisvą šiam davus žodį, nuo kurio jis šiandien buvo atleistas. Karalius jį pašaukė ir tarė: „Nueik pas anuos, – pasakė jis, – kuriuos ten matai. Pasakyk jiems, kad nugalėti visi, kovojantys kairiajame sparne, Adrastas paimtas į nelaisvę, o graikai bėga; jeigu anie neateis jam į pagalbą, jis pražus. Tu sugebėsi juos įtikinti, nes šis dalykas panašus į tiesą. Jeigu anie tavo dėka pasitrauks, atleisiu tave nuo man duotos priesaikos, o

jeigu norėsi palikti su manimi, priimsiu tave kaip pridera ir puikiai aprūpinsiu. Jeigu ne, prisiekiu savo galva, tu daugiau neberegėsi mūšio, ir tavęs lauks žiaurus likimas, kentėsi nuo bado ir alkio." Tada riteris paragino savo žirgą ir apsimetė atjojęs nuo graikų karaliaus; jį siunčiąs karalius, tvirtino, garsiai šaukdamas Hipomedontą; nenustojo šaukęs, kad nori jam pranešti blogą žinią. Hipomedontas grūmėsi be atvangos, žudė tėbiečius, bloškė ant žemės ir kovojo narsiai. Riteris prijojo prie jo verkdamas, aimanuodamas, raudamasis plaukus nuo galvos: „Senjore, – suriko jis, – ką tu čia veiki? Dėl Dievo, pasigailėk karaliaus! Ateik į pagalbą valdovui, savo viešpačiui, iš kurio gavai valdas! Palik mirusiuosius, pagelbėk gyviesiems, nes mūsų priešai sugavo karalių. Dievo vardu pasigailėk Adrasto, kurį priešai sučiupo mūšyje! Jeigu tu nepaskubėsi jam padėti, tikrai pavėluosi; jeigu tiems kariams leisi jį nusivesti, bus nebeįmanoma jį išgelbėti." Hipomedontas, vos išgirdęs šią žinią, susirūpino, galite būti tikri; jis iš karto patikėjo tuo, ką anas jam kalbėjo, nes tas riteris buvo Mileto grafo, vieno kilmingiausių graikų didikų, sūnus.

7645–7676

Hipomedontas sukvietė saviškius ir subūrė visus savo riterius: „Verčiau aš, – tarė jis, – neteksiu gyvybės, negu patirsiu tokią Graikijos negandą; geriau mane tesučiumpa drauge su karaliumi, negu priešai jį vieną nusiveda!"

Jis patikėjo Tidėjo kūną pėstininkams; laikydamasis ano riterio nurodymų, jis, drąsuolis, su savo raiteliais pasuko į slėnį. Paslapčia perlėkė slėnį ir čia atliko daug narsių žygdarbių; nors kartu tebuvo septyni šimtai riterių, jis prasiveržė pro visas miesto gynėjų gretas. Bet kol vaikėsi tai, ko nėra, Eteoklis negaišo laiko veltui: pasišaukė visus savo vyrus į pagalbą, ir jo pulkas gerokai išaugo; jėga pagrobė kūną ir parsigabeno į miestą. Tėbiečiai dėl to pasijuto išdidūs, džiūgavo ir šaipėsi iš žuvusiojo; moterys jį rūsčiai prakeikė, iš susijaudinimo verkė ir šaukė, nes prisiminė savo mielus draugus, kuriuos Tidėjas iš jų atėmė; jos nepamiršo savo sielvarto ir ketino kūną sudraskyti į gabalėlius. Vargiai karalius jį ištraukė iš moterų ir miestelėnų rankų, paskui perdavė penkiems šimtams vergų: jeigu šie lavono neišsaugos, praras savo galvas.

7677–7696

Vergai pasitraukė į šalį, pririšę virvę, nusitempė Tidėją. Graikai viską matė nuo kalvos viršaus: patikėkite, jiems buvo be galo skaudu regėti paniekinamai velkamą kūną; jie taip susisielojo, kad negaliu apsakyti; didelis, neapsakomas skausmas juos apėmė. Kilnūs baronai kalidoniečiai, jo tėvynainiai, garbingų giminių vyrai, sielvartavo taip, kaip jums niekada neteko girdėti. Jie nusiuntė savo atstovą pas Tėbų karalių, drąsos ir išminties nestokojantį riterį; tegu maldauja jiems sugrąžinti žuvusįjį, o jeigu nenori grąžinti,

tada – parduoti, už jį pažadėjo tikrą lobį: tiek aukso, kaip dešimteriopas jo kūno svoris, ir pridėti jo ristąjį žirgą, į kurį panašaus nėra visoje Graikijoje.

7697–7708

Bet Eteokliui nerūpi jų pasiūlymai; jis neleis palaidoti kūno ir uždraus jį paguldyti į žemę, kad ir kokie būtų graikų pažadai. Nebėra ką daryti: pasiuntinys grįžo atgal, perdavė atsakymą; graikus jis prislėgė. Jie parsigavo į stovyklą, graudžiai verkdami ir dejuodami; tą naktį nei žaidimų žaidė, nei pramogavo ir kaip nors kitaip nesilinksmino; kas įstengė užmigti – miegojo, bet nebuvo nei džiaugsmo, nei malonumo.

7709–7736

Ankstų rytą kalidoniečiai prabudo ir apsiginklavo; nuėjo pas karalių Adrastą prašytis atleidžiami, nes nusprendė grįžti į gimtinę; kadangi neteko savo senjoro, likti kariuomenėje jiems buvo kančia; jis žuvo; jie trokšta pasitraukti, nebėra prasmės čia pasilikti. Tidėjo pulką sudarė penkiolika šimtų ir net daugiau: jie visi drauge sustojo prie karaliaus palapinės; paniurę ir nuliūdę, mintyse paskendę, nusėdo nuo žirgų po kukmedžiu. Karalius išėjo iš palapinės jų pasitikti; čia jų sielvartas

pratrūko: karaliaus akivaizdoje baronai pravirko, ašaros pasruvo per jų veidus; jie rauda ir apgaili savo nelaimę, iš sielvarto beveik paklaikę. Karalius niršo ir rūstavo, jam vos nesustojo širdis: dėl savo bičiulio žūties jis baisiai sielvartavo ir gailėjosi tų, kuriuos čia matė; gilus liūdesys jam taip suspaudė širdį, kad jis būtų parkritęs, jeigu jo nebūtų prilaikę. Senešalas kreipėsi į karalių ir paprašė atleisti jo žmones ir jį patį.

7737–7774

Bet Kapanėjas pasirodė iš kitos pusės ir pasivedė karalių į šalį; jis tarė aniems: „Palaukite truputį, karalius dar nieko nenutarė. Valdove, – kreipėsi jis, – aš tau pasakysiu tiesą, kaip ją suprantu ir matau: jeigu jie pasitrauks, tau – galas, nes prarasi visus savo karius. Mūsų pulkai sutrikę, jie neteko labai svarbios paramos; priešai kupini pasitikėjimo savimi, o visi mūsiškiai – suglumę. Jeigu šitie dabar pasitrauks, kiti pasielgs taip pat: pasakys, kad tu nepajėgus jų sulaikyti ir nori paleisti kariuomenę. Jeigu tarp mūsų kils ginčas, tiktai kvailys patikės, kad įstengsime juos sulaikyti; tokiu atveju mes veltui būsime čia atžygiavę; man atrodo, jums bus gėda matyti mus, taip gėdingai ir netvarkingai pasitraukiančius. Tarp jų yra nemažai riterių – tai stiprus, pašėlusiai drąsus pulkas; aš manau, kad jūs pasielgtumėt beprotiškai nuo jų atsiskirdamas, tepadeda man Dievas! Kol sielvartas ir skausmas toks aštrus, būtų neprotinga leisti šiems žmonėms

išvykti; pasiūlyk jiems daug aukso ir sidabro ir sulaikyk savo kariuomenėje tol, kol tavo kariai jausis sukrėsti. Kai miesto apgultis sustiprės, o mūsų sielvartas apmalš, – maždaug po dviejų mėnesių, kai visų skausmas aprims, tada jie galės pasitraukti, jeigu nebenorės likti su tavimi."

7775–7782

Karalius atsakė: „Galite būti tikras, kad jie nepasiliks dėl pinigų; tai galingi ir turtingi riteriai, ir jie trokšta grįžti namo. Reikia kitu būdu juos palenkti ir klasta priversti, kad pasiliktų." Karalius jų nebevertė ilgiau laukti, sugrįžo pas juos ir pradėjo verkti.

7783–7832

„Senjorai, – kreipėsi jis, – mes turime teisę verkti, nieko nuostabaus, kad liejame ašaras; aš graudžiai apraudu savo žentą, kaip jūs – savo brangų senjorą. Bet tokia Dievo valia: jam pasipriešinti mes negalime! Bet man baisiai gaila jo tėvo, nes jis nusilpęs, senas ir drebantis; kai tik išgirs apie sūnaus žūtį, mirs iš sielvarto, taip ir žinokite, juk neturi kito įpėdinio, kuris valdytų tą kraštą po jo mirties. Tačiau Tidėjas paliko dar žindomą kūdikį; jeigu atsiras, kas kūdikį ten nuveš, aš seneliui vaiką atiduosiu, ir anūkas jam bus didelė paguoda; išliejęs savo širdgėlą, jis toliau

galvos apie tą kūdikį ir visai nusiramins, matydamas jame savo sūnaus palikuonį. Aš tuojau pasiųsiu čia atvežti kūdikį, o per tą laiką jūs pasiliksite kariuomenėje; ir, žinokite, aš jums patikėsiu mažąjį paveldėtoją su gausiomis dovanomis; mano vardu jūs savo karaliui perduosite kūdikį ir pinigus. Jums tarpininkaujant, maldausiu jį nejausti man pagiežos dėl jo sūnaus žūties; tai nelaimė man, o jam – dar skaudesnė; atiduodu jam vienintelį įmanomą atlygį; ir jums nuoširdžiai pažadu: kiekvieną jūsiškį, grįžtantį namo, nepaprastai gausiai apdovanosiu." Ilgiau pasakoti neverta: jie padarė, kaip jis sakė; pasuko atgal, nusėdo nuo žirgų ir pasiliko kariuomenėje, laukdami vaikelio. Štai ką jums pasakysiu apie tą berniuką: jis tinkamai pakeitė savo tėvą, nes, vos sulaukęs vyro amžiaus, pagarsėjo nepaprasta drąsa, padarė žygdarbių be skaičiaus, o jo vardas buvo Diomedas. Dalyvavo Trojos kare puolančiųjų pusėje, vienas prieš vieną kovėsi su narsiuoju Enėju – tik Hektoras buvo stipresnis už visus; jeigu Enėjas nebūtų sulaukęs pagalbos, pergalė būtų atitekusi Diomedui.

7833–7850

Adrastas sušaukė savo baronus ir jų paprašė patarimo vienu klausimu: kadangi žuvo tas, kuris vadovavo kariuomenei, ką paskirti į jo vietą? Reikia paskirti vieną iš baronų, gebantį užsidėti ant pečių visą naštą: tapti antruoju asmeniu po karaliaus. Baronai vienbalsiai pasiūlė

Hipomedontą; aš manau, pasirinko geriausią, nes jis buvo drąsus, aukštos kilmės, pačiame amžiaus stiprume, daug riteriškų žygdarbių atlikęs. Perdavė jam valdžią, paprašė nuo šiolei imtis vadovavimo naštos: karaliaus įsakymu jis bus jų kapitonas; Hipomedontas neprieštaravo, nors ir nelengvai sutiko.

7851–7880

Hipomedontas iš karto pradėjo vadovauti armijai; taip gerai išstatė sargybą, kad ji daugiau nebeprarado budrumo. Paskirtieji baronai kas naktį ėjo sargybą; jis liepė budėti septyniems šimtams riterių, kad miesto gynėjai jų neužkluptų, ir pats kartu ėjo sargybą, drąsindamas ir duodamas patarimus; jis buvo iš tų, kurie niekada neatsisakydavo, apsivilkę šarvus, budėti per naktį. Dieną saugojo pašaro tiekėjus, o jiems grįžtant, likdavo jų ariergarde; mažais žingsneliais sekdavo jiems, apsikrovusiems ir pavargusiems, iš paskos. Buvo dosnus, bet taktiškas: paslapčia liepdavo surasti tuos, kuriems trūksta pinigų, o paskui, su jais susipažinęs, duodavo kiek reikia, pagelbėdavo, kad dvare jie galėtų užimti garbingą padėtį. Kai jiems pritrūkdavo pinigų, paimdavo iš karaliaus iždo; paisydamas kariuomenės išlaidų, su visais elgėsi labai kilniai ir kas dieną ragino karalių dosniai aprūpinti baronus. Savo didžiadvasiškumu ir drąsa juos skatino kovoti narsiai.

7881–7892

Apgultis truko gana ilgai; abi pusės kovėsi įnirtingai: kariuomenė puolė miestą, o apgultieji gynėsi. Gausūs pulkai siaubė kraštą, turėjo toli nukeliauti ieškodami maisto: tiesą sakau, Hipomedontas, tris ilgas dienas žygiavęs, nepajėgė rasti maisto. Paprasti žmogeliai baisaus vargo prispausti, bet ir didieji turtuoliai nelaimingi, nes negali nei plėšti, nei grobti ir beveik neturi ką parduoti.

7893–7930

Hipomedontas labai nerimavo, matydamas kariuomenei gresiantį badą; verkė, niekaip liautis neįstengė ir pasivadino bulgarus. Kreipėsi į juos ir pažadėjo savo lėšomis gausiai atlyginti; pasiūlė iš savo iždo septynis auksu ir sidabru apkrautus mulus: tegu jie, vietiniai žmonės, gerai pažįstantys karalystę, jį nuveda į tokį turtingą kraštą, kur maistas pigus; prisiekė juos nubausti mirtimi, jeigu atsisakys paklusti. Tie pabūgo netekti gyvybės: „Gana toli, – pasakė jie, – šalia Rusijos, Dunojaus pakrantėse yra turtinga žemė; bet iškilęs aukštas kalnas skiria juos ir mus. Anoje kalno pusėje matyti lyguma plati: ten ariama žemė gerai įdirbta ir išlyginta; galima rasti stipraus Tulės vyno ir drėgnose žemėse išaugintų puikių kviečių; jų varpos didelės ir stambios, ir ten dar yra plačių vynuogynų; o sodai tokie, kad mes visi juose prasimaitintume.

Ten neaprėpiami dirbami laukai ir didžiulės kiaulių bandos, avių ir kiaulių; miškuose – galingi briedžiai, elniai ir danieliai, stirnos ir šernai; pievose ganosi daug jaučių ir karvių. Jie nesibaimina užpuolimų, nes tą kraštą sunku pasiekti, tėra vienas patogus kelias; jeigu įsiveržtumėte į tą kraštą, galėtumėte pragyventi tris ar keturis mėnesius."

7931–7964

Hipomedontas labai apsidžiaugė ir linksmai tarė bulgarams: „Jeigu sakote teisybę, aš jums duosiu daug pinigų." – „Sire, – atsiliepė jie, – mes kalbame tiesą; bet jūs turite žinoti vieną dalyką: toji šalis labai sunkiai prieinama, daugybė blogų kelių; ten keliauti itin pavojinga ir mums labiausiai rūpi, kaip saugiai ten patekti. Perėjos sudėtingos ir tokios siauros, kad greitai nepajudėsi; išdidus ir žiaurus senjoras turi didelį būrį riterių." Bet Hipomedontui – tik juokas: „Apsiginkluokite, – įsakė jis, – kaip reikiant; stokite mano karių priekyje ir būkite jų ir mano vedliai." Bulgarai grįžo į stovyklą ir užsėdo ant žirgų. Hipomedontas nedelsė, greitai pasirengė kelionei; liepė sušaukti pulką, įsakė tuoj pat balnoti arklius ir stovykloje pūsti ragą. Drauge pasiėmė nemenkas pajėgas: išsivedė tūkstantį visiškai apsiginklavusių karių, nes ketino užtrukti ilgiau nei savaitę. Jeigu jūs būtumėte matę, koks sujudimas kilo tarp karių! Jie metė valgyti, vienas per kitą stovykloje susišūkavo, skubiai pabalnojo

mulus ir kupranugarius. Didžiulis pulkas karių išsirengė ieškoti maisto.

7965–7983

Hipomedontas paprašė karaliaus tėviškai rūpintis kariuomene: tesulaiko ir teprižiūri pasiliekančius, kad jie neišsiskirstytų. Su bulgarais leidosi į kelią, juos pasiuntęs pirma savo vyrų. Nusiaubtomis žemėmis buvo gana sunku joti; tie žmonės, kurie turėjo duonos, jos niekam nedavė; kelyje jie nerado jokio maisto, išskyrus tai, ką patys buvo pasiėmę. Ištisas penkias dienas jų ekspedicija buvo tikra kančia; jūs nebūtumėte išgirdę nei pokštų, nei juoko, nes daugelis alpėjo iš alkio, keikdami ir priekaištaudami savo vedliams: šie būtų brangiai sumokėję už produktus, jų dar neradę. Bulgarai juos ramino, ragindami ištverti dar vieną dieną: rytoj bus kelio pabaiga, ir jie gaus pagalbą maisto produktais; jau kitą rytą jiems valgį pažadėjo. Pulko kariai nepaprastai apsidžiaugė: jie neskelbs atsitraukimo, nes pagalba jau čia pat.

7984–8020

Bulgarai labai bijojo karių ir ilgos alkanos kelionės; jeigu jiems nepavyks gauti maisto, kuo tikriausiai savo galvas praras. Slapčiomis pasikvietė Hipomedontą, norėdami

su juo pasikalbėti: „Senjore, – tarė jie, – aptarkime žygį, į kurį išsirengėme, ir mes jums pasakysime tiesą: jeigu ano krašto gyventojai apie tai sužinos, jeigu bent žodį apie tai išgirs, tai – mes nenorime jums meluoti – prie perėjos atskubės ir užkirs kelią į savo kraštą per kalnus ir tarpeklius, ir jūs niekada ten nepateksite. Jokite, – patarė jie, – per visą naktį; kad teks nemiegoti, nesvarbu; vos išaušus, pirmą ryto valandą, rūke ir šaltyje mes perkirsime kalnus ir patyliukais nusileisime į jų kraštą.“ Neverta jums ilgiau pasakoti: jie kaip tarė, taip ir padarė. Jojo per naktį šviečiant mėnesienai; paryčiais palijo, rytas išaušo padūmavęs; perėjo tarpeklį niekieno nepastebėti ir pasklido po kraštą. Štai tada būtumėte išvydę niokojamas žemes, užmuštus ir išvarytus gyventojus; jie norėjo pasigrobti viską, ką mato, bet už tai buvo rengiamasi jiems žiauriai atkeršyti.

8021–8034

Tėbų karalius viską žinojo, nes graikų kariuomenėje turėjo savo šnipų: tuo metu, kai pulkas išvyko, šie atbėgo pas karalių; jie smulkiai jam papasakojo apie karius varginantį badą: „Valdove, – pasakė jie, – jie iškeliavo į tolimą kraštą ieškoti maisto.“ Jam pasiteiravus – kur, jie atsakė; karalius abejojo, bet jie laikėsi savo žodžių. Čia buvo to krašto grafas su penkiais šimtais riterių; karalius jį skubiai pašaukė ir pranešė tą žinią.

8035–8064

Tai buvo Valfekondo grafas, vardu Faramonas: „Sudeginkite mane, – pareiškė jis, – jeigu aš grįždamas neatžygiuosiu visų priekyje; jie gali nusiaubti mano žemes, bet, manau, nebus tokie greiti, kad jų nepasivyčiau; juk ne visi iš karto į graikų stovyklą sugrįš, nes bus apsikrovę nešuliais, o mes – pasirengę pulti; aš užimsiu kurią nors perėją ir esu tikras, kad juos įveiksiu." Jie paklausė, kuriuo keliu anie pasuko, kas jiems vadovauja, kokio dydžio pulkas. Šnipai atsakė: „Jie vyksta Landfleri keliu; Hipomedontas veda į priekį karius, kurių koks tūkstantis, be abejonės, ir daugybė tarnų." Faramonas pasakė karaliui: „Aš jį sučiupsiu į nelaisvę, tikrai! Duokite man tris tūkstančius riterių ir tuojau išjosiu iš miesto; puolėjai nieko nesužinos ir nepastebės mūsų pasitraukimo. Per tiltą šito slėnio pakraštyje pasuksiu į pievą, tokiu būdu sraunus upelis mus atskirs nuo puolėjų kariuomenės. Po trijų žygio dienų upės aukštupyje aš pereisiu be tilto."

8065–8082

Karalius užbaigė pasitarimą ir liepė savo vyrams pasirengti. Naktį jie išjojo per tiltą: iš viso – trys tūkstančiai, patyrę karo žygiuose; jų buvo trys tūkstančiai, visi įgudę kovotojai, ir pasuko palei upę. Faramonas – jų vadas, nes jis žinojo perėjas ir takus; trečią dieną jie perbrido Alano brastą; įsikūrė kitoje pusėje, gražioje paupio pievoje.

Kaip tik šiuo keliu grįžo Hipomedontas po savo žygio; priekyje per penkias mylias jojo žvalgai be nešulinių gyvulių ir krovinių; vadas – už jų su didžiąja pulko dalimi, apsikrovusia produktais.

8083–8094

Iš miškelio, kuriame atsidūrė, žvalgai pastebėjo priešus slėnioje pievoje; sustojo, įvertino jų skaičių, o paskui grįžo pas saviškius. Hipomedontui pasakė, kad, be jokios abejonės, rytoj jiems reikės stoti į mūšį; jam tai pasakė paslapčia, ramiai ir be baimės. „Vienas dalykas yra tikras, – atsiliepė jis, – jie turi daugiau vyrų negu mes; jų pulkas pajėgesnis gintis ir mes nenorime puoselėti iliuzijų."

8095–8120

Hipomedontas sušaukė baronus ir iš stovyklos patraukė į smėlėtą lygumą; tarėsi su jais nuošaly, bet nerodydamas baimės: „Aš nežinau, – pasakė jis, – kokius žmogelius pamatė mūsų žvalgai; tai kalnuose gyvenantys valstiečiai; nusileidę į lygumą, jie seka mums iš paskos, taikydamiesi pavogti kokį nešulinį arklį. Per daug nepasitikėkime, bet ir nebūkime perdėm įtarūs! Anksti rytą kilkime į kelią, pasiėmę visus savo ginklus, nusiteikę ryžtingai susigrumti; būkime pasiruošę taikliai kirsti, nugalėti arba žūti."

Pasitarime dalyvavo vienas bulgaras, senas ir žilas išmintingas riteris: „Jeigu manimi patikėtumėte, – įsiterpė jis, – priimtumėte kitą sprendimą; jeigu pritarsite, kitu keliu nuvesčiau jus į saugią vietą. Jokime per naktį šviečiant mėnuliui ir žygiuokime per Valbriūną: ten aukšti kalnai, gilus slėnis, ten galėsime apsiginti nuo viso pasaulio."

8121–8130

Baronai atsakė, kad nieko nedarys, niekada nepasuks kitu keliu; tikrai nepadarys didelės klaidos – vengti mūšio iš baimės; ir pareiškė: kad ir kokia būtų Dievo valia, rytoj lygumoje jie susidurs su priešo kariais. Taryba išsiskirstė; jie nusėdo nuo arklių, visoje stovykloje paskelbta, kad visiškai tikra ir aišku, jog rytoj teks pradėti mūšį.

8131–8136

Tarp karių pasklido žinia, kad reikės kautis; visi labai apsidžiaugė; ruošėsi kovai, o sargybiniai tapo dar budresni; sekė priešą, kad naktį nebūtų užklupti.

8137–8144

Savo palapinėje Hipomedontas budėjo visą naktį, ieškodamas būdo apgauti priešą; nė akimirką akių nesumerkė,

tą naktį nepajėgė užmigti, nes iš žvalgų pranešimo gerai suprato, kad priešo pajėgos pranašesnės: jie ne taip pavargę ir jų daugiau.

8145–8174

Paryčiu, aušrai prašvitus, Hipomedontas pakilo iš guolio; jo nurodymu šaukliai visoje stovykloje įsakė greitai pasiruošti žygiui. Ankstyvą rytą visi apsirengė ir leidosi į kelią. Bet prieš pajudant, Hipomedontas juos sugrupavo: atskyrė visus ginklanešius ir surado tarp jų gerą tūkstantį lankininkų; juos pastatė sau iš kairės: jie puls priešą iš dešinės pusės. Jiems davė gerus eiklius arklius, kad susirėmime užtikrintų puolimą, o kitiems paliepė prilaužyti šakų ir vilkti jas sau iš paskos. Nurodė laikytis gerokai atsilikus; taip jie sukėlė didžiulį dulkių debesį, nes tai buvo labai gausus pulkas, voromis šuoliavęs per lygumą; jodami vienas greta kito traukė žeme šakas, sukeldami dulkių šuorą; dulkės kilo iki pat dangaus, atrodė, kad čia joja minia nesuskaičiuojama. Smarkiai apsiginklavę riteriai – toli priekyje, jie laikėsi visi kartu; riteriai žygiavo tvarkingai išsirikiavę, o viename šone ėjo lankininkai: jų būrys šaunus ir ryžtingas, visi nusiteikę kautis.

8175–8228

Aš turiu šį tą pasakyti apie antrąją kariuomenę: jų pulkas buvo daug didesnis; gerokai didesnis buvo jų pulkas, ir

jie lygiomis eilėmis žygiavo per lygumą. Ėjo pirmyn kaip kautynių rikiuotėje ir ketino brangiai sumokėti už maisto produktus; už maistą jie galvojo brangiai atlyginti, ruošėsi paimti į nelaisvę visus tiekėjus; jie spėriai traukė per lygumą pasitikti priešo. Abu pulkai taip priartėjo vienas prie kito, kad jų avangardai susigrūmė, bandydami savo jėgas. Tai nutiko tarp pirmos ir trečios ryto valandos, tuo laiku, kai saulė išsklaido šaltą rūką; diena skaisti, lyguma graži, matyti žalia jauna žolė. Čia pulkai pradėjo ataką smarkiais smūgiais; bet graikų pusėje stovėję lankininkai padarė priešininkams daug žalos: vos tik šie stoja į kovą, tūkstantis lankininkų pradeda šaudyti, nesislėpdami visi drauge paleidžia strėles, sužeisdami raitelius ir arklius. Hipomedontas turėjo mažai karių ir atkakliai gynėsi; jis nebūtų ilgai atsilaikęs ir būtų turėjęs pasitraukti; tą akimirką anie išvydo milžinišką dulkių debesį, kurį ariergarde kėlė tarnai. Tas debesis baisus, ir jie pamanė, kad čia visa kariuomenė atskubėjo; ši mintis juos taip išgąsdino, kad visi netvarkingai išsilakstė. Pasileido bėgti į savo kraštą; lyguma buvo platutėlė ir ilgutėlė, jiems – atviras kelias, niekas jo nepastojo: nei griovys, nei kelmas, nei smėlis. Graikai juos bėgančius nusivijo, lygumoje aidėjo šuoliuojančių arklių kanopos; kojos gelbėjo bėglius, net pamiršusius paspausti pentinais; persekiotojai jiems negailėjo smūgių ir nėrėsi iš kailio, sviesdami žemėn iš balnų. Tas, kuris nukrypo nuo tiesaus kelio arba nepajėgė pasiekti brastos, neišvengė vienos iš dviejų lemčių: arba paskęsti, arba būti sučiuptam. Kuris krito, tas nebepasi-

kėlė, nes daugybė rankų jį čiupo. Mažiausiai du trečdaliai buvo arba užmušti ietimi, arba paskendo.

8229–8248

Hipomedontas, nieko nelaukęs, susirinko grobį ir grįžo kariuomenės stovyklon. Tarp karių siautė baisus badas: beveik neliko miltų; duoną parduodavo už gryną auksą, viena riekė kainavo auksinį pinigą. Gyvenimas virto kančia, daugelis neteko skaistumo; vargšai žmonės – nesibaigiančio alkio aukos – sunyko, pagelto ir nublyško; karalius dėl to labai kentėjo. Hipomedontas pasielgė išmintingai: pirma savęs pasiuntė žygūnus, kad perspėtų valdovą. Pasiuntiniai atvyko į stovyklą: karaliui ir visiems baronams, taip pat ir vargšams papasakojo, kaip viskas buvo. Džiaugsmas kilo dvigubas: viena vertus, dėl maisto produktų, kita vertus, dėl susirėmimo.

8249–8266

Karalius Adrastas drauge su visais graikų baronais išėjo pasitikti pulko; su daugeliu baronų jojo per pievą palei upę. Nepaprastas džiaugsmas apėmė stovyklą: dabar kariai nebebadavo ir turėjo maisto. Kitą dieną jie susirinko belaisvius: net septynis šimtus sukaustė grandinėmis; puikus graikų galybės ir drąsos paliudijimas, kai belaisviai

žengė per stovyklą, žvangindami grandinėmis! Tarp suimtųjų buvo vienas jaunuolis, neseniai įšventintas į riterius: tėvas jo labai gailėjo, o motina verkė ištisas dienas, abu jį labai mylėjo, nes vieną teturėjo.

8267–8274

Polineikas jį atpažino ir pagerbė kaip privalėjo; pagerbė ir brangino, apnakvindino savo palapinėje, valgė ir gėrė kartu su juo, stengėsi jam įsiteikti: norėjo stipriai prie savęs pririšti, nes tikėjosi iš to turėti naudos.

8275–8294

Vieną dieną pasikvietė belaisvį ir prie keturių akių taip kreipėsi: „Mano bičiuli, – pasakė jis, – visą šį laiką su jumis labai gerai elgiausi: leidau patogiai gyventi, visą dieną laisvai vaikštinėti, kur tik norite; niekada joks sargybinis jūsų nesaugojo. Dieną, davęs garbės žodį, vaikštote, kur patinka, o naktį sugrįžtate pas mane; leidžiu jums miegoti minkštoje lovoje ir daryti, ką sumanote. Aš jūsų niekada neprašiau užmokesčio, todėl turite būti už tai dėkingas. Jeigu padarysite man vieną dalyką, mūsų draugystė bus tikra ir tvirta.“ – „Senjore, – atsakė jaunuolis, – žinokite, žemėje nėra to, ko dėl jūsų nepadaryčiau, dėl to neabejokite.“

8295–8306

Polineikas jam nusišypsojo ir ranka apkabino jo kaklą: „Jeigu pajėgsiu, – pasakė jis, – užkariauti savo karalystę, padovanosiu jums dvigubai daugiau žemių, nei turėjo jūsų protėviai, bet už tai turėsite man atiduoti savo gynybos bokštą." – „Leiskite man, – paprašė belaisvis, – išeiti davus užstatą, nes aš neturiu tokio patikimo pasiuntinio, kuriam išdrįsčiau pavesti šią užduotį." Jis paliko užstatą ir leidosi į kelią; palikęs užstatą, nuėjo į miestą pas savo tėvą.

8307–8346

Visi jo giminaičiai dėl to labai apsidžiaugė, kaip įmanydami skubėjo jo pasitikti; motina bėgo pasitikti sūnaus ir negalėjo sulaikyti ašarų; motina verkė iš didžios meilės ir šimtą kartų jį bučiavo. „Mano brangus sūnau, – tarė ji, – pasakykite, ar jus išlaisvino be jokių sąlygų, ar tikrai esate laisvas?" Jis atsakė: „Mane paleido už užstatą, aš jiems daviau žodį kaip savo laidą; mane išlaisvino gavę garbės žodį, galiu čia pabūti tik vieną dieną." Išgirdusi, kad reikės sugrįžti ir jis negalės ilgiau pasilikti, ji sušuko: „Koks trumpas mano džiaugsmas!" Krito apalpusi, ir sūnus ją pakėlė. Jis praleido šį vakarą su savo tėvu; vylėsi atgauti laisvę, nes tėvas tvirtai, žodžiais ir priesaikomis, pažadėjo padaryti viską, ką galės, kad ištrauktų jį iš nelaisvės. Kitą dieną po pietų jaunuolis paprašė tėvą leidimo

išvykti; pasakė, kad turi grįžti į savo kalėjimą, kuris labai žiaurus. Elgėsi gudriai: verkė, aimanavo ir tėvams kalbėjo, kad nori mirti; verčiau mirti, sakė, negu toliau gyventi taip, kaip dabar gyvena. Motina verkė, šaukė ir rėkė; tėvas pasivadino sūnų į šalį: „Aš turiu, – pasakė jis, – didžiulį lobį: šilko audinių, sidabro ir aukso; eik, paimk viską ir jiems atiduok, kad tau leistų čia laisvai pareiti. Grįžk ten ir apmulkink juos, sudaryk dešimties tūkstančių markų sandėrį; jeigu jie tau leis sugrįžti namo už tokią menką sumą, tavo išpirka man bus atsiėjusi vienus niekus."

8347–8360

Jaunuolis atsakė: „Tai tušti žodžiai, aš niekada neatgausiu laisvės už pinigus; Polineikas buvo teisus: aš pakliuvau į baisius spąstus, jeigu jūs gynybos bokšto jiems neatiduosite; bet jeigu tai padarysite, aš iš karto būsiu laisvas." Tėvas jam tarė: „Kaip tai galėtų būti padaryta? Mūsų karaliui aš prisiekiau, padėjęs savo dešinę ranką ant relikvijų, bokštą išsaugoti ir jam ištikimai tarnauti; niekada neišduočiau, net tam, kad tave išvaduočiau iš nelaisvės. Mano brangus sūnau, – tęsė jis, – Dievui nepatiktų, jeigu dėl tavęs sulaužyčiau priesaiką."

8361–8364

Motina prisijungė prie jų pokalbio ir išgirdo šiuos žodžius; ji suprato, kad jos vyras, atidavęs bokštą, gali išlaisvinti jų sūnų.

8365–8376

„Senjore, – tarė ji, – tu neturi sakyti, kad dėl to bokšto leisi pražudyti savo sūnų. Kam mums pinigai, kuriuos kaupiame, jeigu sūnaus neteksime? Man nerūpi nei bokštas, nei pinigai, jeigu įpėdinį prarasime." – „Aš taip kalbu, – atsiliepė jis, – ne dėl bokšto, bet dėl valdovui duoto žodžio; labai negarbingai pasielgčiau, blogiausią dalyką padaryčiau, didžiausias niekšas būčiau, jeigu išduočiau miestą."

8377–8386

„Visa tai, – atskirto ji, – mane mažai jaudina, nes jūs visi, baronai ir vasalai, sulaužėte anam broliui duotą žodį, mat jau buvote pritarę jų valdymui pamečiui. Jeigu vėliau prisiekėte Eteokliui, tai netesėjote pažado jo broliui; man atrodo, verčiau reikėtų gerbti ir ištikimai laikytis teisėtai duotos priesaikos negu kitos, duotos priverstinai."

8387–8400

„Aš nenoriu, – atrėmė tėvas, – skydu gintis nuo žodlaužystės; mes buvome priversti atsimesti nuo vieno iš jų, nes abiem buvome prisiekę. Bet kai tenka pasirinkti tarp dviejų blogybių, dera kliautis ta, kuri mažiau negarbinga:

juk iš visų padaromų nusikaltimų išdavystė laikoma pačia niekšiškiausia. Verčiau kartu su visais sulaužysiu žodį, negu pats vienas išduosiu savo senjorą; jeigu nusikalsiu kartu su visais, man to prikišti negalės; čia yra didesnių už mane senjorų: tikiuosi, jie niekada negaus progos mane pasmerkti."

8401–8412

Jis buvo žmogus išmintingas, nemažai metų nugyvenęs ir lankęsis ne vieno senjoro dvare; jo veidas atšiaurus, plaukai rudi, o kalbos sumanios. „Eik atgal, – patarė jis, – į savo kalėjimą; aš pasikalbėsiu su karaliumi. Jeigu sugebėsiu kokiu nors būdu išvengti kaltinimo išdavyste, tau apie tai pranešiu per pažą ir perduosiu tvirtovę; bet jeigu negalėsiu remtis teisėtais argumentais, neverta nė kalbėti apie bokšto atidavimą."

8413–8502

Motina verkė ir skundėsi, bet vyras ją nuramino: „Aš jums paaiškinsiu, ką jis padarys: jis sugrįš į nelaisvę, o rytą, po pusryčių, eisiu pasikalbėti su karaliumi. Jam patarsiu ruoštis sudaryti sutartį su savo broliu, nes nėra nei gera, nei kilnu, kad jie abu pykstasi. Karalius aršiai nusiteikęs, dar niekam jis nėra jautęs tokios neapykantos; [...] ir apie

tai nenori nė vieno klausyti: net jei aukščiausios kilmės senjoras, susijęs artimiausios giminystės ryšiais, jam patars nusileisti, jis tokį apipils keiksmais; o jeigu kas nors atvirai viską išdėstys, aš manau, kad karalius iškart jį užmuš. Jis negarbingai elgiasi ir įžūliai nesilaiko priesaikos, todėl aš puikiai žinau, kad mano žodžių nepaisys ir mane baisiai išplūs; išsyk galėtų man pasakyti tokių dalykų, dėl kurių vėliau gailėsis; ir jeigu pamažiukais, pasirėmus teisėtais argumentais, man pavyks įrodyti jo suklydimą, tai aš neleisiu tau pražūti dėl kažin kokio bokšto: Polineikas gaus bokštą, o paskui – visas mano valdas. Bet dabar turiu apsvarstyti, ar galiu staiga atsisakyti Eteoklio tarnybos, kaip apie tai pranešti graikų kariuomenei ir kokiu būdu ji užims bokštą, nes karalius visur išstatė sargybinius, o jų yra be dvidešimties šimtas; savo ruožtu, aš ten pasiunčiau šešiasdešimt saviškių ir bent penkiasdešimt taiklių lankininkų. Jeigu įsakysiu jo vyrams palikti bokštą, jie būtinai ginsis, ir jeigu suriks: „Pagalbon!", tuojau pat tos pagalbos sulauks; juk kariai, kurie laikosi netoli bokšto, išsyk visi drauge atbėgs pas juos, o bokšte esantieji kausis, ir graikų kariuomenė mus atakuos: vieni kovotojai – viršuje, kiti – apačioje, aš nepajėgsiu prieš juos visus atsilaikyti. Geriausia išeitis būtų, jeigu kokiu nors būdu ar klasta man pavyktų įvesti graikus į bokštą jo gynėjams nežinant ir jeigu graikų būtų pakankamai daug, jie pajėgtų užimti bokštą, nesibaimindami viduje tūnančių gynėjų; aš manau, kad pasielgsiu taip, kaip pasakiau. Bet savo sūnui pasakysiu, kaip graikai pasielgs

ir kokiu aplinkiniu keliu jie pasirodys: čia, šiame uoste, tarp man priklausančio parko ir šio sodo, stovi laivelis, kurį būsiu paruošęs, ir jiems liepsiu atplaukti iš tos pusės. Teatplaukia tylutėliai, nesukėlę nė mažiausio triukšmo, tebūna gerai apsiginklavę, tepasiima kardus ir alebardas, teapsivelka šarvus ir tepasikabina skydus ant krūtinės, kad turėtų kuo apsiginti, jeigu bus priversti susiremti. Jie galės įeiti pro parko vartus, kuriuos būsiu palikęs atvirus; iš parko pateks į sodą, praeis tarp pušies ir lauro medžio iki pat griovio; tesilaiko visi vienas greta kito. Vos tik juos pamatysiu, tuoj liepsiu įleisti: bokšto viršuje pastatysiu nemažai savo vyrų, kurie juos virvėmis užkels, maniškiai budi ištisą naktį, kol karaliaus riteriai miega; bokšto gynėjams nė nepajutus, ten atsiras daugiau kaip septyni šimtai graikų. Dabar sūnui jau laikas iškeliauti, bet jam nebeteks ilgiau ten užtrukti.

8503–8530

Mano brangus sūnau, – tarė jis, – keliauk ir štai ką perduok savo senjorui: neturėsiu nei laimės, nei ramybės, kol tavęs vėl nepamatysiu, nei aš, nei tavo vargšė motina, nerimaujanti dėl tavęs. Perduok jam viską, ką tau išdėsčiau. Ponia, pakartokite jam mano žodžius, kad jų neužmirštų." – „Aš nieko nepamiršiu, ponia, esu tikras; viską gerai įsidėjau į galvą." – „Pasiimk mano gryno aukso taurę, tą, kurios dugne pavaizduota pušis; ši taurė ir dangtis ant

jos viršaus – nepaprasto darbo; taurės vertė – daugiau kaip septynios markos, o dangtis vertas penkių. Paimk mano kurtą ir sakalą, padovanok juos Polineikui; viską įteik savo senjorui, kuris taip garbingai tave priėmė. Po trijų dienų tau pranešiu, ką būsiu gavęs iš savo karaliaus." Jaunuolis paėmė gryno aukso taurę ir sakalą ir patraukė į kalnus; jo ginklanešys vedėsi kurtą už pavadėlio; nuliūdęs ir prislėgtas grįžo pas graikus ir susirado Polineiką.

8531–8546

Polineikas pamatė ateinantį savo belaisvį, kuris jam nešė sakalą; paskui pastebėjo kurtą: „Štai, – sušuko jis, – kokia graži palyda! Kalbant trumpai, aš jums pažadu, kad nebebūsite surakintas grandinėmis." – „Sire, – atsakė šis, – dėkoju; čia mūsų dovana: prisiekiu, ji verta šimto sidabro markų." Tada jam įteikė taurę; Polineikas ją paėmė ir pagyrė dirbinį: neįmanoma aprašyti, kaip taurė padaryta; kaip Stacijaus knygoje pasakyta, jos dangčio viršus buvo iš topazo; niekas dar nėra matęs panašios taurės, nei tokios dailios, nei tokios puošnios.

8547–8580

Polineikas negailėjo pagyrimų: šis daiktas jam pats brangiausias, tiesa, labiau tinkamas įteikti karaliui, negu

sau pačiam pasilikti. Paskui pasivadino jaunuolį į šalį ir paklausė, ką jis nuveikė; šis buvo toks atviraširdis, kad nedrįso jam sumeluoti: „Sire, – tarė jis, – aš jums viską pasakysiu, nieko neslėpdamas. Nuėjau tiesiai pas savo tėvą ir jam papasakojau apie savo išlaisvinimą, vadovaudamasis jūsų patarimais ir tokiais žodžiais, kokius tik sugebėjau rasti. Tėvas atsakė, kad Dievas jam neleidžia dėl manęs tapti išdaviku, bet jis pasikalbės su karaliumi: jeigu galės sugalvoti būdą, kaip jums perduoti bokštą ir nebūti apkaltintam išdavyste, jis tai padarys, ir bokštas bus jūsų, kad tik nors tokiu būdu išsaugotų savo teises; bet jeigu nepavyks pasielgti teisėtai, neverta net kalbėti apie bokšto atidavimą." Polineikas paklausė: „Kaip mes tai sužinosime? Kada gausime kokią nors žinią?" – „Po trijų dienų, – atsakė jaunuolis, – brangus senjore, aš galėsiu jums apie tai pranešti." O kitą dieną dar prieš devintą valandą karalius pasišaukė jo tėvą; kitą dieną jis nuėjo į Eteoklio dvarą: prieš pasitraukdamas iš jo, jis valdovą didžiai nuliūdino ir įskaudino, nes sužadino vaidą ir tarp jų įskėlė didelį pyktį.

8581–8594

Savo sode karalius surengė pasitarimą, ir čia buvo trys pasiuntiniai; pečenegai atsiuntė pas karalių tris labai mandagius baronus to paties tikėjimo, kaip ir jis, ir tie trys pasiuntiniai per vertėją kalbėjo savo kalba: karaliui ir jo

pulkams jie pasiūlė pečenegų pagalbą; atvesti dvidešimt tūkstančių skydininkų, kurie padėtų įveikti graikus; bet su sąlyga, kad karalius jiems perduos visą pasienio ruožą nuo Dunojaus iki Uzarko, ruožą, kurį jo tėvas neteisėtai užgrobė ir kurį po šio mirties Eteoklis valdė.

8595–8660

Karalius išklausė jų žodžius, ir šis pasiūlymas jam buvo labai prie širdies; paliepė pasiuntiniams grįžti į savo būstą ir pradėjo tartis dėl jų pasiūlymo. „Senjorai, – tarė jis, – ką man patarsite?“ Pirmasis prabilo Rudasis Deras: tai jaunojo belaisvio tėvas, tas, kuris ketino pasikalbėti su karaliumi, ir labai galingas senjoras. „Jie reikalauja, – pasakė jis, – per didelio atlygio. Tas pasienio ruožas jums turi būti nepaprastai svarbus, nes žemė ten itin derlinga, ir tas kraštas mums tiekia daug riterių; ten gyvenantys vyrai yra geri kariai. Pečenegai visada mus užpuola per tą pasienį, paprastai iš tos pusės įsiveržę niokoja mūsų šalį. Tas žemės ruožas – jūsų nuosavybė, ją turite branginti labiau už bet ką kitą. Jūsų tėvas daug sunkumų patyrė, kol ją įsigijo; daug vargo, kad ją užimtų ir pasiskelbtų jos valdovu; narsusis karys nemažai prisikentėjo žvarbiais rytais šaltame rūke, ne vieną smūgį patyrė ir pats ne mažiau jų sudavė savo kardu. Jeigu neapsvarstęs tą ruožą atiduosite, jo nebeatgausite, ir aš užtikrinu, kad to prarasto pasienio jums niekas neatstos. Pečenegai sugeba nusiaubti kraštą,

jie mielai leidžiasi ieškoti grobio, bet nemoka pasipriešinti organizuotam mūšiui ir visada pakyla tik vienai atakai. Susirėmus su graikais, jų būrys menkai papildys jūsų pulkus: net jei šio miesto gyventojus paremsite dvidešimčia tūkstančių pečenegų, vis tiek neturėsite pakankamai karių kautis su graikais lygumoje. Mes patys galime jiems pasipriešinti savo įtvirtintame mieste, neverta kviestis kitų karių; turime daug miesto gynėjų, nereikia atiduoti pasienio ruožo. Verčiau atsisakykite šito pasiūlymo ir susitarkite su broliu; jūs vedate jį į pražūtį, o jis – jus; dėl šito karo sudarote labai nuostolingas sutartis: nėra nė vieno kaimyno, kuriam neatiduodate kurių nors savo žemių; dėl to netenkate didelės dalies karalystės, kurią valdė jūsų protėviai; kiekvienas gauna lopinėlį, o paskui nebesirūpina sužinoti, kaip reikalai pasisuks. Nebesvarbu, kuriam iš judviejų atiteks karalystė, kad tik jie patys valdytų savo žemes. Kuo mažiau plaukų ant galvos, tuo ji plikesnė; jūs turite didžiulę karalystę, kadaise buvome įpratę jūsų bijoti, bet dabar jums teks numušti savo kainą. Pamirškite nesantaiką, naują dainą pradėkite; susitaikykite su broliu: visi jums išsyk paklus."

8661–8680

Toks patarimas nepatiko karaliui, jis visas paraudo iš pykčio: „Aš gerai žinau, – pasakė jis, – kodėl taip kalbate: dėl jūsų sūnaus, kuris tokiu būdu atgautų laisvę!

Pasakokite savo pasakas kurčiam asilui! Tuščias kalbas varinėjate, veltui neriatės iš kailio. Nejaugi manote, kad aš jūsų nepažįstu? Jūs sugebėtumėte kito rankomis ištraukti gyvatę iš jos urvo, pačiupti kąsnį kitam iš panosės; bet aš nesu toks kvailas, kad padalyčiau savo karalystę dėl vasalo sūnaus: manau, jūs jį išpirksite kitu būdu, o ne mano karalyste arba manimi! Savo pinigus panaudokite, tuos pinigus, kurių turite ne vieną maišą: jeigu norite atgauti sūnų, išpirkite jį savo lėšomis."

8681–8694

Tas jam atsakė: „Aš kalbu dėl savęs ir dėl visų, kuriuos čia matau, dėl mūsų sūnų ir giminaičių, kurių daugiau kaip septyni šimtai paimti į nelaisvę. Jie, jums tarnaudami, buvo sučiupti ir nužudyti; taigi turėtumėte sudaryti sutartį dėl jų arba ne tiek dėl jų, kiek dėl savęs paties, savo brolio ir mūsų. Nes jūs teisėtai jam prisiekėte, kad, atėjus jo eilei, valdys karalystę vienerius metus, ir mes galime patvirtinti, kad girdėjome jūsų priesaiką: todėl privalote jam atiduoti tai, kas priklauso, kad nebūtume apkaltinti žodlaužyste."

8695–8712

Karaliaus širdis užsiplieskė iš pykčio, jis beveik įsiuto; išgirdus žodžius apie netesybas, jo įniršis nebeturėjo

ribų: rankoje karalius laikė trumpą lazdą ir norėjo ją sviesti Derui į galvą. Bet motinai pradėjus priekaištauti, susilaikė ir nepalietė jo: „Dink, – suriko jis, – išnyk man iš akių! Tu iš tiesų labai ištikimas valdinys! Šitai sugalvojai iš baimės netekti savo denarų, kurių prisipylęs dvi pilnas statines. Aš tau suteiksiu visišką laisvę ir net duosiu leidimą išdavystei: tegul bus prakeiktas tas, kuris sumanys tau dėl to priekaištauti! Bjaurus rudi prastakilmi, daryk, ką tik nori, aš sutinku."

8713–8734

Deras išgirdo tuos žodžius ir, žinokite, jų neužmiršo, galvojo iš tikro jais pasinaudoti ir netrukus atkeršyti už savo gėdą. Karalius pyko ir barėsi garsiai ir smarkiai, ir vis dėlto gerai žinojo, kad yra neteisus; bet negalėjo remtis teise, todėl plūdimais gynė savo reikalą. Deras stovėjo pačiame viduryje ir nesibaimino jo grasinimų: „Dvare tarp jūsų baronų nėra nė vieno, kuris antrajam broliui nebūtų sulaužęs priesaikos, žinodamas, kad teisė – jo pusėje, jeigu tik tas baronas sugeba išgirsti proto balsą." – „Jūs sakote, kad mes visi – žodžio laužytojai? Aš to nežinojau, tai tikras šmeižtas. Bjaurus rudi, žemo prigimimo, tu tikrai pilnas klastos: aš dar niekada nemačiau ručkio, kuris nebūtų suktas ir pavydus." Otonas sudraudė Eteoklį ir perspėjo kvailai neįžeidinėti barono.

8735–8760

Karalius atsakė: „Ką aš galiu padaryti? Kodėl stebitės mano pykčiu? Šis žmogus mane neteisingai kaltina: kam gi užtektų kantrybės išlikti ramiam, kai kaltina žodžio netesėjimu? Jis sako, kad mes visi – žodlaužos, bet, mano galva, nepasako teisybės: juk jūsų patartas pasiūliau broliui dalį mūsų tėvo karalystės; kai jam tai pasakiau, jis pasiūlymą atmetė, jo nepriėmė; atvirkščiai, išdidžiai ir įžūliai įžengė į mūsų šalį, atsivesdamas svetimšalius, kad mus užgrobtų ir užkariautų. Jeigu jums dėl manęs neskauda širdies, manęs, kurį auklėjote nuo ankstyvosios vaikystės, tai turite sielotis bent dėl pačių savęs; nes, patikėkite manimi, jeigu jis mus užgrobs jėga, nė vienam neliks jokios galimybės išsisukti; būkite visiškai tikri: pirmiausia jie mus išžudys, paskui pasigrobs mūsų moteris, o vaikus padarys vergais."

8761–8784

„Sire, – atsiliepė Deras, – garbės žodis, jūs be reikalo pykstate ant manęs; mano žodžiai – tai ne šmeižtas, o jums duodamas sąžiningas patarimas. Mes norime, kad jūs atitaisytumėte klaidą, kuria esate kaltinamas: mūsų susirinkime nė vienas riteris man nepaprieštaraus. Su jaunesniuoju broliu sudarėte sutartį dėl šitos karalystės valdymo; jeigu jis nori atsisakyti sutarties ir atsimesti

nuo senojo susitarimo, mes visi privalome jus palaikyti, ir bus teisinga, jeigu anam atsitiks nelaimė. Bet jeigu norite sudaryti naują sutartį ir išsižadėti to, kas anksčiau nuspręsta, tai jūsų brolis gali jo nepriimti ir laikytis senojo susitarimo, jeigu naujasis pasiūlymas jam nepatiks; ir jūs pats savo širdyje dar nepamiršote, kad mes buvome pirmosios sutarties liudytojai. Vadinasi, jūs esate žodžio laužytojas, tai tikras dalykas; man, davusiam ištikimybės priesaiką, labai apmaudu dėl jūsų ir dėl mūsų."

8785–8832

Šie žodžiai įžeidė karalių, iš pykčio jis išsitiesė ir pašoko ant kojų; trenkė Derui su lazda per galvą: smūgis garsiai nuskambėjo! Baronai juos išskyrė, apsupę sulaikė karalių ir išvedė Derą iš dvaro: jis su saviškiais greitai pasišalino. Parskubėjo namo; dabar galvoja turįs svarių priežasčių pakenkti karaliui, jeigu tai bus įmanoma ir jeigu galės rasti priemonių jam sužlugdyti; jis mano, kad pasielgtų teisėtai, jeigu kurią dieną pavyktų atkeršyti. Pasiuntė pas sūnų tarną, kad praneštų, kaip viskas yra; perdavė, kad atsimetė nuo karaliaus, nebeprivalo būti jam ištikimas: dabar yra pasirengęs perduoti bokštą ir išvaduoti sūnų iš kalėjimo. Pasiuntinys nuvyko pas graikus ir skubiai persakė Dero sūnui naujieną: „Papasakok man, kaip viskas prasidėjo ir kaip klostėsi." – „Sire, – tarė jis, – aš jums tai apsakysiu, nepraleisdamas nė žodžio. Jūsų tėvas kalbėjo

su karaliumi ir jam garbingai patarė susitaikyti su savo broliu; karaliaus motina jį labai palaikė. Tai ir viskas: karalius supyko, ąžuoline lazda taip trenkė jam per galvą, kad net kraujas ištryško. Mano senjoras norėjo kirsti atgal, bet pats tuoj buvo užpultas: jeigu nebūtų pasprukęs, manau, nebūtų lengvai išsisukęs; kova nelygi, kai už vieną smūgį sulauki šimto; jis neturėjo atsivedęs pakankamai vyrų, kad pradėtų grumtynes." Jaunuolis viską įsidėmėjo; perdavė Polineikui, kad jo tėvas paliko karalių ir atsisakė nuo ištikimybės priesaikos: „Dabar jis pasirengęs atiduoti bokštą, kad mane iš nelaisvės išvaduotų.

8833–8900

Brangus ir mielas senjore, dar šiandien, eidamas pas karalių, jis man pavedė štai ką perduoti: ketinęs patarti karaliui susitaikyti ir laikytis priesaikos, kurią su jumis buvo sudaręs gana seniai, man regis, prieš septynerius metus. Kai jis visa tai išdėstė, karalius ant jo įsiuto ir trenkė tiesiai į galvą, ir taip apipylė lazdos smūgiais, kad kraujas jį visą užliejo. Mano tėvas turi daug gražaus turto, kuris labai erzina Tėbų karalių; dar visai neseniai jis parodė tėvui, kad jam nerūpi šio draugiškumas. Taigi bus teisinga, jeigu karalius dėl to nukentės, ir gėda tekrinta ant jo galvos!" – „Brangus ir mielas drauge, ką mes darysime ir kokiu būdu paimsime bokštą?" – „Mano tėvas viską numatė; jis man viską papasakojo ir įpareigojo jums perduoti, ką daryti ir kaip paimti

bokštą. Netoli jo namų plyti parkas, pilnas medžiojamo grobio: briedžių, elnių ir danielių, šernų ir laukinių žvėrių. Sutemus jūsų kariai patrauks į tą parką kartu su mano tėvo atsiųstu vedliu; kol prieis bokštą, jie nesusidurs su jokia kliūtimi, išskyrus jį juosiantį griovį, pilną vandens iki pat pylimo viršaus. Virš griovio iš visų pusių kyla labai tvirta siena; griovys neaprėpiamo didumo ir nepaprasto talpumo: trisdešimties sieksnių gylio ir trisdešimties sieksnių pločio visame savo paviršiuje; iš šio griovio išteka upeliukas, labai sumaniai įrengtas. Virš griovio įtaisytas pakeliamas tiltas: jie pereis tiltą ir paskui jį pakels, kad kiti, vėliau norintys patekti į vidų, pirmiausia turėtų šūktelėti; per tiltą jūsų kariai pereis į kitą pusę, nes grandinė bus nuimta, o viduje judės laisvai, nesusidurdami su jokiomis kliūtimis. Kariai pasiliks bokšto apačioje, šiukštu neišleisdami nė garso, kad karaliaus sargybiniai nepabustų, išgirdę triukšmą; juk jie, užsirakinę vartus, miega ant laiptų: niekas negali pro juos praeiti, pirma jų neužkalbinęs. Mano tėvas lauks jūsų karių; vos tik jus išgirs, atšaus vartus: jis gerai žino, kaip veikia spyna. Negalės pro juos įleisti, bet virvėmis visus pakels į viršų, kad bokšto gynėjai nieko nepajustų, kol nebus sučiupti ir nužudyti."

8901–9014

Polineikas negaišo, pasišaukė dalį savo karių. Liepė eiti prie kranto, kur jų laukė pasiuntinys, kuo geriausiai pačiu

tiesiausiu keliu nuvedęs juos ten, kur Deras buvo nurodęs; aš manau, kad pasiuntinys puikiai jiems pasitarnavo. Viršuje stovėjęs Deras juos atpažino, vos tik pamatęs: numetė virves ir lynus, kuriuos šiaip taip buvo suraišiojęs; su dalimi savo padėjėjų skubiai užkėlė juos aukštyn; vieniems gerai pasidarbavus, į jų vietą stojo kiti, iki šiol nieko neveikę. Karaliaus sargybiniai miegojo bokšte; kituose bokštuose sargybiniai keitė vieni kitus: jie nieko nežinojo apie Dero sugalvotą klastą; bokšto gynėjams net nepajutus, jis užkeldino daugiau kaip septynis šimtus karių. Brėkštant aušrai, juos pastebėjo iš kaimyninių bokštų; iš kitų bokštų sargybiniai suriko: „Kilnieji riteriai, – sušuko jie, – ką veikiate? Kelkitės, kelkitės, prie ginklų, greičiausiai esame išduoti! Rudasis Deras mus išdavė, graikų kariai prasiskverbė į vidų!“ Bokšto saugotojai apsiginklavo ir, visam miestui skambant ir aidint, pasiruošė lipti viršun ir gintis; staiga jie pamatė graikus, bepuolančius žemyn: pažvelgę į bokšto viršų, ten išvydo du šimtus graikų. Laiptuose jie metėsi atgal ir skubiai vartus atkėlė: ten visi baisiai susigrūdo, apgailestaudami, kad praėjimas toks siauras; visi didžiai spraudėsi išeiti, net kaulai pradėjo traškėti. Jie vargiai išlindo laukan, daugiau kaip tuzinas buvo sutraiškyti. Graikai, nusiviję juos iš paskos, užtrenkė vartus ir uždėjo ant jų skersinį; paskui sugrįžo į bokšto viršų, pirma išmetę laukan karaliaus sargybinius. Karaliaus žmonės apleido bokštą: ten jų nebeliko nė vieno; jie sustojo bokšto papėdėje ir šaukė iš visų jėgų: „Kilnieji riteriai, kelkitės, kelkitės!

Ginkluokitės kuo greičiau! Ginkluokitės ir skubėkite čia, nes bokšte – graikų kariai!“ Ant tiltų susibūrė septyni šimtai vyrų, norinčių patekti į bokštą, bet šitai buvo neįmanoma, nes anie pakėlė tiltą; atskubėję perlėkė tiltą ir pakėlė sau iš paskos. Miestas subruzdo; daugiau kaip dvidešimt tūkstančių karių apsiginklavo ir nuskubėjo prie bokšto, kurį veržliai užpuolė. Bokšto užėmėjai atkakliai gynėsi, stovintieji apačioje jiems šaukė pasiduoti; gausūs miesto gynėjų pulkai, bent dvidešimt tūkstančių pirmoje linijoje; visi greitai susibūrė bokšto apačioje ir smarkiai puolė, tikėdamiesi jėga sučiupti užėmėjus, bet šie buvo gerai pasiruošę gintis. Didelė kvailystė – taip nertis iš kailio, nes jie neatsiims bokšto jėga ir jau prarado daug savo vyrų: nuo bokšto viršūnės jie išguldomi būriais; apačioje tebiečiai šūkauja ir rėkauja, o bokšto užėmėjai nuo viršaus sėja mirtį. Tuo metu aušra paskleidė savo šviesą, ir pasirodė bokštas su daugybe užėmėjų; jie svaido apačion ietis ir strėles, kaip reikiant išbandydami rankų taiklumą. Prie bokšto daugelis šaukia, kad reikia šokti ant pylimų, kur graikų kariai jų nepasieks; jeigu jiems pavyktų užimti pylimus, aniems būtų labai sunku išsilaikyti; Rudojo Dero sumanymas suteikė karaliui daug galvos skausmo! Karalius be galo susirūpinęs, nes mato priešą visai šalia ir baiminasi dėl saviškių; gerai žino, kad šie jo nemyli, sielojasi, matydami karo niokojamą kraštą; jis bijo, kad Deras bus susilaukęs žmonių paramos ir, jų padedamas, įvykdęs savo sumanymą. Tačiau jie turėjo meistrą, kuris sakėsi paimsiąs bokštą. Karalius atsakė: „Kaip tai? Jo pa-

matai – daugiau kaip dvidešimt pėdų; tu veltui stengiesi, niekada bokšto neįveiksi, bet aš būsiu tau dėkingas, jeigu sugebėsi jį paimti." – „Tada siųskite gynėjus ant pylimo, nes, sakau tvirtai, dar šį vakarą grąžinsiu jums bokštą; perduosiu graikus mirusius arba paimtus į nelaisvę: esu tuo visiškai įsitikinęs, žodį ištesėsiu." Prie pylimo nuskubėjo pusė karių su ietimis ir kardais ir kuo greičiausiai, saugodamiesi graikų, užkopė ant sienų.

9015–9076

Išgirdę triukšmą, puolėjai labai sutriko; kaipmat šoko ant arklių ir atšuoliavo per sodus; šimtas tūkstančių tankiomis gretomis susibūrė prie miesto pylimų. Tie kilnūs riteriai suskato belsti į vartus, trokšdami atlikti žygdarbius ir susilaukti savo mielųjų draugių pagyrimo. Stovintieji ant bokšto viršaus susivarstė šarvų raiščius; svaidydami žemyn aštrias ietis, prakiurdino raitelių skydus, privertė atsitraukti nuo sienų ir laikytis per atstumą. Visi, buvę apačioje, susibūrė ir pulku pasuko pylimų link; paraginę arklius, puolė priešą, o apgultieji atkakliai gynėsi, drauge svaidydami ietis žemyn: čia šimtas riterių rado mirtį, neatlikę išpažinties. Jie sulaužė kardus, perskėlė šalmus, sudaužė skydus, sutrupino ietis; graikai nuo bokšto viršūnės paleido tokią daugybę strėlių, kad privertė priešininkus truputį atsitraukti; puolėjai pasislinko atgal, kad ir kaip troško kautis. Tėbiečių šūviai ne vieną sielą atskyrė nuo kūno, o graikai nuo jų neatsiliko:

pražudė daugiau kaip septynis šimtus. Aplink miestą iš visų pusių skraidė spiečiai strėlių, lūžo svaidomos ietys; tai didelis puolimas, bet puolėjų šauksmai nieko nereiškia: niekada jie miesto šturmu nepaims ir nieko taip nelaimės. Karalius stovėjo netoli bokšto kartu su dvidešimt trimis baronais; beje, čia dar buvo septyni tūkstančiai karių, pačių geriausių mieste, pasiruošusių atakuoti įsitvirtinusius bokšte; tądien jie užmušė keturis, įsitaisiusius bokšte, bet šie nuo kuorų pražudė penkiasdešimt, dar dešimt viršaus, iš viso šešiasdešimt. Kiti iš tolo jiems šaukė: „Pasiduokite, nes tikrai būsite sučiupti." Bet bokšto užėmėjai ginasi narsiai, jie kovoja dėl savo gyvybių. Sako, kad nepasitrauks, gyvybę jiems brangiai atiduos; tebus prakeiktas, kuris pasiduos ir pigiai parduos savo kailį: „Jūs mums brangiai atsimokėsite tuo, ką turite vertingiausia; mes galvas praskelsime, šarvus prakiurdysime, šalmus sudaužysime ir – dar blogiau – jūsų karius išmušime." Jie skinte skynė karaliaus Eteoklio vyrus, ir šis beveik paklaiko iš pykčio.

9077–9126

Eteoklis liepė pašaukti meistrą, įsakė paruošti tai, kas šiam buvo reikalinga, nes žinojo, kaip ką padaryti. Meistras pasakė karaliui, kad dėl meilės jam užgrobsiąs bokštą; ir tai padarė: iš tiesų užgrobė bokštą, ir jūs išgirsite, kokią gudrybę sugalvojo. Pradėjo rausti žemę, kad pasiektų bokšto pamatus, o priėjęs prie pamatų, kirstuvu juose

prakalė skylę. Meistras buvo labai sumanus: iš apačios pagraužė pamatus ir įsmeigė atramas, kurios išlaikytų bokšto svorį; paėmęs gyvsidabrio ir pakulų, ten uždegė graikišką ugnį; vos tik ugnis apėmė atramas, jis išlindo iš duobės. Paskui garsiai sušuko bokšto užėmėjams, paskelbdamas blogą naujieną: jeigu skubiai neišeis laukan, visi žus, tai jau tikrai. Atramos supleškėjo, bokštas sugriuvo, graikai išbėgo laukan, karalius juos sučiupo; bokštas skilo per pusę, jo pagrindas nebeišlaikė. Deras buvo paimtas į nelaisvę, surištas ir atskirai nuo kitų nuvestas pas karalių: „Ak, senas išdavike, – jam pasakė karalius, – aš jus išsyk, nieko nelaukdamas, sudeginsiu ir vėjyje išbarstysiu jūsų pelenus, nes toks galas turi ištikti išdaviką." Deras atšovė: „Jūs galite tai padaryti, dabar jūsų jėgos pranoksta manąsias; bet dvare nėra nė vieno, kuris galėtų mane apkaltinti išdavyste; atvirkščiai, galingesniam už save galėčiau įrodyti, kad buvote man neteisus. Aš jums sąžiningai daviau patarimą pagal priimtus papročius; jūs trenkėte man lazda, sukruvinote nuo galvos iki kojų; ir taip davėte leidimą jums kenkti pagal savo jėgas; sugalvojau geriausią, kokią tik įstengiau, klastą, tikėjausi sėkmės, bet sužlugau. Stengiausi, kaip sugebėjau: man apmaudu, kad toji klasta nepavyko."

9127–9134

Karalius atsakė: „Aš tai žinau. Bet ir jūs žinokite vieną dalyką: manau, atlyginsiu jums tokiu būdu, kad tie, kurie

jus labiausiai myli, pasitrauks raudodami, ir jeigu jūs nuo manęs išsisuksite, niekada už tai nepadėkosite."

9135–9154

Susirinko visas dvaras; Deras prieš jį nenulenkė galvos, tačiau nebuvo tikras, kad pavyks likti gyvam; jis niekuo nepasitikėjo; nė nemaldavo karaliaus pasigailėti, nes žinojo jo piktumą. Karalius virte virė iš pykčio: norėjo atiduoti Derą kankinimams, sudeginti ant didelio laužo arba užmušti kardo kirčiu; visi susirinkusieji baisiai pyko ant Dero ir kurstė jį sudeginti ant laužo. Otonas girdėjo jų kalbas, kurios jam nepatiko; pakilęs iš savo vietos, atsistojo priešais karalių: „Valdove, – kreipėsi jis, – paklausyk manęs. Pirmiausia tegul teismas jį teisia ir paskiria bausmę; jūs susilauksite neapykantos ir pasmerkimo, jeigu jį nužudysite be teismo. Pirmiausia tegul teismas jį teisia ir paskiria bausmę."

9155–9204

Įsiutęs karalius atsakė: „Jis pats save nuteisė; nuosprendis jau paskelbtas žmogui, padariusiam tokią piktadarystę; niekas nepakeis mano sprendimo jį sudeginti arba pakarti." Otonas atsiliepė: „Garbės žodis, valdove, aš jums pasakysiu vieną dalyką: jeigu Deras bus sudegintas arba

pakartas ir pasirodys, kad jūs suklydote, vėliau dėl to gailėsitės; aš puikiai žinau, kad taip bus. Juk Deras kilęs iš galingos giminės, ir didelės valdos yra jo žinioje; šiame mieste jam priklauso viena gatvė; iškilus pavojui, iš savo valdų jis gali pasitelkti šimtą riterių; nėra nė vieno, kuris pareigos neatliktų. Daugelis šios karalystės baronų yra jo giminaičiai; kiekvienas iš jų kuo nors susisaistęs: arba per sūnų ar tėvą, arba per seserį ar brolį. Jie visi labai susisielos, jeigu jį be teismo sudeginsite; jeigu nubausite nusikaltimo nepadariusį ir jūsų neišdavusį jų giminaitį, sakys, kad jų nevertinate ir laikote niekingais žmonėmis. Visi drauge siūlo atlyginti nuostolius ir, garbės žodis, aš manau, kad neprivalote to atsisakyti. Čia susirinkusiems baronams liepkite tinkamai išnagrinėti bylą, ir tiesa paaiškės; jeigu, vadovaudamiesi papročiais ir protu, jie nutars, kad piktadarystė pakankamai didelė ir galima nusikaltėlį nubausti, tada galėsite pasielgti, kaip jums patinka, pirmiausia su juo, o paskui – su jo giminėmis: tarp mūsų neatsiras nė vieno, kuris jūsų neparemtų ir jums nepritartų, vos tik įsitikins, kad teisė – jūsų pusėje." Visi vienu balsu įtikino karalių: „Iš tiesų, – tarė Otonas, – prisiekiu, jūs turėtumėte taip pasielgti, tikrai nieko neprarasite."

9205–9210

„Prisiekiu savo galva, puikiai suprantu, kad nieko neprarasiu; svarstykite bylą, man nerūpi: aš gerai žinau,

kad jam tai niekuo nepadės, ir niekas manęs neįtikins jo tuojau pat nesudeginti."

9211–9222

Otonas atsakė karaliui: „Jeigu baronai suras tam pagrindą, spręsdami jo bylą pamatys, kad jis įvykdė tokį didelį nusikaltimą, kokio neįmanoma jokiu būdu atlyginti, tuomet galėsite atiduoti jį kankinti: tada tikrai neišgirsite nei jo paties, nei jo pusbrolių, nei giminaičių skundų, nes pasielgsite pagal teismo nuosprendį; bet jeigu Deras nepajėgs apsiginti, tai turės būti tikrai nepaprastas nusikaltimas."

9223–9260

Karalius paėmė Otoną už rankos: „Ką sako įstatymas apie išdavystę?" – „Iš tiesų, – atsiliepė Otonas, – aš tai gerai išmanau ir, jeigu norite, jums pasakysiu. Tas, kuris apkaltins kitą išdavyste, privalo turėti rimtą pagrindą; jeigu nepavyksta įrodyti apkaltinto asmens kaltumo ir šis siekia atmesti kaltinimą, tada pirmasis asmuo turi pareikalauti ginklu išspręsti ginčą: taigi nė vienas neturi teisės kaltinti kito, jeigu galiausiai nepajėgia įrodyti jo nusikaltimo, nebent kas nors kitas jo vietoje įrodytų tą nusikaltimą; ir jeigu apkaltintasis nenori gintis, teisinga

jį sudeginti arba pakarti. Jeigu esu visiškai įsitikinęs savo teise ir nusikaltimas akivaizdus, privalau nedelsdamas įvykdyti teisingumą, už tai nesusilaukdamas jokio keršto. Vadinasi, jeigu kaltinamasis nepripažįsta savo nusikaltimo, o jūs man patariate priimti jo pasiteisinimą, manęs dėl to nepasmerkite, bet aš jums sakau ir patariu vykdyti teisingumą dalyvaujant baronams ir veikti atsižvelgiant į jų nuomonę. Jeigu jie matys, kad bylos nagrinėjimas įrodo, jog Deras jums padarė tokių piktadaryscčių, už kurias privalu sudeginti arba pakarti, tada tikrai galėsite pareikšti sprendimą: jeigu jums pasirodys tinkama, pareikalauti savo teisių, o jei norėsite, jų atsisakyti; tada niekas jumis nepasipiktins, nes būsite teisėtai pasielgęs. Tepadeda man Dievas! Man atrodo, aš jums patariu sąžiningai." Tada visi baronai pareiškė: „Tai tiesa, valdove, pasitikėkite Otonu."

9261–9334

Karalius pašaukė baronus vardais vieną po kito: „Eikite ir išnagrinėkite bylą; spręskite greitai, neverskite manęs laukti." Baronai pasitraukė spręsti bylos; daugelis širdyje jautė didelį pyktį. Deras buvo aukštos kilmės: kai kurie iš jų priklausė jo giminei; dvare jie turėjo daug draugų, kurie būgštavo, kad Derui blogai nesibaigtų; jie bijojo, kad karalius jo nenužudytų, jam dar nepasitraukus iš rūmų. Išėję iš menės, užlipo į pirmą aukštą ir atidarė langus,

paskui susėdo ant grindų ir pradėjo svarstyti bylą. Šiame aukšte kilo didelis šurmulys: visi kalba, Otonas klauso. Širdyje jis pradėjo mąstyti, kokiu būdu galėtų išlaisvinti Derą, ir po kurio laiko prabilo: „Žinokite, – tarė jis, – vieną dalyką: valdovas labai nusiteikęs prieš Derą, ir širdyje esu įsitikinęs, kad jeigu pasmerksite jį mirti, Deras iš karto bus nužudytas. Bus didelė nelaimė, jeigu Rudąjį Derą taip mirčiai atiduosime: savo gimine ir kilme jis priklauso mūsų ratui. Paprašykime iki rytojaus atidėti mūsų sprendimą; per tą laiką karalius nusiramins ir jo pyktis apmalš. Rytoj iš naujo čia susirinksime ir maldausime Derui malonės: jeigu viską iki rytojaus paliksime, galėsime savo tikslą pasiekti; šiuo metu nematau palankios išeities, kol jis tebėra įsiutęs." – „Dėl Dievo, senjore Otonai, jūs visiškai teisus! Eikite ir pasikalbėkite su juo." – „Aš jau daug su karaliumi apie Derą kalbėjau, jis net supyko ant manęs; ant manęs jis net įniršo; jūs patys, trys ar keturi, nueikite pas jį: jis verčiau sutiks dėl jūsų, o ne dėl manęs." Jie visi pritarė šiems žodžiams ir pasiuntė pas karalių tris baronus; šie nulipo į menę – Kreontas kartu su Itjė ir Alisu; jie paprašė savo viešpatį jiems duoti vieną dieną. Karalius juos sutiko labai santūriai ir tebejautė pagiežą: „Tuščiai vargstate, – pasakė jis, – jūs viršijate savo teises, nes aš tikrai neleisiu atidėti sprendimo dėl to, kad tas niekšas mane įžeidė ir pažemino, ir neklausysiu jūsų kalbų. Norite, kad pratęsčiau laiką, o paskui manęs paprašysite jam atleisti! Nuteiskite jį pagal įstatymą, nes aš kaip dabar,

taip ir po metų nieko nebūsiu pamiršęs. Neatsisakysiu keršto net už pilną statinę aukso, gerai atsimenu mūsų protėvių paliktą ištarmę – sudeginti išdaviką ant laužo! Tokia bausmė teisėta, jos neatšauksiu, savo dvare niekada nepakęsiu prieštaravimų."

9335–9342

Kreontas jam tarė: „Sutikite, valdove, nesileiskite užvaldomas pykčio; paklausykite mūsų patarimo, jūs tinkamai pasielgsite: atidėkite terminą iki rytojaus. Paklausykite mūsų patarimo: atidėkite terminą; rytoj įvykdykite teisingumą pagal nuosprendį, kuris bus paskelbtas: tebus prakeiktas tas, kuris jam dovanos!"

9343–9374

Karalius kuo tik nori prisiekė, kad nė už ką nesutiks palaukti. Kreontas buvo smarkesnis už liūtą: jis išdidžiai kreipėsi į karalių. Mieste turėjo daug vasalų, jis – galingas senjoras, turėjo daug aukso ir sidabro; buvo giminė karaliui, todėl drąsiai prabilo: „Aš bjauriuosi užsispyrimu ir piktnaudžiavimu tų, kurie turi didelę valdžią. Tegu Dievas prakeikia užsispyrusį valdovą, nes toks niekada tinkamai nevaldys savo karalystės; visi, vargšai ir turtingi, jo nekęs, jeigu nebus linkęs atsisakyti piktos valios. Valdove, – tęsė

jis, – paklausyk manęs. Jaunas, proto balso nelabai klausantis vyras turi vadovautis išminčių patarimais, tada eis teisingu keliu. Todėl nereikia stebėtis, jeigu bylą prakiša tas, kuris nieko neišmano ir nesileidžia patariamas." Karalius išklausė jo žodžių, pakilo, priėjo prie jo ir apkabino per pečius. Karalius per pečius jį apkabino ir tarė šypsodamasis: „Palikite mane ramybėje, nes aš neatsisakysiu net ir savo gyvybės kaina padaryti tos kvailystės. Jūs norite, kad duočiau jam laiko, o paskui manęs paprašysite jam atleisti: jūs man duodate vaikišką patarimą, leiskite įvykti mano kerštui." Tada senjoras Kreontas vogčiomis pratarė: „Aš pasieksiu, kad Deras būtų išteisintas."

9375–9392

Pamatę, kad nieko nelaimėjo, trys baronai išėjo. Jie pasitraukė, užlipo į antrą aukštą, sunerimę dėl savo kaimyno; dėl artimojo nerimauja, nes nei terminas buvo atidėtas, nei susitarė. Otonas paklausė: „Ar terminas atidėtas?" – „Ne, mes išties turime laiko tik iki nakties." – „Dievo vardu, – paprašė jis, – tada tylėkite, būtų nereikalinga sukelti triukšmą. Tegu vieni leidžia ramiai kalbėti kitiems, patys nesikišdami, o tie, kurie neturi nieko pasakyti, teklauso, ką kalba kiti." Jie susėdo svarstyti bylos, ir visi iki vieno buvo susirūpinę; kurį laiką tylėjo, nė vienas iš jų nenorėjo pradėti pirmasis.

Teisės žinovas Itjė pirmasis tarė žodį: „Ištirkite, ar blogas Dero poelgis tikrai yra išdavystė. Jeigu teisite jį kaip bokštą atidavusį išdaviką, tada labai aiškiai, užtikrintai pamatysite ir suprasite, kad jis nebuvo palankus karaliui. Visai nesijautė jam privaląs ištikimybę: nebenorėjo ilgiau laukti ir parodyti, kaip karalių brangina, kaip jį myli iš širdies, todėl atidavė bokštą priešams; manė atimti iš karaliaus sostą, netgi jį patį sučiupti ir išduoti. Derui reikia pripažinti: jis būtų liepęs karalių pakarti, bet kad jo neišdavė graikams, tai ne nuo Dero priklausė; jis dėl to padarė viską, ką galėjo, todėl tegu dabar pasiima atlygį! Be savo senjoro leidimo jis neturėjo atiduoti bokšto; Deras tikrai išdavė ir turi už tai atsakyti galva ir gyvybe." Otonas kalbėjo po Itjė ramiai ir be pagiežos: „Brangus senjore Itjė taip nekalbėkite! Būkite palankesnis, prašau jus. Bet dėl vieno esate teisus, ir aš negalėčiau jums prieštarauti: jis nebūtų turėjęs atiduoti bokšto, negavęs karaliaus leidimo; čia jūs pasakėte tiesą, aš jums visiškai pritariu. Bet žinokite tikrai ir nesuabejokite, Deras niekada nebūtų sumanęs to padaryti, jeigu karalius nebūtų davęs tam leidimo." – „Kaip jis tai padarė? Jam davė leidimą? Garbės žodis, karalius apie tai net negalvojo." – „Dėl pagarbos, kurią man privalote, paklausykite manęs truputį. Leiskite kai ką pasakyti; kai jūs kalbėjote, kantriai jūsų klausiau: plačiai dėstėte savo nuomonę, kol viską pasakėte; dabar, savo ruožtu, patylėkite truputį." – „Sakykite, ką norite, nebepertrauksiu jūsų."

„Pradėsiu nuo pradžių: Deras tikrai atėjo pas valdovą į rūmus, kur šis tuo metu buvo, ir ramiai kalbėjosi su juo. Jam bešnekant su karaliumi, atvyko trys pasiuntiniai iš anos sienos pusės, iš pasienio ruožo tarp Dunojaus ir Uzarko; jie buvo tos šalies grafai, atkeliavę tartis su mūsų valdovu jiems grąžinti kraštą nuo Dunojaus iki Utos tilto. Norėjo su juo sudaryti sutartį, duodami tokią priesaiką: vos tik pradėję valdyti pasienio žemę ir gavę oficialius įgaliojimus, jie ateitų jam į pagalbą su patyrusiais lankininkais ir dešimčia tūkstančių riterių; ir tada karalius galėtų būti tikras ir tikėtis, kad apgultasis miestas niekada graikams neatiteks į rankas. Ir dar jie sakė: jiems pradėjus valdyti tą žemę, būtų labai gerai, kad karalius visam laikui atsisakytų savo viršenybės; už galimus praradimus dosniai jam atlygintų. Tarp jūsų nėra nė vieno, kuris nežinotų, jog pečenegai turi įprotį, kurio niekada neatsisakys: ką jie šiandien pažadėjo, rytoj neištesės; tų žmonių reikia saugotis ir vengti jų draugystės, nes jie niekada nepaisys savo pažadų ir savo žodžių nesilaikys. Deras žinojo šią jų savybę ir turėjo pagrindo jais nepasitikėti; taigi jis taip prabilo, iš dalies – dėl karaliaus, o dar labiau – dėl savęs: „Palikite tai, jūs net neturėtumėte jų klausyti; palikite visą šį reikalą ir sudarykite sutartį su savo broliu. Jūs vienas kitą naikinate: geriau susitarkite tarpusavyje; jūsų brolis eikvoja tai, kas jam priklauso, taip pat – ir jūs, ir mūsiškiai šitaip daug ką praras. Būtų

labai gražu, kad susitaikytumėte, kol padėtis nepablogėjo, pasikviestumėte brolį ir susitartumėte su juo; juk ši karalystė taip nusiaubta, kad, man rodos, daugiau nebeatsigaus nei valdant jums, nei jūsų vaikams. O dabar šitie reikalauja pasienio žemių, geriausios viso jūsų krašto ir jūsų valdų dalies, tų žemių, kurios jums turėtų būti pačios brangiausios; aš patariu jokiu pretekstu neleisti joms išslysti jums iš rankų." Tokia buvo jų konflikto pradžia. Daugiau Deras beveik nieko nepasakė, tiktai pridūrė, – ir karalius dėl to ant jo supyko, – kad turėtų savo broliui užleisti tas žemes tarp Dunojaus ir Uzarko, nes verčiau tegu brolis jas valdo negu kas kitas, visai jam nereikšmingas. Todėl karalius supyko ant Dero, ir aš tai žinau, nes ten buvau; beje, buvau ne vienas, jūs visi taip pat matėte ir patys girdėjote ginčą: jūs žinote, kas teisus, o kas – ne. Žinokite, kad Deras kalbėjo vien tik gindamas karaliaus teises, bet karaliui tai nė motais: rankoje jis laikė storą lazdą, ketindamas trenkti jam per galvą, tiktai jo motina jį sulaikė. Ir, man girdint, karalius jam taip atsakė: „Niekingas rudi prastakilmi, aš jums leidžiu padaryti tiek niekšybių, kiek pajėgsite, ir išpirkti savo sūnų už tiek aukso ir sidabro, kiek turite." Aš manau, ištarus tokius žodžius, jam buvo suteikta teisė atiduoti bokštą, kad ištrauktų sūnų iš nelaisvės už bokštą arba bet kokį kitą laidą, kad tiktai jį atgautų; bet jis negalėjo susigrąžinti sūnaus nei už auksą, nei už kitokį lobį, todėl atidavė bokštą valdovo leidimu. Jeigu jūs nors kiek pasistengsite, tikrai neleisite nubausti jį mirtimi."

Po Otono prabilo Sikaras, nepaprastai įgudęs kalbėtojas; jis nešiojo Frigijos drapo apsiaustą, apkraštuotą pilku kailiuku; užsimetė jį ant pečių ir ištiesė dešinę ranką: „Senjorai, – kreipėsi jis, – jeigu tarp savęs susitarsite ir, laikydamiesi Otono ištarmės, nuspręsite, kad kaltinamasis turėjo teisę nusikalsti karaliui taip, kaip nusikalto, aš, garbės žodis, su tuo nesutiksiu. Todėl privalau jums atskleisti, kodėl jokiu būdu neturite taip nuspręsti; gerai žinau, kaip šis reikalas prasidėjo, nes mačiau visą tą sceną. Siras Otonas gerai pakalbėjo, bet praleido kai kuriuos dalykus; tuojau jūs išgirsite tiesą: visa tai pasidarė dėl Dero sūnaus. Deras manė esąs pažemintas, sužlugdytas ir didžiai įžeistas, kad graikai laikė nelaisvėje jo sūnų ir atsisakė jį sugrąžinti; jis – labai išradingas vyras, pilnas piktumo ir klastos. Aš nežinau, kokį sąmokslą jis sugalvojo, bet žinau, kad užvakar pavalgęs išėjo iš namų ir nujojo į rūmus; čia, prie šitos lipynės, nusėdo nuo arklio kartu su saviškiais; paskui užkopė šiais laiptais ir įėjo į menę, o tada atsisėdo šalia manęs, nes aš buvau greta karaliaus. Tuomet, mums visiems esant menėje, jis kreipėsi į karalių tardamas: „Verčiau susitarkite su savo broliu, nes tikra gėda jums likti priešais, jūs turėtumėte taikoje gyventi kaip tie, kuriems gyvybę davė vienas tėvas ir pagimdė viena motina.“ Tai, ką jis sakė, buvo labai pagirtina, jeigu tik karalius būtų norėjęs jo paklausyti; bet valdovas gerai žinojo, suprato, nė trupučio neabejojo, kad taikos, kurią

Deras jam patarė sudaryti, tikslas – ištraukti sūnų iš nelaisvės. O dabar paklausykite, ką valdovas atsakė ir kaip Deras prasikalto. Karalius jam atkirto: „Palikite mane ramybėje! Jeigu turite ką kita pasakyti, sakykite, jūsų valia, bet to klausimo daugiau man neminėkite." Argi jis, gavęs tokį įsakymą, dar galėjo apie tai užsiminti? Garbės žodis, ne, tai visiškai aišku, bet aš žinau, kad Deras ieškojo progos, kuri jam suteiktų pretekstą ir leistų atiduoti bokštą; taigi jis nepasitraukė nuo karaliaus ir tęsė: „O ką mes darysime su savo sūnumis, kurių jau nebežinau kiek paimta į nelaisvę? Dėl jūsų jie buvo sučiupti ir nužudyti, todėl dėl jų turėtumėte sudaryti sutartį." – „Ak, Dieve mano, Derai, – sušuko karalius, – koks kilnus elgesys! Jūs norite su manimi susikivirčyti, nors aš to netrokštu; visaip stengiatės man įkyrėti. Pasinaudokite savo turtu, kurio turite tiek daug, kad nežinote, ką su juo daryti, tuo žėrinčiu sidabru ir spindinčiu auksu, kurio prisikrovėte pilną skrynią; šiais pinigais išpirkite įkalintą sūnų, jeigu norite jį išlaisvinti, tiktai palikite mane ramybėje. Išpirkite jį, jeigu norite, arba palikite nelaisvėje, kaip jums geriau patinka; prisiekiu, man nerūpi, kokiu būdu sūnų išvaduosite." Štai kas Derui pasitarnavo kaip pretekstas, karalius pareiškė, kad jam nesvarbu, kokiu būdu šis išpirktų savo sūnų; bet karalius su juo kalbėjosi kaip su savo vasalu; jis negalvojo, kad tas jį išduos, pasinaudojęs ištartu žodžiu. Deras paspendė spąstus, per jėgą susiginčijęs su karaliumi ir tiktai siekęs jį taip įpykinti, kad šis ištartų tokius žodžius, kuriuos paskui galėtų panaudoti kaip pretekstą;

nejaugi jūsų nuomone Deras tuo nepasinaudojo? Argi jis nebūtų turėjęs klausytis karaliaus, neprieštarauti jo žodžiams, kad ir ką šis sakytų, nes karalius – jo viešpats? Šitaip jis būtų parodęs jam pagarbą, draugiškumą ir pripažinęs jo autoritetą; nes jiedu – nevienodo rango, kad jis sau leistų ginčytis su valdovu ir žūtbūtinai jį įpykinti. O jeigu norėjo ko nors paprašyti, turėjo duoti karaliui laiko pagalvoti, palaukti kitos dienos, nutaikyti palankesnį momentą, užuot išsyk su juo susiginčijęs tarsi paprastas miestelėnas. Deras sunkiai nusikalto karaliui ir, garbės žodis, man dėl to labai pikta; taip jaučiamės ir mes visi, čia susirinkę. Nebėra ką pridurti, tegu jis maldauja valdovo gailestingumo; jeigu karalius sieks jį sudeginti arba pakarti, jūs neturėsite teisės jam sutrukdyti savo sprendimu pasielgti taip, kaip trokšta, kaip pridera ir kaip jam patinka, ir kaip tik panorės, nes Deras – jo vasalas."

9675–9770

Otonas pareiškė nesutinkąs, kad Deras būtų atiduotas karaliaus valiai: žinoma, jis neneigia, kad Deras – jo pavaldinys, bet neprivalo nubausti galingo barono griežčiau, negu pridera; Deras nepadarė nieko, kas jo atžvilgiu leistų peržengti įstatymą; jis pasirengęs įrodyti, kaip viskas yra, pasitelkdamas protą ir teisę. Ir Otonas paaiškino: „Kad ir kokios padėties būtų baronas, jis turi teisę sulaukti gero patarimo, jeigu dėl ko nors kreipėsi į savo senjorą iš drau-

giškumo ar pagarbos; o jeigu senjoras, savo ruožtu, nori išgirsti protingą patarimą iš savo senjoro, tai prisiekiu, tas baronas turi ne nusišalinti, bet štai ką padaryti: duoti senjorui patį geriausią patarimą ir atkalbėti nuo neprotingų veiksmų. Karalius paklausė siro Dero nuomonės, kad išgirstų, kaip šis pataria pasielgti su pečenegų jam siūloma sutartimi, kad pasakytų, ką apie tai mano. O siras Deras puikiai žinojo, kad sutartis visai neatitinka karaliaus interesų, todėl karštai patarė jos nepriimti, bet, priešingai, pasiūlė ją atmesti, nes širdyje žinojo, kad pasekmės būtų pražūtingos; mano nuomone, jeigu tas pasiūlymas būtų buvęs geras, jis būtų pataręs jį priimti. Taigi pasvarstykite gerai, kuris klysta, o kuris teisus; siras Deras patarė karaliui geriausiai, kaip mokėjo, davė jam draugišką patarimą kaip savo teisėtam valdovui; beje, jis pasirengęs prisiekti, kad negalėjo sugalvoti nieko geriau. Aš manau, kad karalius neteisus, nes, paklausęs patarimo, neturėjo jo įžeidinėti už tai, kad kalbėjo ne taip, kaip šis troško, ko siekė savo širdyje ir kaip tada norėjo pasielgti: kadangi jis norėjo priimti tą sutartį, kodėl teiravosi Dero nuomonės? Bet tuomet karalius būtų pasielgęs – ir jis pasielgs – kaip tikras riteris, išklausydamas, ką sako kitas žmogus; be to, jeigu jis būtų norėjęs tos sutarties, jeigu tai būtų atitikę jo interesus, būtų galėjęs ją sudaryti laisva valia; o jeigu pamatė ir suprato, kad Deras jam blogai pataria, galėjo gražiausiai pasakyti, kad niekada nesivadovaus tuo patarimu. Vos tik jis būtų taip pasakęs, manau, Deras nebebūtų apie tai nė užsiminęs; jeigu būtų toliau įkalbinėjęs, būčiau

jį už tai išbaręs, žinokite, į nieką neatsižvelgdamas. Bet karalius pasielgė ne taip, nes to ir nenorėjo, nemanė, kad jo barono patarimas ko nors vertas; jis pradėjo ginčytis su baronu, grubiai įžeidinėti ir pavadino jį „klastingu rudžiu prastakilmiu, niekšingu žmogumi“, pavadino taip garsiai, kad visi dvaro tarnai išgirdo, ir net visiški kurčiai. Apie save iš pagarbos jums pasakysiu vieną dalyką: jeigu karalius manęs klaustų patarimo bet kokiu klausimu, mane, dar neištarusį nė vieno žodžio, apimtų didžiulė baimė. Jeigu kreipsis į mane, kaip ištikimą vasalą, norėdamas išgirsti mano nuomonę, aš mielai atsakysiu dėl jo naudos ir garbės, nes tai – mano pareiga senjorui. Bet jeigu atsakysiu ne tai, ką jis trokšta išgirsti apie tai, ką yra nusprendęs, ir nori žūtbūt savaip pasielgti, nes dėl mūsų visų jis niekada neatsisakytų savo sumanymų, tai jis mane iškeiks taip pat grubiai ir visiems girdint, kaip – jūs girdėjote – iškeikė Derą, tokios pačios padėties vyrą, kaip ir aš. Prisiekiu savo garbe, tai neteisinga, joks jūsų argumentas neleidžia to pateisinti, ir niekas neturi teisės pasakyti, kad mano senjoras pasielgė teisingai.“

9771–9814

Salenas Pontietis buvo labai išmintingas, ir pagrįstai – jau jo protėvių išmintis buvo pagarsėjusi; mano nuomone, nė vienoje šalyje, sakau, net ligi pat Romos nebūtumėte galėję rasti išmintingesnio nei jo tėvas vyro. „Sire Otonai, baikite tas

kalbas! Atsakykite į klausimą: ar siras Deras buvo nusiteikęs palaikyti sutarties sudarymą?“ – „Taip, iš tiesų, garbės žodis, jeigu tame numatė naudą karaliui.“ – „Dalykai galėjo vykti taip, kaip jūs sakėte, bet net ir tokiu atveju jis nebūtų teisus. Aš tvirtinu, kad jis blogai pasielgė: prieš išeidamas iš namų, gerai apgalvojo būdus, kaip supykinti karalių, paskui, užvakar atėjęs į rūmus, susiginčijo su valdovu; jis buvo numatęs kreiptis tokiais žodžiais, kurie valdovui labai nepatiktų. Ir Deras tikrai tai padarė, įvykdė, ką sumanęs: visa, ką buvo numatęs pasakyti, karaliui pasakė; jis ginčijosi atkakliai, kaip su žmogumi, kurį menkai tegerbia ir nelaiko savo valdovu, taip smarkiai užsipuolė, kad net apkaltino priesaikos laužymu, taip pat ir mus visus, kurie ten buvome. Žinokite, karalius dėl to supyko, įsižeidė dėl jo žodžių, ir aš tuo nesistebiu, nes anas elgėsi kaip beprotis. Pasakysiu jums vieną dalyką, aš, kuris nesu lygus karaliui: nežinau nė vieno, kuris, šitaip su manimi pakalbėjęs, ilgai manytų esąs teisus; užtikrinu, jeigu jėga būtų mano pusėje, greit tokį priversčiau atsiimti savo žodžius. Dabar žiūrėkite, ką padarė kaltinamasis ir ką karalius jam atsakė; jeigu siekiame nešališko sprendimo, tai siras Deras bus pripažintas visiškai kaltu.“

9815–9888

Otonas atsiliepė: „Tai jūs taip manote, dabar norėčiau, kad tai įrodytumėte; ir jeigu Deras kaltas, norėčiau, kad pasakytumėte, kodėl.“ – „Norėčiau tęsti savo kalbą

dabar, kai jūs žinote, ką galvoju apie ginčą, kilusį dėl jo kaltės; parodysiu, kaip viskas yra ir kaip buvo. Tas pagiežos ir klastos pertekęs žmogus nei iš šio, nei iš to atėjo pas karalių į rūmus, kur šis ramiai sau sėdėjo, nė kiek nenusiteikęs kivirčytis; taigi siras Deras kreipėsi į jį ir pradėjo raginti sudaryti taiką su priešais. Bet jis gerai žinojo, kad mano valdovas taip nepasielgs, ir karalius juokdamasis jam atsakė ir pridūrė, jog anas atėjęs ne tam, kad jųdviejų ginčą įskeltų, bet tą kartą daugiau nieko nebesakė. Deras pastebėjo, jog karalius į jį nekreipia jokio dėmesio; valdovas nepaisė jo žodžių, kad ir kokiu tonu ištartų; tada ėmė aštriau kalbėti, kad įgeltų karaliui, pradėjo prieštarauti ir prikaišioti netektis, karalystės sudėtas aukas, nesibaigiantį karą ir visa tai, ką prarado, kas buvo iš jo pagrobta, siekdamas jį sugėdinti, sužadinti jo širdyje pyktį ir sielvartą." – „Ką jūs sakote? Ar toks buvo jo tikslas? Ne, netiesa, Deras taip nesielgė." – „Senjore, kodėl taip nekantraujate? Aš dar ne viską išdėsčiau; jeigu turite ką pasakyti, kalbėkite paskui, bet pirmiausia paklausykite manęs; žinokite, aš niekada nenusižengsiu teisingumui, nes aiškiai matau tikrąją padėtį. Šioje byloje Deras kaltas nuo pradžios iki galo, ir pagrįstai; jeigu mes šitai nutylėtume, pasirodytume kaip tikri išdavikai, nors abu, jūs ir aš, apgailestaujame dėl tokio jo elgesio su karaliumi. Kaip dar labiau įsiutinti žmogų, jeigu ne prikišant jo klaidas? Koks priminimas jam būtų skaudesnis? Labiau užgauti neįmanoma ir Deras iš tiesų puikiai suprato, kad karalius supyks; dar prieš ateidamas į rūmus, kai sumanė

savo klastą, jis gerai suvokė, kad karaliui tai nepatiks; jokia paslaptis, jog tai buvo tikrai neabejotina išdavystė, kai jis atidavė priešui bokštą, norėdamas valdovą išvyti iš savo karalystės. Valdovas jam nieko nei pasakė, nei padarė, kas nebūtų leidę susitarti dar prieš jam pasitraukiant, jeigu jis, siras Deras, būtų teikęsis paklausyti. Be to, te Dievas mane saugo, jis apkaltino karalių žodlaužyste! Deras labai nusikalto. Tegu dabar karalius imasi keršto ir pareikalauja atlygio už tą išdavystę, nes, prisiekiu, jis turi teisę sudeginti arba pakarti nusikaltėlį, jeigu nori įvykdyti teisingumą."

9889–9922

Otonas negalėjo pritarti nuosprendžiui, kurį išgirdo: „Salenai Pontieti, – jis tuojau įsiterpė, – jūs siūlote beprotišką nuosprendį. Ar būtumėte pasiruošęs apginti nuosprendį, kurį norite iš mūsų išplėšti ir kurio teisėtumą palaikote, jeigu kas norėtų jį užginčyti?" – „Aš dar nežinau, kaip pasielgčiau, kol nematau tokios būtinybės ir nejaučiu didelio pavojaus." – „Bet esate netoli nuo to. Būkite ramus ir tegu Dievas jus savo gėrybėmis apdovanoja! Nereikia nieko perdėti, jūs šitoje byloje įžiūrite daugiau, negu buvo, dalykus, apie kuriuos Deras nė neužsiminė; pavadinęs karalių priesaikos laižytoju, jis buvo teisus, nes turėjo tikslą, kurį jums atskleisiu; būkite tikri, aš nemeluosiu. Tebus prakeiktas Otonas, jeigu sąmoningai, būdamas aiškaus proto, pameluos dėl karaliaus arba dėl Dero; težiūrės jis

grynos teisybės! Deras tikrai žinojo, kad karalius atsimetė nuo priesaikos, ir iš tiesų jį paragino gerbti žodį, kurį buvo davęs savo broliui tuoj po jų tėvo mirties, ir Dievo vardu imtis priemonių, kad juos abu nuo tos priesaikos atpalaiduotų; kadangi jis kalbėjo, turėdamas tokį tikslą, pagalvokite, ar padarė blogą darbą."

9923–9968

Salenas atsakė: „Aš nieko daugiau nė nereikalauju, nes jūs negalite paneigti, kad jis pavadino karalių žodlaužiu, o tai buvo neteisėta. Dabar galvokite, ką daryti ir kaip visa tai paaiškinti; nieko nebijokite; tebus prakeiktas Otonas, jeigu neapgins kaltinamojo! Dėl jūsų pastangų baronai niekada nepamirš savo pareigų, todėl sakykite viską, mes jus išklausysime." – „Gerai kalbate, ir aš už tai jums dėkoju, jeigu sutinkate mane išklausyti ir baronai neatsisako gerbti karaliaus brolio arba bet kurio kito teisių, kurių garantas esu drauge su jumis visais. Senjorai baronai, prašau jūsų dėmesio. Jeigu mano senjoras sudaro sutartį, davęs priesaiką arba žodį, ir man pačiam įsako duoti priesaiką, kad įsipareigojimas būtų tvirtesnis arba kad nedera tik jam vienam prisiekti, tai paklausykite: kai nustatytą dieną jo pareikalauja įvykdyti sutartį, o jis siekia išvengti teisėtos pareigos, nes nenori laikytis duoto žodžio, tokiu atveju jam bus apie tai priminta; kita vertus, bus paprašyta susitaikyti su tuo, kuriam buvo prisiekęs. Ar jis mane atlaisvins nuo įsi-

pareigojimo, ar privers jo laikytis, aš negalėsiu nė pajudėti, jeigu jam tai nepatiks; jam nepanorėjus mane atleisti nuo priesaikos, dėl to man nuo jo gali dar daugiau kliūti. Jeigu aš, senjorui viską pasakęs, išdėstęs visas manęs laukiančias pasekmes, griežtai pareikalausiu atleisti nuo priesaikos, kad nesulaužyčiau duoto žodžio, tai žinokite, kad aš teisus ir nesielgiu kaip išdavikas. Jeigu kas nors ketina užginčyti tokį požiūrį, esu visiškai pasiruošęs jį apginti." Nė vienas nedrįso pakilti ir susikauti ginklu. Vis dėlto vienas iš jų išėjo į priekį; tai buvo Alisas, kuris tarė:

9969–10020

„Senjorai, – prabilo jis, – kam baratės? Paklausykite manęs. Ką būtų turėjęs padaryti siras Deras, jeigu būtų galvojęs, kad tai gera, ir būtų to norėjęs? Prieš atiduodamas priešui bokštą, jis bent būtų turėjęs mesti iššūkį karaliui. Tegu Dievas mane apsaugo ir tepalaimina! Jis neištesėjo žodžio karaliui; juk valdovas nesitikėjo to, ką šis padarė, pats vienas sugalvojęs." Visi pritarė, kad Alisas teisus: „Taigi atsakykite, sire Otonai." Otonas paėmė Alisą už rankos: „Pasikalbėkime, sire Alisai. Kodėl jūs įteikėte karaliui tokią dovaną – tapote jo vasalu; susirišote sau rankas? Pasakykite, nieko nenutylėdamas." – „Žinoma, dėl to, kad suvienytume mūsų jėgas ir vienas kitam pagelbėtume." – „Ir dėl nieko daugiau? Tęskite." – „Taip, jeigu pageidaujate, dar ir dėl to, kad jis turi mane saugoti

kaip save patį, o aš, savo ruožtu, privalau jį saugoti, kaip ir save." – „O tada, kai jis jus apleis, kai netesės jums duoto pažado, jeigu jus sukiršins, kaip pasielgsite? Ar liksite jam ištikimas?" – „Nejau manote, kad laikysiuosi jam duoto žodžio, jeigu jis nuo savojo atsimes? Tebus prakeiktas kiekvienas pakliuvęs man į rankas, vos tik sulaužęs pasižadėjimą!" – „Patikėkite, karalius sviedė iššūkį Derui, ir šis nebežinojo, kaip išsaugoti savo palankumą jį provokavusiam karaliui; Deras pasitraukė kaip galėdamas greičiau. Jis neišdrįso atsiliepti į provokaciją, nes buvo, galima sakyti, vienas ir greitai išėjo; jeigu nebūtų to padaręs, jam būtų štai kas atsitikę: karalius būtų jį išsyk suėmęs ir iš karto ėmęsis smurto, jei tik būtų panorėjęs, o paskui – užgrobęs jo namus, ir jis ten kojos daugiau niekada nebūtų galėjęs įkelti. Ir dar noriu jums pasakyti: įsidėmėkite, jeigu senjoras priverčia savo vasalą pažeisti įstatymą, šis nebegali likti jam ištikimas; nuo tos akimirkos, kai senjoras jį sukurstė, – tegu Dievas mane apsaugo ir tepalaimina! – vasalui neprivalu nei ištikimybė, nei duotas žodis; vasalas turi teisę senjorui pasipriešinti; kadangi šis jam taip padarė, tegu vasalas atsako tuo pačiu, jei tik yra neatidėliotinas reikalas."

10021–10064

„Dėl Dievo, sire Otonai, – atsakė Alisas, – Deras tikrai blogai pasielgė. Kadangi buvo pasiryžęs palikti karalių

tokiomis nepalankiomis aplinkybėmis, būtų galėjęs pakentėti dvi ar tris dienas (nes iš tiesų būtų privalėjęs laukti visą mėnesį) arba bent ligi rytojaus. Būtų pasilaikęs bokštą savo žinioje, niekam kitam jo neatidavęs; paskui ištyręs padėtį, palaukęs, kol karalius pasiūlys atlyginti žalą ir įžeidimą, pačiam dar nė nepareikalavus; tokiu atveju siras Deras būtų galėjęs svarstyti, kaip reikėtų elgtis: priimti ar atmesti tą atlygį; jis būtų turėjęs laiko apie tai pagalvoti. O jeigu karalius nebūtų parodęs tiek pagarbos, kad atsiteistų kaip dera, tada būtų buvęs tinkamas laikas padaryti tai, ką dabar taip skubėjo nuveikti; tada teisė būtų buvusi jo pusėje, nes nebūtų galėjęs kitaip pasielgti. Dabar siras Deras nieko nebeturi, viską prarado; bet reikia įsitikinti, ar dar liko nors kiek išminties, ar dar geba išgirsti proto balsą, ar jis tikrai neieškojo dingsties, nes jam net pritrūko kantrybės palaukti tiek, kiek sakiau. Vienas dalykas tikras: jis neįstengs grąžinti to, kas prarasta, nei atgauti mūsų senjoro karius, kurių daugiau kaip du šimtai tūkstančių paimta į nelaisvę. Dėl šito ginčo, Dero sumanyto ir įvykdyto, jie visi buvo sučiupti, ir jo išdavystė niekada nebus užmiršta. Tegu karalius atkeršija Derui ir jį pakaria arba sudegina, nes jis to nusipelnė."

10065–10150

Įsiutęs Otonas jam atkirto; kaip sėdėjo, taip ir pašoko ant kojų; visa, ką ligi šiol buvo pareiškęs, yra niekai,

palyginti su tuo, ką pasakė dabar: „Alisai, mielas senjore, pakeiskite nuomonę, nes aš su ja nesutinku. Išskyrus vieną smulkmeną, jūsų kalba gera ir negaliu jums nieko prikišti; pasakėte absoliučiai visą tiesą, dėl to jums pritariu. Jeigu jis išdavė karalių, netinkamai pasielgė; bet aš, kreipdamasis į teisę ir protą, jį apginsiu nuo kaltinimo išdavyste. Žmogus turi gerai pagalvoti, pasmerkdamas kitą žmogų mirti; jo nuosprendis turėtų būti toks, kad pajėgtų paremti jį teise. Kai savo paskelbtu nuosprendžiu būsite pražudęs žmogų, nebeįstengsite to atšaukti, mirusįjį prikelti, net jeigu labai to trokštumėte; vėliau dėl to gailėtumėtės. Visi privalote slopinti blogį, saugoti ir puoselėti gėrį. Karalius didžiai įžeidė savo baroną, sudavęs jam lazda, ir, kaip girdėjau šnekant, davė pilnutinį leidimą tuo pačiu atsimokėti; baronas, paskubėjęs pasinaudoti leidimu, neišdavė ir nenusipelnė mirties bausmės." Senasis Kreontas buvo prityręs teisėjas; atsistojo menės viduryje, laikydamas pirštinę dešinėje rankoje. Jis buvo aukštos kilmės, kaip tokio amžiaus žmogus – drąsus ir labai narsus; aukšto ūgio žilagalvis, dar ne karšinčius, labai patyręs ir protingas. „Senjorai, – sušuko jis, – paklausykite! Blogai elgiasi tas, kuris sąmoningai palaiko blogą nuosprendį. Otonas pareiškė savo nuomonę, ir mes jį išklausėme; bet aš, su visa pagarba, su juo nesutinku. Karaliui įžeidus baroną, Deras tylėdamas ištvėrė įžeidimą, nesikreipė į karalių ir nepareikalavo teisėto atlygio; nemetė karaliui iššūkio, o šis neatsisakė jam tinkamai atlyginti. Jis – vasalas, o karalius – senjoras; mano nuomone, dėl ginčo ar nedidelio susikirtimo Derui nereikėjo ieškoti būdų atimti

žemes iš savo senjoro ir skubiai pragaišinti jo paveldą. Būtų reikėję pareikalauti atlygio ir jį priimti, o paskui – palaukti keturiasdešimt dienų; būtų reikėję pareikalauti ir priimti atlygį, o paskui – pakentėti keturiasdešimt dienų. Karaliui tinkamai neatsiteisus, jis bent būtų galėjęs padaryti vieną dalyką: palikti tarnybą, prieš imantis neleistinų veiksmų; net jeigu karalius nusižengė, Deras neprivalėjo siekti jo pražūties, bet taip padarė, nukreipęs prieš valdovą mirtinus jo priešus, kurie būtų su džiaugsmu jį nužudę, vos tik sučiupę. Teisės klausimais nereikia meluoti nei teisinti išdavystės; Deras tikrai išdavė, jis neturi teisės likti gyvas; aš nemanau, kad bent vienas iš čia esančių dėl to labiau apgailestautų negu aš, bet dėl draugiškumo nepakeisiu nuosprendžio. Žmogus, prisiekęs kitam ištikimybę, neturi kenkti nei jam, nei sau."

10151–10168

Otonas pratrūko: „Po velnių tokią draugystę, nes ji priveda prie negarbės! Jeigu jūs nors kiek jį mylite, nepaskelbsite tokio nuosprendžio. Sire Kreontai, pakeiskite savo nuomonę, aš su ja nesutinku. Jeigu senjoras atima mano žemes ir turtus, privalau reikalauti už tai atlyginimo, o jam atsisakius, – laukti keturiasdešimt dienų, prieš imdamasis veiksmų; bet jeigu jis man sudavė, tebus prakeiktas tas, kuris užginčys mano teises, remdamasis taisyklėmis! Toks senjoras nebetenka jokių galių į mane,

nes savo poelgiu sulaužė žodį. Tegu jis saugosi mano teisėto keršto ir mano ieties! Nėra kito atlygio už gautą smūgį kaip atsakas kardu."

10169–10244

Visas dvaras sukrėstas, baronai beveik susikivirčijo, nesibaigiantys ginčai suskaldė juos; tada atsistojo Amonas, galingas, plačiai pagarsėjęs senjoras: „Senjorai, – prabilo jis, – nusiraminkite, didelė gėda šitaip ginčytis. Mes išklausėme ginamąsias kalbas, kurias jūs čia pasakėte; prisiminkime nuosprendį, nes, prisiekiu jums, niekada nieko nenuspręsime, jeigu nerasime sutarimo, aš taip sakau ir dėl jūsų visų, ir dėl savęs. Apibendrinkime visas kalbas ir paskelbkime nuosprendį." Ar dar verta tęsti pasakojimą? Nuosprendis nebuvo paskelbtas. Kol jie aiškinosi, o dvariškiai laukė sprendimo, Jokastė nuošaliai paslapčia kreipėsi į karalių: „Mano sūnau, – tarė ji, – verčiau nuolaidumas negu nuosprendis, nors ir teisėtas. Tu galėtumei pagrįstai nubausti tą išdaviką, bet tau tai atneštų daug žalos: jis turi giminių, kurie tau keršytų ir turėtų pamatuotą galią už jį atsimokėti. Tu žinai, kas tavo priešai, ir – paklausyk mano žodžio – kurią nors naktį Dero giminaičiai juos įves į rūmus; jie taip padarys, jeigu tik norės. Tikėk manimi, susitaikyk su juo, bet jis privalo tau pažadėti ištikimybę." Kol motina šitaip kalbėjo, Antigonė atėjo pas brolį; karaliaus sesuo Antigonė atsivedė Dero dukterį. Ar žinote, kaip

atrodė Dero duktė? Jos gražus kūnas ir veidas, skruostai gaivūs ir rausvi, burna maža ir daili, lūpos pilnokos: Gamta jas bučiniams sukūrė; akys šviesios, linksmos ir meilios, kaip gaila, kad pasruvusios ašaromis! Oda balta, lygi ir švelni, širdis atvira, o kalba maloni. Jos liemuo plonytis, o ūgis vidutinis, nei per aukštas, nei per žemas; ji vilkėjo šilkinę tuniką, tikriau tariant – marginto šilko su dailiai išaustomis gėlėmis; ant pečių buvo užsimetusi naujutėlį pilką apsiaustą, prilaikomą sagteliu. Jos plaukai ilgi, ploni ir šviesūs, kasos apsuktos aplink galvą; ji nenešiojo jokio papuošalo ir tuo nereikia stebėtis, nes mergelė nepaprastai sielvartavo, bet ir sielvartaudama liko be galo graži. Didžiai liūdnu veidu nedrąsiai prisiartino ir tyliai verkė; veidas ašarose paskendęs, bet jos rauda prilygo kitų moterų šypsenoms. Mergelės veidas ir laikysena sugraudino ne vieną baroną; ne vienas pajuto gailestį, matydamas neslepiamą sielvartą. Karalius buvo ją be galo pamilęs, bet ji elgėsi su juo itin santūriai; jis mylėjo ją karščiau už bet kurią kitą būtybę, bet ji vis atmesdavo jo maldavimus.

10245–10278

Karalius žiūrėjo, kaip ji artinasi, tramdydamas norą bėgti pasitikti ir jai nusišypsoti; kai tik ją pamatė, sutvardė savo pyktį; jeigu būtų labiau pasitikėjęs savimi, būtų tuoj pat ją užkalbinęs. Jokastė šypsodamasi atsigręžė į karalių: „Senjore, – tarė ji, – tu nebūsi vertas savo rango ir nepateisinsi riterio

vardo, jeigu neužkariausi šitos mergelės. Ar kada matei kitą tokią įstabią būtybę, tokią gražią ir skaisčią? Atiduok jai tėvą ir tebūna ji tavo mieloji: šitaip tu pasielgsi kaip tikras riteris." Karaliui patiko tokios šnekos, ir jis nusišypsojo dėl motinos žodžių. Abi mergelės verkdamos priėjo artyn, ant žemės prie karaliaus kojų parkrito, apsipylusios graudžiomis ašaromis, viena maldauja atleisti jos tėvui, kita kreipiasi į savo brolį. Karalius atsisuko į seserį, dėl savo draugės nuliūdusią ir susisielojusią: „Sesele, – tarė jis, – jums gerai žinoma, kad aš vis veltui ją meldžiau, todėl neprivalau jos pasigailėti, nes ji niekada nepasigailėjo manęs." Toji atsiliepė: „Dabar – jūsų viršus ir nebereikia nieko prašyti; taigi abu pagailėkite, jūs – jos, o ji – jūsų." Mergelė neprieštaravo: „Bet aš nežinau, – pasakė ji, – ar galiu jumis pasitikėti."

10279–10314

Jokastė patikino: „Pasitikėkite, aš garantuoju, kad pažadas bus ištesėtas." Ir ji žinojo, ką sako: Jokastė – labai garbinga moteris, nepaprastai gailestinga ir dorybinga; ji siekė išgelbėti Derą nuo mirties ir būtų klaida ją dėl to pasmerkti. Karalius pasitraukė į šalį pasitarti su trimis damomis; jauni svetimšaliai riteriai prašė malonės Derui; jie gailėjo mergelės ir dėl jos kreipėsi į karalių, meldė pasigailėti Dero ir, aš manau, gaus, ko prašė. Jų žodžiai labai patiko karaliui, bet jis apsimetė esąs nepatenkintas, nes visaip stengėsi nuslėpti mergelės jam duotą sutikimą.

Atrodė nelabai nusiteikęs suteikti malonę ir delsė, nors dabar buvo tikras dėl verkiančios ir maldaujančios savo mergelės, vis dėlto neskubėjo dovanoti kaltės; jis kentėjo, matydamas ašarų merkiamą švelnų veidelį. Aš neturiu versti jus ilgiau laukti: jis nenoromis sutiko paklausyti baronų sprendimo. Vienas pasiuntinys nuėjo pas teisėjus perduoti, kaip pasielgė karalius. Dauguma baronų didžiai apsidžiaugė ir palaimino savo viešpatį, atleidusį už tokį didelį nusikaltimą; dėl to visi jį dar labiau brangino.

10315–10328

Kreontas tarė: „Neslėpsiu nuo jūsų: kvailas to jaunuolio noras! Aš taip kalbu, – tęsė jis, – apie karalių, kuris nepaisė nei jūsų, nei manęs; jis nepaisė nei manęs, nei jūsų, visai nieko dėl mūsų nepadarė, mums net neleido atidėti nuosprendžio priėmimo. O dabar vienos mergelės ašaros jį paskatino atleisti! Aš taip sakau ne dėl to, kad pykčiau, juk ir man nepaprastai malonu, kad karalius atsisakė vykdyti savo teisę; bet jeigu jis ketino taip pasielgti, turėjo tai padaryti dėl savo baronų."

10329–10336

Otonas paprieštaravo: „Meilės ir riterystės srityje galioja kitos taisyklės. Nesistebėkite: karalius laikosi jų vertybių;

kas jums – kvailystė, jam – nepaprastai riteriškas poelgis. Ligi pat Sirijos pakraščių nėra kito tokio riteriško vyro."

10337–10356

Baronai grįžo pas karalių ir paskelbė jam ištarmę dėl Dero; šis išėjo į priekį ir iškilmingai pasižadėjo visų miesto baronų akivaizdoje. Draugų apsuptas Deras stojo prieš karalių: „Tepadeda man Dievas! – pareiškė jis. – Aš pats supratau, kad padariau beprotystę. Padariau dalyką, kurio niekada neturėjau griebtis, ir tai buvo mano nelaimių pradžia, todėl jūs mane įkalinote ir, tam tikra prasme, turėjote tokią teisę. Atleidęs už tokią beprotystę, galėsite mane priskirti prie pačių ištikimiausių draugų, kurių jums netrūks, kol gyvi būsite. Kaip sakiau, pasielgiau it beprotis, bet atmetu kaltinimą išdavyste; esu pasirengęs pats paneigti kaltinimus išdavyste ir niekšyste."

10357–10390

Kreontas, jį provokuodamas, prabilo: „Sire Derai, nusiraminkite! Be abejonės, kova bus, bet vietoje jūsų kausis kitas." Niekas nesuprato, ką jis tuo norėjo pasakyti, išskyrus karalių, dėl to labai nepatenkintą, nes Kreontas turėjo omenyje Dero dukterį. Karalius nuleido galvą ir prisidengė apsiaustu: jūs galite numanyti, kaip jam tai

nepatiko! Jeigu jie būtų buvę vieni du, jis būtų mielai išbaręs Kreontą, bet visiems matant nenorėjo ginčytis ir atsikirsti į tuos žodžius. Visiems baronams karštai prašant, sutiko užbaigti tą reikalą: gavo ištikimybės laidą ir grąžino Derui visas jo valdas. Graikų armijos kariai apverkė saviškius, kurie buvo užmušti bokšte arba sučiupti; jų neapykanta nukrypo į Dero sūnų: jie manė, kad šis juos išdavė, ir norėjo pakarti belaisvį, nubausdami už išdavystę. Jų išsyk susirinko net dvidešimt tūkstančių, ir visi pasuko Polineiko palapinės linkui; ketino jėga pagrobti Dero sūnų, jį nužudyti pakardami; riteris, vardu Ponsas, greitai perspėjo Polineiką; šis pasielgė kilniai: užsodino jaunuolį ant savo žirgo; su tuo žirgu, kuris vertas šimto livrų, laisvai parjojo į miestą.

10391–10494

Puolėjai ir gynėjai jau kurį laiką nekovojo, bet vis dėlto jie nemylėjo, nekentė ir bijojo vieni kitų. Hipomedontas nemiegojo: mąstė, kūrė klastas, sekė apgultuosius, ieškodamas būdo jiems žiauriai pakenkti; širdyje nuolat svarstė, kaip aniems padaryti kuo daugiau žalos. Nuėjo pasitarti su karaliumi, kartu pasikvietęs Kapanėją; jie nulipo nuo arklių prie Adrasto palapinės ir pasivadino valdovą į šalį. Hipomedontas prabilo pirmasis: „Toks neveiklumas, – pastebėjo jis, – mums kenkia; esame čia jau seniai, nieko gero nepasiekę; per ilgai užtrukome svetimoje šalyje ir

nepasiekėme jokių pergalių. Niekada nepaimsime šito miesto ir nepriversime pasiduoti; jums neteks jo užimti badu, nes iš jūros atplaukė laivas, jiems atplukdęs daug maisto produktų; jie nesibaimina staigaus mūsų puolimo. Negalime prieiti prie sūriosios jūros, neturime nei laivų, nei galerų, nes čia atėjome ne iš jūros pusės, bet per Nemėjos dykumas. Iš kitos pusės miestą juosia srauni Ismenės upė; pievose anapus tilto ganosi didelės karvių bandos; perėję pievas ir smėlynus, jie pasiekia dirbamus laukus; iš ten mulais, kupranugariais, nešuliniais arkliais atsigabena javų ir vyno. Mums po nosimi jie smagia eidine pereina tiltą apsikrovę ryšuliais; negalėdami patekti į kitą krantą, mes matome, kaip jie krauna aruodus. Tai ne miesto apgultis: niekada jo nepaimsime jėga; niekaip jiems nepakenksime, jeigu nepavyks jų iš ten išvilioti; bet aš galiu jums pasakyti, kaip paspęsti žabangas. Netrukus, kai tik pakils mėnulis, liepkite riteriams pasirengti kautis; jų susidarys daugiau kaip trisdešimt tūkstančių; tegu jie pasislepia Malpertiuji, o kiti, kurie čia pasiliks, tegu rytą apsiginkluoja. Įsakykite visiems pasiimti ginklus, paliepkite tarnams nugriauti palapines ir visoje stovykloje garsiai šaukite, kad krovinius skubiai užkeltų ant nešulinių arklių. Varykite arklius pirma, o riteriai tejoja iš paskos; tegu iškeliauja mūšiui pasirengę pėstininkai. Mieste yra didelis riterių pulkas, visi prieš jus nusiteikę; karalius išdidus ir pašėlęs, labai nepastovaus būdo; būkite tikras, kad jis mus persekios, su savo galinga riterių armija leisis iš paskos ir tuojau atsidurs mūšio lauke, kaip ir mes. Aš pats laikysiuos

ariergarde, ten nebeliks nei gyvulių, nei krovinių; ten būsime mes – dvidešimt tūkstančių rinktinių karių, aukštakilmių riterių; leisime jiems prieiti arti, mus įžeidinėti ir niekinti. Prisiekiu jums: nekils sumaištis, neprasidės nė viena ataka, kol nepamatysime saviškių, užėmusių pasalą. Miške pasislėpę kariai tenekelia nė mažiausio triukšmo; tegu įsitaiso miško glūdumoje palei kalną ir težiūri, kad, per anksti pasirodę, visko nesugadintų. Tegu jie netrukdo vytis mūsų pulką ir daugybei priešų sueiti į vieną vietą; paskui tie trisdešimt tūkstančių tegul užima kelią tarp jų slėptuvės ir miesto. Tuo tarpu mes, ariergardo kariai, juos smarkiai pulsime: esu tikras, kad nė vienas nepaspruks, nes neturės jėgų pasipriešinti." Kapanėjas nenorėjo nei uždelsti, nei atmesti šį sumanymą: „Žinokite, – tarė jis, – aš tikrai įsitvirtinsiu pasaloje. Tegu karalius šią pat minutę slapčia sušaukia baronus." Hipomedontas atsakė: „Aš viską padarysiu, paveskite man šį reikalą; šį dalyką aš pats apsiimu sutvarkyti: sušauksiu karius kaip paprastai."

10495–10508

„Senjorai, – pasakė karalius, – jūs tikrai žinote, kad neturiu artimesnių už jus baronų, tokių, kuriais taip pasitikėčiau. Jūsų patarimu leisiuosi į tą žygį; pasistenkite, kaip galite, kad jis pavyktų; už tai susilauksite daug garbės ir naudos; už meilę savo senjorui nusipelnysite didelės šlovės. Iki šiolei viską gerai darėte, ir aš už tai jums karštai

dėkoju. Pamėginkite įvykdyti sumanymą ir patys viską atlikite, man patinka jūsų išdėstyta mintis."

10509–10534

Atėjus nakčiai, Hipomedontas sušaukė baronus į savo žygį. Jie pasiruošė išjoti, sėdo ant žirgų ir pasitraukė į pasalą. Išjojo bent dešimt vadų ir net daugiau – karalių, grafų ir kunigaikščių. Pirmasis pajudėjo Partenopajas su savo pulku – penkiais tūkstančiais nesutramdomų ir žiaurių karių ir, pasakysiu jums, su šaunia ekipuote; kas matė jų aprangą, galėjo suprasti, kad pulko vadas – ne šykštuolis. Paskui išjojo Kapanėjas, atsakingas už visą sumanymo sėkmę; kartu su juo – trys tūkstančiai drąsuolių, įpratusių prie riteriškų žygių. Taip pat iškeliavo Amiklėjos kunigaikštis tiktai su dviem tūkstančiais skydininkų, bet šitie du tūkstančiai su savo senjoru atstoja keturis tūkstančius kitų. Meleagras iš Amfigenijos, kilnus aukščiausio rango kunigaikštis, – jis buvo tikras karaliaus pusbrolis – išsivedė šaunų pulką: tris tūkstančius narsuolių, apsiginklavusių frankų pavyzdžiu.

10535–10550

Tą vakarą atvykęs Kretos karalius papildė graikų armiją reikšmingomis pajėgomis. Iš Adrasto jis nebuvo gavęs nei valdų, nei žemės, bet atsiliepė į kvietimą pagelbėti;

Kretos karalius buvo jo draugas nuo pat vaikystės, jam prisiekęs, pasižadėjęs ir nenorėjęs sulaužyti duoto žodžio: dėl pagalbos prašymo bei savo malonumo greitai susiruošė ir prisidėjo prie graikų su dideliu pulku. Kretos karalius, vardu Minojas, plačiai garsėjo bebaimiškumu; buvo drąsus ir gražiai sudėtas. Iš Kretos atvyko su septyniais tūkstančiais laukinio būdo vyrų; kur jie praėjo, ten tarsi audra praūžė.

10551–10570

Anuko grafas Agenoras turėjo krūvą aukso bei sidabro ir nereikėjo prašyti, kad prisidėtų prie armijos; jis atsivedė penkis tūkstančius karių. Laertas Lakedaimonietis nebandė nusišalinti, teisindamasis savo žaizda, jis pakilo, nors ir vargiai; atėjo su tūkstančiu apsiginklavusių riterių. Už teismą ir bylas atsakingas rūmų grafas Piras turėjo ne daugiau kaip tūkstantį riterių, o jo sūnus Triptolemas – penkis šimtus. Po jų išjojo Palemonas, galingas aukštos kilmės kunigaikštis, valdęs Karminą ir Azoną; jo pulką sudarė to paties amžiaus jauni nesuvaldomi riteriai, pasiryžę pirmi kirsti smūgius. Trys tūkstančiai beprotiškų narsuolių, tik ir svajojančių apie kautynes.

10571–10612

Iš Trojos atkeliavo vadas, vardu Atenoras, kartu su pulku plačiastrėnių, šviesiaplaukių karių, dėvinčių ilgus ligi žemės

rūbus, neminint šarvų svorio; jiems pavesta atakuoti priešą iš šono su tvirtomis ietimis aštriais antgaliais, nes jie ne per daug vikrūs svaidyti kitus riterius nuo žirgų. Iš Afrikos atskubėjo vieno karaliaus sūnus, kilęs iš klaidatikių tautos, drauge su juo – du tūkstančiai almoravidų, smarkių ir patyrusių kovotojų; jie perplaukė jūrą, kad pasitarnautų graikų karaliui; girdėjau kalbant, kad jaunuolio vardas – Salamandras. Prisijungęs prie žygio, trisdešimčia tūkstančių papildė armiją. Visi pulkai išjojo šviečiant mėnuliui ir pasislėpė Valbriunėje, Malpertiuji miške, ten, kur anksčiau kovėsi Tidėjas, kur buvo užmušęs penkiasdešimt tėbiečių, išskyrus vienintelį gyvą, kurį pasiuntė į Tėbus. Rytą visi sušlapo nuo rasos, krintančios nuo medžių šakų. Likusi armija pakirdo anksti, susirado ginklus ir juos užsidėjo. Tarnai išardė palapines, ir visi pasirengė iš ten pasitraukti; neskubėdami apkrovė nešulinius gyvulius, paskui pasuko iš stovyklos. Hipomedontas liko paskutinis, ėmęs vadovauti labai ryžtingam ariergardui; jį sudarė dvidešimt tūkstančių karių, be ginklanešių ir amunicijos. Niekas dar neregėjo tokių riterių pulko, tokio nepaprasto ir gerai apsiginklavusio, su šalmais, šarvais, gūniomis ir daugybe vėliavėlių. Toji diena išaušo graži, skaisti ir maloni: auksas ir sidabras spindėjo, laukai ir kalnų šlaitai švytėjo.

10613–10646

Laukas driekėsi ilgas ir platus, o ariergardas buvo darniai išsirikiavęs; keturiuose Rolando armijos, kurios žonglie-

riai nesiliauja šlovinti, pulkuose nebuvo tokio puikaus ir galingo ariergardo: jeigu kas teigtų priešingai, būtų melagis. Priekyje ėjo riterių tarnai, o po jų – karalius su savo mūšio korpusu; už jo – keturi pulkai, joję palei upę; kiekvienas, einantis armijai iš paskos, sudarytas iš penkių tūkstančių vyrų. Viename pulke buvo Polineikas, o Hipomedontas – kitame; trečiame pulke – Akvilonijos atstovai ir Kalidono baronai; ketvirtame – mikėniečiai. Pulkai laikėsi vienas greta kito, glaudžiomis gretomis jojo per pievą nedideliu atstumu. Armija traukėsi; apgultieji tai pamatė ir iš pradžių netikėjo savo akimis; bet išardytas palapines jie palaikė tikru įrodymu: šis dalykas juos įtikino. Mieste kilo didelis triukšmas: visi išskubėjo iš savo namų, kaip galėdami greičiau apsiginklavo, ir, žinokite, susirinko daug žmonių. Jie negaišo laiko rikiuotei, bet nusivijo priešą kaip papuola; Eteoklis šoko ant žirgo, kad juos sulaikytų, bet kai jie pamatė atlekiantį karalių, daugiau kaip mylią spaudė pentinais, kad tik jų nepasivytų.

10647–10682

Eteoklis turėjo nepaprastą žirgą: jis pasuko iš kelio, šoko į pievą, smarkia risčia perlėkė lauką, kad pasivytų jojančius priekyje; ragindamas žirgą skriete skriejo, bet atsitrenkė į uolą. Žirgas suklupo, o karalius persirito per jo galvą; jeigu nebūtų nupuolęs ant minkštos žemės, bet nukritęs ant kietai suplūkto vieškelio, būtų tikrai užsimušęs.

Karalius turėjo sunkius ginklus, o pailsęs žirgas lėkė dideliais šuoliais visu greičiu; patikėkite manimi: jeigu būtų parpuolęs ant kieto kelio, būtų tikrai nebevaldęs savo galūnių. Tai buvo minkšta, pelkėta žemė, ant vešlios žolės parkrito karalius, o tie, kurie sekė jam iš paskos, visi kartu sustabdė arklius. Jie paėmė karaliaus ginklus ir apžiūrėjo jo koją; karalius buvo išsisukęs pėdą, vienas mauras ją greitai atstatė į vietą. Jie pasodino karalių į balną be ginklų; užkėlė ant risto žirgo; jam sunku vadovauti savo pulkui ir jis vos išsilaikė balne, nes pėda išnarinta ir vienas šonas sumuštas. Visi judėjo lėtai, palengva, bet Eteoklis neleido jiems išsiskirstyti: kai tik kuris nors kiek nutolsta, tuoj pat sugrįžta atgal, vos tik karalius pasuka galvą į tą pusę, vos tik valdovas į jį pažvelgia.

10683–10708

Pirmieji, kurie buvo toli nulėkę, pasiryžo persekioti toliau; jie prajojo pasalą, jos nepastebėję; graikų kariai vykdė savo planą. Tie, kurie įsitaisė pasaloje, buvo gerai pasislėpę; pačioje pušies viršūnėje patupdė seklį, kuris matė visus, einančius keliu. Jis pastebėjo priešus, pamatė, kad šie nebetoli nuo ariergardo, ir perspėjo saviškius, jog, jo nuomone, jų dešimt tūkstančių, ir tai buvo tiesa; jis nepamatė likusių užpakalyje, jojančių palei upę, nes tie buvo už gerų dviejų mylių, už gero nuotolio nuo Malpertiuji. „Išeikite, – pasakė jis, – aš daugiau jų nebematau." Tada

graikai staiga šoko pirmyn, pasipylė iš miško, nuo kalno šlaitų, atšuoliavo į lygumą, ragino arklius, skubino ir puolė, leidosi į kelią, vydamiesi tėbiečius. Kai šie pastebėjo, kad tie kariai – ne jų, per vėlai suprato savo klaidą – tas netvarkingas vytynes.

10709–10736

Hipomedontas juos išvydo, atpažino, parodė saviškiams: „Sukime atgal, – sušuko, – štai mūsų priešai!“ Tuoj metėsi ant tėbiečių, išsyk puolė juos kapoti, o šie nepajėgė gintis, nes buvo užklupti ir iš galo, ir iš priekio. Jie pasileido netoli tekančios upės link, Hipomedontas juos nusivijo. Ten buvo brasta, kurią tėbiečiai gerai žinojo; sugarmėjo į ją, kas tik galėjo, ir Hipomedontas – jiems iš paskos. Iki brastos viskas ėjosi gerai, bet toje vietoje pasitaikė gilus vanduo; būta potvynio, vanduo pakilo. Brastos nebeliko, pirmieji būriai pradėjo skęsti. Kiti brastoje apsisuko ir susiėmė su priešu, nenorėdami žūti gėdinga mirtimi; jie verčiau žus gindamiesi, kaudamiesi, negu bėgdami ir pranykdami bangose, kurios pasirodė tokios gilios. Dvidešimt tūkstančių murkdėsi vandenyje, o trisdešimt tūkstančių liko ant kranto.

10737–10782

Hipomedontas nepabūgo brastos, visas ariergardas į ją sušoko, o tie, kurie buvo įsitvirtinę pasaloje, pastebėjo

atjojantį karalių; veržliai paraginę žirgus, pasileido jo link, o karaliaus kariai juos pasitiko. Karalius Eteoklis išgirdo sąmyšį, tuoj nušoko nuo svetimo žirgo, pareikalavo savojo, kurį jam ir atvedė; atsisėdo į balną, nors ir vangiai; nebuvo nė kalbos užsidėti šarvus, jis nebūtų jų pakėlęs, nes krisdamas smarkiai užsigavo. Paėmė skydą, užsidėjo šalmą, ant kurio nešiojo Dero dukters padovanotą rankovę, pamuštą voverės kailiukais. Jis tikėjosi padaryti tvarką savo pulke ir besikaunančius priekyje atskirti nuo kitų, bet šie neklausė savo senjoro, visi jo vyrai jau kovėsi su priešu. Pievoje ant upės kranto virė baisi kova. Ietys lūžo, skydai skilinėjo ir trūko: jūs būtumėte išvydę krūvas skydų nuolaužų, būrius iš balno išmestų riterių, daugybę mirtinų smūgių ir sukapotų tvirtų šarvų! Graikų armijoje – mažiausiai trisdešimt tūkstančių, ir tėbiečių – tiek pat, mūšis vyko vienodai ir nežinia, kas nugalės; visi kapojosi įnirtę, niekas negalvojo bėgti, ir štai tada kelyje pasirodė Adrastas, atsivedantis didžiulį pulką. Adrastas, išvydęs susirėmimą, visu greičiu pasileido į kelią. Miesto žmonės nebepajėgė priešintis, nes graikų skaičius buvo gerokai didesnis: vienam tėbiečiui – septyni graikai. Nebeverta toliau pasakoti: Eteoklis liepė pasitraukti, jis pabėgo, nes buvo bejėgis. Graikai pasiekė pergalę ir privertė priešą pakrikai trauktis.

10783–10824

Turiu jums papasakoti, ką veikė atsidūrusieji vandenyje: abi pusės atkakliai kovėsi, plačioje brastoje mėtė vieni

kitus nuo žirgų. Graikų raiteliai puolė smarkiai, nieko nelaukę kirto kardais; jau per pirmąjį susidūrimą sulaužė savo ietis ir išsitraukė plikus kardus. Miestiečiai gynėsi rimtai, norėdami išlikti gyvi, atmušė priešą; kiekvienas, matydamas, kad teks žūti, laikėsi iki paties galo. Iš visų jėgų su didele drąsa jie išstūmė graikus iš brastos į krantą, ir jeigu jų būtų buvęs vienodas skaičius, manau, jie būtų atsilaikę, bet kovotojų skaičius buvo nelygus, graikų armija – du kartus didesnė. Vis dėlto tėbiečiai atmušinėjo graikų smūgius kaip tik galėjo; tačiau jie nepajėgė ilgiau ištverti smarkaus puolimo: mūšio lauke būtų pasipriešinę, o čia jų laukė dviguba žūtis. Jūs būtumėte matę, kad daugelis paskendo brastoje, o kitus užmušė ietys; tas, kuris nejudėjo iš vietos, krito nuo smūgio, o kuris bandė pasprukti plaukdamas, vos pasiekė vandenį gilų, sunkūs jo dėvimi šarvai įtraukdavo nelaimingąjį į gelmę, nespėjus ištiesti jam pagalbos rankos. O sykį panirę, nebepajėgdavo iškilti į paviršių: vandens sūkuriai juos prarydavo. Paviršiuje plūduriavo ietys, plaukiojo daugybė vėliavėlių, vėliavų ir išpieštų skydų; arkliai kapanojosi, pavadžiai supančiojo jiems kojas: srovė juos nunešė tolyn, ir jie ten paskendo kartu su savo šeimininkais.

10825–10886

Hipomedontas matė, kad yra ko džiūgauti, jis garsiai šaukė, net užkimo, užkapojo tiek karių, kiek įstengė.

Jojo Tidėjo žirgu, vertu šimto aukso livrų ir net daugiau: jokia kumelė dar niekada neatsivedė arklio, kuriam nieko nereiškia nuplaukti mylią; plaukdamas ištisą mylią, jis jėgų nepritrūko. Nebuvo kito mūšyje ištvermingesnio žirgo, bet jis jo negailėjo, rūpinosi ne daugiau, negu būtų jojęs kieta žeme; Hipomedontas pasitikėjo tvirtu gyvuliu, lėkė per brastą – tarsi laivu plaukė. Įsiutęs ant tėbiečių, nėrėsi iš kailio juos žudydamas. Ką jums dar pridurti? Jis taip varė žirgą, kad šis patrūko; žmonės sako: „Kas pakelia kalaviją, tas būtinai nuo jo žūsta." Kaip ir kiti, Hipomedontas neišvengė gelmės, toks tai buvo jam atlygis. Gaila, bet narsusis, išmintingasis Hipomedontas paskendo, pradingo gilioje upėje: tegu Dievas nubaudžia tą, kuris dėl to apsidžiaugs! Nuo tada, kai Dievas sukūrė pasaulį, pirmą kartą toks nepaprastas žmogus buvo prarytas bangų; ir žirgas paskendo drauge su juo: ak, kokia nelaimė juos abu ištiko! Pasaulyje nebūtų įmanoma surasti narsesnio raitelio ir eiklesnio žirgo, vienas kitam nepaprastai tikusių. Iš tėbiečių nė vienas neišsigelbėjo: kas nebuvo užmuštas, tas paskendo. Karalius Eteoklis jautėsi laimingas, nes be galo mylėjo Dero dukterį. Ji buvo tikrai verta meilės: nerasi puikesnės už ją šioje jūros pusėje, šioje pakrantėje ji – pati gražiausia. Mergelės vardas – Salamandra. Karalius karštai mylėjo Salamandrą, paslapčia ir niekam nesigarsindamas; jis buvo labai drąsus ir dėl savo mielosios atliko daugybę žygdarbių. Karalius nestokojo narsumo: pats vienas, ne daugiau kaip su dviem palydovais, paslapčia ištrūkdavo iš miesto, iškėlęs ietį, pasukdavo graikų armijos link; iškėlęs

ietį, nulėkdavo tenai ir, jų nelaimei, užpuldavo graikus; nutrenkdavo ne vieną riterį, o tada su savo ristūnu paršuoliuodavo atgal. Nuo įtvirtinimų viršaus ji žvelgdavo į slėnį ir jai labai patikdavo karaliaus žygiai: kai jie dviese nuošaliai nuo visų susitikdavo, ji tuo noriau atsiguldavo šalia jo.

10887–10910

Vieną dieną karalius išjojo ant savo žirgo Blanšniu, kuris jam buvo atsiųstas iš Nubijos; tas žirgas labai tiko žygdarbiams atlikti. Karalius dėvėjo šalmą, turėjo skydą, laikė ietį ir šilkinę vėliavą: taškuoto mėlyno audinio, dailiai išsiuvinėtą auksiniais siūlais. Žirgui nebuvo sunku jį nešti, nes šarvus paliko namie; savo mielajai buvo pasigyręs narsiu ir beprotiškai drąsiu sumanymu: be šarvų nujoti į graikų stovyklą; nedaug trūko, kad būtų ten atsidūręs per anksti. Išjojo pro slaptus vartus, esančius palei šiaurvakarinį bokštą. Karalių lydėjo du riteriai, visi trys risnojo mažu būreliu; vienas iš jų, vardu Aleksandras, tikras Salamandros pusbrolis; jis buvo jos pusbrolis, ir karalius jį labai vertino dėl meilės jai; neseniai su džiaugsmu įšventino į riterius ir apipylė gėrybėmis.

10911–10938

Žinokite, kad jaunasis Aleksandras buvo labai išvaizdus. Karalius jį labai mylėjo ir pasiėmė kartu, stengdamasis

padaryti iš jo tikrą riterį. Išsivedė į kautynes ir paragino drąsiai kirsti. Jis taip ir darė, niekada nesulaukė papeikimo: kovojo veržliai net be šarvų. Kito kario vardas Drijasas: be galo riteriškas ir linkęs pokštauti; tai buvo galingas vyras, aukštos kilmės ir didelės drąsos; jis įpratęs prie žygdarbių: kai tik matydavo progą, nesvyruodavo. Už visus geriau gebėjo pulti ir smarkiai atakuoti. Drijasas aukštas, stiprus ir tvirtas, apskritaveidis ir rudaplaukis; plačiai švaistydavosi ietimi, o žengdamas pėsčias kardu kirsdavo taiklius smūgius. Aš nepažįstu kito vyro, taip gerai mokančio apsiginti: jeigu apie tai papasakočiau, manytumėte, kad meluoju. Abu išjojo kartu su karaliumi, visi trys nedėvėjo šarvų; būtų labiau norėję eiti gerai apsiginklavę, bet užsidėję šarvus būtų padarę didelę klaidą, nes karalius jų neturėjo.

10939–10968

Karalius išjojo iš miesto: nuo pylimų viršaus trys šimtai tūkstančių karių lydėjo jį akimis; atvirai kalbant, kiekvienas būtų norėjęs eiti kartu su visais ginklais; bet vartai tvirtai užsklęsti, uždaryti ir įtvirtinti; kariai apieškojo nuo viršaus iki apačios, niekas negalėjo ištrūkti raitas. Pievoje karalius paspaudė pentinais, ieškodamas nuotykio, kuris galiausiai pasibaigė dideliu sielvartu, baisia nelaime; ten, padaręs daugybę žygdarbių, žuvo Arkadijos karalius – narsus, išmintingas vyras, tikras riteris. Partenopajas atsitiktinai greita risčia išniro priešais juos, jis turėjo tiktai

vieną palydovą, kurio vardas – Dorcėjas; savo riksmais jie ketino išprovokuoti tėbiečius ir, beje, buvo menkai apsiginklavę. Partenopajas pasuko prie trijų tėbiečių; karalius pasielgė tikrai pagirtinai, nenorėjo trise užpulti du karius. „Drijasai, – kreipėsi jis, – palaukite, leiskite man pasirūpinti šiuo berniuku ir jį pamokyti kario amato. Leiskite man pamokyti Aleksandrą, jis turi kautis, kol nugalės arba žus." Drijasas sustojo, ir jie dviese puolė graikus, lygiomis jėgomis susirėmė vienas prieš vieną.

10969–10984

Antigonė ir Salamandra siuvo šilkinį rūbą, kurio audinys atvežtas iš Andro salos, jos sėdėjo viename pylimo bokšte, vadinamame Blanšefleru; ten siuvo prie lango. Pažvelgusios žemyn, kairėn pusėn, išgirdo žirgų žvengimą ir pamatė pievoje šuoliuojančius karius su iškeltomis ietimis. Antigonė atpažino abu karalius, ir jos širdis pasidalijo per pusę: matė, kaip jie vienas prieš kitą paragino žirgus; jai abu vienodai brangūs, bet giliai širdyje jautė, kad dvikova nepasibaigs laimingai.

10985–11038

Salamandra labai būgštavo dėl karaliaus Eteoklio, nes jis net neturėjo kuo apsiginti; matydama jį beginklį, jautė

baimę, ir tai nieko nuostabaus, nes stipriai jį mylėjo. Štai abu valdovai susikovė: Antigonė sudrebėjo iš baimės. Eteoklis buvo labai stiprus ir prityręs karžygys; jo ietis tvirta, o kardas aštrus: jis kirto Partenopajui per skydą ir nutraukė nuo krūtinės su tokia panieka, tarsi tai būtų kopūsto lapas. Partenopajas nenorėjo jo užmušti, vengdamas užkliudyti skydą ir taip sužeisti, kirto jo žirgui tiesiai į kaktą ir partrenkė raitelį kartu su žirgu. Aleksandras ir Dorcėjas sviedė vienas kitą iš balno, žydinčioje pievoje pašokę ant kojų, pasirengė kautis kardais. Drijasas pamatė karalių, gulintį ant žemės: „Aš netesėsiu savo priesaikos, – pamanė jis, – jeigu nepadėsiu savo senjorui." Tada pavarė savo rinktinį žirgą, nukreipė į priekį rankoje laikomą ietį ir grėsmingai pasuko Partenopajo link: „Jeigu nenusėsite nuo arklio, – pareiškė jam, – kirsiu jums į šoną." Partenopajas nežinojo, kaip pasielgti: matė atskubantį jam grasinantį priešą, pats neturėjo nei skydo, nei ieties, o pabėgti būtų negarbinga; net jeigu jį pavadins bailiu, jis paspruks, bet jau per vėlu! Nenorėjo leistis kvailai užmušamas: per staigiai apsuko savo arklį: vešlioje žolėje susipynė gyvulio kojos, ir šis parkrito. Štai Drijasas atskubėjęs sustojo virš žemėje išsitiesusio karaliaus; Eteoklis jam garsiai suriko nekirsti, nežudyti. Bet Drijasas, šuoliais atlėkęs, įsibėgėjęs kirto Partenopajui; sudavęs negarbingą ir neteisingą smūgį, pervėrė krūtinę ir sužeidė mirtinai. Paskui Drijasas pasuko prie Dorcėjo: kadangi ietis ką tik sulūžo, jis išsitraukė kardą; sudavė Dorcėjui per skydą, kurį visiškai sulaužė, o Aleksandras jį sučiupo už kojos. Jie paėmė į nelaisvę

nesužeistą Dorcėją: Aleksandras paėmė kardą iš jo rankų ir prisaikdino belaisvį, paskui pasivijo ir sugavo arklį.

11039–11060

Karalius nuskubėjo prie sužeistojo, vidur pievos parkritusio ant nugaros. Žemė paraudo nuo kraujo, o sužeistojo veidas išblyško; jis tapo baltas kaip lavonas ir nuo skausmo apalpo. Karalius nubėgo ten, kur šis gulėjo, ir išsyk atpažino jo veidą: ne vieną kartą mūšyje buvo su juo susidūręs. Karalius apgailėjo aukštą jo kilmę, drąsą ir jaunumą; karalius apverkė riterišką jo kilmę, grožį ir narsą: „Man būtų, – kalbėjo jis, – labai pavykę, jeigu būčiau jį paėmęs sveiką ir gyvą; jeigu būčiau galėjęs sučiupti sveiką ir gyvą ir graikams grąžinti, karas būtų pasibaigęs, o mano žemė išlaisvinta, nes dėl šito belaisvio graikų armija būtų neprieštaraudama pasukusi atgal."

11061–11086

Tėbų karalius didžiai sielvartavo dėl kilniojo kario, kenčiančio nuo skausmų. Buvo karšta diena, jis gausiai kraujavo; karalius perplėšė savo tunikos šoną, šia atraiža aptvarstė jo žaizdą, kad sulaikytų bėgantį kraują. Uždėjus tvarstį, žaizda nustojo kraujuoti, ir sužeistasis pasivertė ant šono; užspaudus žaizdą, jis šiek tiek atsigavo ir kiek

atsipeikėjo iš nuoalpio. Atmerkė akis ir išvydo karalių, pamatė jį karčiai raudantį šalia: „Jums tikrai dera, – prabilo jis, – sielvartauti, nes aš atvirai sakau: būčiau nuraminęs šito karo siautulį, jeigu būčiau jums pakliuvęs ne mirtinai sužeistas; atkurdamas taiką, būčiau padaręs galą šiai baisiai nelaimei. Bet aš mirštu ir kitaip nebus. Kreipiuosi į jus, prašydamas dėl savo palydovo: neimkite jo į nelaisvę; tai jaunas riteris iš mano giminės namų, ir išpirka už jį bus labai menka." Iš draugiškumo sužeistajam karalius jį išlaisvino, būtų taip padaręs, net jeigu tas būtų buvęs imperatoriaus sūnus; Dorcėjas apalpo ant sužeistojo kūno, verkė ir nežinojo, kur dėtis iš sielvarto.

11087–11155

„Dorcėjau, – kreipėsi Partenopajas, – neraudok; paklausyk manęs atidžiai, turiu daug ką pasakyti. Neverk, – kalbėjo jis, – brangus drauge, bet sugrįžk į mano kraštą; eik tiesiai pas mano motiną jai pranešti liūdnosios žinios. Kai ji pradės tavęs klausinėti, ir tu jai pasakysi, kas man nutiko, ji mirs tą pačią minutę, aš taip manau; todėl pasakyk jai, kad mūšyje buvau sužeistas ir kad dėl to tave atsiunčiau pas ją; paprašyk, kad ji dėl manęs nesijaudintų. Pasistenk per staigiai neatskleisti šios didžios nelaimės ir jai nesukelti gilaus sielvarto; pripratink ją prie smarkaus skausmo po truputį, bet ne iš karto. Tu mokėsi sušvelninti jos širdgėlą: pirmiausia papasakok apie sužeidimą, ir ji

pati atspės didžiulį savo praradimą ir nelaimę. Motin, – tęsė jis, – tu buvai perspėjusi, kad gyvas negrįšiu; kai skubėjau iškeliauti, norėjai mane sulaikyti, bet likimas buvo nusprendęs kitaip. Visą dieną mane lydėjai, man paliekant savo kraštą su nesutramdomų ir bebaimių karių pulku, kuris dabar čia stovi nuliūdęs. Mes atsisveikinome pievoje, kur tu likai gulėti apalpusi tarsi moteris apleista. Dorcėjau, pasakyk mano motinai, kad kuo greičiau ištekėtų. Ji valdo plačias žemes ir didelį dvarą; kliaučių ieškotojai pradės į jas pretenduoti; vaidų kurstytojai paskelbs jai karą ir nusiaubs jos valdas. Pasakyk, kad nieko nelaukdama ištekėtų už karaliaus, kunigaikščio ar galingo grafo; daugelio žemių nuo čia iki Trojos karaliai ir kunigaikščiai bus laimingi, galėdami ją vesti, nes ji graži, dora ir išmintinga ir, nors karalienė, dar gana jauna. Savo kilme ji yra karalienė, dar visai jauna moteris; ji jauna, aukštos kilmės, buvome beveik vienmečiai: mane pagimdė vienuolikos metų, anksčiau nebūtų galėjusi; ji atrodo ne kaip mano motina, bet greičiau – kaip sesuo, o aš – kaip jos brolis. Atsisveikinu su ištikimais savo kariais: paliepk mano senešalui, kuriuo visiškai pasitikiu, išdalyti visą turtą, pulko kariams atiduoti mano auksą; tegu padovanoja mano pulkui tą auksą ir indus. Tegu jaunuosius pulko karius ir ginklanešius padaro turtingais riteriais; per gyvenimą juos dosniai esu apdalijęs, nes daugybę riteriškų žygdarbių atlikau; dabar jų prašau manęs nepamiršti: kai stos į didelius mūšius, kautynes, susidūrimus, tešaukia visada: „Partenopajas!“; palieku jiems savo vardą kaip

karo šūkį, dėl meilės man tesaugo jį amžinai." Šitaip jie darė ir tebedaro; toks yra Arkadijoje paplitęs karo šūkis.

11156–11196

Baronas pasikėlė ant rankos ir jo žaizda iškart atsivėrė. Dorcėjas matė mirštantį savo senjorą: jo skausmas pratrūko dar smarkiau nei pirma; bet jam atrodė, kad dar yra truputis vilties: ėmė vėduoti kūną plačia šermuonėlio kailio rankove, kurią Antigonė ir karalienė buvo davusios Partenopajui kaip meilės ženklą tądien, kai mergelė jam prisiekė meilę. Ten gulėjo keturi skydai; jis paėmė du ir pastatė stogelį; nusivilko purpurinę tuniką ir kartu su nuo žirgo nuimtu balno užtiesalu padėjo po nulinkusia jo galva, nes neturėjo kitos pagalvės. Kilnūs veiksmai, bet kas iš jų? Anas nebejaučia nei šalčio, nei karščio; jie nebejaučia nieko, kas jam daroma, jis sustingęs, šaltas kaip ledas; visas sustingęs, ir veidas blyškus, jis šaltesnis už sniegą ant medžio šakų. Dorcėjas vis dar vylėsi, kad Partenopajas gyvas, bet kai palietė visiškai atšalusį kūną, iš karto suprato, kad miręs ir niekuo jam nebepagelbėsi. Tada jūs būtumėte pamatę, kaip Eteoklis ir Salamandros pusbrolis Aleksandras pratrūko iš sielvarto, rovėsi nuo galvos plaukus. Drijasas seniai buvo pasprukęs; regėdamas taip susisielojusį savo senjorą, nebedrįso ilgiau pasilikti nei laukti, nes pabūgo, kad jo nepakartų, juk gerai suprato, kad nužudė nuo žirgo nukritusį Partenopają. Gudriai pasielgė pabėgdamas, nes

jeigu karalius būtų galėjęs jį sulaikyti arba būtų stovėjęs šalia, būtų liepęs pakarti arba užmušti.

11197–11222

Karalius nuoširdžiai sielvartavo, graudžiai raudojo prie Partenopajo kūno. Pagaliau pastebėjo beatsigaunantį Dorcėją, kuris buvo nualpęs; atgavęs sąmonę, pašoko ant kojų tarsi pamišęs, paskui pradėjo apraudoti savo senjorą, kurį labai mylėjo: „Sire, – verkė jis, – ką man daryti, juk jūs daugiau nebeprabilsite? Kai jūsų motina išgirs šią žinią, ji nuliūs ir sielvartaus; ji neteks savo valdų, nes nebeturi nei sūnaus, nei vyro; jūsų žemės liks be paveldėtojo ir bus dažnai nusiaubiamos. Sire, kokia nelaimė jūsų narsumui ir didžiam kilnumui, gražumui ir drąsai, ir tam dideliam turtui, kurį turėjote, sire, savo valdose, kai čia atvykote ieškodamas žygdarbių. Svetimame krašte mirtis jus ištiko ir be galo mane nuliūdino; aš jau neišvysiu savo karalystės."

11223–11232

Dorcėjas garsiai aimanavo, verkė, raudojo, skundėsi ir dejavo; kumščiais daužė sau per veidą ir maldavo mirtį jį pasiimti. Karalius jautė pyktį ir sielvartą, girdėdamas tokius jo skundus ir šauksmus. Raudos ir aimanos patraukė tėbiečių dėmesį; jie šuoliais atjojo ten, kur girdėjo raudant, apstulbę sustojo dvikovos vietoje.

11233–11254

Karalius Eteoklis paklausė savo baronų: „Senjorai, – tarė jis, – ką darysime? Štai ką tik nužudytas Partenopajas, kuris buvo mano draugas; ketinau už jo išleisti savo seserį; neslėpsiu nuo jūsų, dėl šio įvykio labai apgailestauju. Drijasas jį nužudė, nepaisydamas mano draudimo; bet aš, jeigu tik galėsiu, liepsiu jį pakarti arba užmušti, sudeginti gyvą arba ketvirčiuoti." Tie jam atsakė kaip dera: „Brangus senjore, mūsų karaliau, palikite tai. Jeigu jo žūtis jus liūdina, liepkite atnešti į mūsų miestą, supilti jam kapą, jeigu jis taip jums rūpi." Karalius atsakė: „Taip ir padarysiu." Jie nusėdo nuo savo ristūnų, paguldė Partenopają ant skydo ir parnešė į miestą. Išrinko pačią gražiausią šventyklą ir labai iškilmingai palaidojo.

11255–11276

Pasiuntinys šuoliais spėriai pasiekė graikų stovyklą ir tuoj pranešė žinią karaliui Adrastui. Tai išgirdęs, šis nuliūdo taip, kaip dar niekada gyvenime; jo širdis beveik plyšo iš skausmo. Pasivadino Polineiką į šalį: „Bičiuli, – paklausė jo, – ką mums daryti? Jeigu jų nepulsime ir neužbaigsime šito karo, nebebūsime verti valdyti savo žemių." Tada sušaukė visus baronus ir pačių artimiausių paprašė patarimo: „Senjorai, – tarė jis, – patarkite man. Dievo vardu prašau jūsų stoti į kovą su tais, dėl kurių ši netektis mus ištiko; praradome Partenopają – patį geriausią mūsų

kovotoją. Jeigu pritariate, rytoj iki vidudienio įsakysiu pulkui pasiruošti ir žygiuosime kautis su jais."

11277–11318

Visi vieningai nutarė: „Mūsų nuomone, tai geriausias sprendimas; tas, kuris nepaklus, liks išdavikas; kol gyvas, bus jums prasikaltęs." Anksti rytą, vos prašvitus, karalius Adrastas pakilo iš guolio ir tyliai įsakė kariams greitai pasiruošti. Karalius apsiginklavo pirmasis, taip pat – ir tūkstantis riterių; visa stovykla sujudo, paskui visi išjojo darniomis gretomis. Girdėjosi mušant būgnus, skambant trimitus; paprastus ir medžioklinius ragus; šauksmai, riksmai ir pučiamų ragų garsai nuaidėjo kalnais ir slėniais; graikų keliamas klegesys pažadino tėbiečius. Iš miesto Eteoklis išjojo toli į laukus, link graikų pievos šalia tvenkinio, prie kiparisų šaltinio; su juo – dvidešimt tūkstančių vyrų ir dar daugiau; karalius Adrastas ėjo jam priešais. Abi kariuomenės, vos viena kitą pamačiusios, nekantravo stoti į mūšį; kad jūs būtumėte matę, kaip sujudo kariai, kaip sukruto riteriai! Kiekvienas pašaukė savo tarną ir liepė paruošti ginklus; jie užsirišo šalmus, užsivilko šarvus ir ištraukė iš makštų aštrius kardus. Jeigu kas būtų pamatęs, kaip prie iečių kotų pritaiso vėliavėles ir vėliavas, užsikabina ant rankos skydus ir sugniaužia kumštyje plieno kardą, tas būtų niekuomet nepamiršęs šitų laukinių karių, pasiryžusių kautis. Išrikiuoti batalionai nušvietė lygumą, ir mūšio laukas sužėrėjo patekėjusioje saulėje.

Polineikas su savo pulku, kaip reikiant apsiginklavę, jau sėdėjo ant žirgų, greitai jojo tankiomis eilėmis. Jų buvo dvidešimt tūkstančių ir dar daugiau. Polineikas – jų vadas; Eteoklis buvo juos išvijęs iš to krašto ir atėmęs žemes: „Senjorai, – sušuko Polineikas, – parodysim dabar, kaip mokame kautis; jeigu kuris nori gauti iš manęs žemių, tegu šį kartą jas atsikariauja!" Jie paleido žirgus risčia, šuoliais per žaliuojantį mūšio lauką; ir greitai lekiančių arklių kanopos sudrebino žemę. Puolimo pradžioje atstatė į priekį ietis ir kotais trenkė vieni kitiems per skydus; kotai garsiai sutraškėjo, ir nuolaužos ėmė skraidyti ore; daugiau kaip du šimtai apgultųjų ir puolėjų iškrito iš balnų; vėl užsiropštę ant arklių, kirto galingus smūgius plikais kardais. Kiek kritusių žirgų ir karių negyvų, kiek kūnų, kojų, vidurių ir kiek po šarvais galvų nukirstų, išblaškytų po pievą, būtumėte regėję! Nesibaigiančios mirštančiųjų sužeistųjų ir besikaunančiųjų aimanos ir verksmai, ir skausmo šauksmai skambėjo. Riteris, vardu Nestoras, buvo Šatijono kunigaikščio sūnus; jis čia atvyko, trokšdamas nuotykių, dėl to paliko gimtąją šalį; jis atsivedė daug palydovų, tūkstantis ginkluotų karių sudarė jo būrį. Buvo dar labai jaunas ir dailus; jeigu būtų pasitikėjęs dieviška galia, būtų buvęs gražiausias iš visų, nešančių ietį. Jo galva gražios formos, o veidas pailgas, nosis daili ir tiesi; kūnas išlakus ir gražiai sudėtas, lieknas liemuo. Dabar apsakysiu jo ginkluotę: net karalius neturėjo geresnės; jis

dėvėjo stiprius, tvirtai suveržtus ir prie kūno prigludusius šarvus; nešiojo lengvą ir tvirtą šalmą, kuris būtų gerai atlaikęs mirtinus smūgius; jo kardas tvirtas ir šveitrus, kito tokio nerasi visoje armijoje; dešine ranka laikė labai dailią pažiūrėti ietį. Puikus jo skydas – iš dramblio kaulo, o jojo jis ant ilgakarčio nepaprastai eiklaus ristūno: ištvermingo, greito ir sunkiai sutramdomo žirgo; jo vėliava pasiūta iš tamsaus šilko, atgabento iš Tesalijos; tas pats audinys dengė žirgą. Nestoras paspaudė pentinus, atleido pavadžius, ir Aleksis jį atpažino; jie pasileido šuoliais vienas prieš kitą, ragindami ir spartindami žirgus, ir trenkė smarkiai vienas kitam per skydus. Grafas Nestoras pataikė į savo priešininką ir jo sielą nuo kūno atskyrė. Aleksio sūnėnas tai matė; Nestorui sudavė galingai, netikėtai, jo dėmesio neatkreipęs, tiesiai į krūtinę po širdimi, sudavė taip, kad nebegyvą nutrenkė nuo balno. Polineikas, tai regėdamas, visu greičiu pasuko jo link, o jojo eikliu žirgu; stipriu šveitriu kardu skėlė Agenorui per šalmo viršų ir perkirto kūną iki pat balno. Kovotojų gretos tokios tankios, kad kiekvienas jų išpuolis didvyriškumu nenusileidžia kitiems ir yra vertas būti paminėtas; ietys lūžta, skydai trūksta, o lankininkai laido spiečius strėlių.

11405–11432

Pirmose gretose Polineikas vedė savo riterius į mūšį; kitoje pusėje Eteoklis juos atpažino vos metęs žvilgsnį.

Jie nustatė tarp savęs dviejų arpanų atstumą; šiame susidūrime vienas iš jųdviejų turės žūti. Veržliai pasikeitė smarkiais smūgiais; metėsi vienas prie kito; bet karalius nepataikė, o antrasis kirto jam kardu tiesiai į krūtinę, nusviedė žemyn nuo žirgo Blanšniu. Polineikas, tai regėdamas, matydamas parkritusį mirtinai sužeistą brolį, nušoko žemėn; suvokdamas, kad jo kirtis buvo mirtinas, nulipo nuo žirgo. Nubėgo prie jo, pamatė žaizdą ir iš jos srūvantį raudoną kraują. Gailestis suspaudė jam širdį ir, nepajėgdamas susilaikyti, prisiartino paguosti; apkabino rankomis, prispaudė prie krūtinės, pabučiavo akis ir veidą, paskui sušuko: „Brangus senjore, brangus broli, mūsų nelaimei motina mus pagimdė; jūsų puikybė nulėmė jūsų mirtį, niekas nebeišgelbės."

11433–11466

Eteoklis buvo pritvinkęs pykčio, o jo širdis kupina apmaudo; gerai suprato, kad teks mirti ir joks chirurgas jo nebepagydys. Kadangi buvo pilnas neapykantos, troško atimti savo broliui gyvybę: nemačiom suėmė kardą ir atsargiai šiek tiek pasikėlė; praskleidė žvilgančius šarvus ir suvarė jam ginklą į šoną. Polineikas, pajutęs dūrį, nuvirto ant žemės; jis tarė jam: „Mielas broli, kam mane nužudei? Žinok, kad tu blogai padarei: iš gailesčio, kurį tau pajutau, aš be baimės nulipau nuo žirgo; šičia tu užbaigei mūsų karą, nes nei tu, nei aš nebeturėsime karalystės."

Jo balsas nutrūko: pažvelgė į brolį, paskui numirė čia, jo siela atsiskyrė nuo kūno; antrasis pradėjo švokšti: nori ar nenori, tenka mirti; jie buvo nesutaikomi priešai ir štai dabar vienas kitą nužudė. Karalius Adrastas matė, kas įvyko, matė, kaip Polineikas parkrito ir kaip abu broliai mirė, ir niekas nebegalėjo jo paguosti: „Senjorai, – pratarė jis, – aš nežinau, ką pasakyti, dabar mano gyvybė man mažai berūpi. Jeigu išsyk jų nepulsime, niekada daugiau miesto nebeužimsime: eikime tiesiai į Tėbus ir suduokime galingą smūgį!"

11467–11522

Visi vienu balsu atsiliepė, kad klausys jo įsakymų, nes visi žinojo, kaip orakulų buvo išpranašauta, kad yra pasmerkti mirti. Adrastas – priekyje, o kiti – iš paskos, visi drauge lėkė kiek įkabina; bet tėbiečiai pradėjo bėgti, slėpdamiesi kur papuola, ir puolėjai mynė ant kulnų, stengdamiesi visus sumušti. Graikai atakavo, o anie skubiai traukėsi, vildamiesi greitai pasislėpti už miesto sienų. Graikų kariai ilgai juos vijosi, persekiojo iki pat vartų ir kapojo be perstojo. Bet tėbiečiai viesulu sugriuvo į miestą, užtrenkė vartus sau iš paskos, gerai juos užsklendė ir užrakino. Pasislėpę mieste, visi drauge suplūdo ant pylimų: nešėsi akmenis ir smailius mietus, smeigenas, ietis ir skydus; įsitaisė prie šaudymo angų ir apžvelgė graikų pulkus, besirengiančius juos paimti šturmu; bet nuo įtvirtinimų viršaus jie juos

pražudys. Graikai pasistatė kopėčias ir atkakliai veržėsi, bet gynėjai juos stūmė žemyn; kuris parkrito, nebepasikėlė – iš aukštai krisdami išsimušdavo ir griūdavo vieni ant kitų. Jūs būtumėte galėję matyti, kaip galingais smūgiais buvo pražudyta nemažai tvirtų riterių: stovintieji viršuje atkakliai grūmėsi, mušė ir žudė priešus, nes vieni – aukštai, o kiti – žemai; nieko nelaukdami nusitaikydavo į pačią tirštumą, kol vienu ypu nustumdavo visus žemyn: tūkstantis mirė be išpažinties. Stovintieji apačioje atakavo iš naujo, o tėbiečiai dar kartą juos atmušė, žiauriai kapodami ir triuškindami; gavusieji smūgį taip ir liko gulėti. Aš nebežinau, ką pasakyti apie puolėjus: jie yra žudynių aukos; ir miesto įtvirtinimų gynėjai užmušė daugybę puolančiųjų, pylimas ištisai nuklotas žuvusiųjų kūnais, nuo miesto sienos paleistomis strėlėmis kiekvienas šaulys pataikydavo į sužeistąjį arba nuo žirgo nukritusį raitelį.

11523–11576

Apgultieji, patyrę, kad graikų ūpas smarkiai nukrito, visi kartu išsiveržė iš miesto ir išsyk puolė. Su didžiule jėga visus iškapojo, visi žuvo, išskyrus tris: vienas iš jų – karalius Adrastas, kitas – Kapanėjas; trečiasis, taip pat kilęs iš Graikijos, buvo sužeistas į krūtinę. Tėbiečiai, pamatę juos tris likusius gyvus, du karius ir patį karalių, pasitraukė į šalį; graikas kreipėsi į karalių: „Sire, – pasakė jis, – aš josiu

namo parnešti blogų naujienų." Adrastas atsakė: „Keliauk, mano bičiuli, papasakok viską mano krašto žmonėms." Tas paragino arklį, sudavė pentinais ir tuoj nujojo tiesiai į Argą; pranešė moterims liūdnas naujienas: jūs numanote, kad jo žinia sukėlė nepaprastą sielvartą; baisi netektis: graikų kariuomenė pražudyta, nė vienas neliko gyvas, išskyrus karalių ir Kapanėją, o pasiuntinys – trečiasis: daugiau gyvų nebėra. Moterys didžiai susisielojo, išgirdusios, kad jų vyrai sumušti ir, anot jo, nužudyti; jos nebežinojo, kur dėtis iš siaubo, ir kone pamišo iš didžio skausmo. Miesto gatvėse sielvartavo be galo be krašto: moterys apverkė savo vyrus, o motinos apraudojo sūnus, seserys liejo ašaras dėl brolių, o dukterys verkė dėl tėvų. Jos mirtinai nublyško, persimainė, visai neteko jėgų. Šaukė ir rėkė iš sielvarto, neįstengdamos sutramdyti nusiminimo, raudojo ir gailavo dėl tų, kuriuos mylėjo. Grąžė rankas, laužė gražiausius aukso ir sidabro žiedus, rovėsi plaukus, daužė sau per veidą, visaip rodė savo skausmą. Keturi tūkstančiai apalpo ir nebepakilo: tos laimingosios mirė, sielos paliko jų kūnus.

11577–11590

Tėbuose vyravo sielvartas, sumišęs su džiaugsmu, bet tėbiečių džiūgavimas buvo trumpas: nors džiaugėsi sumušę graikus, didžiai liūdėjo praradę tuos, kuriuos mylėjo. Jie pasiėmė saviškius, gražiai aptaisė ir labai iškilmingai palaidojo; o graikų karius sudraskė šunys, pesliai, vanagai ir

varnai; jie neleido palaidoti nė vieno, paliko lauke gėdingai gulėti, nes iš jų pusės nebebijojo sulaukti kokio nors keršto: jie manė, kad karalius žuvęs kartu su kitais graikais.

11591–11672

Vieną dieną suėjo visi tėbiečiai išsirinkti miesto karaliaus. Viską gerai ir atsakingai apsvarstę, jie išsirinko karalių: senąjį Kreontą apvainikavo, nes mieste nebuvo pranašesnės kilmės ir didesnės galios vyro; iš tiesų, jis priklausė karaliaus giminei, tiktai neturėjo puikybės; buvo garsus riteris, drąsus ir doras teisėjas, be to, aukštos kilmės. Jie nerado kito geresnės kilmės vyro, kuriam būtų galėję patikėti karalystę: su didžiule iškilme jį karūnavo. Mieste didelė linksmybė kilo. Bet ji ilgai netruko: moterys, kurias jums minėjau, kurios apraudojo savo mylimuosius, susirinko draugėn: daugiau jos nebepajėgė ištverti ir, norėdamos pasitarti, nuėjo pas karaliaus Adrasto dukteris. Jos laiptais užlipo į rūmus; ten rado abi seseris, kurias karalius buvo išleidęs už dviejų karių; jis išgirdo juos besikaunančius kieme po prieangiu ir išskyrė. Karalius troško juos abu palikti rūmuose, nes jie buvo karalaičiai: juk jam tarnauti buvo atvykę. Vieną dukterį ištekino už Tidėjo – Kalidono karaliaus ir kunigaikščio; kitą atidavė Polineikui – Eteoklio broliui. Abu žentai vadovavo pulkams, kurie žuvo Tėbų lygumose; abu dalyvavo mūšyje ir, be abejonės, abu krito negyvi.

Seserys, atskirtos nuo vyrų, buvo baisiai sutrikusios; jos verkė ir šaukė, kokios yra nelaimingos, apgailestaudamos, kad dar tebėra gyvos. Taigi pasikalbėti susirinko daugiau kaip dvidešimt tūkstančių moterų; visą dieną truko šių nelaimingųjų pasitarimas. Jos visos drauge nusprendė pėsčiomis patraukti tiesiai į Tėbus surasti mylimų žuvusių vyrų kūnus, likusius gulėti laukuose, – paukščių ir šunų grobis. Išėjo į kelią plikomis kojomis, išsidraikiusiais plaukais. Didžiulis moterų pulkas pajudėjo, bet jos ėjo lėtai, nes nebuvo įpratusios žygiuoti: smarkiai gėlė basas kojas. Kalnais ir slėniais nelaimingosios pakrikai ėjo. Žygiavo jau tris dienas ir perėjo didelį mišką; išėjusios į pamiškę, išvydo besitęsiančias lygumas: labai gražias, tolyn besidriekiančias. Tada pradėjo skubintis ir spartinti žingsnį; tos visos moterys šauniai perėjo lygumą. Užkopusios ant kalvelės šalia pievos, apsidairė: pamatė du riterius, greita eidine atjojančius ant savo žirgų; vienas buvo karalius Adrastas, o kitas – Kapanėjas, grįžtantis iš mūšio. Nė vienas karys nebuvo likęs gyvas, išskyrus karalių ir jo palydovą, artėjančius dideliais šuoliais.

11673–11710

Adrastas pirmasis jas pastebėjo, išvydo šviesius moterų veidus. Karalius tarė Kapanėjui: „Pažvelk į tą kelią, ten, aukštai; ar matai baltą debesį, didesnį, nei kada regėtas? Bičiuli mielas, ar tai avys taip baltuoja ten toliau?

Ar jaunos šokančios merginos, atėjusios į šią lygumą pasilinksminti?“ Taip kalbėdamas, karalius prisiartino prie moterų; jų priekyje ėjo abi jo dukterys, jos iš karto atpažino karalių iš akių ir žilos barzdos, iš nosies ir kilnaus veido. Tada pradėjo šaukti ir verkti dėl ištikusio sielvarto; visas moterų pulkas pasekė jų pavyzdžiu; nė viena neslėpė savo gilaus skausmo. Kai karalius Adrastas, tikrai atpažinęs savo dukteris, tai pamatė, jo širdį užplūdo didelis nusiminimas, ir jis apalpo iš nevilties. Atgavęs sąmonę, kreipėsi šiais žodžiais: „Ak, – sudejavo jis, – aš vargšas nelaimingasis, kaip gaila, kad tebesu gyvas! Kodėl anądien nežuvau, kai vedžiau į mūšį, kuriame praradau visus karius?“ Tada išsitraukė pliką kardą, norėjo jį smeigti sau į krūtinę. Kapanėjas atėmė kardą, iš rankos jam ištraukė ginklą ir nusviedė toli ant kelio. Karalius iš skausmo trečią kartą nualpo, be jėgų sukniubo ant žemės.

11711–11762

Aš neįstengiu aprašyti moterų riksmų ir dejonių nei ašarų, kurias išliejo kartu su karaliumi. Tą naktį jis apsistojo toje vietoje drauge su sutiktomis moterimis ir guodė jas kaip įmanydamas. Rytą stojo į kelią ir pasuko į Tėbus. Norėjo pasiimti moteris drauge su savimi, nes ketino joms parodyti žuvusiuosius; jas nusivedė tiesiai tuo taku, kuriuo vakar buvo atjojęs. Bet moterys jau buvo labai pavargusios ir taip sunkiai ėjo, kad nebeįstengė pajudėti nei pirmyn,

nei atgal. Karalius nebežinojo, ką daryti, matydamas susitojusias moteris; nebesumetė, ką nuspręsti, ar įkurdinti moteris toje vietoje. Pažiūrėjęs į dešinę, kur lygumos plytėjo, pamatė atlekiančius didžiulius riterių ir pėstininkų pulkus su ietimis ir vėliavomis; iš tos pusės aidėjo smarkus gaudesys, tie pulkai kėlė nesuvokiamą triukšmą. Visur aplinkui šalmai žvilgėjo bei skydai su nupieštais liūtais; visa lyguma spinduliavo nuo žėrinčių tų karių ginklų; žemė aplinkui drebėjo ir sklido aidas visame krašte. Tos kariuomenės vadas – tikras galiūnas, ir žiaurus, ir kautis pasirengęs: tai buvo Atėnų kunigaikštis. Nei pagonys, nei krikščionys niekada nebuvo surinkę tokios armijos, kurią čia vedė kunigaikštis, žygiuojantis užimti vienos šalies; jis buvo išsirengęs prieš vieną karalių, savo vasalą, kuris išdavė ištikimybės priesaiką. Šis buvo gavęs iš kunigaikščio valdas ir turėjo jam, kaip savo senjorui, mokėti duoklę; bet atsisakė ir tarnystės dvare, ir tos duoklės; todėl kunigaikštis žygiavo pats jos pasiimti ir kitų žygdarbių atlikti; ketino tą vasalą sudeginti gyvą arba išvyti, įmesti į kalėjimą arba nužudyti.

11763–11780

Kunigaikštis jojo išdidžiai, šauniai vesdamas savo karių pulkus; karalius Adrastas žvelgė į juos, nežinodamas, kas jie tokie: jis labai išsigando. Kunigaikštis jojo priekyje visų ant tamsaus širmio; jam prisiartinus, Adrastas jį atpažino ir nuskubėjo pasitikti; tuoj paliko savo moteris, nuėjo

pas kunigaikštį prašyti užtarimo. Atsidūręs visai šalia jo, nulipo nuo arklio; nuskubėjo kunigaikščio link ir nusižeminęs puolė jam po kojų. Šis, jį išvydęs prie savo kojų, nušoko nuo žirgo: galvojo sau nustebęs, kas čia toks, nes karaliaus neatpažino.

11781–11823

Ant žemės parpuolęs karalius Adrastas sulaikė kunigaikštį, nuolankiai į jį kreipėsi, nužemintai prašė pasigailėti ir tyliai ašaras liejo: „Sire, – sušuko jis, – dėl Dievo, pasigailėk! Aš žinau, jūs dažnai girdėjote kalbas apie mano kariuomenę ir jos baisias kovas, apie mūšius ir kautynes, jos padarytą žalą Tėbų miesto gyventojams ir apie žuvusius mano graikus: visi krito, išskyrus tris. Brangus sire, aš – vienas iš jų, vargšas nelaimingasis, kurį vadina karaliumi! Šių baisų žudynių priežastis buvo du broliai: Polineikas ir Eteoklis, Oidipo sūnūs. Graikai kariavo dėl vieno, kitą tėbiečiai gynė ir labai pakenkė graikams. Dievo vardu meldžiu, pagelbėk man šitoje baisioje padėtyje: mane vadina karaliumi Adrastu; pažvelkite, sire, aš jums pasakysiu, kodėl turite man padėti; dėl Dievo manęs pasigailėti. Pažiūrėkite aukštyn, į to kalno viršūnę: ten didelio sielvarto apimtos moterys; jos nelaimingos ir sutrikusios, vargšės bedalės, nes žuvo jų mylimi vyrai. Per didelius vargus atėjo į Tėbus juos surasti ir palaidoti, aptaisyti ir paguldyti į kapą, kad nei šunys, nei kiaulės jų nesuėstų; jos trokšta palaidoti žuvusiuosius.

Tėbiečiai joms neleis to padaryti, aš gerai žinau, kad uždraus. Todėl kreipiuosi į jus, gerus ir didžiai kilnius: grąžinkite moterims mylimus vyrus, kuriuos tėbiečiai nužudė; atkeršykite jų priešams, pasigailėkite mūsų nelaimės."

11824–11849

Kilnusis kunigaikštis viską išklausė, ir jo širdis sugrudo iš didelio gailesčio; paėmęs karalių Adrastą už rankos, jį pakėlė: „Senjore karaliau, – tarė jis, – stokitės – gausite viską, ko prašote; jeigu anie negrąžins jums žuvusiųjų, jiems bus galas." Jis pašaukė du riterius; vienas vardu Žiraras, o kitas – Anželjė: „Senjorai, – pasakė jis, – prieikite ir skubiai nuneškite mano žinią. Tuojau susiraskite Tėbų karalių – senąjį Kreontą, tą senį suvaikėjusį; liepkite jam nedelsiant grąžinti graikų kūnus šioms moterims ir leisti juos deramai palaidoti. Jeigu skubiai jų neatiduos, bus sunaikintas ir jis, ir jo miestas, o jis pats – nužudytas." Tada graikų karalius Adrastas paklausė: „Vadinasi, Kreontas – Tėbų karalius?" – „Taip, brangus drauge, – atsakė kunigaikštis, – jie tikrai išrinko jį valdovu; visi miesto gyventojai nutarė paskelbti Kreontą Tėbų karaliumi."

11850–11867

Pasiuntiniai sėdo ant žirgų ir leidosi į kelią. Jie greitai jojo ir atvyko tiesiai į Tėbus; rado karalių Kreontą ir perdavė

jam pranešimą. Pirmiausia mandagiai pasveikino karalių, paskui pasakė, ko nori: „Karaliau, priimkite mūsų sveikinimus, kuriuos perduodame nuo Atėnų kunigaikščio! Kilnusis kunigaikštis, galingasis jūsų kaimynas, mus pasiuntė čia pas jus, kad atiduotumėte jam visus lauke gulinčius graikų kūnus. Žinokite, jeigu tuojau jų neatiduosite, čia ateis jis pats ir jo kariuomenė; jie sugriaus jūsų miestą, o jus patį nužudys."

11868–11883

Karalius Kreontas, išgirdęs tuos žodžius, pašoko iš staigaus pykčio: „Jaunuoliai, – sušuko jis, – traukitės man iš akių, kol dar nepraradau savitvardos! Jeigu tuoj pat neišvyksite, aš jus nukirsdinsiu; ilgai kankinsiu, deginsiu gyvus arba ketvirčiuosiu. Pasakykite savo valdovui kunigaikščiui, kad net už visų jo žemių kainą negrąžinsiu jam čia žuvusių graikų kūnų, kad ir kaip stengtųsi. Tesaugo jis savo miestus, pilis ir tvirtoves; o aš ginsiu šį miestą nuo jo, jeigu jis čia ateis, aš nepasitrauksiu."

11884–11915

Taigi pasiuntiniai grįžo atgal; jie nuėjo pas kunigaikštį ir viską jam papasakojo. Kunigaikštis supyko, įniršo ir įsiuto; įsakė pulkams tuoj ginkluotis ir skubiai pasiruošti kovai; iš visų savo riterių apsitaisė pats pirmas. Visi kariai apsigink-

lavo, tada įnirtę paragino žirgus; tame krašte triukšmas pakilo, nuskardėjus atakos trimitams. Kunigaikštis nuvedė kariuomenę tiesiai į Tėbus ir savo pulkais apsupo miesto pylimus. Karalius Adrastas sekė jiems iš paskos, vesdamas moterų pulką: jos stojo į kovą kartu su atėniečiais. Kunigaikštis drąsiai puolė miestą su savo kariais; jis pats su taranu griovė sienas iš visų pusių. Jūs būtumėte regėję, kaip moterys ropštėsi aukštyn, gadino sienas plieniniais smaigais; jos nagais iš visų jėgų rovė akmenis, taip padarydamos daugybę skylių; nebijojo, kad bus užmuštos arba sužeistos; kovėsi įnirtingai. Kiti kovotojai jų labai gailėjo: verkė dėl jų karčiomis ašaromis ir nėrėsi iš kailio puldami.

11916–11981

Bet štai šoko Kapanėjas, apimtas smarkaus tūžmo: „Dievas jų neapsaugos, – sušuko jis, – neleis nė vienam iš jų likti gyvam, išvengus mūsų smūgių." Jis pradėjo ropštis ant sienos viršaus, bet jam taip belipant, stambus akmuo pataikė tiesiai į galvą ir užmuštą nusviedė žemyn. Narsusis Atėnų kunigaikštis visaip ragino savo karius: „Ką daro tie baronai ir riteriai? Tikėkite, mes užimsime šį miestą! Pirmyn, drąsieji riteriai, sugriaukite Tėbų sienas!" Šitaip jie kovėsi narsiai, nė pėstininkai neatsiliko. Apgultieji gynėsi atkakliai, bet puolėjai buvo ryžtingai nusiteikę užimti miestą. Kunigaikštis buvo puikus raitelis ir atakavo kaip patyręs karys, mušėsi kaip liūtas ir riteris narsus; jis nepaliovė drąsinti savo pulkus

ir grasinti apgultiesiems, grūmodamas į dangų iškeltu kardu; vadovavo puolimui prieš miestiečius ir smarkiai įkvėpė savo karius. Iš kitos pylimų pusės pasirodė karo mašinos, į kurias apgultieji neatkreipė dėmesio, bet jomis smarkiai bedaužant ir betrankant, išgriuvo stora siena; toje pusėje karo mašinos padarė angą, nuvertė sieną per visą jos aukštį. Bokšte vienas arbaletininkas pirmasis tai pastebėjo, pradėjo šaukti visa gerkle, kad priešas jau visai čia pat: „Žiūrėkite, sienos griūva, ir puolėjai pateks į miestą!" Kilnusis kunigaikštis, išgirdęs tuos žodžius, su įkarščiu puolė per atsivėrusią spragą; „Ugnis! Ugnis!" – suriko jis ir iš visų pusių padegė miestą; supleškino visus namus, gyventojai sudegė baisiose kančiose. Jei tada būtume matę svyrančius bokštus ir virstančias aukštas sienas, tai būtų buvęs labai skaudus reginys – tie griūvantys didžiuliai bokštai. Kunigaikštis sunaikino visą miestą, įsakęs nugriauti sienas ir bokštus; vyrus paėmė į nelaisvę, prisakęs akylai saugoti: ketino juos parsivesti į Atėnus, kai jau susiruoš iškeliauti. Nenorėjusius pasiduoti įsakė tuoj pat sučiupti ir jo akyse ketvirčiuoti, sudeginti gyvus arba nužudyti. Paliepė ieškoti abiejų brolių kūnų, norėdamas juos surasti ir palaidoti; po ilgų paieškų jie buvo surasti tarp kitų lavonų.

11982–12019

Karalius Kreontas atsisakė pasiduoti: kunigaikščio akivaizdoje jam nukirsta galva. Buvo liepta moterims atiduoti

lauke pūvančius kūnus; moterys juos karštai apverkė ir su didele meile apgailėjo; kilniausiajam kunigaikščiui pasirūpinus, visi buvo deramai palaidoti. Jis įsakė kruopščiai ieškoti abiejų brolių, norėdamas juos surasti ir palaidoti; ilgai ieškojęs, surado tarp kitų lavonų. Iškasė broliams kapą ir paliepė savo kunigams atlaikyti gedulingas pamaldas; abu buvo paguldyti į karstus ir tinkamai palaidoti. Bet jie vienas kito negalėjo pakęsti, ir žemė niekada jų nepriėmė: juos abu rado paviršiuje, tarsi niekada nebūtų buvę palaidoti; ir numirę jie troško kautis ir grumtis vienas su kitu. Šį stebuklą matė visi, kurie ten buvo susirinkę. Baisiai nustebęs kunigaikštis įsakė sudeginti kūnus: užkėlė juos ant dviejų aukštų laužų, žiūrėdami, kad gulėtų atskirai; bet vos paguldė kūnus ant uždegtų laužų, iš jų abiejų pašoko dvi didelės liepsnos, viena priešais kitą, tarsi grasindamos susikauti. Kai kūnai pavirto pelenais, kunigaikštis įsakė juos susemti ir supilti į dvi urnas; paskui ėmė jas stebėti, žiūrėdamas, ar pelenai nepradės judėti ir grumtis.

12020–12029

Urnos nepajėgė pelenų išlaikyti, šie veržėsi laukan; jos šokinėjo viena priešais kitą lyg iš abipusės neapykantos. Kilnusis kunigaikštis jas stebėjo ir matė didelį stebuklą; įsakė pelenus iš abiejų pusių supilti į vieną karstą ir sandariai uždaryti: tokiu būdu brolių pelenai susimaišė, kad išsipildytų jų lemtis.

12030–12043

Taip juos palaidojęs, kunigaikštis nebenorėjo ilgiau užtrukti; pasiėmė belaisvius su savimi ir pasuko tiesiai į Atėnus. Moterys sugrįžo namo, Adrastas jas nusivedė; jos gerai padarė savo darbą ir greitai, kaip pačios norėjo; tačiau visos dejavo, gailiai skundėsi ir verkė, nes neteko tų, kuriuos mylėjo ir kurie pražuvo prie Tėbų. Gilus jų sielvartas, nenumaldomas liūdesys truko tol, kol buvo gyvos.

12044–12055

Štai kaip baigėsi Tėbų karas dėl karalystės. Tokiomis aplinkybėmis pasibaigė didelis ir garsus mūšis bei baisi, žiauri ir mirtina abiejų brolių dvikova, dėl kurios tas kraštas neteko įpėdinio, buvo nuniokotas ir nusiaubtas. Nesibaigiantys vargai ir kančios, ir prakeiksmai užgriuvo tuos du sūnus: taip tėvas juos taip apdovanojo ir iš anksto nulėmė jų likimą. Todėl perspėju jus: saugokitės, gyvenkite pagal teisę ir saiką, neikite prieš savo prigimtį, kad nesulauktumėte tokio žiauraus galo.

ČIA BAIGIASI TĖBŲ ISTORIJA.

KOMENTARAI

1–48

„Tenutyla tie mano profesijos broliai, kurie – ne klerkai ir ne riteriai: jie geba suprasti ne geriau, negu asilas groti arfa."

Šis posakis greičiausiai paimtas iš Boecijaus (Anicius Manlius Severinus Boetius, 480–524) neoplatoniško veikalo *Filosofijos paguoda* (*Consolatio Philosophiae*, VI a. pr.), kurį gerai žinojo XII a. klerkai. *Tėbų romano* autorius galėjo būti susipažinęs ir su Langedoko dialektu parašyta Boecijaus knygos parafraze *Boeci* (XI a. pirmoji pusė). Posakiu išreiškiama XII a. intelektualo, klerko, panieka tiems, kurie nėra nei klerkai, nei riterių luomo atstovai.

„Kol kas apie tuodu brolius aš daugiau nekalbėsiu, nes pasakojimą ketinu pradėti vienu jų protėviu, kurį pirmiausia paminėsiu."

Šiomis eilutėmis pradedama Oidipo istorijos santrauka, kurios nėra Stacijaus *Tėbaidoje*. XII a. autorius savo intarpu siekia pabrėžti romano prasmę: jame papasakota tragedija yra dvigubos Oidipo nuodėmės – tėvažudystės ir kraujomaišos – pasekmė.

„Nukeliavo pas dievus pasiteirauti, kokį likimą yra jam paskyrę."

Romano tekste Antikos dievas rašomas mažąja raide, krikščionių – didžiąja.

139–184

„[...] visame Orchomeno krašte pasklido garsas, jog rastinukas – riteris puikus."

Manoma, kad Orchomenas yra tolesniame fragmente (209–226 eil.) minimas Forkės miestas, tapatinamas su Graikijos Fokajos miestu – Oidipo įtėvio Polibo sostine.

455–481

„[...] čia jūs būtumėte išvydę daugybę žonglierių, dainuojančių ir grojančių violomis, rotomis ir arfomis [...]."

Rota – styginis instrumentas, kuriuo grojama braukiant stryku arba gnaibant stygas.

654–723

„[...] dangaus skliautas susvyravo ir jo dengiama žemė [...]."

Aliuzija į Antikoje ir Viduramžiais vyravusį pasaulio įsivaizdavimą, kad žemės rutulį gaubia devynios sferos.

„Būtent šiuo tikslu liepsnelę uždegė Polinas [...]."

Polinas – tai senasis Argo karalius Foronėjas, Inacho sūnus ir Ijo brolis.

744–773

„Narsusis riteris Tidėjas buvo sūnus Oinėjo; ištremtas iš gimtojo krašto Kalidono už tai, kad nužudė savo brolį [...]."

Kalidonas – Aitolijos miestas. Brolį nužudęs Tidėjas tarsi išpildė slaptą Polineiko norą, todėl nieko keisto, kad jie susidraugauja.

„Bokšto papėdėje pririšo prie alyvmedžio brangųjį žirgą [...]."

Brangus žirgas – originale *milsoldor*: tas, kuris vertas tūkstančio auksinių.

828–849

„Tidėjas [...] narsumu prilygsta Rolandui."

Rolando giesmė (XI a. pabaiga) – pats populiariausias herojinis epas (*chanson de geste*) prancūzų Viduramžių literatūroje; Rolandas – drąsumo, narsumo, ištikimybės Dievui ir valdovui pavyzdys.

„[...] Tidėjas – kailį šerno, kuris buvo įnikęs jo kraštą niokoti, ir deivė jam šerną atidavė; leido šerną užmušti."

Romano autorius kalba apie šerną, kurį deivė Diana pasiuntė niokoti kraštą; šerną nužudė Meleagras – kitas Oinėjo sūnus, Tidėjo brolis. Abiejų brolių vardus supainiojęs autorius šią istoriją greičiausiai perskaitė Ovidijaus *Metamorfozėse* (VIII, 260–444).

876–911

„[...] greičiausiai tiedu yra jam pažadėtieji deivės, kuri buvo ištarusi, jog šernas ir liūtas žiaurus paims jo dukteris už žmonas."

Stacijaus *Tėbaidoje* pranašystės skelbėja yra ne deivė, bet Apolonas Foibas, todėl toji „deivė" galėtų būti Pitija. Kitas variantas – deivė Diana, apie kurią užsimenama ankstesniame fragmente.

944–979

„[...] kolei gyvens, tolei liks draugai ir bičiuliai."

Vienuolio benediktino Raoulio le Tourtier (XII a. pr.) lotynų kalba parašytame eiliuotame laiške Polineikas ir Tidėjas vadinami draugystės pavyzdžiu.

990–1021

„Jo audėja buvo pakarta už tai, kad varžybose įveikė deivę."

Turima omenyje Arachnė, kuri audimo varžybose pralenkė deivę Atėnę, dėl to pastaroji ją pavertė voru. Autorius šią istoriją galėjo perskaityti Ovidijaus *Metamorfozėse* (VI, 1–145).

1132–1163

„Jūs – riteriai jauni [...]."

Jauno amžiaus klajojantys riteriai, dar neapsirūpinę valdomis ir galintys laisvai pasirinkti senjorą.

1178–1213

„Visi susirinko, daugybė dvariškių, didelis pulkas baronų: suėjo nemažai kunigaikščių ir grafų, didelių senjorų ir jų vasalų."

Jų vasalai (originale – *vavasours*) – „daugelio vasalų vasalai", tai yra – mažesnės reikšmės bajorai. „Baronai" (pažodžiui: „kariai") čia reiškia ne bajorystės titulą, bet kilmingą vyrą apskritai; prancūzų Viduramžių literatūroje baronais vadinami aukščiausi didikai.

1332–1373

„Jis [Tidėjas] nepaprastai drąsus ir riteriškas: ant žirgo prisiartino prie stalo, pasveikino karalių ir baronus [...]."

Toks Tidėjo elgesys neprimena riteriško elgesio kodekso. Galimas daiktas, autorius čia, kaip ir daugelyje kitų vietų, mechaniškai taiko pastovią herojaus charakteristikos formuluotę: „narsus ir riteriškas"; kita vertus, galimas ironiškas požiūris: Tidėjas sąmoningai pademonstravo nemandagumą.

1662–1691

„Pirmasis jį puolė Jakonėjas, jų senjoras ir vadas [...]."

Stacijaus *Tėbaidoje* (II, 538) šio personažo vardas Chtonijas.

„Kalvis Galantas [kardą] nukalė [...]."

Kalvis Galantas – mitinis senųjų germanų legendų personažas, žinomas Vylando (Wieland) vardu. Lotynų kalba parašytoje poemoje *Valtarijus* (*Waltarius*) (IX–X a.) Vylandas vadinamas kalviu, nukalusiu ginklus poemos herojui. Pasak kitos legendos, Henriko II Plantageneto (Henri II Plantagenêt) tėvas turėjęs kalvio Galanto nukaltą kardą, kurį jam padovanojęs uošvis Henrikas I Bokleras

(Henri I Beauclerc). Galanto ir Vulkano sugretinimas – įdomus Viduramžių mąstymui būdingo sinkretizmo pavyzdys.

1692–1749

„Žuvo to krašto žiedas: Tėras ir Neliksas, Dorilas ir Fedinas."

Tokie patys arba panašūs vardai aptinkami Stacijaus *Tėbaidoje* (II, 571–575): Tėras, Halis, Dorilas, Faidimas.

1774–1803

„[...] jie mielai atsitrauktų, jeigu ne Galeranas iš Siponto [...]."

Stacijaus *Tėbaidoje* (II, 613) šis personažas vardu Chromis; Galeranas, matyt, paimtas iš *Antiochijos giesmės* (XII a. pirma pusė).

1969–1998

„Tu surezgei klastą ir štai tau atlygis [...]."

Šią Eteokliui skirtą tiradą ištaria riteris, likęs gyvas po Tidėjo užpuolimo.

„Aš, vienas tavo pasiųstųjų, sugrįžau [...]."

Kreipinio ironija: Eteoklio pasiuntiniai – iš tiesų žudikai, turėję iš pasalų užklupti Tidėją ir jį nužudyti.

2065–2118

„Didžiulė armija susirinko, jūs niekur nematėte įspūdingesnės; tokios gausios kariuomenės dar nėra buvę, išskyrus Cezario ir Pompėjo; net Trojos armijoje, apie kurią daug kalbama, nebuvo tiek kunigaikščių ir grafų."

Romano autorius daro užuominą į Lukano (Marcus Annaeus Lucanus, 39–65 po Kr.) epą *Farsalija*, kuriame vaizduojamas pilietinis karas tarp Pompėjo ir Cezario. Taip pat – į Homero *Iliadą*, tačiau XII a. poetai greičiausiai skaitė ne originalą, bet lotynišką

jo santrauką (*Ilias Latina*, I a. po Kr.) arba vėlesnius prozinius perrašymus: Diktiso Kretiečio (IV a.) ir Dareso Frigiečio (VI a.), kuriuos labai vertino Viduramžių istorikai.

2399–2404

„[...] o mano vardas – Isifilė [...]."

Stacijaus *Tėbaidoje* Archemoro auklė vardu Hipsipilė; Isifilės forma greičiausiai paimta iš Fulgencijaus (V a.) kūrinio *Super Thebaiden*, mergelės vardą aiškinantis kaip *Isis phileô*, „Izidės garbintoja", kitaip – pagonė.

2547–2578

„[Kapanėjas] ją [gyvatę] perskrodė per pusę, ąžuoliukas per dvi pėdas įsmigo į žemę."

Trumpąja vadinamoje *Tėbų romano* redakcijoje gyvatę prismeigia ne Kapanėjas (kaip yra ir Stacijaus *Tėbaidoje*), bet Partenopajas karaliaus Likurgo žmonos prašymu.

„[...] atsižvelgdami į savo padėtį, susigalvojo visokių žaidimų, taip pat – ir palestrą."

Palestra – imtynės, gimnastikos pratimai. Iš ilgo Stacijaus *Tėbaidos* (VI, 251–911) aprašymo *Tėbų romane* telieka dvi eilutės. Matyt, Viduramžių autoriaus nuomone, toks aprašymas jo skaitytojų neturėjo sudominti.

2595–2614

„Senjore, – kalba ji, – jūs be reikalo džiūgaujate: gyvatė tikrai įkirto vaikeliui, mažajam ponaičiui, valdovo sūnui [...]."

Mergelės priekaištas turėtų reikšti, kad graikai nesuvokia susiklosčiusios padėties rimtumo, o jų džiūgavimas (2547–2578 eil.) pribaigus gyvatę yra perdėtas.

2669–2678

„[...] duokite man tokią dovaną, kokios paprašysiu."

Literatūros tyrinėtojų nuomone, tai pirmas atvejis, kai senąja prancūzų kalba parašytame kūrinyje pasirodo „priverstinės dovanos" motyvas, vėliau tapęs labai dažnas Viduramžių romanuose.

2761–2838

„[...] ir raitomis perkirto kalnus – labai aukštus ir pavojingus."

Čia prasideda mįsles menančios senės, Sfingės antrininkės, epizodas, figūruojantis ne visose *Tėbų romano* redakcijose.

„[...] išskyrus Babelio bokštą."

Originaliame tekste – *Habit*, tyrinėtojų nuomone, iškraipyta *Babil* (Babelio) forma.

2839–2889

„[...] senė gali visa apsikloti savo ausimis, nes jos didelės ir plačios, gauruotos ir beformės."

Senės ausų aprašymas primena Plinijaus Vyresniojo aprašytus žmones pabaisas (*Panotii*), kurie gigantiškomis ausimis uždengia visą kūną. Viduramžių autoriai apie juos sužinojo iš Isidoro Seviliečio raštų. Senąja prancūzų kalba parašytuose epuose ir romanuose šis dažnai aptinkamas motyvas išreiškia bjaurumą, kvailumą ir piktumą.

2975–3006

„Eteoklis buvo ją įtvirtinęs, nes norėjo joje viešpatauti."

Čia prasideda visose *Tėbų romano* redakcijose aprašyta Monfloro pilies apgultis, kurios nėra Stacijaus *Tėbaidoje*. Apgulties aprašymas atspindi Viduramžių skaitytojų skonį: jie mėgsta karinius epizodus ir feodalinius ginčus.

3097–3120

„Bičiuli, – tarė jis [Meleagas], – daugiau nė žodžio."

Originalo tekste – kreipinys „vasale" (*vassal*), šiame kontekste turintis familiarią reikšmę.

3159–3178

„Achiloras tarė [...]."

Achiloras – iškraipyta Achilo vardo forma.

„Grįžkite atgal į Graikiją ir pulkite venecijiečius [...]."

Greičiausiai tai užuomina apie XII a. viduryje vykusias Venecijos kovas su kroatais.

3213–3222

„[...] graikiška ugnimi miesto gatves padegsiu [...]."

Bizantiečių (IX a.), vėliau saracėnų naudota vadinamoji graikiška ugnis, sudaryta iš sieros, salietros ir naftos alyvos mišinio; Vakarų Europos riteriai su šia ugnimi susipažino kryžiaus žygių metu.

3559–3612

„[...] išstatė postus, sudarytus iš dviejų riterių, savo tėvynainių iš Alemandijos [...]."

Originalo tekste – *dous chevaliers d' Alemandie*. Greičiausiai kalbama apie Alabandos vietovę Karijoje, kurios pavadinimas aptinkamas Plinijaus Vyresniojo ir Isidoro Seviliečio raštuose. Viduramžių klerkui Alabanda turėjo skambėti panašiai kaip Alemandija.

3613–3730

„[...] nepanašus nei į pirklį, nei į kvailį."

Originalo tekste: *Lombart*, lombardas, Lombardijos gyventojas, Viduramžių žmogaus vaizduotėje – ne karys riteris, bet pirklys.

3781–3812

„[...] tūkstantį barbarų ir penkis šimtus turkų."

Barbarai – originalo tekste *Açoparz*, ašoparai, pabaisas primenantys Rytų kraštų barbarai, aptinkami prancūzų herojiniuose epuose ir istorinėse kronikose; tyrinėtojai juos tapatina su etiopiečiais.

4109–4157

„Tunika iki pat juosmens iškarpyta siaurais rėželiais."

Viduramžiams būdinga nešiosenos detalė: pro iškarpytą audinį matyti drabužio pamušalas arba plikas kūnas, kaip šiuo atveju.

„[...] ji avėjo plonytės vilnos kojines [...]."

Originalo tekste: *chaucié fu d' un barragan*. Žodis *barragan* kildinamas iš arabų k. *barakan*, reiškiančio kupranugario vilnos audinį arba storą šiukščią medžiagą. Romano tyrinėtojai, remdamiesi Viduramžių istoriko Jeano Joinville'io (1224–1317) veikalais, mano, kad audinys su kupranugario vilna galėjo būti laikomas dailiu ir elegantišku.

„[...] balnakilpės ir pakinktai – iš masyvaus aukso [...]."

Balnakilpės – speciali lentelė, prilaikanti suglaustas damos kojas jojant.

4228–4261

„Partenopajas nieko nelaukė ir ją [Antigonę] prašyte prašė tapti jo drauge."

Antigonės ir Partenopajo meilės istorija – romano autoriaus vaizduotės vaisius. Stacijaus *Tėbaidoje* minimas tik Ismenės sužadėtinis Atysas.

4300–4351

„Meniškai ir reljefiškai pavaizduotas apvalus pasaulio žemėlapis [...]. Žemėlapyje plyti penkios zonos, nutapytos taip, kaip Gamta jas sukūrė [...]."

Adrasto palapinės aprašymą greičiausiai įkvėpė Saulės rūmai pirmose dviejose Ovidijaus *Metamorfozių* knygose; penkias žemėlapio zonas – Makrobijaus (IV a. pab.–V a. pr.) *Scipiono sapno komentaras.*

„[...] taip pat septyniasdešimt du dialektai [...]; čia matyti Raudonoji jūra, inkrustuota juoda emale, ir ją pereinantys Izraelio vaikai; keturios Rojaus upės [...]."

Romano autoriaus aliuzijos į Viešpaties sumaišytą Babelio bokšto statytojų kalbą (Pr 11, 1–9), perėjimas per Raudonąją jūrą sausu dugnu (Iš 14, 15–31), keturias Rojaus upes – Pišoną, Gihoną, Tigrį, Eufratą (Pr 2, 10–14).

4468–4475

„Jaunieji baronai, svetimšaliai riteriai liko šnekučiuoti su karalaitėmis [...]."

Originalo tekste: *Li bacheler, li soldeier.* Turimi omenyje iš kitų kraštų atvykę jauni riteriai, stoję į senjoro tarnybą, – samdiniai.

4604–4623

„Mieste buvo laikoma stebuklinga gyvatė [...]."

Stacijaus *Tėbaidoje* kalbama apie dvi prijaukintas ir dievui Bakchui pašvęstas tigres (VII, 564). Romano tekste žodis *guivre* (iš lotynų k. *vipera*) reiškia gyvatę.

„[...] penkis šimtus Manso svarų."

Svaras – atsiskaitomoji moneta, kurios vertė atskiruose kraštuose galėjo svyruoti.

4664–4675

„Jis susidūrė su Tenelaju iš Sidono [...]. Haimonas užmušė Archiveneną, o Perifas – Miscenenenę. Hipomedontas susidūrė su Sibaru [...]."

Beveik visi šių kovotojų vardai, kai kurie – šiek tiek pakeisti, paimti iš *Tėbaidos* (VII, 632–641): Pterelas tapo Tenelaju, Menoikėjas – Miscenenenu. Archivenenas – romano autoriaus sukurtas vardas.

„[...] ginklas išlindo per uolektį."

Uolekties ilgis – maždaug 1,20 m.

4676–4729

„Partenopajas nužudė Itję [...]."

Stacijaus *Tėbaidoje* nukauto kario vardas – Itysas.

4744–4757

„[...] išlindo per pusę pėdos."

Pėdos ilgis – maždaug 30 cm.

4758–4765

„Garsiavaras atšuoliavo ant savo širmo Navaros žirgo."

Greičiausiai kalbama apie Kastilijos, Leono ir Galisijos karalių Alfonsą VII (1127–1157), Liudviko VII uošvį, pagarsėjusį kovose su saracėnais.

4874–4915

„Prie vartų užmušė Aleksandrą de Monsenį, markizo Bonifaco, kuriam priklausė Verčelis ir Sent Agata, sūnų [...]."

Šiomis eilutėmis romano autorius užsimena apie galingą Monferato giminę Šiaurės Italijoje. Markizas Bonifacas – arba pirmasis Monferato markizas Bonifacas, kurio duktė Adelaidė ištekėjo už Jeruzalės karaliaus Bodueno I, arba ketvirtojo kryžiaus žygio vadas Bonifacas II. Sūnus, vardu Aleksandras, – išgalvotas personažas, nei vienas, nei kitas Bonifacas neturėjo palikuonio tokiu vardu.

5042–5143

„[...] kur nė šventasis Tomas nebuvo nukeliavęs [...]."

T. y. toliau nei Indija, nes, anot legendos, apaštalas buvo nukeliavęs į Pietų Indiją ir ją evangelizavęs.

„Ant vežimo iš eilės pavaizdavo devynias sferas [...]."

Šia ir kitomis eilutėmis autorius pateikia trumpą pasaulio, kaip jis buvo įsivaizduojamas Antikos ir Viduramžių epochose, aprašymą: devynių koncentrinių sferų sistema su nejudančiu žemės rutuliu viduryje. Kiekviena sfera turi savo planetą, išskyrus išorinę sferą, ant kurios pritvirtintos žvaigždės.

5144–5159

„[...] su išpieštais septyniais menais [...]."

Romano autorius pateikia Viduramžių išsilavinimo pagrindą, sudarytą iš *triviumo* (gramatikos, dialektikos, retorikos) ir *quadriviumo* (aritmetikos, muzikos, geometrijos, astronomijos). Tradicija pavaizduoti septynis menus kaip septynias mergeles siejama su lotyniškai parašytu Martianaus Capellos (V a.) veikalu *Merkurijaus ir Filologijos vestuvės.*

Trijuose fragmentuose (5042–5143, 5144–5159, 5160–5175) pavaizduotas Amfiarajo vežimas nusižiūrėtas nuo Saulės vežimo aprašymo Ovidijaus *Metamorfozėse.*

5176–5211

„[...] kunigaikščio Godfrua kardas [...]."

Godfrua – pirmojo kryžiaus žygio vadas Godefroi de Bouillonas.

„[...] o Ispanijoje Turpenas [...]."

Turpenas – prancūzų herojinio epo *Rolando giesmė* veikėjas arkivyskupas.

„[...] svėrė ne mažiau kaip dešimt markų [...]."

Marka – aukso ir sidabro svorio matas, atitinkantis aštuonias uncijas, t. y. du trečdalius ar pusę svaro, priklausomai nuo regiono.

5212–5235

„Nes tą vakarą, jau po devintos valandos [...]."

Devinta valanda – maždaug trečia valanda po pietų, Jėzaus Kristaus mirties valanda.

„[...] prarijo tarsi Abiramą ir Dataną."

Abiramas ir Datanas – Mozei pasipriešinę levitai, kuriuos žemė prarijo gyvus kartu su jų šeimomis ir visu turtu (Sk 16, 20–35).

5236–5277

„Amfiarajas įkrito į pragarą [...]."

Abu Amfiarajo kelionės per pragarą epizodai (5236–5277, 5278–5309) įkvėpti Stacijaus *Tėbaidos* (VIII knyga) ir Enėjo nusileidimo į požemius (Vergilijaus *Eneida*).

„[...] šlykšti pabaisa su trimis galvomis [...]."

Kalbama apie pragaro vartininką Cerberį.

„Jo valtininkas – Acherontas su savo porininku Charontu [...]."

Šioje eilutėje vienintelis pragaro valtininkas Charontas „suporinamas" su Acherontu, nors šiuo žodžiu vadinama viena pragaro upė.

5326–5383

„Ne tiek bijojo karo su Tėbais, kiek priešiškos žemės."

Žemė prarijo ir pradangino Amfiarają.

5560–5595

„Po Amfiarajo mirties mums lieka Tiodamas [...]. Taip pat ir kitas, Melampas [...]."

Du kandidatai į pražuvusio Amfiarajo vietą yra romano autoriaus sumanymas. Stacijaus *Tėbaidoje* vyskupu išrenkamas „garbiojo Melampo sūnus Tiodamas“ (VIII, 277–279).

5642–5653

„Dabar aš jums pasakysiu vartų ir jų gynėjų baronų vardus.“

Stacijus *Tėbaidoje* tik išvardija septynerius vartus (VIII, 353–357). *Tėbų romane* vartų aprašymas apima septynis fragmentus (nuo 5654 iki 5725 eilutės).

5654–5661

„Pirmieji vartai vadinosi Ogigijos [...].“

Ogigijos, kitaip – Atėnės Onkos vartai, taip vadinami, nes prie jų buvo šios deivės šventykla.

5702–5715

„Šeštųjų vartų vardas – Hipsistė [...].“

Hipsistė – tai Šiauriniai arba Aukščiausieji vartai.

5716–5725

„Septintieji vartai vadinosi Kulmo [...].“

Tėbaidoje septintieji vartai iš tiesų vadinasi Dirkės (*Dircaea*). *Tėbų romane* šiuo vardu pavadintas šaltinis; Kulmo pavadinimas atsirado jo autoriui daiktavardį *culmina* (*culmina... Dircaea*, VIII, 357), reiškiantį „viršus, viršūnė, galas“, palaikius tikriniu žodžiu. Dabar nusistovėjęs šių vartų pavadinimas – Šaltinių vartai.

„Pro šiuos vartus Mezencijus išjojo iš miesto [...].“

Tėbaidoje septintųjų vartų gynėjas yra Menoikėjas (Menoeceus). Mezencijaus vardas, matyt, paimtas iš Vergilijaus *Eneidos* (VII, 648) arba iš XII a. *Enėjo romano* (3909, 4183, 5303 eil.).

5742–5759

„Melampas buvo Bajo kunigaikštis [...]."

Šis veikėjas Melampas – ne ankstesniame fragmente paminėtas šimtametis senelis, kandidatas į vyskupus (5556–5587 eil.). Stacijaus *Tėbaidoje* jo vardas Menalkas (VIII, 428–431).

„[...] Laodikėjos mūšyje [...]."

Minimas 1148 m. sausio mėnesį, per antrąjį kryžiaus žygį, įvykęs Liudviko VII vedamų pulkų mūšis su turkais.

5778–5783

„[...] kardu atskyrė vieną Fegėjo ranką nuo kūno."

Beveik pažodžiui nuo Stacijaus *Tėbaidos* nurašyta eilutė (VIII, 441–442).

5784–5797

„Amintas buvo Persijos [...] kunigaikštis [...]."

Stacijaus *Tėbaidoje* šis veikėjas yra Amintas iš Dirkės (Dircaeus Amyntas, VIII, 453).

5812–5827

„[...] susidūrė su Dafniu iš Sadoko [...]."

Stacijaus *Tėbaidoje* šis personažas yra Dafnis iš Kiros (Daphnaea Cirrhae, VIII, 453).

5948–5973

„[...] vieną Almoravidų giminės atstovą."

Almoravidai – Šiaurės Afrikos vakarinėje dalyje ir musulmonų užimtoje Ispanijoje valdžiusi dinastija (XI a. pab.–XII a. pr.).

6559–6578

„[...] susidūrė su Jugurta Edesiečiu."

Edesa – Šiaurės Mesopotamijos miestas, pirmoje XII a. pusėje buvęs krikščioniškos Edesos grafystės sostinė, įkurta Godefroi de Bouillono brolio. 1144 m. Edesą užėmė turkai.

7027–7052

„Pirmąją ryto valandą [...]."

Apie šeštą valandą ryto.

7083–7122

„[...] ten ilsėjosi Nino palaikai [...]."

Ninas – legendinis Asirijos karalius, Semiramidės vyras; iš jo vardo kilo Ninivės miesto pavadinimas.

7123–7136

„[...] trys šimtai uncijų aukso [...]."

Viena uncija – maždaug 30 gramų.

7137–7178

„Karalius buvo paliepęs skydo priešakyje juoko dėlei nupiešti savo mielosios kojas [...]."

Pikantiška detalė greičiausiai paimta iš istoriko Vilhelmo Malmsburgiečio (Guillaume de Malmesbury) raštų: tokį skydą neva turėjęs Alienoros Akvitanietės senelis Gijomas IX Akvitanietis (Guillaume IX d'Aquitaine).

7225–7244

„[...] anglas, vardu Godrišas [...]."

Tai galėtų būti anglų korsaras Goderikas, kuris 1102 m. gegužės 20 d. Jeruzalės karalių Bodueną I (Godefroi de Bouillono brolį) pervežė iš musulmonų miestuko Arsiufo į Jafą.

7591–7644

„[...] atleisiu tave nuo man duotos priesaikos [...]."

Pagal Viduramžių paprotį kilmingo įkaito duota priesaika nepabėgti nesumokėjus išpirkos.

7893–7930

„Gana toli, [...] šalia Rusijos, Dunojaus pakrantėse yra turtinga žemė [...]."

Argiečių apsirūpinimo maistu epizodo *Tėbaidoje* nėra. Romano autorius galėjo pasitelkti pirmojo kryžiaus žygio prisiminimus. Šio ir vėlesnių kryžiaus žygio istorikai aprašė Bulgariją kaip nepaprastai derlingą kraštą, garsėjantį javų derliumi ir vyno gausa.

8145–8174

„[...] o kitiems paliepė prilaužyti šakų ir vilkti jas sau iš paskos."

Hipomedonto sugalvota gudrybė primena Godefroi de Bouillono, vadovavusio pirmajam kryžiaus žygiui, pritaikytas karines klastas. Panaši strategija buvo priskiriama ir Aleksandrui Didžiajam.

8175–8228

„Tai nutiko tarp pirmos ir trečios ryto valandos [...]."

Tai yra – rytą tarp šeštos ir devintos valandų.

8229–8248

„[...] viena riekė kainavo auksinį pinigą."

Originalo tekste – *un marabotin*, arabiška auksinė moneta.

8249–8266

„Tarp suimtųjų buvo vienas jaunuolis, neseniai įšventintas į riterius: tėvas jo labai gailėjo, o motina verkė ištisas dienas, abu jį labai mylėjo, nes vieną teturėjo."

Čia prasideda Dero Rudojo išdavystės ir teismo epizodas, kurio nėra Stacijaus *Tėbaidoje*. Ilgas romano autoriaus intarpas apima 8261–10390 eilutes.

8401–8412

„[...] jo veidas atšiaurus, plaukai rudi [...]."

Viduramžių epochoje rudi plaukai buvo laikomi gudrumo ir klastos ženklu.

8413–8502

„[...] aš neleisiu tau pražūti [...]."

Šiais žodžiais Deras kreipiasi į savo sūnų.

„Bet savo sūnui pasakysiu [...]."

Deras vėl kalbasi su žmona, pavadindamas sūnų trečiuoju asmeniu.

8531–8546

„[...] kaip Stacijaus knygoje pasakyta [...]."

Tėbų romane ši eilutė – vienintelė Stacijaus *Tėbaidos* užuomina: karalius Adrastas liepia tarnui atnešti auksinę taurę, norėdamas pavaišinti vynu Polineiką ir Tidėją (I, 540–552): „Ji papuošta figūriniais raižiniais: aukso sparnų nešamas Persėjas už gyvatiškų gaurų laiko nukirstą Gorgonės galvą, ir matyti – bent taip atrodo, – regisi, kad anoji [Gorgonės galva] varto savo blėstančias akis ir kraipo gęstantį veidą, ir net blykšta ant aukso tarsi būtų tikrai gyva. Kitoje pusėje frigų medžiotojas [Ganimedas] nešamas ant laukinio

paukščio sparnų; jam kylant aukštyn, Gargaro upė leidžiasi žemyn, o Troja traukiasi; nustėrę jo palydovai žiūri sustingę, o šunys veltui plėšosi lodami; tai šešėlį jie vejasi, tai debesis jie aploja."

8581–8594

„[...] pečenegai atsiuntė pas karalių tris labai mandagius baronus [...]."

Pečenegai – pagoniška tiurkų kilmės tauta, kadaise tarp Dono ir Dunojaus įkūrusi didelę karalystę ir kelis kartus užėmusi Trakiją. Bizantijos imperatoriai juos sutriuškino XI a. pab.–XII a. pr.

„[...] pasienio ruožą nuo Dunojaus iki Uzarko [...]."

Romano tyrinėtojų nuomone, Uzarko (originalo tekste – Usarche) lokalizacija neaiški: tai gali būti Uzeršas Korezės departamente (Prancūzija) arba sorbų gyvenamas kraštas Lauzicas (vok. k. Lausitz) Rytų Vokietijoje.

8833–8900

„[...] trisdešimties sieksnių gylio [...]."

Originalo tekste – *trente teises ad de parfonde*; šiuolaikine prancūzų kalba *la toise* – apie du metrus gylio.

8901–9014

„Jo pamatai – daugiau kaip dvidešimt pėdų [...]"

T. y. apie šešis metrus.

9261–9334

„[...] net už pilną statinę aukso [...]."

Originalo tekste – *de besanz*, auksinės Bizantijos monetos.

9445–9548

„[...] nuo Dunojaus iki Utos tilto."

Originalo tekste – *al pun[t] Ute*, neidentifikuota vietovė.

„[...] už galimus praradimus [...]."

Originalo tekste – *s'il y perdit deux soldz vailant*, dviejų sū vertės praradimus. XII a. sū vertė buvo nemaža – dvidešimtoji sidabro svaro dalis.

10391–10494

„[...] tegu jie pasislepia Malpertiuji [...]."

Originalo tekste – *Malpertus*, „sunkiai praeinama perėja", ta pati vieta, kurioje Tidėjas romano pradžioje įveikė penkiasdešimt jį persekiojusių tėbiečių (1576–1911). Šis epizodas dar paminimas 10589–10592 eil.

10551–10570

„[...] valdęs Karminą ir Azoną [...]."

Šių dviejų miestų ar vietovių lokalizacija neaiški. Stacijaus *Tėbaidoje* vietovardis *Azan* žymi Arkadijos kalną (IV, 292). XII a. antros pusės *Trojos romane* (*Roman de Troie*) vietovardžiu *Azonis* vadinama viena Frigijos vietovė. Karminas greičiausiai reiškia Persijos provinciją Karmaniją, paminėtą Plinijaus Vyresniojo *Gamtos istorijoje* (*Historia Naturalis* VI, 95).

10571–10612

„Iš Trojos atkeliavo vadas, vardu Atenoras [...]."

VI a. istoriko Dareso Frigiečio pasakojime apie Trojos karą Atenoras vadinamas išdaviku, kartu su savo bendrininku Enėju išdavusiu Troją graikams. Jo karių vyriškumo trūkumas, ko gero, nusižiūrėtas nuo Vergilijaus *Eneidos* (IV, 215–217).

10613–10646

„[...] Akvilonijos atstovai [...]."

Akvilonija – miestas Apulijoje.

10825–10886

„[...] žmonės sako: „Kas pakelia kalaviją, tas būtinai nuo jo žūsta."

Šioje patarlėje atpažįstami Jėzaus Kristaus žodžiai Alyvų kalne: „Bet Jėzus jam tarė: „Kišk kalaviją atgal, kur buvo, nes visi, kurie griebiasi kalavijo, nuo jo ir žus" (Mt 26, 52).

11319–11404

„[...] buvo Šatijono kunigaikščio sūnus [...]."

XI–XII a. Šatijono kunigaikščio titulą turėjo viena kilminga Šampanės provincijos giminė, iš kurios kilęs popiežius Urbonas II palaimino pirmąjį kryžiaus žygį. Kitas šios giminės atstovas, Reno de Šatijonas, vedęs Antiochijos kunigaikštystės sosto paveldėtoją, tapo jos valdovu (1153–1160).

„[...] skėlė Agenorui per šalmo viršų [...]."

Agenoras – fragmente kiek aukščiau paminėtas Aleksio sūnėnas.

11591–11672

„[...] moterys, kurias jums minėjau [...]."

Romano pasakotojas veiksmą perkelia iš Tėbų į Argą.

11763–11780

„[...] jam [Atėnų kunigaikščiui Tesėjui] prisiartinus, Adrastas jį atpažino ir nuskubėjo pasitikti [...]."

Romane aprašytą Tesėjo ir Adrasto susitikimą nulėmė atsitiktinumas. Stacijaus *Tėbaidoje* Tesėjas su savo armija atvyksta į Tėbus nelaimingų Argo moterų prašymu (XII, 464–610).

„[...] abu [broliai Eteoklis ir Polineikas] buvo paguldyti į karstus ir tinkamai palaidoti. Bet jie vienas kito negalėjo pakęsti, ir žemė niekada jų nepriėmė [...]."

Šiame ir po jo einančiame fragmente (12020–12029) pasakojama „triguba" brolių palaidojimo scena: dėl baisios abipusės neapykantos jų kūnai neranda ramybės viename kape, susigrumia uždegtų laužų liepsnos, urnos nepajėgia išlaikyti pelenų. Stacijaus *Tėbaidoje* pavaizduota tik laužo liepsnų kova, kai Polineiko kūnas netyčia uždedamas ant ne visai užgesusio Eteoklio laužo. Vienas kitam grasinantys ugnies liežuviai nurimsta, paklausę sesers Antigonės ir Polineiko žmonos Argėjos maldavimų (XII, 416–446).

TĖBŲ ROMANAS

Išleido Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
Antakalnio g. 6, LT-10308 Vilnius
www.llti.lt; knyga@llti.lt
tel. +370 5 212 53 32, faks. +370 5 261 62 54

Spausdino UAB „Petro ofsetas"
Naujoji Riovonių g. 25C, LT-03153 Vilnius
tel. +370 5 273 33 47, faks. +370 5 273 31 40
el. p. priemimas@petroofsetas.lt, www.petroofsetas.lt